

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASI AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZMLE
MÜCADELE POLİTİKASI

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Ümmü Fatıma KORKMAZ

ANKARA - 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASI AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZMLE
MÜCADELE POLİTİKASI

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Ümmü Fatıma KORKMAZ

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Çınar ÖZEN

ANKARA - 2021

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER

ANABİLİM DALI

**11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASI AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZMLE
MÜCADELE POLİTİKASI**

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Çınar ÖZEN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Prof. Dr. Çınar ÖZEN

.....

2- Doç. Dr. Klevis KOLASI

.....

3- Doç. Dr. Fırat YALDIZ

.....

Tez Sınav Tarihi: 22/06/2021

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Çınar ÖZEN danışmanlığında hazırladığım “ 11 Eylül Saldırıları Sonrası Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikası (Ankara.2021) ” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih:

Adı-Soyadı ve İmza

Ümmü Fatıma Korkmaz

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR.....	iii
GİRİŞ	1
I. KAVRAMSAL VE KURAMSAL AÇIDAN TERÖRİZM.....	14
A. Terörizmin Tanımlanma Sorunu ve Uluslararası Sözleşmelerde Terörizm Tanımları	14
1. Terörizmin Tanımlanma Sorunu ve Bir Kavram Olarak Terörizm	14
2. Birleşmiş Milletler Terörizm Tanımları.....	19
3. Avrupa Birliği Terörizm Tanımları	25
4. Uluslararası Sözleşmelerde Terörizm Tanımları	28
B. Terörizmin Tarihi ve Terörizm Türleri	31
1. İnsanlık Tarihinde İlk Terörizm Olayları ve Terörizmin Kavram Olarak Kullanılması.....	31
2. Soğuk Savaş Döneminde Dünyada ve Avrupa’da Yükselen Terörizm Tehdidi..	36
3. Küreselleşmenin Terörizm Üzerinde Etkileri ve Uluslararası Terörizm	42
4. Modern Terörizm ve Terörizm Tarihinin Analizi: Dört Dalga Teorisi	47
C. Terörizme Kuramsal Yaklaşımlar	51
1. Terörizme Psikolojik Yaklaşımlar ve Terörizm Motivasyonlarının Analizi	51
2. Ana Akım Teorilerde Terörizm	54
a. Realizm.....	54
b. Liberalizm	56
3. Eleştirel Teoriler Çerçevesinde Terörizm Kavramı ve Güvenlik Çalışmaları	58
4. 11 Eylül 2001 Saldırılarının Kritiği: Oyun Teorileri	62
II. AVRUPA BİRLİĞİ TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKASINDA VE AVRUPA BİRLİĞİ KURUMSAL YAPISINDA BİR DÖNÜM NOKTASI: 11 EYLÜL SALDIRILARI	71
A. AB’nin 11 Eylül Öncesi Terörizmle Mücadele Politikası ve Güvenlik Stratejileri .	71
1. 1975 Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’nın (AGİT) Kurulması.....	71
2. TREVI Grubu’nun Kurulması	73
3. Schengen Antlaşması.....	76
4. Terörizmle Mücadele Polis Grubunun Kurulması (PWGT) ve EUROPOL	77
5. Maastricht Antlaşması’nın Üçüncü Sütunu ve AB Güvenlik Politikası.....	85
6. Amsterdam Antlaşması’nda Adalet ve İçişlerinin Düzenlenmesi.....	88

7. Tampere Zirvesi ve EUROJUST’ın Temellerinin Atılması	91
B. 11 Eylül Saldırıları Sonrası AB’nin Değişen Terörizmle Mücadele Politikası ve Kurumsal Yapısı.....	94
1. AB 2001 Eylem Planı ve Brüksel Zirvesi.....	96
2. 2001 Ghent ve Leaken Zirveleri.....	99
3. 2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi Oluşturma Kararı	103
4. EROJUST’ın Kurulması	105
5. AB Göç Yönetimi ve Güvenlik: EURODAC ve FRONTEX	107
C. AB’de Lizbon Antlaşması’nın Terörizmle Mücadelede Kurumsallaşmaya Etkisi ve AB Terörizmle Mücadele Politikasının Geleceği.....	109
1. AB İç Güvenliğinin Aktörleri ve Dönüşümleri.....	110
2. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının Kurumsallaşması ve AB Terörizmle Mücadele Politikası Üzerinde Etkisi.....	114
3. AB Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü.....	117
4. Stockholm Programı	118
5. AB Sınırları İçinde Meydana Gelen Terörizm Olayları ve AB Terörizmle Mücadele Politikası Üzerinde Etkisi.....	121
a. AB İçinde Yükselen Tehdit: Madrid ve Londra Saldırıları	121
b. Paris, Nice ve Berlin Saldırıları Sonrası Silahlanma Sorunu.....	128
c. Yabancı Terörist Savaşçılar Olgusu ve AB Güvenlik Politikası Üzerinde Etkisi	133
6. AB Terörizmle Mücadele Yapılanmasının Güçlü ve Zayıf Yönleri	135
SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA	147
ÖZET.....	172
ABSTRACT	173

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AGSP: Avrupa Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası

BM: Birleşmiş Milletler

CTTF: Terörizmle Mücadele Görev Gücü

İŞİD: Irak ve Şam İslam Devleti

FETÖ: Fetullahçı Terör Örgütü

EC3: Avrupa Siber Suç Merkezi

ECTC: Avrupa Terörizmle Mücadele Merkezi

EEAS: European External Action Service

EMSC: Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi

EURODAC: Avrupa Parmak İzi Okuma Sistemi

EUROJUST: Avrupa Adli İş Birliğini Geliştirme Birimi

EUROPOL: Avrupa Polis Teşkilatı

FLN:Ulusal Kurtuluş Cephesi

FRONTEX: Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi

IRA: İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu

NATO: Kuzey Atlantik İttifakı

OAS: Organisation Armee Secrete

OGSP: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası

PWGT: Terörizmle Mücadele Polis Grubu

SIS: Schengen bilgi sistemini

TREVI: Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale

GİRİŞ

Terörizm, uzun yıllar boyunca insanlık için sorun olmuş, yıllar içinde yöntemsel ve yapısal olarak değişikliğe uğrayarak devletleri, kurumları, uluslararası sistemi ve insan hayatını tehdit etmiştir. Yüz yıllar boyunca suikast, kitlesel yok etmeye yönelik saldırılar, insan kaçırma gibi yöntemlerle gerçekleşen terörizm faaliyetleri; toplumsal yapı, teknolojik gelişmeler, siyasi ve ekonomik açıdan meydana gelen değişiklikler gibi birçok etmenden etkilenmiştir. Terörizmin zamanla geçirdiği değişiklikler silahların şeklinden saldırının gerçekleşme yöntemine, saldırıların hedefi olan kişilerden saldırılardan etkilenen ideolojilere kadar uzanmaktadır. Terörizm bir taraftan toplumda ideolojiler, devlet politikaları gibi aktörler üzerinde etkili olurken diğer taraftan da bu aktörler tarafından etkilenmiştir. Tarih boyunca terörizmin kaynağı çeşitlilik göstermektedir. İdeolojiler, kıtlık, devlet şiddeti gibi birçok sebep terörizmin kaynağı olabilmektedir. Terörizmin uluslararası boyut kazanması ise 20.yüzyılda silahların kullanım biçimi ve saldırıların ulusal sınırları aşmasıyla gerçekleşmiştir denebilir. Daha önce yoğun olarak ulusal sınırlar içinde gerçekleşen eylemler zamanla sınırları aşmış, daha fazla kişiyi etkileyebilecek ve uluslararası sistemde daha büyük ses getirebilecek boyutlara ulaşmıştır.

11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleşen uçak kaçırma ve akabinde ikiz kulelere yapılan saldırı tüm dünyada büyük ses getirmiş, terörizmin yeni boyutunun ne denli tehlikeli olduğunu gözler önüne sermiştir. Saldırıyı radikal İslam etkisinde oluşmuş terör örgütü El-Kaide gerçekleştirmiştir. 2000’li yıllarda yükselen terörizm tehdidi büyük oranda radikal İslam’a dayandırılmaktadır. 2000’li yılların başında El-Kaide en çok adını duyuran örgütken 2010 ve sonrasında ise Orta Doğu’da meydana gelen karışıklıklardan büyük oranda faydalanmış Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) terör örgütünün

gerçekleştirdiği saldırılar ön plandadır. Radikal İslam temelli terörizmin tehdit odağı genellikle ‘Kafir Batı’ olmakla birlikte dünyanın birçok yerinde insan yaşamını tehdit eden açıklamalar yapmakta ve ölümcül eylemler gerçekleştirilmektedir. Meydana gelen saldırılar çoğunlukla din bahane edilerek gerçekleştirilmiştir.¹ Terör örgütleri gelişen teknolojinin de etkisiyle iletişimi sağlama ve sempatizan toplama konusunda da 21.yüzyılda önemli gelişmeler kaydetmişlerdir. Gelişen teknolojiyle birlikte gerçekleştirilen eylemler ve bu eylemlerin amaçları çok geniş kitlelere duyurulabilmektedir. Bireysel radikalleşmeler örgütsel radikalleşmelerin bir parçası haline gelebilmekte, gelişmiş iletişim araçları vasıtasıyla da eğitimler verilerek saldırı planları yapılabilmektedir.² 2001 ve 2012 yılları arasında dünyanın çeşitli coğrafi bölgelerinde radikal İslamcı saldırılarda artış gözlemlenmektedir. Önceki döneme (1979-2000) meydana gelmiş 2190 saldırıya ve saldırıda hayatını kaybeden 6818 kişi sayısına kıyasla, terörist saldırıların sayısında 8.264 saldırı ve 38.186 ölümlle keskin bir artış olmuştur. Bu dramatik artış kısmen, insanların ve fikirlerin dolaşımının hızlanmasıyla kolaylaştırılan ‘cihat’ fikrinin küreselleşmesinden kaynaklanmaktadır.³ Terörizmin yıllar içinde geçirdiği değişimler, terörizmin dinamik yapıda olduğunu göstermektedir. Terörizmin gelişimi ve değişimi, devletlerin ve uluslararası kurumların terörizmle mücadeleleriyle etkileşim halinde olup, terörizmin dinamik yapısının karşısında alınan önlemler de buna paralel olarak dinamik yapıdadır ve sürece bağlı olarak değişip gelişmektedir.

11 Eylül saldırıları terörizm tarihinde dönüm noktalarındandır. Yüzlerce insanın hayatını kaybettiği saldırıda ekonomik kayıplar da çok büyük sayılarla ifade edilmektedir.

¹ Nathalie Vanparys, Dirk Jacobs ve Corinne Torrekens, “The impact of dramatic events on public debate concerning accommodation of Islam in Europe”, **Ethnicities**, Cilt 13, Sayı 2, 2013, ss. 209-228.

² Marie Wright, “Technology & terrorism: How the Internet facilitates radicalization”, **The Forensic Examiner**, Cilt 17, Sayı 4, 2008, ss.14–20.

³ Dominique Reynié, “Islamist terrorist attacks in the world 1979-2019”, **Fondation Pour l'innovation Politique**, Kasım 2019, <https://www.fondapol.org/en/study/islamist-terrorist-attacks-in-the-world-1979-2019/>, (Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2021).

Saldırı ABD sınırları içinde gerçekleştirilmiş olsa da El-Kaide ve arkasından devam eden radikal İslam temelli terörizm faaliyetleri tüm dünya için büyük tehdit unsurudur. ABD gibi ‘Batı’ olarak nitelendirilen radikal İslam’ı temel alan terör örgütlerinin potansiyel hedefi olan bir diğer bölge Avrupa Birliğidir. 2001 saldırılarından sonra 2005 ve 2006 yıllarında gerçekleşen Madrid ve Londra saldırıları, 2010 sonrasında AB sınırları içerisinde artan radikalleşme ve radikalleşen kişilerin IŞİD ile olan bağlantısı, Fransa ve Almanya’da gerçekleşen Paris, Nice ve Berlin saldırıları ve henüz saldırıyı gerçekleştiremeden yakalanmış teröristlerin Radikal İslam’a dayalı terör örgütleriyle bağlantılarının ortaya çıkması bu iddiaları güçlendirir niteliktedir.⁴

AB’nin terörizmle mücadelesi son 20 yılla sınırlandırılmaz. Avrupa topraklarında terörizm çok daha eskilere dayanmaktadır. Uzun yıllar boyunca terörizmin farklı biçimlerine maruz kalınmıştır. 20.yy. başlarında suikastlarla gerçekleşen saldırılar, saldırıların etkisinde ve yönteminde değişikliklere gidilerek bombalı saldırılara, insan kaçırmaya, uçakların kaçırılması gibi yöntemlerle devam etmiştir. Farklı ideolojiler tarafından etkilenecek; milliyetçi, sosyalist, anti-kolonyal fikirleri savunma ve yayma amacıyla yüzlerce insanın hayatını kaybetmesine, devletlerin ekonomik olarak büyük zarara uğramasına sebep olmuşlardır.

AB sınırları içinde ve uluslararası çapta gerçekleşen saldırılar AB’nin terörizmle mücadelede izlediği yolu belirlemede etkili olmuştur. Terörizmin uluslararasılaşması ve AB sınırları içinde etkili olması bütünleşme sürecinde etkili olmaktadır. Yeni terörizmle etkili mücadele için işbirliği ve ortaklıklar kaçınılmazdır. AB kurumlarının da yapısında, işleyişinde ve görev tanımlarında terörizmle mücadele kapsamında değişiklikler ve yenilikler meydana gelmiştir.

⁴ Thomas Hegghammer, “The Future of Jihadism in Europe: A Pessimistic View”, **Perspectives on Terrorism**, Cilt 10, Sayı 6, Kasım 2016, ss.156-170.

11 Eylül saldırıları AB'nin terörizmle mücadele politikasında bir takım değişikliklerin meydana gelmesinde ve AB kurumlarında terörizmin etkilerinin daha belirgin yer almasına sebep olmaktadır. 11 Eylül saldırılarının AB kurumları ve terörizmle mücadele politikası üzerindeki etkisi birçok araştırmanın konusu olmuştur. 11 Eylül saldırılarının terörizm tarihi açısından büyük bir değişim olduğu birçok araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. 11 Eylül saldırıları sadece terörizm tarihi için değil AB'nin ve birçok devletin terörizmle mücadelesinde de önemli yere sahiptir. AB'nin terörizmle mücadele politikası üzerindeki meydana gelen değişiklikler nelerdir betimlerken AB kurumlarında meydana gelen değişimler; terörizmin 11 Eylül öncesinde ve sonrasında AB güvenlik politikasında kapladığı alan; terörizmle mücadele amaçlı hazırlanmış sözleşmeler, eylem planları ve kurumlar; terörizmle mücadelede etkinliği artırmak için desteklenen akademik çalışmalar ne boyutta değişmiş gibi sorular cevaplanması gereken önemli sorulardır. Bu tezde 11 Eylül saldırılarının AB kurumsal yapısı üzerinde etkisi incelenerek bahsi geçen bu sorulara yanıt aranmıştır.

Tezin amacı 11 Eylül saldırılarının AB terörizmle mücadele politikası ve AB kurumsal yapısı üzerinde ne gibi değişiklikler meydana getirdiğini betimlemektir. Bunu yaparken de 11 Eylül saldırılarının öncesi ve sonrası kronolojik sıraya uygun olarak incelenmiş ve üzerinde çalışılan örnek olay çerçevesinde AB terörizmle mücadele politikası ve AB kurumları üzerinde ne gibi değişiklikler olduğu karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir. 11 Eylül saldırılarının AB terörizmle mücadele politikası ve AB kurumsal yapısı üzerinde etkisini daha etkin tartışabilmek için de öncelikle terörizmin tanımlanma/tanımlanamama sorunuyla ortaya çıkan tartışmalar incelenmiş, uluslararası sözleşmelerde, AB'nin terörizmle mücadelede önemli işbirlikçilerinden ABD ve Birleşmiş Milletler'in (BM) hazırladığı sözleşmelerde, AB'nin imzaladığı ve oluşturduğu sözleşmelerde terörizm kavramının nasıl şekillendiği anlatılmıştır. '11 Eylül saldırılarına kadar terörizm dünya için ne ifade ediyordu?' 'Saldırıları sonrasında ne ifade ediyor?'

sorularına cevap aranmış bu doğrultuda terörizm tarihi kısaca incelenmiş ve David Rapoport'un 'modern terörizmin dört dalgası' teorisi temel alınarak modern terörizmin şekillenmesi incelenmiştir. Terörizmin sebeplerinin irdelenmesi, teröristlerin davranışlarının açıklanabilmesi amacıyla da terörizme psikolojik yaklaşımlar üzerinde durulmuş, bu alanda ortaya atılan teorilerden kısaca bahsedilmiştir. Uluslararası ilişkilerde terörizmin açıklanmaya çalışılması birçok teori üretilerek incelenmiştir. Bu doğrultuda da bu çalışmada realizm ve liberalizm çerçevesinde terörizm üzerinde nasıl durulduğu ve devletlerin terörizmle mücadele politikası oluştururken nelerin temel alındığı betimlenmiştir. Terörizmle mücadelede ana akım teorilerde belirtilen yöntemler ve gerekçeler 11 Eylül saldırıları sonrasında önemli eleştiriler almış ve birçok akademisyene göre de geçerliliğini yitirmiştir. Bu iddianın temel savunusu eleştirel teoriler aracılığıyla yapılmış ve güvenlik konusunda yeni argümanlar ortaya atılmıştır. Bu tezde de eleştirel teorilerden kısaca bahsedilerek 11 Eylül saldırılarının terörizmle mücadelede geleneksel yaklaşımlara ne gibi eleştiriler yapıldığı üzerinde durulmuştur. 11 Eylül saldırıları öncesi ve sonrası AB terörizmle mücadele politikası ve kurumsal yapısı incelenmeden önce son olarak 11 Eylül saldırılarının oyun teorileri çerçevesinde bir kritiği yapılmıştır. Bu bölümün amacı AB terörizmle mücadele politikasındaki değişimi açıklarken akıl süzgecinden geçirerek ne tür hesaplarla bir yol çizdiğini görmektir. Ayrıca aktörlerin davranışları ve seçimleri de incelenerek öngörünün sağlanabilmesine yardımcı olan oyun teorileriyle AB'nin ve teröristlerin karşılıklı hamleleri hakkında fikir üretmek amaçlanmıştır.

Tezin birinci bölümünde terörizm kavramsal ve kuramsal açıdan incelenmiştir. Terörizmin kavramsal karmaşası terörizmle mücadelede bir takım engeller ortaya çıkarabilmektedir. Terörizmin kavramının birçok farklı tanımının olduğu ve çeşitli gruplar ve kurumlar tarafından farklı anlamlar ifade ettiği göz önünde bulundurularak en geniş anlamda terörizm; organize bir grup tarafından şiddet kullanılması veya şiddet

tehdidi içeren, genellikle masum sivillerin hedef alındığı, hükümetleri tehdit edebilen, zayıfların kullandığı bir silah olarak özetlenebilir.⁵ Terörizmin ne olduğu hakkında çeşitli tanımlar yapılsa da kavramın anlamı sözleşmeler ve antlaşmaların çizdiği çerçevede şekillenir. Bu doğrultuda tezin birinci bölümünde öncelikle terörizm kavramı tartışılmış ardından, BM sözleşmeleri çerçevesinde terörizm tanımları üzerinde durulmuştur. AB'nin terörizmle mücadele politikası belirlerken terörizmi nasıl tanımladığı önemlidir. AB'nin terörizm tanımını yaptığı en geniş sözleşme 13 Haziran 2002'de hazırlanan AB Terörizm Çerçeve Kararıdır. Tezin birinci bölümde bu karara ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Terörizm saldırıları sadece Avrupa ve Amerika kıtalarıyla sınırlı değildir. Birçok bölgesel kuruluş da terörizmle mücadelede sözleşmeler aracılığıyla çeşitli tanımlar yapmıştır. Tezin ilk bölümünde bu tanımlara yer verilmiştir.

Terörizmin kavramsal açıdan tartışılmasının ardından terörizmin tarihsel gelişimi üzerinde durulmuş ve terörizmin gelişim ve değişim süreci incelenmiştir. Terörizmin ne olduğu hakkında ortak bir noktaya varılamamışken ne zaman başladığı da bilimsel verilerle açıklanabilmiş değildir. Şiddet ve korku kavramlarıyla sıkı bağları bulunan terörizmin geçmişi de bu kavramlarla ilişkili olarak çok eski tarihlere dayandırılabilir. Özellikle siyasi amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen eylemler terörizm faaliyeti olarak görülmektedir ve tarihte bu amaçlarla gerçekleştirilen eylemlerin ne kadar geriye gittiği tartışmaya açıktır. Bu tezde daha çok 20. ve 21. yüzyıllarda gerçekleşen saldırılar üzerinde durularak modern terörizmin 11 Eylül saldırılarına kadar geçirdiği değişim ve sonrası incelenmiştir. Terörizmin uluslararası boyut kazanmasında küreselleşmenin etkisinden söz edilebilir. Küreselleşmenin getirdiği avantajlar, tüm insanların kullanımına açık olduğu için terör örgütleri ve radikalleşmiş saldırganların da rahatça bilgi alışverişi sağlayabildiği, finansal kaynaklar edinebildiği, fikirlerini

⁵ Brenda Lutz and James Lutz, **Terrorism, Origins and Evolution**, Palgrave Macmillan, New York, 2005, ss. 6- 11.

yayabildiği bir alan oluşturmaktadır. Terörizmin uluslararasılaşmasıyla küreselleşmenin sınırları aşmayı kolaylaştırmasıyla da ilişkisi söz konusudur. Terörizmin tarihinin analizi ise David Rapoport'un geliştirdiği dört dalga teorisi çerçevesinde incelenmiştir. Rapoport, 19. yüzyılın sonlarından ilk yayımlandığı tarihe (2002) kadar odaklanan tezi, terörizmin anlamlı bir şekilde kırk yıldan fazla dört farklı döneme bölünebileceğini iddia etmektedir.⁶ Her dönemin, amaçlarını gerçekleştirmek için kullandıkları baskın motivasyon ve taktik gruplarına ilişkin benzersiz özelliklerle tanımlandığının iddia edildiği tezde bu dönemler; anarşist dalga, anti-kolonyal dalga, yeni sol dalgası ve dini dalga şeklinde sıralanmıştır.⁷

Tezin birinci bölümünün son kısmında terörizme kuramsal yaklaşımlar üzerinde durulmuştur. Terörizm çalışmaları çoğunlukla devletlere ve devletlerin ürettikleri politikalara odaklanarak incelenir. Ancak terörizmin motivasyonunu açıklamak ve insanların veya grupların neden terörizme yöneldiklerini açıklamak daha dar alanlı, bireye yönelik çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir. Bu doğrultuda da terörizme psikolojik yaklaşımlar terörizmin sebeplerini ve motivasyonlarını açıklamada önemli yere sahiptir. Terörizme yapılan psikolojik yorumların birçoğu Freudyen temellere dayanan psikanalitik çözümlemelerdir. Çoğunlukla kişilik sorunlarından kaynaklanan şiddet eğiliminin sonucu olarak terörizme yönelim bağdaştırılmıştır ancak yapılan araştırmalar sonucu psikolojik rahatsızlıkların terörizme yönelimde kısıtlı bir alana sahip olduğunu göstermektedir. Kişiler farklı nedenlerle (dışlanma, bilgi birikimine aldırış etmeme, tanınmama, sevdiklerin kaybı, ekonomik kriz, göç vb.) hayata ve bu temel yaşam görevlerine olan hakimiyetlerini kaybederler ve yaşamlarını tekrar elde edebilmek, toplumda varlığını kanıtlayabilmek, günlük yaşama motivasyonu elde edebilmek gibi

⁶ Steven M. Radil ve Jaume Castan Pinos, "Reexamining the Four Waves of Modern Terrorism: A Territorial Interpretation", **Studies in Conflict & Terrorism**, 2009, ss.2-4.

⁷ David C. Rapoport, "The Four Waves of Rebel Terror and September 11", **Journal of Terrorism and Political Violence**, 2002, s.3

amaçlarla; yaşam görevlerinin, yaşam yeterliliklerinin ve kaynakların uyum içinde olduğu bir akış durumu oluşturmaya çalışacaklardır.⁸ Bu durum radikalleşmenin önünü açmaktadır. Birey davranışları ve yönelimleri üzerinde yoğunlaşan psikolojik yaklaşımlar terörizme yönelimin bireysel sebeplerini açıklasa da terörizmle mücadelede bireye yönelik çalışmalar yeterli olamamaktadır. Realizm ve liberalizm çerçevesinde terörizm genellikle devlet etrafında incelenmektedir. Terörizmin devletlere ve düzene karşı yapılan saldırılar olduğu göze çarpmaktadır. Realizm ve liberalizm özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında büyük eleştiriler almıştır. Devlet terörizmini yok sayması, gerçeklikten uzak literatürle kısıtlı çalışmaların olması gibi yönleriyle eleştirilmiştir. 11 Eylül saldırılarından sonra terörizmin yükselişi ve verdiği zararların boyutu arttıkça eleştiriler de artmıştır. Eleştirel teoriler, terörizme karşı daha köklü çözümler üretilmesi amacıyla tarih, sosyoloji, psikoloji gibi sosyal bilimlerin çeşitli disiplinlerinden faydalanmayı önermektedir. Terörizmin önlenmesinde, çoğunlukla ekonomi çalışmalarında kullanılan ancak uluslararası ilişkilerde ve diğer sosyal bilimler disiplinlerinde de sıkça faydalanan oyun teorilerinden yararlanılabilir. Oyun teorilerinde geliştirilen modeller aracılığıyla aktörlerin davranışları hakkında tahmin yürütülebilir. Uluslararası aktörler devletler ve ulus üstü kurumlar olabileceği gibi oyun kurulurken teröristler ve potansiyel teröristler de aktör olarak alınabilir ve hamleler önceden tahmin edilerek önlemler alınabilir. Tezde uluslararası ilişkilerde sıkça kullanılan modeller çerçevesinde 11 Eylül saldırılarının oyun teorileriyle bir kritiği yapılmıştır.

Terörizmin kavramsal ve kuramsal açıdan incelenmesinin ardından, tezin ikinci bölümünde 11 Eylül saldırılarının AB terörizmle mücadele politikası ve güvenlik çalışmaları üzerinde nasıl etki ettiği ve 11 Eylül saldırılarının AB kurumları üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur. Bu değişimi açıklayabilmek için AB'nin kuruluşundan bu

⁸ Lasse Lindekilde, Preben Bertelsen ve Michael Stohl, "Who Goes, Why, and With What Effects: The Problem of Foreign Fighters from Europe", **Small Wars & Insurgencies**, Cilt 27, Sayı 5, 2016, ss.858-877.

yana terörizmle mücadele için yaptığı çalışmalar, oluşturduğu kurumlar ve bu kurumların amaç ve görevleri tarihi sırayla incelenmiştir. AB'nin terörizmle mücadelede modern çağının başlangıcı, TREVI grubunun 1975'te kurulması ve Avrupa Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin yapılmasıyla başlamıştır denebilir. Başlangıçta organize suç ve terörizmle ilgili bilgi alışverişi için kurulmuş olan kurumun Maastricht antlaşmasıyla birlikte işlevinde değişikliğe gidilerek terörizmle mücadelede önemli bir konuma gelmiştir.⁹ 1975'te kurulan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve TREVI gruplarının kuruluş amaçları Avrupa'da güvenliği sağlamaktır ve bu doğrultuda da kaçakçılık, organize suçlar, uyuşturucu ticareti, terörizm gibi konular ilgi alanlarına girmektedir. Terörizm 2001 yılından önce diğer güvenlik konularıyla birlikte ele alınmış ve çalışmalar da bu yönde olmuştur. Bütünleşme sürecinde iç sınırların kaldırılıyor olması dış sınırların güvenliğinin artırılması gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda da Schengen'le birlikte ortak sınır kontrolü ve sınırlarda polis işbirliği öngörölmüş kurucu antlaşmalarda da sınır kontrolleri ve bu konuya önem verilmiştir. Terörizmle ve organize suçlarla mücadelede polis işbirliği hayati önem taşımaktadır. Bilgi alışverişinin hızlı ve güvenli olması, operasyonların hızlı gerçekleşmesine ve eylemlerin gerçekleştirilmeden önlenmesine önemli katkı sağlamaktadır. Terörizmle mücadelede önemli roller üstlenen kurumlardan biri de Avrupa Polis Teşkilatı (EUROPOL) olmuştur. Gerçekleşen saldırıların da etkisiyle yapısında ve görevlerinde değişikliğe uğrayarak daha etkin mücadele edebilmek amaçlanmıştır. AB kurucu Antlaşmalarından Maastricht Antlaşmasıyla TREVI ve Terörizmle Mücadele Polis Grubunun (PWGT) işlevselliği artırılmış, EUROPOL'de resmiyet kazanmıştır. Maastricht Antlaşması'nın ardından imzalanan Amsterdam Antlaşması'yla güvenlik alanında güçlendirmelere gidilmiş ve özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarında gelecek planı çizen 1998 Eylem Planı

⁹ Davide Casale, "EU Institutional and Legal Counter-terrorism Framework", **Defence Against Terrorism Review**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2008, ss. 49-78.

hazırlanmıştır. Ekim 1999'da Tampere'de gerçekleştirilen zirvede ise "Özgürlük, güvenlik ve adalet alanı" olarak adlandırılan alanı AB'nin birincil hedeflerinden biri haline getirilmesi üzerinde durulmuş, bu doğrultuda da özellikle illegal göçler üzerinde durulmuştur.¹⁰ Adalet ve güvenlik alanlarında yapılan çalışmaların ortak ürünü olan Avrupa Adli İş Birliğini Geliştirme Birimi 'nin (EUROJUST) temellerinin de burada atıldığı söylenebilir.

11 Eylül saldırıları sonrası AB terörizmle mücadele politikasında görünür bir değişim ve hızlanma göze çarpmaktadır. Saldırıların hemen sonrasında 2001 Eylem Planı hazırlanarak terörizm tehdidinin ulaştığı boyutun vurgusu yapılmış, AB'nin bu denli büyük bir tehdit karşısında nasıl bir yol izlemesi gerektiği tartışılmıştır. Yine aynı yıl içinde gerçekleştirilen Ghent ve Leaken Zirvelerinde 2001 Eylem Planına paralel doğrultuda kararlar alınmış, terörizm tartışmalarda en önemli konular arasında yerine almıştır. 8 Aralık 2003 tarihinde 'Daha İyi Bir Dünyada Daha Güvenli Bir Avrupa' başlığıyla Avrupa Güvenlik Stratejisi Oluşturma Kararı yapılmıştır. 2001 sonrası gerçekleştirilen bu Zirveler ve görüşmelerde işbirliğine vurgu yapılmıştır. 1999 yılında temelleri atılmış olan EUROJUST, 28 Şubat 2002'de kurulmuştur. EUROJUST'ın temel amacı uluslararası suçlarda adli işbirliğini sağlayarak bu suçlarla mücadelede daha güçlü adımlar atılmasıdır denebilir. Terörizm de uluslararası sistemi tehdit eden en kanlı suç olmasının yanında çoğunlukla diğer uluslararası suçlarla da sıkı bağları bulunmaktadır. AB sınırları dışında gerçekleşen karışıklıklar ve terörizm saldırıları AB'yi de etkilemekte, bunun yanında daha güvenli bir dünya oluşturma hedefini benimsemiş AB için sorumluluk alanı oluşturmaktadır. EUROJUST'ın, AB sınırları içinde güvenliğin sağlanabilmesi için AB sınırları dışında da mücadele vermesi gerektiği fikri doğrultusunda her türlü sınır ötesi mücadelede adli işbirliğini sağlamak amacıyla çalışmalar yürütmesi

¹⁰ Tony Bunyan, "The story of Tampere an Undemocratic Process Excluding Civil Society", **Statewatch Statewatch Bulletin**, cilt 9, sayı 5, 1999, ss. 1-6.

hedeflenmiştir. Sınır ötesi güvenliğin sağlanması için ve AB göç politikasını yönetmek için de AB'nin girişimleri terörizmle mücadele kapsamında incelenebilir. AB sınırlarının güvenliği ve güçlü göç politikası AB sınırları içinde var olan serbest dolaşımın başarılı şekilde gerçekleşmesi için önem arz etmektedir. Sığınma ve iltica programlarında başvuruçuların suç geçmişlerini araştırmaya olanak sağlayan, yasadışı göçmenlerin kontrollerini sağlayan sistemler geliştirilmiştir. Bu denetlemeyi yapması hedeflenen sistemlerden biri de Avrupa Parmak İzi Okuma Sistemidir (EURODAC). Göç yönetimi ve mülteci kontrolleri için oluşturulmuş bir kurum olan Avrupa sınır ve sahil güvenliğinden sorumlu Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimidir (FRONTEX). Tüm bu ajans ve kurumlar EUROPOL ile işbirliği içinde olup güvenli bilgi alışverişi sağlanması ve Avrupa sınırları içinde gerçekleşebilecek saldırıların önlenmesi için çalışmaktadır.

Lizbon Antlaşması AB'nin kurumsallaşması yönünde önemli yere sahip olan son kurucu antlaşmasıdır. Terörizmle mücadele ve AB güvenliği Lizbon Antlaşmasında da ana konular arasında önemini artırarak yerini almıştır. Lizbon öncesi kurulmuş olan birçok kurum, bir takım dönüşümlerle daha etkin hal getirilmek istenmiştir. Terörizmle mücadelede önemli görevleri olan; EUROPOL, EUROJUST, FRONTEX gibi kurumlarda değişimler meydana gelmiş, yeni görevler ve kollar eklenerek kurumlar güçlendirilmiştir. Bu kurumların yanında AB Parlamentosu'nda gerçekleştirilen dönüşümler ve Üç sütunlu yapının dağılmasıyla karar alma sürecinde hızlanma terörizmle mücadelede etkinliği artırmada katkı sağlamaktadır. Konseyde gerçekleşen değişimler doğrultusunda da operasyonel işbirliğini sağlama ve verimliliğini kontrol etme anlamında terörizmle mücadeleye katkı sağlamaktadır. Lizbon Antlaşmasıyla birlikte gelen incelenmesi gereken bir diğer konu da Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının dönüşümüdür. Bu tezde, Avrupa Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın (ODGP) 11 Eylül saldırıları sonrasında geçirdiği dönüşüm ve Lizbon Antlaşmasıyla birlikte kurumsallaşması, AB terörizmle mücadele politikasının

kurumsallaşma sürecindeki yeri ve etkisi üzerinde durulmuştur ve bu dönüşümün önemi vurgulanmıştır. Güvenli AB inşası amacı doğrultusunda Eylül 2007’de AB Terörle Mücadele Koordinatörlüğü kurulmuş, 2010 yılında da 5 yıllık Stockholm Programı oluşturulmuştur.

AB sınırları içinde gerçekleşen saldırılar AB terörizmle mücadele politikasını belirlemede büyük etkilere sahiptir. 11 Eylül saldırılarının üzerinden çok geçmeden 2004 Madrid, 2005 Londra saldırıları AB’nin gelecek terörizmle mücadele politikasını belirlemede oldukça etkili olmuştur. Terörizmin artık eskisi gibi ulusal sınırlarda kalmadığını, radikal İslam’a dayalı saldırıların artık AB ve Dünya için en önemli tehdit olduğunu kabul eden politikalar üretilmesinde etkilidir.¹¹ 2001’den günümüze kadar gerçekleşen terörizm olayların büyük oranda radikal İslam temelli olması ve saldırıların küresel boyutta gerçekleştirilebiliyor olması çok büyük sorunken, silahların yapısının değişimi ve silahlanma eğitimlerinin daha kolay olması teröristlerin sınırları aşmaya gerek aklamadan sadece fikirlerin ve bilgilerin sınırları aşmasıyla terörizm tehdidinin daha geniş alanlarda rahatça dolaşabilmesine sebep olmaktadır. Günlük malzemelerin bile kötü niyetli insanların elinde silaha dönüşebildiğine en iyi örnek 2016 Nice ve Berlin saldırılarıdır. Ayrıca bireysel silahlanmanın da ciddi bir sorun oluşturduğu 2015 Paris saldırısında görülmüştür. Yabancı savaşçılar olarak bilinen radikalleşmiş kişilerin gerçekleştirdiği saldırılar da AB için büyük tehdit oluşturmaktadır. AB sınırları içinde dolaşan bu insanların kontrolü dışarıdan gelen saldırganları takip etmekle karşılaştırıldığında çok daha zordur. Yabancı savaşçıların önlenmesi için daha güçlü istihbarat çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. 2010 sonrasında gerçekleşen saldırıların birçoğunda IŞİD etkisi göze çarpmaktadır. IŞİD’in Avrupa sınırları içinde bu kadar destekçi bulması endişe vericidir. Sadece kişilerin değil bilgilerin ve fikirlerin de sınırları

¹¹ Petter Nesser, “Jihadism in Western Europe After the Invasion of Iraq: Tracing Motivational Influences from the Iraq War on Jihadist Terrorism in Western Europe”, **Studies in Conflict & Terrorism**, Cilt 29, Sayı 4, 2006, ss.323-342.

aşabiliyor olması yabancı savaşçıların ve radikalleşen ‘yalnız kurt’ olarak tabir edilen kişilerin AB üzerinde tehdit olması; AB yöntemlerinin ve terörizmle mücadele politikasının da değişimlere uğraması, dinamik bir yapıya sahip olması ve teröristlerin planladıkları eylemleri, geçmişi ve terörizmin değişen yapısını doğru analiz ederek, önleyici politikalar üretmesi gerektiğini göstermektedir.

Tezin son bölümünde ise AB’nin terörizmle mücadele politikası ve kurumlarını içeren terörizmle mücadele yapılanması üzerinde değerlendirme yapılmıştır. AB’nin terörizmle mücadelede başarılı olduğu durumlar olsa da gerçekleşen eylemlerin can almaya devam etmesi, yapılabilecek eleştirilerin önünü açmaktadır. AB’nin terörizmle mücadelesine gelen eleştirilere; terörizmle mücadelede ulus devletlerin etkisinde olunması ve yetki devrinde kimi zaman üye devletlerin çekimser davranmasının bağlılığın çıkmazı haline gelmesi, terörizmin finansmanının önlenmesinde yetersiz kalınması, istihbaratın yetersiz kaldığı anların olması, alınan önlem ve kararların krizlere dayalı olması ve bu doğrultuda kökten çözümlere gidilememesi, terörizmin değişen yapısının sınırları kolaylıkla aşması ve AB’nin bunu önleyebilecek önlemler almada yetersiz kalması gibi örnekler verilebilir. Tüm bu eleştirilerin yanında AB’nin terörizmle mücadelede kat ettiği yol ve üstlendiği uluslararası misyon gözardı edilemez. Daha güçlü bir terörizmle mücadele politikası oluşturma hedefiyle uzun vadede terörizmin büyük ölçüde azalmasında AB’ye, uluslararası üstlendiği rol dolayısıyla büyük görev düşmektedir. Teröristlerin ve terör örgütlerinin en önemli hedeflerinden biri olması da AB’nin terörizmle mücadele politikasını güçlendirmesi ve yapılan gözlemler sonucunda ortaya çıkan değerlendirmeleri göz önünde bulundurarak çalışmalarını sürdürmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

I. KAVRAMSAL VE KURAMSAL AÇIDAN TERÖRİZM

A. Terörizmin Tanımlanma Sorunu ve Uluslararası Sözleşmelerde Terörizm Tanımları

1. Terörizmin Tanımlanma Sorunu ve Bir Kavram Olarak Terörizm

Terörizm kavramı birçok disiplin için çalışma konusu olmuş; sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi gibi çeşitli disiplinlerce farklı açılardan incelenmiş disiplinler arası bir kavramdır. Uluslararası ilişkilerde de terörizm kavramı her zaman tartışmalı bir konu olmuştur. Terörist ve terörizm kavramlarının spesifik tanımlarının olmaması devletlerin, liderlerin ve çeşitli örgütlerin, kavramları çeşitli amaçları doğrultusunda kullanmasına sebebiyet verebilmektedir. Terörizm ve uluslararası faaliyet gösteren suç örgütlerinin faaliyetleri sıkça karıştırılan eylemlerdendir. Bu ikisi arasındaki önemli farklar şöyle sıralanabilir; terörizm eylemi siyasi bir amacını gerçekleştirmek için finansal kaynaklara yönelirken suç örgütleri finansal kaynaklarını artırmak için suç işler, terörizm ideolojiyi yaymayı amaçlarken suç örgütleri para kazanmayı hedefler, işlenen cinayetler terörizmde kendi seslerini duyurmak ve fark edilmekken organize suç örgütlerinde genelde ceza vermek veya kendi iç hesaplaşmalarını gerçekleştirmektir. Terörizm kavramının belirsizliği aynı zamanda terörizmle mücadele politikasının da çeşitlilik göstermesine sebep olmaktadır. Terörizm, yaşanan olaylar ve dönemin şartlarına göre şekillenen ve kendiliğinden bir tanımı olmayan kavramlardandır. Yaşanan olaylar doğrultusunda; uçak kaçırma, rehin alma, bombalama gibi eylemlerle tanımlanır ve terörizmle mücadele politikası belirlenir. Terörizmin net bir tanımının olmaması sebebiyle terörizmle mücadelenin ilgilendiği suçlar çok geniştir.¹² Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra terörizmin tanımları daha geniş yelpazede ele alınmış; çetelere verilen destekten, gaspa,

¹² Ben Golder, ve George Williams, “What is Terrorism? Problems of Legal Definition”, **UNNSW Journal**, Cilt 27, Sayı 2, ss. 270-295.

eyaletler arasında gerillalara verilen desteğe kadar terörist davranışı betimlenmiştir.¹³ Terörizm kavramı sadece olaylar üzerinden tanımlanmaz. Aynı zamanda çeşitli ideolojik ve siyasi grupların etkisiyle bir taraf olma amacıyla da tanımlanır. Terörizm kavramının net olmaması üzerinde hem olayları sınıflandırma yöntemlerindeki farklılıklar hem de ideolojiler etkilidir.¹⁴ Terörizmle mücadele politikası, devletler ve uluslararası veya ulus üstü kurum ve kuruluşlar tarafından belirlenir ve uygulanır. Bu doğrultuda terörizm tanımı kim tarafından ve hangi amaçla yapılıyor sorularının cevapları uluslararası ilişkilerde önemli bir yere sahiptir. Tanımlayan kurumun veya devletin terörizm tanımını yaparken iç ve dış politikalardan etkilenmesi kaçınılmazdır. Her terörizm tanımında, tanımı yapan kurum veya devletin izlerinin olduğu söylenebilir.

Terörist eylemleri sadece salt zarar verme veya yıldırma amacıyla yapılan eylemler değildir. Terörist eylemlerin bir amacı ve dayandıkları bir ideoloji bulunur. Doğal olarak terörizm tanımlarında da ideolojilerin etkisi görülebilmektedir. Uzun bir süre sol görüşlü örgütlerin; devletler tarafından terör örgütü olarak nitelendirilirken toplumun önemli bir kesiminden destek almış olması, terörizmin ve terörist algısının üzerinde ideolojilerin etkisinin görüldüğünü göstermektedir. Yaşanan bir şiddet olayının veya işlenen bir suçun terörizm olayı olarak kabul edilmesi sadece eylemin biçimine değil aynı zamanda eylemin gerçekleştirilme amacına ve şiddete maruz kalan kişi veya kurumların konumuna da bağlıdır. Terörü tanımlarken; devletlerin çıkarları ve politika yapımında terörizmi malzeme etmeleri, çeşitli ideolojilerin karşıt görüşleri terörist olarak lanse ederek yapılacak eylemleri meşrulaştırma çalışmaları yukarıda belirtilen nedenlerle ilişkili diğer sebeplerdir. Örneğin IŞİD, saldırılarını düzenlerken bunu İslam adına yaptığını iddia eder ve kafir olarak nitelendirdiği kişilerin öldürülmesini kendi amaçları

¹³ John Dugard, "International Terrorism: Problems of Definition, International Affairs", **Royal Institute of International Affairs**, 1944, Cilt 50, Sayı 1, Ocak 1974, ss. 67-81.

¹⁴ Jack P. Gibbs, "Conceptualism of Terrorism", **American Sociological Review**, Sayı 54, Haziran, 1989, ss. 329-340.

doğrultusunda meşru bulur. Ancak tüm dünyada IŞİD bir terör örgütü olarak kabul görür. Öte yandan ülkeler IŞİD'e karşı önlem alıyoruz diyerek tanımladıkları terörizm tanımları üzerinden çok farklı önlemler alabilmektedir. Bu tamamen Müslüman karşıtlığı veya göçmen karşıtlığı olarak, sosyal medya takibi sonucu eylem gerçekleştirilmese bile sempatizan olduğu iddia edilerek, etnik kökeniyle bağdaştırılarak veya başka şekillerde ortaya çıkabilmekte ve ülkeden ülkeye hatta ülke içinde bölgeden bölgeye göre değişebilmektedir. Hakim ideolojinin de etkisiyle terörizm kavramları şekillenmektedir. Terörizm olarak adlandırılan olayların birçok ortak noktası bulunmakta ancak ortak bir tanımı bulunmamaktadır. 11 Eylül saldırısı sonrası yapılan terörizm tanımları ve terörizm politikasıyla daha önce yapılanlar arasındaki farklar hakim güçlerin terörizm tanımı ve politikaları üzerindeki etkisini gösteren önemli argümanlardır. Terörizm, çeşitli kurumlarca uygulanan politikalar doğrultusunda birçok farklı tanımla açıklanmaya çalışılmaktadır. Toparlayıcı bir tanım olarak kısaca; 'terörizm, bir kişiyi öldürüp milyonları korkutarak onların siyasi tercihlerini etkilemektir' ¹⁵ olarak tanımlanabilir.

Terörizmin uluslararası sistemde kabul görmüş genel bir tanımının olmaması küresel anlamda tedbirler alınmasına da engel olmuştur. Ortak bir politika üretilmediği gibi terörist faaliyeti gerçekleştirdiği iddia edilen kişilerin ülke dışına çıkması sonucunda sığındığı veya kaçtığı ülkelere ne gerekçeyle tutuklanacağı veya vatandaşı olduğu devlete iade edileceği de belirsizliğini korumaktadır. Uluslararası polis işbirliği için kurulmuş olan INTERPOL de terörist eylemin faillerini yakalamak ve tutuklamak için geçerli bir gerekçe bulamamaktadır.¹⁶ Uluslararası kurumların terörist faaliyeti gerçekleştirdiği iddia edilen kişiye müdahale edememesi herhangi bir yerde terörist faaliyetini tekrarlaması riskini bulundurabilir. Sığındığı veya kaçtığı ülkede tekrar

¹⁵ Sertaç Başeren, Terörizm ve Uluslararası İlişkiler, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, Şubat 2003, s. 53.

¹⁶ Gary LaFree ve Laura Dugan, "Introducing the Global Terrorism Database", **Terrorism and Political Violence**, Cilt 19, Sayı 2, 2007, ss.181-204.

soruşturma yapılması veya kişi hakkında tutuklama kararı çıkması mevcut ülke sınırlarında gerçekleşebilecek terörist faaliyetlerine karşı önlem alamda gecikmelere yol açabilir. Öte yandan suçluyu iade veya tutuklama süreçleri söz konusu iki devlet arasında gerilimlere yol açabilir veya bir takım anlaşmazlıklara neden olabilir. Kimi devletler bunu iç politikalarında kullanabilir. Terörist olduğu iddia edilen şahısların iadesiyle ilgili soruna örnekler ülkemizde 2016 yılında gerçekleşen FETÖ yapılanmasının failleri olduğu iddia edilen kişilerin yurt dışına kaçması sonucu sıkça gerçekleştiği görülebilmektedir. Birçok Avrupa ülkesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nde terör örgütü olarak kabul edilmiş bir örgüt olan FETÖ üyesi olduğu iddia edilen failler terörist olarak kabul edilmemiş ve sığınmacıların talepleri kabul edilip failleri olduğu iddia edilen kişilerin Türkiye'ye iadeleri gerçekleştirilmemiştir. Bu duruma verilebilecek en bilinen örneklerden biri FETÖ mensubu olduğu iddia edilen Akın İpek'in iade edilememesi sorunudur. Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, İngiltere'ye seslenmiş, terörist ayrımı yapılmaması gerektiğini belirterek Akın İpek'i Türk hukukuna teslim edilmesini istemiştir.¹⁷ Benzeri durumda olan birçok TC vatandaşı, çeşitli devletlerce sığınmacı olarak kabul edilmiş ve Türkiye için terörist kabul edilen kişilerin söz konusu devletlerin sınırları içinde barınmasına müsaade edilmiştir. Türkiye içinde terörist olarak kabul edilmiş kişiler sığındıkları ülkede siyasi suçlu kabul edilebilmektedir.

Uluslararası kabul görmüş bir terörizm tanımının olmamasının sebepleri; terörizmin yasal sorun olarak görülmemesi ve hükümetlerin belirli bir olayın kendi yasalarına göre yasadışı olup olmadığına karar vererek olayın terörizm olayı olup olmadığına da karar vermiş olmaları, ahlaki olmayan eylemlerin terörizm kapsamına sokulabilmesi, tamamen davranışlar üzerine odaklanılması olarak sıralanabilir.¹⁸ Terimin

¹⁷ Terörist Ayrımı Yapma, İade Et, 21 Temmuz 2018, <https://basin.adalet.gov.tr/amp/terorist-ayrimi-yapma-iade-et> (Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020).

¹⁸ Charles L. Ruby, "The Definition of Terrorism", *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 2002, Cilt 2 Sayı 9, s. 12

tanımlanmasındaki sorunlara rağmen, bazı bilim adamları tanımları titiz bir perspektiften sunmuşlardır.

Leonard Weinberg'in tanımına göre halkın dikkatini Batı hükümetlerinin başarısızlıklarını örtmek için kullandıkları dikkat dağıtma yöntemi ve şiddet yoluyla korkunun kasıtlı olarak yaratılması, kullanılması veya siyasi değişim arayışında şiddet tehdididir.¹⁹ Carsten Bockstette'e göre terörizm, yasadışı, gizli bir organizasyondan yerel, ulusal veya küresel bir topluluğa bir mesaj göndermeyi amaçlayan, kısa ve orta vadeli siyasi hedefler veya arzu edilen uzun vadeli son devletler peşinde koşan hedef kitleyi etkilemek için bir güç çarpanı olarak maksimum elde edilebilir tanıtım elde etmeye çalışan ve çoğunlukla mensuplarını gerilla savaşçısı olarak adlandıran psikolojik ve taktiksel özelliklerin birleşimidir.²⁰ Terörizm alanında ciddi çalışmalar yapmış olan David Rapaport terörizmi; bilinci kışkırtmak, belirli sempati ve tiksinti duyguları uyandırmak için şiddetin kullanılması şeklinde tanımlarken²¹, bir diğer önemli düşünür Bruce Hoffman'a göre terörizm; amaç ve güdüler açısından bakıldığında politik, insani kurallara uymayan ve korku oluşturmaya hedefleyen, kışkırtma ve tiksinti gibi kötü hisleri veya sempati yaratmaya çalışan, kişilerin veya grupların psikolojik durumlarından kaynaklanabileceği gibi devletlerin ve kurumların destekleriyle oluşabilen eylemler bütünüdür.²² Paul Wilkinson'un iki tanımına göre ise 'terör, şiddet kullanma ya da şiddet tehdidi içeren normal dışı yollarla siyasal davranışları etkilemek üzere dizayn edilmiş

¹⁹ Ifeoma E. Okoye, "The Theoretical and Conceptual Understanding of Terrorism: A Content Analysis Approach", **Journal of Law and Criminal Justice**, Cilt. 5, sayı. 1, Haziran 2017, ss. 36-45.

²⁰ Carsten Bockstette, "Taliban and Jihadist Terrorist Use of Strategic Communication", **Connections**, Cilt 8, Sayı 3, 2009, s.3.

²¹ David C. Rapoport, "Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious Traditions", **The American Political Science Review**, Cilt 78, Sayı 3, Eylül 1984, ss. 658 – 660.

²² Jonathan Matusitz, **What is Terrorism, Terrorism and Communication A Critical Introduction**, University of Central Florida, 2013 USA, Bölüm 1, s.3.

sembolik bir fiildir²³ ve ‘belirli grupları, bireyleri veya davranış biçimlerini bastırmak veya kısıtlamak amacıyla saldırgan eylemlerinin sistematik olarak kullanılmasıdır.’²⁴

Akademisyenler tarafından yapılan çeşitli tanımlamalar akademik çalışmalar da önemli yer tutmakla birlikte resmi olarak kabul edilen tanımlar genellikle sözleşmelere dayanmaktadır. Yaşanan gelişmelerle paralel olarak sözleşmelerde ve antlaşmalarda terörizm tanımları değişse de ortak noktalara sıkça rastlanmaktadır.

Terörizmin tanımlanmasında ve terörizmle mücadele politikalarının belirlenmesinde ideolojiler, devletlerin çıkarları gibi etkenler olsa da kavram çoğunlukla belirleyici uluslararası yapılan sözleşmelerle daha net bir tanım kazanmaktadır. Bir devletin iç politikalarında terörizm farklı anlamlarla ifade edilebilse de uluslararası terörizm ideolojileri ve ulusal çıkarları geride bırakabilir ve benzer tanımlar oluşturularak terörizmle mücadelede daha etkin çalışmalar yapılabilir.

2. Birleşmiş Milletler Terörizm Tanımları

Birleşmiş Milletler, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımını takiben 1945'te uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesini sağlamak, uluslararası sistemde birçok alanda işbirliği kurmak ve sürdürmek amacıyla kurulmuş uluslararası bir örgüttür. Çatışma söz konusu olduğunda çatışan tarafların barış yapmasını ve bu barışın sürdürülmesini amaçlar. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi sürdürülebilir barışın sağlanması sorumluluğunu üstlenmiştir ve BM'nin diğer tamamlayıcı organlarıyla birlikte Dünya genelinde barışın korunması hedefini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Barışın inşası ve barışın korunması BM'nin temel görevleri arasında bulunduğundan çatışmalarda arabuluculuk görevini de üstlenmektedir. Bu doğrultuda silahsızlanma, hukukun üstünlüğü ve diplomatik çözüm

²³ Paul Wilkinson, Concepts of Terror and Terrorism. In: Political Terrorism, **Studies in Comparative Politics**, Palgrave, Londra, 1974, s.9.

²⁴ Paul Wilkinson, An Elementary Typology of Political Terrorism. In: Political Terrorism, **Studies in Comparative Politics**, Palgrave, Londra, 1974,s.40.

yolu aramaya teşvik söz konusudur.²⁵ Dünya barışını tehdit eden durumların arasında terörizm önemli bir yere sahiptir. Bu doğrultuda BM'nin küresel terörizmi önlemede görev alması için beklentiler artmaktadır. Belirli terörist faaliyetlerle ilgili Birleşmiş Milletler sistemi çerçevesinde uluslararası terörizme karşı on sekiz evrensel belge geliştirilmiştir ve Eylül 2006'da BM Üye Devletleri, Birleşmiş Milletler Küresel Terörizmle Mücadele Stratejisini kabul etmiş, teröre karşı ortak bir stratejik ve operasyonel çerçeve üzerinde ilk kez anlaşmışlardır.²⁶ BM terörizmle mücadele konusunda sorumluluk almaktadır ancak uluslararası geçerliliği olan bir terörizm tanımı olmadığından somut yaptırımlar ve terörizmin ne olduğuna dair açıklamalar çoğunlukla yaşanan terörist faaliyetlerinin ardından yapılan antlaşmalarla ve sözleşmelerle belirginleşmektedir.

Milletler Cemiyeti'nin 1934 yılında meydana gelen, Yugoslavya Kralı I. Alexander'a ve Fransız Cumhuriyet Konseyi Başkanı Louis Barthou'ya suikastin ardından Fransa'nın önerisiyle terörizmin uluslararası olarak ilk kez tanımlandığını söyleyebildiğimiz 1937 Terörizmi Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesi yapılmıştır.²⁷ Sözleşmenin birinci maddesinde Terörizm tanımına yer verilmektedir. Bu maddeye göre terörizm eylemi devlete karşı yöneltilen ve belirli kişilerin veya grupların ya da genel halkın zihninde bir terörizm durumu yaratmayı amaçlayan veya hesaplanan suç eylemleri olarak tanımlamıştır. Ayrıca sözleşme, terörist eylemleri olarak kabul edilecek devlet karşıtı eylem türlerini belirtmiştir bunlar kamu görevlilerine, devlet başkanlarına ve ailelerine saldırmak veya kamu tesislerinin tahrip edilmesi gibi konulardır.²⁸ Bu sözleşme her ne kadar yürürlüğe girememiş olsa da terörizmin tanımlanmasında ve uluslararası

²⁵ Maintain International Peace and Security, <https://www.un.org/en/sections/what-we-do/maintain-international-peace-and-security/index.html> (Erişim Tarihi: 16 Aralık 2020).

²⁶ UN Global Counter-Terrorism Strategy, <https://www.un.org/counterterrorism/un-global-counter-terrorism-strategy> (Erişim Tarihi: 16 Aralık 2020).

²⁷ Dugard, "International Terrorism: Problems of Definition", s. 68.

²⁸ Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism, Washington, D.C., 2 Şubat 1971, <https://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-49.html>.

terörist eylemleri hakkında önlemler alınmaya çalışılması konusunda oldukça önemli bir yere sahiptir.

İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte uluslararası güvenlik konusu daha da önem kazanmıştır. Uluslararası barışın sağlanması misyonuyla kurulmuş olan BM'den İkinci Dünya Savaşı sonrası önem kazanan uluslararası güvenlik konusunda beklentiler artmış ve BM bu doğrultuda çalışmalar yapmıştır. İkinci Dünya Savaşının da etkileriyle genişleyen terörizm algısı yeni önlem ve tanımları da yanında getirmiştir. 1954 yılında Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından hazırlanan Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca Devletler Arasında Dostane İlişkiler ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi oluşturulmuş ve bu bildirgede çetelere verilen destek, gasp, liderlere karşı yapılan saldırılar, gerilla savaşlarına verilen destekler gibi konular terörist faaliyetleri çerçevesinde incelenmiştir.²⁹

BM tarafından 14 Eylül 1963'te uçuş güvenliği tehditleri ve uçak saldırıları ihtimallerine karşı bir takım önlemler içeren 'Uçak İçinde İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemler' hakkında sözleşme Tokyo'da imzalanmıştır ve bu sözleşmeyle uluslararası seferlerde uçuş güvenliğini sağlamak ve uluslararası hava taşımacılığı teşvik edilmesi hedeflenmiştir.³⁰ BM'nin uçuş güvenliğini sağlamak için attığı adımlardan bir tanesi de 16 Aralık 1970 tarihinde Lahey'de imzalanan Uçakların Hukuka Aykırı Olarak Ele Geçirilmesinin Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşmedir. 23 Eylül 1971 tarihinde Montreal'de düzenlenen uluslararası hukuk konferansında kabul edilen Sivil Havacılığın Emniyetine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme, uçuş halinde olan uçağın güvenliğini tehdit edebilecek her davranışın önlenmesine ve tehdit oluşturabilecek kişiler hakkında işlem yapılmasına izin vermektedir.³¹ Uçaklara ve hava alanlarına

²⁹ Draft Code of Offences against the Peace and Security of Mankind, 1954, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/7_3_1954.pdf.

³⁰ Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft, 14 Eylül 1963.

³¹ Convention For the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation, Montreal, 23 Eylül 1971.

yapılabilecek saldırılar BM öncülüğünde önlenmeye çalışılmış ve sözleşmelerde, önlemlerin kime karşı hangi durumlarda alınacağı yer almıştır. Bu doğrultuda uçak kaçırma, uçaklara yapılan saldırılar da BM tarafından terörist faaliyetleri kapsamına girmiştir denebilir. Uluslararası seyahatlerin güvenliğini garanti altına alan bir diğer sözleşme de deniz taşımacılığıyla ilgilidir. 10 Mart 1988’de, Güvenli Deniz Taşımacılığında Yasaya Aykırı Eylemlerin Ortadan Kaldırılması Hakkında Sözleşme İmzalanmıştır. Sözleşmeye göre kuvvet kullanarak gemiyi ele geçirme ve gemi güvenliğini tehlikeye atacak eylemler olan; kişilere, kargolara, geminin kendisine, limanlara zarar vermek gibi davranışlar terörist faaliyeti kabul edilip cezalandırılmaları sağlanacaktır.³²

1960’larda git gide artan diplomatlara ve uluslararası kimliğe sahip kişilere yapılan saldırılar yeni önlemler alınmasına öncülük etmiştir. 14 Aralık 1973’te imzalanan Diplomatik Görevler Dahil Uluslararası Alanda Koruma Altındaki Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşmede Sözleşmenin tarafları, uluslararası koruma altındaki kişilerin öldürülmesi veya kaçırılması işlenmesinin yanı sıra bu tür kişilerin resmi binalarına, özel konaklama yerlerine veya ulaşım araçlarına yönelik şiddetli saldırıları suç saymayı kabul eder. Ayrıca sözleşme taraflardan birinin koruması altında olan kişiye yapılan saldırıların faillerinin iadelerini de garanti altına alır.³³ 17 Aralık 1979’da Rehin Alamaya Yönelik Sözleşme imzalanmış ve sözleşmede rehin alma tanımları ve iade süreci üzerinde bir anlaşmaya varılmıştır. Sözleşmenin önsözünde tüm rehin alma faaliyetleri terörist eylem olarak tanımlanmakla birlikte kişisel

³² Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme ile Kıta Sahanlığında Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Roma, 10 Mart 1988, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/12/20091231M7-2-1.pdf>

³³ Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents, New York, 14 Aralık 1973, <https://legal.un.org/avl/ha/cppcipp/cppcipp.html>.

amaçlar dahilinde gerçekleştirilen eylemler terörizm kapsamı dışında kalmış ancak uluslararası suç kabul edilmiştir.³⁴

BM nükleer malzemelerin kullanılması ile ilgili düzenlemeler yapmış ve nükleer terörü önlemek amacıyla çalışmalar yürütmüştür. 3 Mart 1980 tarihinde Viyana’da Nükleer Malzemelerin Korunmasına İlişkin Sözleşme ile nükleer malzemelerin uluslararası nakliyesi sırasında güvenliği garanti altına alınmış ve çalınan nükleer materyalin korunması, kurtarılması ve iade edilmesinde devletler arasında işbirliği için genel bir çerçeve oluşturmuştur. Ayrıca sözleşmede suçluların veya devletlerin cezalandırılmasını gerektirecek suçlar belirtilmektedir.³⁵ 2005 yılında imzalanan Nükleer Terörizmin Önlenmesine Dair Sözleşmede suçun terörist suç olarak kabul edilmesini gerektirecek durumlar açıkça belirtilmiştir. Sözleşmeye göre; ölüme veya ciddi bedensel yaralanmaya neden olma, mülke veya çevreye önemli ölçüde zarar verme niyetiyle radyoaktif bir cihazı yapan veya bulunduran kişiler ve ölüme veya ciddi bedensel yaralanmaya neden olma, mülke veya çevreye önemli ölçüde zarar verme, gerçek veya tüzel bir kişiyi, uluslararası bir kuruluşu veya bir devleti bir eylemi yapmaya veya yapmaktan kaçınmaya zorlama niyetiyle herhangi bir radyoaktif maddeyi kullanan veya serbest bırakan kişiler terörist suç işlemiş sayılır.³⁶

BM terörizmle mücadele çalışmaları arasında bomba eylemleri hakkında alınan önlemler önemli yer tutar. Patlayıcı kullanımını denetlemek ve terörist eylemleri engellemek amacıyla çeşitli arama ve sanayi çalışmalarında kullanılması öngörülen patlayıcı materyallerin kullanılabilmesi, patlatma eylemlerinin denetlenebilmesi için önceden işaretlenmesi gereğini kabul eden Plastik Patlayıcıların İşaretlenmesine İlişkin

³⁴ International Convention Against the Taking of Hostages, New York, 17 Aralık 1979, <https://legal.un.org/avl/ha/icath/icath.html>,

³⁵ The Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, Mayıs 1980, <https://web.archive.org/web/20080213062700/http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Others/inf274r1.shtml>

³⁶ International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, New York, 13 Nisan 2005, <https://legal.un.org/avl/ha/icsant/icsant.html>

Sözleşme 1 Mart 1991 tarihinde imzalanmıştır.³⁷ 15 Aralık 1997’de ise Terörist Bombalamaların Önlenmesine ilişkin Sözleşmeyle, patlayıcı veya diğer ölümcül bir cihazın kamuya açık bir yere, bir devlet tesisine veya başka bir kamu tesisine, bir toplu taşıma sistemine veya bir altyapıya veya bu yere karşı kasıtlı olarak teslim edilmesi, yerleştirilmesi, patlatılması terörizm eylemi olarak kabul edilmiştir.³⁸

Terörizmi doğrudan zarar vermek olarak görmek ve tanımı sadece zarar vermek şeklinde sınırlamak terörist faaliyetlere verilen desteklerin cezalandırılmasını zorlaştırmaktadır. BM’nin 9 Aralık 1999’da hazırladığı Terörizm Finansmanı Sözleşmesiyle terörizmin sadece zarar vermek değil aynı zamanda zarara destek olmak da olduğu yorumu yapılabilir. Bu sözleşmeyle doğrudan bombalama, çatışmaya dahil olma gibi eylemlere dahil olmayan ancak terörist kişi veya gruplara finansörlük yapan kişi veya kurumların teröristlerle aynı konumda olması ve verilen desteğin terörist faaliyetleri arasında sayılması öngörülmektedir.³⁹

BM imzalanan sözleşmeler çerçevesinde çeşitli terörizm tanımları yapmış ve birimlere ayrılmış genel bir çerçevede terörizmi tanımlamıştır. Tüm sözleşmelerin tanımladığı terörist eylemlerin önlenmesi ve faillerin cezalandırılması amacıyla 9 Aralık 1994 tarihinde BM Genel Kurulunda Uluslararası Terörizmi Ortadan Kaldırmaya Yönelik Tedbirler Beyannamesi Hazırlanmıştır. Bu beyannameyle sektörel olarak alınan önlemlerin tek bir çatı altında toplanması hedeflenmiştir.⁴⁰ Daha sonra Uluslararası Terörizm Kapsayıcı Sözleşmesinde uluslararası terörizmin tüm müdahillerinin, destekçilerinin, finansörlerinin ve teröristlerin, güvenli bölgelere ve silahlara ulaşması engellenmeye çalışılmıştır. Uluslararası Terörizme Karşı Kapsayıcı Sözleşme kapsamlı

³⁷ Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection, 1 Mart 1991, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv10-english.pdf>.

³⁸ International Convention for the Suppration of Terrorist Bombings, New York, 15 Aralık 1997, <https://legal.un.org/avl/ha/icstb/icstb.html>

³⁹ International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism. New York, 9 Aralık 1999.

⁴⁰ Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, 1994, and the 1996 Supplementary Declaration thereto, 17 Aralık 1996, <https://legal.un.org/avl/ha/dot/dot.html>.

bir terörizm tanımında bulunulmuş ve önerilen sözleşmeye ilişkin, müzakerelerin koordinatörü Carlos Diaz-Paniagua tarafından, yapılan tanımın siyasi olmaması gerektiği, insan haklarını korumaya ve uluslararası hukukun temellerine uygun olmasına vurgu yapılmıştır.⁴¹ BM tarafından terörü önlemek amaçlı hazırlanan sözleşmeler ve beyannameler dahilinde uçak ve sivil havacılık güvenliğini tehlikeye atacak suçlar, deniz seferlerini tehlikeye atan eylemler, işaretlenen patlayıcılar dışında patlayıcı kullanımı, sivil alanda izinsiz gerçekleştirilen patlamalar, her hangi kişilere veya kurumlara patlayıcılar aracılığıyla verilen zararlar, nükleer materyallerin kullanılması sırasında gerçekleşebilecek yasal olmayan ve kişi veya kurumlara zarar verebilecek her türlü bilinçli eylem, koruma altındaki kişilerin kaçırılması veya rehin alınması gibi fiiller ve bu fiillere ve faillerine verilebilecek her türlü destek terörizm eylemi, failleri de terörist olarak kabul edilmektedir denebilir.

3. Avrupa Birliği Terörizm Tanımları

AB'nin birçok ulus devletten oluşması ve devletlerin de ulusal çıkarlarını gözeterek politikalarını belirlemeleri terörizmle tek bir çatı altında mücadele etmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca üye devletlerin köklü tarihleri ve tarih boyunca mücadele ettikleri terör örgütlerinin çeşitlilik göstermesi de ortak terörizm tanımı oluşturmaları önünde önemli bir engel teşkil ettiği söylenebilir. Ulus devletlerin iç politikalarında kullanılan terörizmle mücadele politikası her devlet için kabul edilebilir olmayabilir. Ayrıca AB'nin kuruluş amaçlarında öncelik ekonomik iş birliğidir. Ortak Güvenlik Politikaları uzun yıllar tartışma konusu olmuş, kimi zaman ulusal kimliğe tehdit olarak görülmüştür. Ancak terörizmin uluslararası boyut kazanmasıyla birlikte ulus devletlerin ortak dış politikalar üretmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. BM'nin tanımlarında olduğu gibi

⁴¹ Robert P. Barnidge, **Non-State Actors and Terrorism: Applying the Law of State Responsibility and the Due Diligence Principle**, Asser Press, 2007, s. 17.

AB'nin terörizm tanımları da meydana gelen terörist saldırıları ve bu saldırıların arkasından gerçekleştirilen toplantı ve sözleşmeler çerçevesinde gelişmiştir.

AB'nin terörizmin ne olduğunu tanımlayan önemli belgelerden biri 27 Ocak 1977'de Strasburg'da imzalanan Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesidir. Sözleşme 1980 yılında Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülkede yürürlüğe girmiştir. Sözleşme; Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesine İlişkin Sözleşmenin kapsamına giren suçları; Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşmenin kapsamına giren suçları, Diplomatik Ajanlar dahil olmak üzere Uluslararası himayeye tabi olan şahısların hayat, fiziki bütünlüğü veya hürriyetine karşı saldırıyı kapsayan suçları, rehin alma ve kaçırma eylemlerini, insan hayatını tehlikeye atabilecek düzeyde bomba, dinamit füze gibi silahlarının kullanımı ve bomba veya benzeri malzemelerin gönderilmesini, bütün bu sıralı suçlardan birini işleyen veya işleyecek olan kişiye yardım ve yataklık yapan kişilerin veya ortakların eylemleri birinci maddede kabul edilip taraf devletler bu suçları işleyenlerin iadesi konusunda garanti vermişlerdir.⁴² 1975'de Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Nihai Senedine göre ise Avrupa sınırları içinde gerçekleşen silahlı eylemleri gerçekleştiren örgütlerin tümü terör örgütü, gerçekleştirilen eylem de terörizm eylemi olarak kabul edilecektir. Devletlerin her ne olursa olsun silahlı eylemi gerçekleştiren örgütlere destek vermesi kabul edilemez görülmüştür.⁴³

AB'nin terörizmin ne olduğunu, hangi eylemlerin terörist eylemleri kapsamına girdiğini açıkça belirttiği oldukça önemli bir belge olan AB Terörizm Çerçeve Kararı'nı 13 Haziran 2002'de ortaya çıkarmıştır. Çerçeve Karara göre bir topluluğu ciddi şekilde korkutmak; bir Hükümeti veya uluslararası kuruluşu, herhangi bir eylemi yapmaya veya

⁴² Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 27 Ocak 1977, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/mevzuat_TIHB.htm.

⁴³ Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, Helsinki, , OSCE. Documents 1973 - 1997. [CD-ROM]. [Vienna]: Organization for Security and Co-operation in Europe, [s.d.], Başlık VI, 1 August 1975, <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf>.

yapmaktan kaçınmaya zorlamak; bir ülkenin veya uluslararası bir örgütün temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarının ciddi şekilde istikrarsızlaştırılması veya tahrip edilmesi terörist suçları olarak kabul edilecektir. Bu suçlar: suikastlar ve şahısların fiziki bütünlüğünü bozabilecek eylemler; rehin alma ve kaçırma eylemleri; bir hükümet, kamu tesisi, bir ulaşım sistemi, bir bilgi sistemi de dahil olmak üzere bir altyapı tesisi, kıta sahanlığında bulunan sabit bir platform, kamuya açık bir yerde veya özel mülkte, insan hayatını tehlikeye atacak veya önemli ekonomik kayıp yaşanmasına sebep olabilecek eylemler; uçak, gemi gibi araçların ele geçirilmesi veya rehin alınması; nükleer, biyolojik veya kimyasal silahların üretimi, bulundurulması, edinilmesi, taşınması, tedarik edilmesi veya kullanılması eylemleri ve biyolojik ve kimyasal silahların araştırılması ve geliştirilmesi için yapılan çalışmalar; insan hayatını tehlikeye atacak yangınlara, sellere veya patlamalara neden olmak, insan hayatını tehlikeye atacak şekilde su, enerji veya diğer temel doğal kaynak arzına müdahale veya kesintiye uğratmak ve son olarak bu sıralı maddeleri gerçekleştirmekle tehdit etmek şeklinde belirlenmiştir.⁴⁴ Çerçeve kararın ikinci maddesinde ise terör örgütünün ne anlama geldiğinden bahsedilmektedir. Bu maddeye göre terörist grup terörist suçları işlemek için bir araya gelmiş ikiden fazla insandan oluşan yapılandırılmış gruptur. Terörist grupların sürekli üyelik ve gelişmiş bir yapıya sahip olması beklenmez ancak eylemler rastgele gerçekleştirilme ve görev paylaşımı söz konusudur.⁴⁵

16 Mayıs 2005 tarihinde AB Terörizm Çerçeve Kararı'na bir takım eklemelerin yapıldığı Terörizmin Önlenmesine İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmeye göre terörizm sadece terörist eylemleri gerçekleştirmek değildir. Terörist eylemlere sebebiyet verecek derecede halkı kışkırtmak, terörist eylemlerin gerçekleşmesi için teşvik edici davranışlar sergilemek ve eylemleri gerçekleştirmesi için birilerine

⁴⁴ European Union: Council of the European Union, Council Framework Decision 2002/475 on Combating Terrorism, Article 1, 13 June 2002, <https://www.refworld.org/docid/3f5342994.html>.

⁴⁵ Ibid, Article 2.

eğitim vermek de terörist suçu kapsamına alınmıştır.⁴⁶ Kışkırtmanın tanımı sözleşmenin 5. maddesinde halka bildiri, sunu veya başka araçlarla terörizm lehine toplumu tahrik etmek şeklinde belirtilmiştir.⁴⁷ 6. Maddede ise teşvikle ilgili olarak; çeşitli dernek ve kuruluşlara davet ederek kişileri gruba dahil etme çalışmaları olarak söz edilmiştir. Eğitim kapsamına giren durumlar; kişilerin terörist faaliyetinde kullanmak amaçlı silah veya zehirli maddelerin yapımı ve kullanımı hakkında eğitim vermektir.⁴⁸

4. Uluslararası Sözleşmelerde Terörizm Tanımları

Terörizm AB'nin ve ABD'nin olduğu gibi Dünya'nın geri kalan devletlerini de tehdit eden küresel bir sorundur. Terörizmle mücadelede AB ve BM'nin yanı sıra İslam Konferansı Örgütü, Bağımsız Devletler Topluluğu, Amerikan Eyaletleri Örgütü, Afrika Birliği Örgütü, Arap Birliği, Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü gibi örgütlerce çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar ve beraberinde ortaya çıkarılan sözleşmeler doğrultusunda terörizm kavramının ne ifade ettiği hakkında fikir sahibi olabilmekteyiz.

İslam Konferansı Örgütü'nün Uluslararası Terörizmle Mücadele Sözleşmesine göre terörizm; insanları onlara zarar vermekle tehdit etmek veya hayatlarını, şereflerini, özgürlüklerini, güvenliklerini haklarını tehlikeye atmak maksadıyla tasarlanmış bir suçu gerçekleştirmek için yapılan tüm şiddet eylemlerini ve tehditleri kapsar. Ayrıca çevreyi, ulusal ve uluslararası tesisleri, kamu veya özel mülkiyetleri tehlike altına sokmak, işgal etmek ve ele geçirmek, bunun yanında bağımsız Devletlerin istikrarını, toprak bütünlüğünü, siyasi birliğini veya egemenliğini tehdit etmek, söz konusu sözleşmeye göre terörist eylemleri kapsamındadır.⁴⁹ Aynı sözleşmeye göre terörist suç ise; "Sözleşmeci

⁴⁶ Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Council of Europe Treaty Series - No. 196, Article 4,5,6,7,Warsaw, 16 May 2005.

⁴⁷ Ibid, Article 5.

⁴⁸ Ibid, Article 6.

⁴⁹Convention of the Organisation of the Islamic Conference on Combating International Terrorism, Definition and General Provisions, Article 1, 2, Ouagadougou, 01 Temmuz 1999.
<http://web.archive.org/web/20080127132341/http://www.oic-un.org/26icfm/c.html>

Devletlerin herhangi birinde terörist bir amacı gerçekleştirmek için veya kendi vatandaşlarına, varlıklarına veya menfaatlerine veya kendi topraklarında ikamet eden yabancı tesislere ve kendi iç hukukuna göre cezalandırılacak vatandaşlara karşı yürütülen, başlatılan veya bunlara katılan her türlü suç⁵⁰ olarak tanımlanmaktadır.

Bağımsız Devletler Topluluğu'na göre kamu güvenliğini zayıflatmak, yetkililerin karar alma sürecini etkilemek veya halkı terörize etmek amacıyla gerçekleştirilen tüm eylemler, terörizm olarak kabul edilmektedir. Bu eylemler şu şekilde sıralanmıştır: Gerçek veya tüzel kişilere yönelik şiddet veya şiddet tehdidi; İnsanların hayatını tehlikeye atacak şekilde mal ve diğer maddi nesneleri yok etmek ve yok etmekle tehdit etmek; Mülkiyete önemli zararlar vermek; Devletine veya diğer kamusal faaliyetlere son vermek veya bu tür faaliyetlerden ötürü intikam almak amacıyla bir devlet adamının veya halk figürünün hayatını tehdit etmek; Yabancı bir Devletin bir temsilcisine veya uluslararası bir kuruluşun uluslararası koruma altındaki bir personeline ve ayrıca uluslararası koruma altındaki kişilerin ticari binalarına veya araçlarına saldırmak; Tarafların ulusal mevzuatı veya terörizmle mücadeleyi amaçlayan evrensel olarak kabul edilmiş uluslararası yasal araçlar kapsamında terörist olarak sınıflandırılan diğer tüm eylemler.⁵¹ Sözleşme metninde terörizm tanımının yanında teknolojik terörizmin ne olduğunu belirten bir açıklama da mevcuttur. Tanıma göre; nükleer, radyolojik, kimyasal veya bakteriyolojik (biyolojik) silahların veya bileşenlerinin, patojenik mikroorganizmaların, radyoaktif maddelerin veya insan sağlığına zararlı diğer maddelerin kullanımı veya tehdidi kamu güvenliğini zayıflatmak, nüfusu terörize etmek veya halkın kararlarını etkilemek amacıyla gerçekleştiriliyorsa teknolojik terörizm kapsamına girmektedir.⁵²

⁵⁰ Ibid, Article 1,3.

⁵¹17. Treaty on Cooperation among the States Members of the Commonwealth of Independent States in Combating Terrorism, Article 1, Minsk, 4 Haziran 1999.

⁵² Ibid, Article 1, s.2.

Arap Birliği'nin tanıma göre ise terörizm; sebepleri veya amaçları ne olursa olsun, bireysel veya toplu suç eylemi olan ve insanlar arasında panik oluşturmayı amaçlayan, insanlara zarar vererek korkuya neden olan, insan hayatını tehlikeye atan, çevreye, kamuya açık veya özel tesis ve mülklere zarar vermeyi amaçlayan, bu alanları işgal etme, ele geçirme ve ulusal kaynakları tehlikeye atma eylemlerinin tümü olarak tanımlanmaktadır.⁵³

Terörizmin en çok zarar verdiği bölgelerden biri de Afrika'dır. Afrika Birliği Örgütü'nün Terörizmin Önlenmesi ve Terörizmle Mücadele Sözleşmesine göre: "Bir Taraf Devletin ceza kanunlarını ihlal eden ve herhangi bir kişinin, herhangi bir sayıdaki veya gruptaki kişinin yaşamını, fiziksel bütünlüğünü veya özgürlüğünü tehlikeye atabilecek veya ciddi şekilde yaralanmasına veya ölümüne neden olabilecek veya zarara neden olabilecek herhangi bir eylem kamu veya özel mülkiyete, doğal kaynaklara, çevresel veya kültürel mirasa zarar verme amacıyla gerçekleştirdiği eylemler; herhangi bir hükümeti, organı, kurumu, genel halkı veya herhangi bir kesimini herhangi bir eylemde bulunmaya veya yapmaktan kaçınmaya veya belirli bir bakış açısını benimsemeye veya terk etmeye veya belirli bir noktaya göre hareket etmeye zorlama; herhangi bir kamu hizmetini, halka herhangi bir temel hizmetin sunumunu kesintiye uğratmak veya bir kamu acil durumu yaratma; ayaklanmaya sebep olma; ve tüm bu eylemlerin gerçekleştirilmesine teşvik etme"⁵⁴, terörizm eylemi olarak kabul edilmektedir.

Terörizmin tam olarak bir tanımı olmasa da edinilen tecrübeler sonucunda ve çeşitli sözleşmeler ışığında terörizmin ne olduğu hakkında fikir edinmek mümkündür. Tanımlamalar çeşitli olsa da birçok tehdit terörizm kavramını açıklamada ortak

⁵³ The Arab Convention of the Suppression of Terrorism, Article 1-2, Cairo, Nisan 1998.

https://www.unodc.org/images/tldb-f/conv_arab_terrorism.en.pdf.

⁵⁴ OAU Convention on the Prevention and Combating of Terrorism, Article 1-3, 6 Aralık 2002,

[https://au.int/sites/default/files/treaties/37289-treaty-0020 -
_oau_convention_on_the_prevention_and_combating_of_terrorism_e.pdf](https://au.int/sites/default/files/treaties/37289-treaty-0020_-_oau_convention_on_the_prevention_and_combating_of_terrorism_e.pdf).

kullanılmıştır. Sözleşmelerde göze çarpan ortaklıkların başında kişilerin yaşamını ve fiziksel bütünlüğünü tehdit, ölüm ve yaralanmalara sebep olabilecek eylemler, kamu ve özel mülkiyeti tehdit eden eylemler, kamu hizmetlerine engel olabilecek eylemler gibi tanımlar gelmektedir.

B. Terörizmin Tarihi ve Terörizm Türleri

1. İnsanlık Tarihinde İlk Terörizm Olayları ve Terörizmin Kavram Olarak Kullanılması

Terörizmin net tanımının olmadığı gibi terörizmin başladığı tarih olarak gösterilen bir tarih de söz konusu değildir. Çeşitli gruplar ve çevreler hakim ideolojilerin veya egemen güçlerin güdümüyle terörist gruplar olarak nitelendirilebilmektedir. Örnek olarak Selçuklu döneminde faaliyet göstermiş İran kökenli Haşhaşilerin faaliyetleri ve Roma İmparatoru Julius Sezar’a, İslam Halifesi Hz. Ömer’e, Osmanlı Padişahlarına, Birinci Dünya Savaşının kıvılcımının ateşlenmesine sebep olan olay Macaristan Velihtı Franz Ferdinand’a yapılan suikastlar birer terörist faaliyeti olarak görülebilir.⁵⁵ Buradan hareketle terörizmin insanlık tarihinde çok eski bir yerinin olduğu söylenebilir.

İlk defa 1789’da Fransız İhtilali sonrası kullanılan terörizm kavramı Türkçede sözlüklere yıldırı olarak geçmiştir ve Fransızca kökenlidir.⁵⁶ Terörizm kelimesinin ilk kullanımı şimdiki kullanılandan farklı anlamlar içermektedir. Fransız Devrimi sırasında Jakobenlerin taşkınlığını açıklamak için kullanılan terörizm kavramının güncel kullanımı daha çok devlet birey ilişkilerini açıklarken karşılıklı işlenmiş suçlar üzerinde durmaktadır.⁵⁷

⁵⁵ Cemile Arıkoğlu Ündücü, “Uluslararası Sistem ve Terörizm Arasındaki İlişki”, **Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, 2011, s.9.

⁵⁶ Türk Dil Kurumu, <http://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 05 Haziran 2020).

⁵⁷ Murat Saraçlı, “Uluslararası Hukukta Terörizm”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1-2, 2007, s.1051.

Devlete karşı veya devleti temsil eden kişilere karşı işlenen suçlar çoğu devletin ulusal hukuklarında terörist suçu olarak geçer. Tarihe baktığımızda da ilk devlet yapılanmalarının olduğu zamanlarda da terörist suçlarının günümüz terörizm algısına uyumlu olduğu görülebilir. Örneğin Milattan Önce Hipokürtüs'ün katledilmesi, Sezar'ın öldürülmesi bulundukları konum dolayısıyla terörist saldırısı olarak kabul edilebilir.⁵⁸ Orta Çağlara gittiğimizde ise dini değerlerin terörist eylemleri üzerinde etkili olduğu görülebilmektedir. İlk terör örgütü olarak kabul edebileceğimiz, bir Yahudi örgütlenmesi olan Zealotlar, İran kökenli olan yine örgütsel bir yapıya sahip olan Haşhaşiler eylemlerinin gerekçelerini dine dayandırarak diğer birçok dini temelli örgütün de kabul ettiği gibi örgüt mensuplarını kutsal savaşçılar olarak görmüşlerdir.⁵⁹

İlerleyen zamanlarda daha etkili silahların ortaya çıkması ve yaygınlaşmasıyla terörist eylemlerin biçiminde de bir takım değişiklikler olmuştur. 19. yy'de meydana gelen terörizm olaylarından Clerkenwell Hapishanesi patlaması; devrimci kişilerden oluşan İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği Örgütü'nün gerçekleştirdiği, bomba kullanılarak 12 kişinin hayatını kaybettiği, 120 kişinin yaralandığı kanlı bir saldırı olarak tarihte yerini almıştır.⁶⁰ 20. Yy başlarında bombalama ve suikastların artarak devam ettiği görülmektedir. 1 Ekim 1910 tarihinde Demir İşçileri olan iki kişi American Bridge Şirketini protesto amaçlı Los Angeles Time'da 21 gazetecinin öldüğü 100 kişinin yaralandığı bir bombalı saldırı gerçekleştirmişlerdir ve o süreçte grevde olan Demir İşçileri Sendikası saldırıyı kınamıştır.⁶¹ 4 Temmuz 1914 tarihinde Anarşist Kara Haç savaşçılarının Letonya'daki üyelerince gerçekleştirilen 1 sivilin ölmesi, onlarca kişinin

⁵⁸ Halis Ayhan, "Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler'in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, sayı:21, 2011, s.123.

⁵⁹ İbid, s.123.

⁶⁰ "13th December 1867: Twelve Killed in Prison Break Blast", <https://web.archive.org/web/20131013055132/http://www.london-today.net/web/events/december/13/00002659/2044941054.html>, (Erişim Tarihi: 3 Ocak 2021).

⁶¹ Louis Adamic, **Dynamite: The Story of Class Violence in America**, Viking Press, New York, 1931.

yaralanmasıyla sonuçlanan Lexington Avenue saldırısı meydana gelmiştir.⁶² Anarşist saldırıların arttığı bir dönem olan 1910larda anarşist bir örgüt olan Gallenistlerin saldırıları dikkat çekmiştir. 1917’de Amerikan polisi ve anarşistler arasında çıkan çatışmada Amerikan Bayrağı yırtılmış, polis göstericilere ateş açmış ve anarşistler de buna karşılık olarak 24 Kasım 1917’de bombalı saldırı düzenlemiş, bu saldırı sonucunda da 10 dedektif öldürülmüştür ve yine Gallenistler tarafından 1919’da 8 şehirde aynı anda 9 bomba patlatmıştır, ayrıca 24 Kasım 1917’de aralarında sivillerin de olduğu 10 kişinin öldüğü saldırının failleri yakalanamasa da anarşist gruplar tarafından gerçekleştirildiği düşünülmektedir.⁶³ 1910’larda göze çarpan bir diğer saldırı türü de mühimmatları yok etme amaçlı çoğunlukla maddi zararlara yol açan saldırılardır. Bu tür saldırılara örnek olarak 30 Temmuz 1916 Kara Tom Mühimmat Patlaması ve 11 Ocak 1917 Kingsland Patlaması verilebilir. Artan anarşist fikirlerin 20.yy başlarında etkili olduğu görülmektedir. İdeolojilerin eylemlere de yansıdığını gösteren bu dönemde terörizmle mücadele çoğunlukla anti-sosyalist politikalar olduğu söylenebilir.

1920’de Avrupa’da İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) saldırıları göze çarpmaktadır ve IRA halen AB terör örgütü listesinde yer almaktadır. 20 Eylül 1920’de Smyith Barında IRA gönüllüsü Micheal Rock ve sivil halk ile Kraliyete bağlı emniyet müdürü Peter Burke ve kardeşi çavuş Micheal Burke arasında çıkan tartışma sonucu Burke kardeşler öldürülmüştür. Bunun üzerine Kraliyet kuvvetlerine destek amaçlı kurulan Black and Tans grubu tarafından şehre girilmiş ve içinde evlerin ve fabrikaların da bulunduğu birçok binayı yıkarak yüzlerce kişinin de işsiz kalmasına sebep olan Balbriggan yağmalamasını gerçekleştirilmiştir.⁶⁴ İrlanda Bağımsızlık Savaşı sırasında

⁶² Paul Avrich, **Anarchist Voices: An Oral History of Anarchism in America**, AK Press, Edinburgh, 2005, ss.376-381.

⁶³ Ibid, s.379.

⁶⁴ Ronan McGreevy, “The Sack of Balbriggan: The Burning of a Town That Shocked The World 100 Years Ago”, 20 Eylül 2020, <https://www.irishtimes.com/news/ireland/irish-news/the-sack-of-balbriggan-the-burning-of-a-town-that-shocked-the-world-100-years-ago-1.4359707> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021)

IRA mensupları gerilla savaşı yürütmektedir. 11-12 Aralık Cork'un yağmalanması da yine polis gücü olan Black and Tans grubu tarafından ciddi yıkımlar ve maddi zararlar yaratarak gerçekleştirildi. İrlanda Bağımsızlık Savaşı süresince onlarca IRA mensubu hayatını kaybetti.⁶⁵ İRA mensuplarının eylemleri çoğu İngiliz Ordusu mensubu olan 15 suikastla devam etti.⁶⁶ İngiliz Ordusu'nun Croke Park'ta gerçekleşecek olan futbol maçı sırasında saldırıda sivilleri öldürmesi İRA'ya olan desteği artırmıştır.⁶⁷

1920'de gerçekleşen kanlı olaylardan biri de New York Wall Street bombalamasıdır. Amerikan Anarşist Savaşçılar tarafından gerçekleştirildiği tahmin edilen saldırıda 30 kişiden fazla kişi olay yerinde hayatını kaybetmiş, 300 kişiden fazla kişi yaralanmıştır.⁶⁸ Terörist eylemleri o dönemde Avrupa'nın farklı ülkelerinde de devam etmekteydi. 13 Aralık 1921 tarihinde Bolgrad'da Siguraizia Sarayına yapılan bombalı saldırıda, sarayda görev yapan 100'den fazla polis ve asker öldürülmüştür.⁶⁹ 16 Nisan 1925'te Bulgaristan'da Bulgar Komünist Partisi üyesi saldırgan tarafından dini değerlerin hedef alındığı Aziz Nedelya Kilisesi'ne yapılan saldırıda çoğu siyasetçi ve asker olan yaklaşık 150 kişi hayatını kaybetmiş ve 500den fazla kişi yaralanmıştır.⁷⁰

1930'larda gerçekleşen terörizm olaylarında milliyetçilik fikirlerinin ve İkinci Dünya Savaşı Öncesi oluşan gergin ortamın etkileri görülmektedir. Teröristlerin en sık kullandığı yöntemse suikast olarak göze çarpmaktadır. Örneğin; 1936'da Hitler taraftarı

⁶⁵John_Dorney, The Burning of Cork: December 11-12, 1920", 13 Aralık 2017, <https://www.theirishstory.com/2017/12/13/the-burning-of-cork-december-11-12-1920/#.X8uGAGgzBDe> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

⁶⁶ Anne Dolan, "Killing And Bloody Sunday", **The Historical Journal**. Cambridge University Press. Cilt 49 Sayı 3, 2006, s.794.

⁶⁷ David Matthew, "Leeson, Death in the Afternoon: The Croke Park Massacre, 21 November 1920", **Canadian Journal of History**, Cilt 38, Sayı 1. Nisan 2003, ss43-67.

⁶⁸ "Wall Street Bombing 1920" <https://www.fbi.gov/history/famous-cases/wall-street-bombing-1920> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

⁶⁹"100 Killed In Bomb Explosion In Bessarabia Press Democrat", Volume XLIX, Number 141, 14 Aralık 1921, <https://cdnc.ucr.edu/?a=d&d=SRPD19211214.2.7&e=-----en--20--1--txt-txIN-----1> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

⁷⁰Phil Gurski, "April 16, 1925 | Attack on St. Nedelya Church in Bulgaria", 16 Nisan 2020, <https://borealistthreatandrisk.com/1925-st-nedelya-church-attack/> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

olan Willhelm Gustloff düzenlenen suikast sonucu hayatını kaybetmiştir.⁷¹ 7 Kasım 1938’de ise sınır dışı edilmiş bir Polonya Yahudisi tarafından Alman diplomat Ernst vom Rath öldürülmüştür.⁷² Önemli bir Yahudi saldırısı da o dönemde Yahudi – Arap geriliminin de artmasıyla gerçekleşen, sivil Arapların da öldürüldüğü Kara Pazar’dır ve bu saldırıda 140 Filistinli, kısa zaman sonra ise Hayfa Pazarında gerçekleşen saldırıda 74 Filistinli hayatını kaybetmiştir.⁷³ Öncesinde gerçekleşen Filistinlilerin Yahudilere yaptığı saldırılarda da birçok sivil Yahudi hayatını kaybetmiştir. Filistinliler ve Yahudiler arasında uzun yıllar sürecek olan gerilim bu dönemde militan savaşı şeklinde devam etmiştir.

Milliyetçiliğin farklı bir boyut kazandığı 1930’lu yıllarda bu fikirler sadece Avrupa ve Ortadoğu’yu etkilememiş; Uzak Doğu’da, Japonya’da aşırı milliyetçi bir grup olan Kan Cemiyeti (League of Blood) grubunun eylemlerine de zemin hazırlamıştır. Bu örgüt 1932’de siyasetçilere ve önde gelen siyasi elitlere suikast girişiminde bulunmuş, ikisinde başarılı olmuştur. Suikastların devamı getirilmek istenmiş ve 1936’da darbe girişimiyle birlikte yeni suikast girişimleri meydana gelmiştir.⁷⁴ 1938’de Polonya’da bir Alman sabotajcının bıraktığı saatli bombanın patlamasıyla meydana Tarnow Tren İstasyonu Patlaması ise İkinci Dünya Savaşının ne kadar yakında olduğunu insanlara hissettirmiştir. Bu saldırıda 20 sivil hayatını kaybederken 35 kişi de yaralanmıştır.⁷⁵ 21 Eylül 1939’da Romanya’da katledilen dönemin başbakanı Armand Calinescu, Demir

⁷¹“Wilhelm Gustloff assassination”, 5 Şubat 1936 New York Times, <https://www.rarenewspapers.com/view/643628> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

⁷² Erin Blakemore, “Kristallnacht Started When This Diplomat Was Murdered in Cold Blood”, 31 Ağustos 2018, <https://www.history.com/news/kristallnacht-started-when-this-diplomat-was-murdered-in-cold-blood> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

⁷³ Nicholas Blincoe, **General Strike, More Noble Than War: The Story of Football in Israel and Palestine**, 3 Ağustos 2019 <https://www.theguardian.com/football/2019/aug/03/football-palestine-book-extract-nicholas-blincoe>, (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

⁷⁴Stephen, s. Large, “Nationalist Extremism in Early Showa Japan: Inoue Nissho and the ‘Blood-Pledge Corps Incident’, 1932”, **Modern Asian Studies**, Cilt 35, Sayı 3, 2001, ss. 533-564.

⁷⁵ “Tarnów - History of the City” 17 Şubat 2008, https://web.archive.org/web/20080217020218/http://www.go-tarnow.com/english/worth_seeing/tarnow-history.html (Erişim Tarihi: 6 Ocak 2021).

Muhafızlar adındaki faşist örgütün kurbanı olmuştur. Calinescu, faşist Alman grupların desteğiyle öldürüldüğü iddia edilen önemli isimlerden biridir.⁷⁶

1940'ların terörizm olayları genel olarak Filistinli isyancılar ve Yahudilerin arasında geçen saldırılar, Japonya da gerçekleşen sabotajlar, İspanya'da ve İtalya'da gerçekleşen bombalı saldırılardan meydana gelmektedir. 1942 yılında İspanya Begona'da Franco karşıtları tarafından bombalama eylemi gerçekleştirilmiş ve 70 kişinin yaralanmıştır.⁷⁷ İtalya'da İngiltere Büyükelçiliği önünde Yahudiler tarafından gerçekleştirilen bombalı saldırıda İngiliz askerler ve İtalyan siviller yaralanmıştır.⁷⁸ Soğuk Savaş öncesi dönemde terörizm anarşizmin gölgesinde gerçekleşmiştir denebilir. İkinci Dünya Savaşının yaklaştığı son dönemlerde ise milliyetçiliğin etkileri de göze çarpmaktadır.

2. Soğuk Savaş Döneminde Dünyada ve Avrupa'da Yükselen Terörizm Tehdidi

Soğuk savaş dönemi uluslararası sistemin ABD ve Sovyetler Birliği çevresinde oluşmuş iki kutuplu yapıya büründüğü 1947- 1991 yılları arasında gerçekleşen düzendir. Terörizm uluslararası sistemden bağımsız düşünülemez. Soğuk Savaş döneminde devletlerin güvenlik kavramını algılayışlarının değişmesi terörizme karşı olan yaklaşımları da etkilemiştir. 1947 – 1981 yılları arasında gerçekleşen terörist faaliyetleri de döneme bağlı olarak henüz bitmiş İkinci Dünya Savaşından ve gerginleşen iki kutuplu sistemden etkilenmiştir. Terörizm olayları bağımsızlık savaşlarını, uçak kaçırma, bombalama, suikastlar şeklinde devam etmiştir. Yöntemlerde bir takım değişiklikler olsa da genel olarak değişiklikler terörist eylemlerin gerçekleştirilme amaçlarıyla ilgilidir.

⁷⁶ Ray Moseley, **Reporting War: How Foreign Correspondents Risked Capture, Torture and Death to Cover World War II**, Yale University Press, 2017, s. 27.

⁷⁷ Antonio Marquina, "The attack in the Begoña Basilica", **UNISCI Discussion Papers**, Sayı 36, Ekim 2014, ss.123-131.

⁷⁸ Saul Zadga, **Blood in Zion**, Brassey's, Londra, 1995, s. 87.

1951 'de ABD Florida'da ırkçı bir grup olan Ku-Klux-Klan mensubu saldırganlarca, insan hakları aktivisti Harry ve Harriette Moore çiftine evlerinde bombalı saldırı düzenlenmiş ve çift hayatını kaybetmiştir.⁷⁹ Ku-Klux-Klan saldırıları 1960'larda da saldırılarına devam etmiş ve Amerikan Sivil Haklar Hareketi aktivistlerini öldürmüştür. 15 Eylül 1963'te Baprist Kilisine saldırılmış ve siyahi kız çocuğu öldürülmüştür. 12 Haziran 1963'te Medgar Wiley Evers; 21 Haziran 1964'te James Chaney, Andrew Goodman, Michael Schwerner; 25 Mart 1965'te Viola Luizzio; 5 Ağustos 1965'te de Alberta Odell Jones isimli aktivistler Ku-Klux-Klan tarafından katledilmiştir.⁸⁰

İrkçi saldırıların yanında ayrılıkçı anti-kolonyal saldırılar da artmıştır. 1950'lerin en önemli olaylarından biri Cezayir'in bağımsızlık savaşının başlangıcı kabul edebileceğimiz Taussaint Rouge olayıdır. 1 Kasım 1954'te, Azizler Günü Hristiyan bayramı, Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN) tarafından Cezayir'de polis ve askeri hedeflere 30 ayrı koordineli saldırı düzenlendi. Bu saldırılar Cezayir Savaşı'nın başladığını gösteriyordu. Ayaklanmanın temel sebebi Cezayirli Müslümanların Fransız yönetiminden duyulan rahatsızlıktı. İsyanın bastırılmasının ardından Fransa'nın kontrolü sağlamak için artırdığı şiddet hem Fransa içinde hem Cezayir'de tepkilerin artmasına sebep oldu. 18 Haziran 1961 tarihinde Cezayir'in bağımsızlığına karşı olan Fransa yanlısı Organisation Armee Secrete (OAS) mensupları Vitry-Le-François trenine bombalı saldırı düzenlediler ve 28 kişinin hayatını kaybetmesine sebep oldular.⁸¹ 1954'te meydana gelen saldırılardan biri de Porto Rikolu bağımsızlık savaşçıları adında milliyetçi bir örgütün dört üyesi tarafından ABD Kongre Binasında Başkan Harry Truman'a yapılan saldırıdır.

⁷⁹ Charlie Crist, Attorney General, "The Christmas 1951 Murders of Harry T. and Harriette V. Moore", Results of the Attorney General's Investigation, California, 13 Temmuz 2011, <https://www.nbbd.com/godo/moore/investigation/index.html> , (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2021).

⁸⁰ Ku Klux Klan: A History of Racism, 01 Mart 2011, <https://www.splcenter.org/20110228/ku-klux-klan-history-racism#murdered-by-the-klan>. (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2021).

⁸¹ "1961 Vitry-Le-François train bombing", https://en.linkfang.org/wiki/1961_Vitry-Le-Fran%C3%A7ois_train_bombing, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2021).

Saldırının temellinde Porto Rikolu milliyetçilerin Porto Riko'nun ABD'nin kolonisi olmaktan duyulan rahatsızlık ve bağımsızlık istemelerinden kaynaklanmaktadır. Saldırı sırasında bağımsızlık talebi dile getirilerek Porto Riko bayrağı açılmıştır.⁸² Bir milliyetçi saldırı da 11 Nisan 1955 tarihinde düşürülen Kashmir Princess uçağı saldırısıdır. Saldırıda Çin Başbakanı Zhou Enlai hedef alınmış fakat Zhou Enlai'nin son anda uçağı binmemesiyle suikast girişiminden kurtulmuştur ancak uçakta bulunan 19 kişiden 16 kişi hayatını kaybetmiştir.⁸³ 1950 ve 60'larda Bağımsızlık yanlısı ve anti-kolonyal saldırılar oldukça yoğundur. İtalya'dan bağımsızlığını kazanmak için Güney Tirol Kurtuluş Komitesi adlı ayrılıkçı grup özerk konum kazanana kadar çeşitli saldırılar düzenlemiştir. Bunların en önemlisi ve başlangıç hareketi diyebileceğimiz, 12 Haziran 1961'de gerçekleşen sokakların ateşe verildiği Ateş Gecesidir (Night of Fire).⁸⁴ Ayrılıkçı hareketlerin Asya'da da devam ettiği bu dönemde ayrılıkçılara karşı gerçekleştirilen saldırılar da mevcuttur. Bunlardan biri Singapur'un bağımsızlığını almasından hemen önce 10 Mart 1965'te gerçekleşen McDonald Evi bombalamasıdır. Bombalama sonucunda 3 sivil hayatını kaybetmiş, sabotajcı Endonezyalı üç kişi tutuklanmıştır.⁸⁵

Uluslararası seyahatlerde uçak ve uçuş güvenliği oldukça önemli bir yere sahiptir. Uçaklara gerçekleştirilen saldırıların neredeyse tamamı uluslararası terörizm olayları arasında görülür. 1960'larda uçak kaçırma ve uçaklara saldırı olaylarının arttığı göze çarpmaktadır. 1961'te meydana gelen Fransa Air France 450 sefer sayılı uçağın düşmesi sonucu 78 kişi hayatını kaybetmiştir. Uçakta, bakanların ve devlet memurlarının olması suikast olduğu fikirlerine sebep olmuştur. 28 Eylül 1966 tarihinde ise Arjantinli milliyetçi korsanlar tarafından Teniente Benjamin Matienzo adlı Aerolíneas Argentinas 648 sefer

⁸² "1954 Shooting in the House Chamber", <https://history.house.gov/Oral-History/Events/1954-Shooting/> (Erişim Tarihi: 28 Ocak 2021).

⁸³ Steve Tsang, "Target Zhou Enlai: The "Kashmir Princess" Incident of 1955", **The China Quarterly**, Sayı 139, Aralık 1994, ss. 766-782.

⁸⁴ Helmut Golowitsch, "The "South Tyrol Problem"", https://bas.tirol/en/cpt_allgemein/das-suedtirol-problem/, (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021)

⁸⁵ "MacDonald House Bombing", <https://www.roots.gov.sg/stories-landing/stories/macdonald-house-bombing/story>, (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

sayılı uçak kaçırılmış can kaybı yaşanmadan suçlular adalete teslim edilmiştir.⁸⁶ Filistin Halk Kurtuluş Cephesi 1960lı yılların sonlarında uçak kaçırma eylemleri gerçekleştirmiştir. 1969 18 Şubat'ta Zürih Hava Limanından kalkacak olan El Al 432 sefer sayılı uçak havalandıktan saldırısı bunlardan biridir. 29 Ağustos'ta ise yine Filistin Halk Kurtuluş Cephesi tarafından TWA 840 sefer sayılı uçak kaçırılmış ve yolcular rehin alınmıştır.⁸⁷ 1970'lerde ve 1980'lerde, kaçırma olayları radikal İslamcı terörizmle yakından ilişkilendirilmiş ve bu olayların sayısı azalsa bile eylemler devam etmiştir. 11 Eylül saldırılarına kadar da çok dikkat çeken bir saldırı gerçekleşmemiştir ancak bu uçak kaçırma eylemlerinin tehdidinin sürmediği anlamına gelmez.⁸⁸ 1970lerin başında Filistin Halk Kurtuluş Cephesi tarafından gerçekleştirilen uçak kaçırma eylemleri Avrupa semalarında tehlikenin ne kadar büyük olduğunu göstermiştir. 1972 yılında önce dört silahlı Arap; 101 kişiyi taşıyan, İsrail'e giden bir Belçikalı Sabena jetini kaçırmış ardından, Şubat ayında, Hindistan'dan Yunanistan'a hareket ettikten sonra 172 yolcu taşıyan bir Lufthansa jumbo jetini ele geçirip Güney Yemen'deki Aden'e inmeye zorlamıştır. Ayrıca Eylül 1970'te koordineli bir şekilde, Pan American World Airways, Swissair, Trans-World Airlines ve British Overseas Airways Corporation'ın uçaklarını kaçırmışlardır.⁸⁹ Diğer taraftan ABD – Küba arasında 1950lerden 1990ların sonuna kadar yüzden fazla uçak kaçırma ve uçak güvenliğini tehdit eden eylem gerçekleştirilmiştir.⁹⁰

1969 yılının önemli kanlı saldırılarından biri de Piazza Fontana saldırısıdır. Faillerinin anarşist gruplar olduğu belirlenen saldırı İtalya'da Milano'nun tarım

⁸⁶ “Aviation Safety Network”, 28 Eylül 1966, <https://aviation-safety.net/database/record.php?id=19660928-0> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

⁸⁷ “Attack against an El Al plane at Zurich International Airport (1969)”, <https://www.shabak.gov.il/english/heritage/affairs/Pages/Zurich1969.aspx>, (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

⁸⁸ “David Matthews, Revisiting the airplane hijacking heyday of the 1960s”, 29.03.2016, <https://splinternews.com/revisiting-the-airplane-hijacking-heyday-of-the-1960s-1793855875> (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021).

⁸⁹ “4 Armed Arab Hijackers Hold Jet and 101 Hostages in Israel”, 9 Mayıs 1972, <https://www.nytimes.com/1972/05/09/archives/4-armed-arab-hijackers-hold-jet-and-101-hostages-in-israel-4-armed.html> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

⁹⁰ Andrew Hey, “A brief history of airline security, hijackings and metal detectors”, 24 Nisan 2019, <https://www.ibm.com/blogs/systems/a-brief-history-of-airline-security-hijackings-and-metal-detectors/> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

bankasının önünde bomba patlamasıyla gerçekleşmiş, 17 kişinin ölümüne ve 88'inin yaralanmasına neden olmuştur. Bombalamanın hemen sonrasında, anarşist gruplar çabucak suçlu olarak belirlenmiş ve yayılan korku ve paranoya ortamında, dayanıksız kanıtlar ve kamuoyunun varsayımlarına dayanarak 80 kişi tutuklanmıştır.⁹¹

1970'ler özellikle Batı Avrupa'da hızla yükseldiği bir dönemdir. Bunda Birleşik Krallık ve İrlanda'da gerçekleştirilen IRA saldırılarının etkisi büyüktür. IRA'nın 1969 ile 1994 yılları arasında yaklaşık 600'ü sivil olmak üzere yaklaşık 1.800 kişiyi öldürdüğü tahmin edilmektedir.⁹² IRA halen AB terör örgütleri listesi içindedir. Amerika için terörizm 1970'lerde bombalamalarla ve Vietnam savaşı gölgesinde meydana gelen olaylardan oluşmaktadır. ABD'de yılda yüzden fazla terörist saldırı gerçekleşmektedir. 1970'lerin ortalarına gelindiğinde, ülkede yılda ortalama 50 ila 60 oranında terörist bombaları patlatılmaktadır.⁹³

1980'lerde terörizm saldırıları eskiye oranla daha çok can kaybına sebep olan bombalama eylemlerinin sık görüldüğü bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Amerika ise bu dönemde teröristlerin birinci hedefi haline gelmiş ve saldırıların yaklaşık beşte ikisinin gerçekleştirildiği yer olmuştur. Can kayıplarının da çoğunluğunu Amerika vatandaşları oluşturmaktadır. Teröristlerin bombalı eylemlerin yanında suikast eylemlerini de tercih ettiği görülmektedir. Avrupa'da ise sağcı teröristlerin faaliyetlerinde artış gözlemlenmektedir.⁹⁴ 2 Ağustos 1980 tarihinde İtalya Bologna'da gerçekleştirilen, 85 kişinin hayatını kaybettiği, 200'den fazla kişinin yaralandığı saldırı sağcı teröristlerin gerçekleştirdiği dönemin en kanlı saldırılardan olmuştur. 21 yaşındaki Francesca Mambro

⁹¹ Jamie Mackay, "50 years since the Piazza Fontana bombing and Italy is still facing-up to its 'years of lead'", 02 Ocak 2020, <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/50-years-since-the-piazza-fontana-bombing-and-italy-is-still-facing-up-to-its-years-of-lead/> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021)

⁹² Kimberly Cowell-Meyers, "Irish Republican Army" <https://www.britannica.com/topic/Irish-Republican-Army>, (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021).

⁹³ Brian Michael Jenkins, "The 1970s and the Birth of Contemporary Terrorism", <https://www.rand.org/blog/2015/07/the-1970s-and-the-birth-of-contemporary-terrorism.html>, (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021).

⁹⁴ "Patterns of International Terrorism:1980", Central Intelligence Agency Washington, D. C., 1981.

liderliğindeki faşist militan grup olan Silahlı Devrim Çekirdeği'nin, başka bir aşırı sağ grup Terza Posizione ile birlikte saldırının arkasında olduğu sonucuna varılmıştır.⁹⁵ Yine 1980 yılında Avrupa'da aşırı sağcı saldırılara örnek olarak Münih Oktober Fest bombalaması verilebilir. Gundolf Höfler adlı, aşırı sağ şiddet ile suçlanan yasaklı neo-Nazi milis grubu "Wehrsportgruppe Hoffmann" ile eğitim aldığı tespit edilen ayrıca yapılan aramalar neticesinde Hitler posterini taşıyacak kadar Nazi taraftarı olduğu bilinen saldırgan, festival girişinde gerçekleştirdiği bombalı eylemle 12 kişinin hayatını kaybetmesine, 200'den fazla kişinin de yaralanmasına sebep olmuştur.⁹⁶ 7 Ağustos 1982'de ise faşist terörist saldırıların muhatabı Türkiye olmuştur. Ermeni terör örgütü ASALA tarafından gerçekleştirilen eylemde 7 Türk 1 Alman ve 1 Amerikan olmak üzere 9 kişi hayatını kaybetmiş, 72 kişi ise yaralanmıştır.⁹⁷ 1982 yılında İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun bir kolu olan yasadışı İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu üyesi kişiler tarafından Droppin Well Pub bombalaması gerçekleştirilmiştir ve saldırıda 17 kişi hayatını kaybetmiştir.⁹⁸

1970'ler ve 1980'ler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın terörizm açısından en şiddetli dönemleriydi. Bu dönemin zirvesinde, terörizm Avrupa'da yılda 400'den fazla kurban olduğunu iddia edilmektedir. 1985 ve 1986 yılları arasında Fransa, kendi topraklarında en az 13 terörist saldırısı yaşamış, 1970'lerde ve 1980'lerde hem sağ hem de sol teröristler 100 kadar sivilin hayatına mal olmuştur. Sol kanat saldırıları daha sık görülürken, sağ kanat saldırıları daha ölümcül olmuş, faşist bir grubun Bologna

⁹⁵Mark Armstrong, "Italy Remembers The Victims of The Bologna Massacre 40 Years on", 02 Ağustos 2020, <https://www.euronews.com/2020/08/02/italy-remembers-the-victims-of-the-bologna-massacre-40-years-on>, (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021).

⁹⁶"Germany: 1980 Oktoberfest bombing a 'far-right attack'" 08 Temmuz 2020, <https://www.dw.com/en/germany-1980-oktoberfest-bombing-a-far-right-attack/a-54085190>, (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021).

⁹⁷"Havalimanında ilk dehşet 34 yıl önce Esenboğa'da yaşanmıştı", 29 Haziran 2016, <https://www.cumhuriyet.com.tr/amp/haber/havalimaninda-ilk-dehset-34-yil-once-esenbogada-yasanmisti-559368> (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021).

⁹⁸"Four Get Life Sentences For Pub Bombing That Killed 17", 12 Haziran 1986, <https://apnews.com/article/44ba48b53739120589e9b6928fa65af2>, (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021).

merkez tren istasyonuna yaptığı tek bir saldırı 1980'de 85 sivili öldürülmüştür. Bu yirmi yıl boyunca terörizm birçok Avrupa ülkesi için bir sorun iken Avrupalı terörizm kurbanlarının ezici çoğunluğu İspanya ve Birleşik Krallık'tan gelmiştir ve yaklaşık 2.000 sivil hayatını kaybetmiştir. Diğer bir kesim - özellikle sol ve sağcı aşırılık yanlıları - rejim değişikliği arzusuyla motive edilmişlerdir. Alman Kızıl Ordusu Fraksiyonu veya İtalyan Kızıl Tugayları, devrimci yöntemlerle komünist bir toplum kurmaya çalışırken, sağcı örgütler diğer otoriter sistemlerin dayatılmasını istemişlerdir.⁹⁹

İkinci Dünya Savaşının getirdiği yıkım bir süre milliyetçilik duygusundan uzaklaştırırsa da milliyetçilik şekil değiştirerek terörizm eylemleri üzerinde ve terörist gruplar olarak kabul edilen grupların fikirlerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Anarşizmin etkisinden kurtulan terörizm, aşamalı olarak bağımsızlık savaşlarının etkisinde kalmış, ardından sol örgütlerle ve dini değerlerle bağdaştırılarak terörizmle mücadele politikaları belirlenmiştir. 20.yy boyunca artan terörizm tehdidi çağın getirilerinden de faydalanarak hem yapısında hem de eylemlerini gerçekleştirme şekillerinde değişiklikler yapmıştır.

3. Küreselleşmenin Terörizm Üzerinde Etkileri ve Uluslararası Terörizm

Küreselleşme pek çok alanda uluslararası bağlılığın genişletilmesi, derinleştirilmesi ve hızlandırılmasını içerirken; ekonomik, politik, askeri ve sosyal alanlarda çeşitli iş birliklerini de beraberinde getirir. Coğrafyanın etkileşimler üzerindeki etkisini sınırlar. Küreselleşmeyle birlikte teknoloji kullanımı, fikirlerin yayılımı, kaynaklara ulaşım, farklı grupların karşı karşıya gelmesi gibi durumlar da kolaylaşır. Bu etkiler uzun vadede toplumlararası farkları kesin çizgilerden daha bulanık geçişlere çevirebilir hatta daha uzun vadede homojenleştirebilir. Ancak kısa vadede farklı fikir

⁹⁹ Florence Gaub, "Trends in terrorism", **European Union Institute for Security Studies (EUISS)**, 8 Mart 2017, <https://www.iss.europa.eu/content/trends-terrorism>, (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2021).

gruplarının ve sosyal grupların fiziksel yakınlaşması muhtemel çatışmaların gerçekleşmesini kolaylaştırmaktadır.¹⁰⁰ Küreselleşme denince ilk akla ekonomik ve kültürel oluşumlar ve faaliyetler gelse de önemli bir sonucu da güvenlik sorunları, suç örgütlerinin ve terörizmin küreselleşmesi gibi negatif etkileridir.

Küreselleşmeyle birlikte her grup gibi terör örgütleri ve uluslararası suç örgütleri gibi güvenliği tehdit edebilecek potansiyeldeki oluşumlar da çeşitli avantajlar elde etmiştir. Küreselleşmeyle birlikte iletişimin kolaylaştığı gerçeği yadsınamaz. Herkes gibi terörist gruplar da iletişim kanallarını aktif kullanmaktadır. Sempatizan toplamak ve küresel boyutta destekçi bulabilmek için çeşitli sosyal medya araçlarını kullanabilmektedirler. Sempatizanların artması psikolojik bir güç sağlarken, finansal olarak destek bulunmasını da kolaylaştırmaktadır. Ayrıca küreselleşmeyle birlikte finansal kaynaklara ulaşmak ve kaynak yöneticileriyle iletişime geçmek kolaylaşmıştır. Finansal kaynakların tek bir merkeze bağlı olamaması, kaynakların çeşitlilik kazanması söz konusudur. Çeşitli ticari aktiviteler, bağışlar, devlet destekleri, uyuşturucu ticareti ve insan kaçakçılığı gibi suçlar aracılığıyla elde edilmiş gelirler, gümrük kaçakçılığı, fidye talepleri gibi birçok gelir elde yolu finansal kaynaklardan sayılabilmektedir.

Küreselleşme ve teknoloji birbirini itekleyici güce sahiptir. Teknolojiyle birlikte haberleşme araçlarının artması iletişim kabiliyetinin de artmasını sağlamıştır. Teknolojik gelişmeler sadece iletişim araçlarına indirgenemez. Terörist gruplar da her alanda gelişen teknolojiyi kullanmaktan geri durmazlar. Örneğin taşımacılık alanında gerçekleşen gelişmeler, üretimi kolaylaştıran makineler üretimi ve ticareti doğrudan etkileyen gelişmelerdir. Terörist gruplar da üretim ve ticaret yapabilir ve gelişen teknoloji sayesinde ürünlerin pazarlamasını rahatlıkla yapabilir ve bu şekilde gerçekleştirilecek eylemler için gerekli finansmanı sağlayabilir. Kullanılan taşıtların çeşitlenmesi sadece terörist

¹⁰⁰ Brenda J. Lutz and James M. Lutz, “Globalisation and Terrorism in the Middle East”, **Perspectives on Terrorism**, Cilt 9, Sayı 5, Ekim 2015, ss. 27-46.

grupların aracı değildir. Aynı zamanda terörizm eyleminin hedefi de olabilir. Teknoloji terörist eylemlerinin çeşitlenmesine de sebep olmuştur. Buna en iyi örnek teröristlerin siber saldırılar düzenleyerek eylemlerini güçlendirmesi veya tamamen yazılımlar aracılığıyla eylemi gerçekleştirmesidir. Saldırı gerçekleştirilmesinin yanı sıra gizlenme amacıyla da kullanılmaktadır. Teknolojiyle birlikte kullanılan silahlar da gelişmiş daha etkili ve amaca yönelik silahlar kullanılmaya başlanmıştır. NATO'nun Nisan 2001'de düzenlediği raporda Şubat 2001'in başında radikal İslamcı teröristlerin harita, fotoğraf ve mesajlarını gizlemek için spor sohbet odalarını, pornografik siteleri ve diğer Web sitelerini kullandıkları belirtilmiştir.¹⁰¹ Diğer taraftan bakıldığında terörizmle mücadelede teknolojinin katkıları göz ardı edilemez. Kimlik Kartları, vize sistemleri, PNR sistemi gibi sistemler terörizmin önlenmesi açısından önemli çalışmalardır.

Uluslararası terörizm 20. yy. ortalarından bu yana gerçekleşen eylemlerin değişen yapısıyla orantılı olarak anlam kazanmıştır fakat literatürde terörizm kavramının tam karşılığı olmadığı gibi uluslararası terörizmi de tüm unsurlarıyla açıklayabilecek her hangi bir tanımdan söz edilemez.¹⁰² Terörizmin uluslararası boyutuna odaklandığımızda ise uluslararası terörizm olarak nitelendirebileceğimiz eylemler; bir devletin, uluslararası veya ulus üstü kurumların politikalarında, işlevlerinde veya söylemlerinde değişiklik yapmaya yönelik saldırılar, benzer amaçlar güderek ancak başka devletlerin desteğiyle sivil halka yönelik gerçekleştirilen saldırılar, uluslararası hukuk veya uluslararası değerleri hedef alan saldırılar, devletlerarası ilişkilerde iletişimin kopmasına veya devletlerin temsilcilerine yapılan doğrudan saldırılar örnek olarak gösterilebilir.¹⁰³ Uluslararası terörizm kısaca birden çok devletin aynı anda farklı biçimlerde veya benzer

¹⁰¹ Michael Mates, (United Kingdom), "Technology and Terrorism", NATO Parliamentary Assembly, Nisan 2001, https://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/natopa/raporlar/bilim%20ve%20teknoloji/AU%20121%20STC%20Terorism.htm.

¹⁰² Thomas J. Badey, "Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach", **Terrorism and Political Violence**, Cilt 10, Sayı 1, 1998, ss.90-107.

¹⁰³ Saraçlı, "Uluslararası Hukukta Terörizm", s. 1057.

şekilde etkilenmesi olarak tanımlanabilir. Birden çok ülkenin topraklarının ve halklarının teröristlerin faaliyetlerinden etkilenmesi söz konusudur. Uluslararası terörizmde mevcut devletin sınırları dışına taşmış kontrolsüz şiddet söz konusudur ve uluslararası ilişkileri etkiler. Devletler de bu tehditlere karşı uluslararası önlemler ve ortak siyaset üretmek zorunda kalmaktadır. Terörizm tehdidi doğrudan uluslararası sisteme karşı veya sistem içinde var olan devletlere olabilmektedir. Terörizmin uluslararası boyut kazanması 1970'lere tekabül etmektedir. Eylemlerin gerçekleşme şekli, kullanılan kaynaklar, küresel anlamda etkileri bu savı desteklemektedir. 1970 ve 1980'li yıllarda terörist eylemlerin uluslararası boyut kazanmasında devletlerin terör örgütlerini siyasi amaçları için onlara kaynak sağlamasının da etkisi vardır.¹⁰⁴ Buna örnek olarak ABD'nin Sovyetler Birliği'ne karşı komünizmin Orta Doğu'da yayılmasını engellemek amacıyla El Kaide'ye verdiği destek gösterilebilir. Ayrıca İran, Libya, Rusya Federasyonu, Kuzey Kore gibi ülkelerin de terör örgütlerine desteği söz konusudur.¹⁰⁵

1970 sonrası gerçekleşen terörizm eylemlerin uluslararası nitelik kazanmasının önemli sebeplerinden biri de aynı anda farklı devletleri etkileyebilmesidir. Uçak kaçırma eylemleri buna örnek verilebilir. Uluslararası yolculuk yapan bir uçağın kaçırılması sırasında saldırının amacı bir ulusun iç meselelerinde kaynaklanıyor da olsa uçak içinde bulunan her vatandaş ve vatandaşı olduğu devlet bu eylemden etkilenir. Ayrıca eylemin gerçekleştiği uçağın hangi havaalanından kalktığı, varış noktası, eylemin hangi devlet semalarında gerçekleştiği de ulusal boyutta incelenebilecek konular değildir. Bir uçak kaçırma eyleminden veya uçaklara gerçekleştirilen saldırıdan onlarca devlet aynı anda etkilenebilir. Bu durum sadece uçaklar için geçerli değildir. Aynı şekilde uluslararası seyahat eden gemi, tren gibi çeşitli araçlar için de geçerlidir.

¹⁰⁴Audrey Kurth Cronin, "Behind the Curve: Globalization and International Terrorism", **International Security**, Cilt. 27, Sayı 3, Kış 2002-2003, ss. 30-58.

¹⁰⁵İbid,s.37.

Sadece yöntem değil eylemin kime karşı gerçekleştirildiği de terörizmin uluslararası boyut kazanmasında etkilidir. Uluslararası kimliğe sahip kişilerin kaçırılması, öldürülmesi veya tehdit edilmesi gibi eylemler veya suikast girişimleri ve suikastlar uluslararası etki yaratma potansiyeline sahiptir. Eylemin hangi amaçla gerçekleştirildiği de eyleme farklı boyutlar kazandırabilir. Yeni terörizm ulusları değil doğrudan sistemi hedef alır. Paul Wilkinson'a göre ise modern terörizm, küreselleşmeye karşı tepki olarak doğmuş fikirlerin eyleme dökülmesiyle meydana gelmiştir.¹⁰⁶ Amacın tek bir ulusun toprakları içinde hak elde etme veya ulusa zarar verme olmadığı yeni terörizm uluslararası sistemin ürettiği veya uluslararası sistemde temsil görevi üstlenmiş kişi, kurum veya yapılara saldırı gerçekleştirebilir. Bir eylemin tamamen bir devlet toprakları içinde yine o devletin içinden gelen gruplarca gerçekleşmesi eylemin ulusal bir terörizm olayı olduğunu göstermez. Örgütün finansal kaynakları, destekçileri eylemi uluslararası boyuta taşıyabilirken eylemin ideolojik boyutunun küresel anlamda destek veya karşı destek bulması da önemlidir. Siyahilere karşı işlenen suçların ABD'de işlenmesine rağmen tüm dünyada ırkçılık karşıtlığının siyahilerle bağdaştırılarak destek bulması küreselleşmenin bir sonucudur.

Küreselleşme terörizmin yapısında ve etki alanında büyük değişimler meydana getirirken, terörizmle mücadelede de önemli gelişmelere öncülük etmiştir. Terörizmin küreselleşmesi ve uluslararası boyutta etkili olması hem sivil halkı hem devletleri ve yetkilileri büyük tehlike altına sokmaktadır. Uluslararası terörizm küreselleşmenin de etkisiyle gerek teknolojiye erişiminin kolaylaşması, gerek eylemlerini tüm dünyaya duyurarak toplumda varlığını kabul ettirme çabalarıyla küreselleşmenin getirdiği yeniliklerden faydalanmaktadır. Küreselleşmenin her alanda etkili olduğu gibi terörizmle

¹⁰⁶ Aktaran Lutz ,”Globalisation and Terrorism in the Middle East”, s.27.

de yakından ilişkisi olduğu yadsınamaz. Terörizmin uluslararası bir boyut kazanmasında şüphesiz küreselleşmenin etkisi bulunur.

4. Modern Terörizm ve Terörizm Tarihinin Analizi: Dört Dalga Teorisi

Terörizm tarihinden yola çıkılırsa terörizmin yapısının önemli ölçüde değiştiğini söyleyebiliriz ve yeni terörizm ve eski terörizm şeklinde bahsedebiliriz. Rapoport'un ele aldığı modern terörizm olgusu yeni terörizm yani küreselleşmiş terörizmdir denebilir. Terörizmin dalgaları denildiğinde ise dalga sözcüğünün bir metafor olduğu açıktır. Dalgaların birbirini takip eden, ayrı görünse de birbiriyle olan bağlantısı ve bir dalgada göze çarpan şeyin önceki ve sonraki dalgalarda eşit derecede göze çarpmayacağı temsili terörizmin dört dalgası modelinde de kullanılmaktadır.¹⁰⁷

Modern terörizmin açıklanmasında ve terörizmi anlamada, tarih boyunca geçirdiği değişimleri anlamak oldukça önemli görülmüştür. David C. Rapoport terörizmin gelişimini dört dalga teorisiyle açıklamaktadır. Rapoport terörizmi açıklarken belirli grupların amacı ve organizasyonu ve belirli toplumların bunlara karşı savunmasızlıkları belirleyici faktörler olarak görmektedir.¹⁰⁸ “Modern Terörizmin Dört Dalgası”, dalgayı 40 yıllık bir süre içinde gerçekleşen bir döngü olarak tanımlar. Her döngü, genişlemesi ve daralması açısından dinamikdir; Belirli bir dalga içindeki gruplar, zamanlarının gerekliliklerine uyum sağlar, diğer ülkelerdeki diğer çağdaş terörist grupların eylemlerinin farkındadır ve onları şiddete iten amansız bir enerji tarafından yönlendirilir.¹⁰⁹ Bahsi geçen teoriye göre her bir dalganın son bulması diğer dalganın doğmasında etkilidir. Rapoport'un teorisine göre, bugüne kadar gerçekleşen terörizm

¹⁰⁷ Karen Rasler ve William R. Thompson, “Looking for Waves of Terrorism”, **Terrorism and Political Violence**, Cilt 21, Sayı 1, 2009, ss. 28–41.

¹⁰⁸ Jeffrey Kaplan, “Waves of Political Terrorism Summary and Keywords Waves of Political Terrorism”, **Oxford Research Encyclopedia of Politics**, 2016 s.4.

¹⁰⁹ İbid, s.4

olayları; Anarşist terörizm, Anti-kolonyal terörizm, Yeni Sol ve İslamcı/Dini terörizm dalgalarıdır.

İlk dalga Anarşist Dalga olarak adlandırılmıştır. Anarşist dalga Rusya’da ortaya çıkmış ve başta Çin ve Japonya olmak üzere dünya genelinde hızla yayılmıştır. Milliyetçi amaçlar da dahil olmak üzere çok geniş bir coğrafyaya yayılmış, neredeyse tüm gruplar tarafından benimsenmiştir. Anarşist dalganın geçmişteki terörizm saldırılarından ayrılan en büyük özelliği tarihteki ilk küresel veya uluslararası terörizm deneyimi olmasıdır.¹¹⁰ Anarşist dalga dört ana temaya sahipti; birincisi toplumun muazzam gizli belirsizlik ve düşmanlık rezervuarları vardır, ikinci olarak suçluluk yaratarak ve şikayetleri gidermek ve kişisel kolaylıkları güvence altına almak için kanallar sağlayarak karşıtlıkları bastırmak ve yaymak için sosyal sözleşmeler tasarlanmıştır, üçüncüsü, bu sözleşmelerin basitçe tarihsel yaratımlar olduğunu gösterebilir, yani artık ahlaksız olarak algılanan eylemler, çocuklarımızın insanlığı özgürleştirmeye yönelik asil çabalar olarak selamlayacaktır, son olarak terör, bu sosyal gelenekleri yıkmamanın en hızlı ve en etkili yoludur.¹¹¹ Anarşist dalga, I. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla ortadan kalkmıştır. ‘Birinci Dünya Savaşı, her bir çatışan ulusun tüm nüfusunu içeren bir çatışmanın ilk örneğiydi. Böyle bir çatışmada, anarşizm kısa sürede kamusal sahneden kayboldu. Düşmanlıkların sona ermesiyle, Avrupa kolonileri ve özellikle Balkanlar’daki bir dizi Avrupalı etnik köken, siyasi bağımsızlığın erişilebilir olduğunu hissettiler. Amerikan Başkanı Woodrow Wilson’un belirttiği destekle umutları daha da güçlendi. Sonunda bu umutlar Versailles Antlaşması ile yıkıldı. Antlaşma, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nu parçalayarak Avrupa’yı ulusal devletlere dönüştürürken, takip eden Mandalar, zamanla kendi kaderini tayin olacağı varsayımıyla oluşturuldu. Kolonyal kontrolü sürdürme etkisine sahip

¹¹⁰ David C. Rapoport, “The Four Waves of Modern Terrorism”, **International Dimensions and Consequences**, UCLA, Geneva, 2011, s.3.

¹¹¹ İbid, s.8.

olmalarına rağmen, kalıcı bölgeler haline gelmeleri amaçlanmadı. Antlaşma ikinci dalgayı tetikledi.¹¹²

İkinci dalgada öne çıkan durum, özgürlük savaşçıları ve terörist kavramları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ile doğrudan ilgilidir. Özgürlük Savaşçılarının edindikleri amaç ve hedefler her ne kadar kabul edilebilir görülsede uygulanan yöntemlerin terörist grupların kullandığı yöntemlere benzerliği, neden terörist gruplarla anıldıklarını anlamaya yardımcı olacaktır. İkinci dalganın öne çıkan özellikleri arasında polisin hedef haline gelmesi, diasporanın önem kazanmasıyla dış devletlerin bu gruplara destek vermesi, gerilla tekniklerinin yaygınlaşması gösterilebilir.¹¹³ İkinci dalgada yeni bir strateji ve taktikler ortaya çıkmıştır. Farklı ve daha kullanışlı hedefler seçilmiş, şehitlik gibi kavramlar daha az önemli görünmeye başlamış ve bu nedenle önde gelen siyasi figürler hedef olmaktan çıkmıştır. Bunun yerine, polisler yani hükümetin 'gözleri ve kulakları' yok edilmiş ve askeri ikameleri, teröristlere daha fazla sosyal destek sağlayan karşı zulüm üretmeden başa çıkamamıştır. Şehirlerde teröristler, neredeyse polis girişine karşı dayanıklı hücresel yapılar geliştirmişlerdir.¹¹⁴ Belki de en çarpıcı olanı, ikinci dalganın birinci dalganın devrimci coşkusunu onurlandırırken, ikinci dalganın giderek daha içe dönerek, sömürgeci kontrole karşı yerel mücadelelere odaklanarak ulusal tarih ve kültürleri idealleştirmesidir.

İkinci dalganın son bulmasından sonra 1960'larda Vietnam Savaşı sonrasında Yeni Sol dalgası olarak üçüncü dalga ortaya çıkmıştır. Vietnam Savaşı ABD'ye karşı kazanama şansının olduğuna inancı artırmıştır. Üçüncü Dünya'da ve Batı'da, aynı zamanda savaşın gençler arasında mevcut sisteme karşı muazzam bir düşmanlığı uyandırdığı yerlerde gruplar ortaya çıkmıştır. Milliyetçilik ilk dalgada etkili olmuşsa da

¹¹² Ibid, s.9.

¹¹³ David C. Rapoport, "The Four Waves of Rebel Terror and September 11", **Journal of Terrorism and Political Violence**, 2002, s.3

¹¹⁴ Ibid, s.4.

her zaman en güçlü kesim olmuştur. İlk dalgada olduğu gibi, Bask, Ermeni, Korsikalı, Kürt ve İrlanda kökenliler önemli rol oynamış, radikalizm ve milliyetçilik sıklıkla iç içe geçmiştir.¹¹⁵ Amerikan karşıtlığı, güçlenen iletişim teknolojisi, Soğuk Savaş'ın da etkisiyle Sovyetler Birliği'nin aldığı önlemler, savaş karşıtlarının güçlenmesi gibi sebeplerle solun barışı getireceğine dair inançlar kısa bir süreliğine artmıştır. Komünist devletlerin de sol örgütlere desteği kaçınılmaz olmuştur. İletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler sayesinde terörizmin üçüncü dalgasının eskiye kıyasla uluslararası yapısı daha belirgindir.

Dördüncü dalga, İmam Ayetullah Humeyni ve İran Devriminin büyük oranda etkisinde kalmış olan din odaklı terörizmdir. Dördüncü dalga terörde bahsi geçen din çok büyük oranda İslam olmuştur. Aynı dönemde Rusya Federasyonu'nun Afganistan'ı işgali ve bunun sonucunda Müslümanların birlik çağrıları İslam merkezli dördüncü dalgayı doğurmuştur.¹¹⁶ Hinduların Hindistan'da gerçekleştirdikleri Aydohya Camii'ni bombalamaları, Japonya'da Tokyo Metrosunda Başbakan Yitzak Rabin'in öldürülmesi, İsrail'de El Halil Camii katliamı gibi dini temelli ve Müslüman olmayan teröristlerce işlenmiş terörist faaliyetleri de mevcuttur. Ancak İslam coğrafyasında ortaya çıkan uluslararası camiada büyük etki yaratan terörist eylemleri dördüncü dalga modern terörizmde İslam merkezli dini terör örgütlerinin öne çıkmasında önemli rol oynamaktadır. El Kaide'nin biricik amacı tüm Müslümanların tek çatı altında olduğu bir hilafet kurarak İslam birliğini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, Amerikan düşmanlığının da etkisiyle saldırıların yönünü Batıya ve özellikle 'kafir' ABD'ye çevirmişlerdir.¹¹⁷ Bu durumu destekleyen en büyük olay 11 Eylül'de gerçekleşen Usame

¹¹⁵ Rapoport, "The Four Waves of Modern Terrorism", s.8.

¹¹⁶ İbid, s.29.

¹¹⁷ Bockstette, "Taliban and Jihadist Terrorist Use of Strategic Communication", ss. 1-24.

Bin Ladin önderliğinde faaliyet gösteren El Kaide terör örgütünün ABD’de bulunan ikiz kuleleri bombalamasıyla gerçekleşen katliamdır.

C. Terörizme Kuramsal Yaklaşımlar

1. Terörizme Psikolojik Yaklaşımlar ve Terörizm Motivasyonlarının Analizi

Terörizm birçok alanda incelenmesi gereken ve çeşitli disiplinlerce üzerine çalışmalar yapılmış çok yönlü bir konudur. Terörizmin motivasyonlarını açıklamada ise öne çıkan yaklaşımlar arasında psikolojik yaklaşımlar önemli yer tutmaktadır. Genel olarak, terörizme psikolojik bakış açısı, dikkatini analizin bireysel ve grup düzeylerine odaklanmaktadır. Bu bakış açısı, bireyleri terörist eylemleri gerçekleştirmeye neyin motive ettiğini anlamaya çalışır. Terörizmle ilgili bireysel psikoloji düzeyindeki açıklamalar, insanların neden terörizme dahil olduklarını anlamaya çalışmakla yetinir ve genel olarak bireysel yatkinlikler ve psikolojik sorunlar üzerinde durur. Bu tür yaklaşımlara göre çok sayıda bireysel motivasyon vardır. Bazıları için güçsüzlere bir güç duygusu vermektir; bir kısım için intikam birincil harekettir; bazıları içinse dünya için anlamlı ve önemli olmaktır.¹¹⁸ Bu tür motivasyonlar çeşitlendirilebilir. Terörist psikolojisi ve davranışını anlamak için bir diğer perspektif de; grup, örgütlenme ve sosyal psikolojidir. Bu bakış açılarına göre teröristler, bireysel kimliklerini kolektif kimliğe tabi kılarlar, böylece gruba, organizasyona veya ağa hizmet eden şey birincil önem taşır.¹¹⁹

Terörizmin psikolojisini anlamak motivasyonları belirlemek, terörizmle mücadele politikalarını belirlemede ilk adım olarak kullanılabilir ve bu şekilde terörizmi durdurmada kökten çözümler üretilmesi yönünde çalışmalar yapılabilir. Önceleri terörizme ve şiddete yatkın kişilerin davranış çözümlmeleri psikopatolojik teoriler

¹¹⁸ Jerrold M. Post, “When Hatred is Bred in the Bone:” The Social Psychology of Terrorism”, **Annals of the New York Academy of Sciences**, Sayı 1208, 2010, 15–23.

¹¹⁹ İbid, s.16.

öncülüğünde; kişinin psikiyatrik rahatsızlıklardan muzdarip, akli dengesi yerinde olmayan, delilik ve şizofreni gibi rahatsızlıkları olan veya psikopatlık ve sosyopatlık gibi klinik psikolojik sorunları olan profile sahip olması üzerinde durulmuş ve çalışmalar bu yönde yapılmıştır.¹²⁰ Terörizmin psikolojisi üzerine yapılan araştırmalar, akıl hastalığı ve anormalliğin tipik olarak terörist davranışta kritik faktörler olmadığı sonucuna varmıştır. Araştırmalar, hapsedilen terörist örnekleri arasında akıl hastalığının yaygınlığının genel popülasyondaki kadar düşük veya daha düşük olduğunu bulmuştur. Dahası, teröristler sıklıkla iğrenç eylemlerde bulunsalar da, nadiren klasik "psikopatlar" olarak kabul edilirler.¹²¹

Teröristlerin biyolojik olarak terörizm eylemi gerçekleştirdiği fikri yoğun eleştiriler almıştır. Teröristlerin eylemlerini gerçekleştirmeleri kendi seçimleriyle meydana gelmektedir. Rasyonel seçim teorisi, bireylerin herhangi bir durumda avantajlarını aktif olarak maksimize etmeye ve dolayısıyla sürekli olarak kayıplarını en aza indirmeye çalışan rasyonel bilgiyi kullanan rasyonel aktörler olduğunu varsayar.¹²² Teröristler yaptıkları tercihler doğrultusunda kendileri için en faydalı yöntemlere yönelirler. Teröristler ve terör örgütleri devletlerle bir takım pazarlıklara girmek isterler ve pazarlık yapabilmek için toplumda yankı uyandırabilecek eylemler gerçekleştirirler.¹²³ Rasyonel seçim teorilerine göre terörist eylemleri teröristlerin kendi tercihleridir ve ekonomide olduğu gibi kar – zarar hesabı yaparak maksimum fayda sağlamak amaçlanarak gerçekleştirilir. Ancak rasyonel seçim modeline getirilen ana eleştiri; gerçek dünya seçimlerinin genellikle son derece durumsal veya bağlama bağlı görünmesidir. Bir seçimin ortaya atılma şekli, kararın sosyal bağlamı, karar vericinin

¹²⁰ Jeff Victoroff, "The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches", **Journal of Conflict Resolution**, Cilt 49, Sayı 1, Şubat 2005, ss. 3–42.

¹²¹ Randy Borum, **Psychology of Terrorism**, University of South Florida, Florida, 2004. s.35.

¹²² Akhilesh Ganti, "What Is Rational Choice Theory?" <https://www.investopedia.com/terms/r/rational-choice-theory.asp>, (Erişim Tarihi: 5 Mart 2021).

¹²³ Todd Sandler, John T. Tschirhart and Jon Cauley, "A Theoretical Analysis of Transnational Terrorism", **The American Political Science Review**, Cilt 77, Sayı 1, Mart 1983, ss. 36-54.

duygusal durumu, seçim kümesine görünüşte yabancı öğelerin eklenmesi ve bir dizi başka çevresel faktör, seçim davranışını etkiliyor görünmektedir. Tercihler bağlama çok duyarlıysa, bu tür çıkarımlar sorunlu hale gelir. Rasyonel seçim modelinin bir başka eleştirisi de; içgüdüsel seçimler, duygusal verilmiş kararlar gibi pek çok seçeneğin dikkate alınmamasıdır.¹²⁴

Psikanalistler tarafından iddia edilen keşiflerin temelinde birden fazla bilimsel olmayan varsayım yatar; esas olarak, ilk analistlerin kendi dinamik teorilerine göre klasik vakalara ilişkin izlenimci yorumları bu teoriyi destekleyen kanıtlar oluşturur. Terörist davranışa yönelik psikanalitik yaklaşımlar kabaca; kimlik teorisi, narsisizm teorisi, paranoya teorisi ve mutlakiyetçi düşünceye yaptıkları vurguya göre bölünebilir. Kimlik teorisi Freudyen temellere dayanan, terörist adaylarının, kimliklerini pekiştirmek için güçlü ve hatta umutsuz ihtiyaçları olan, özgüveninden yoksun kişiler olduğu üzerinde yoğunlaşmıştır. Kimlikten yoksun katılımcılar, karizmatik bir liderin samimi vesayetini kucaklamak arzusuyla motive oldukları varsayılır. Narsist teoriye göre ise kişinin doğuştan gelen benliğini yüceltme arzusu ve derinden gelen bir öfke üzerinde durulur. Bu öfke; özünde, sanki hedef teröristin kendisiyle ilgili tahammül edilemez duygularının kaynağıymış gibi, teröristin düşmanlığının hedefine yansıtılan, hasarlı benliğe karşı öfkedir. Diğer bir yaklaşım olan paranoyak teori; teröristi kurbanlarına karşı kanlı “meşru müdafaa” eylemlerini ve saldırılarını tehdit olarak gördükleri siyasilerin yanında hiçbir tehdit unsuru bulundurmeyen vatandaşlara da zarar verdiklerini açıklamak amacına sahiptir. Son olarak mutlakiyetçi teoride; kutuplaşma ve Mesih gibi bir figürün idealleştirilmesi, çeşitli komplo teorileri çevresinde toplanmayı inceler. Aidiyet hissi de bu teori içinde incelenmektedir. Kişinin bir gruba olan bağlılığını ve kurtarıcıya sadakatini göstermek için suç işlemesi muhtemeldir.¹²⁵ Freud’un görüşlerinin devamı

¹²⁴ Jonathan Levin and Paul Milgrom, **Introduction to Choice Theory**, CA: Stanford University Press, Stanford, 2004, s. 23.

¹²⁵ Victoroff, “The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches”, s.25

niteliğinde olan psikanlitik görüşler genel olarak kişinin çocuklukta başlayan bireysel gelişimsel faktörlerin muhtemelen yetişkin davranış eğilimlerini etkilediğini kabul etmektedir ancak bilimsel bir dayanağı olduğu tartışmalıdır. Bu açıdan bilimsel anlamda kabul edilen görüşler olmasa da birçok akademisyen bu konu üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Terörizmle mücadelede kökten çözümler üretebilmek için sorunun temeline inmek faydalı olabilmektedir. Terörizm eylemini gerçekleştiren kişilerin davranış çözümlemelerini yapmak terörizmin sebeplerini anlamak açısından önem arz eder. Bu doğrultuda terörizmin psikolojik açıdan incelenmesi terörizm çalışmalarına ve terörizmle mücadele politikalarını belirlemede önemli yere sahiptir. Ancak terörizmle mücadele, psikolojik rahatsızlıklara veya birey ve grupların davranışlarına indirgenemeyecek kadar da geniş bir çalışma alanına ihtiyaç duyar. Psikolojik yaklaşımlar terörizmin motivasyonlarını açıklamada önemli araçlardır ve bireylerin veya grupların davranışlarının çözümlenmesiyle terörizmle mücadelede çözüm üretmeye tabandan başlanarak uluslararası ilişkiler teorilerinde üretilen yöntemlerden farklı yaklaşımlarla mücadeleye katkı sağlamaktadır.

2. Ana Akım Teorilerde Terörizm

a. Realizm

Realist görüş, devletin uluslararası politikada kilit aktör veya birincil aktör olduğunu ve devletin üzerinde bir aktör olmadığını savunmaktadır. Hükümetler kendi devletlerinin hayatta kalmasını sağlamak için sürekli bir çaba içindedir ve ulusal çıkarlarının peşine düşerler. Devletlerin öncelik verdiği en önemli konular arasında güvenlik gelir. Realist görüşlere göre; devlet her şeye gücü yeten bir meşruiyete sahiptir ve devlet otoritesine karşı herhangi bir meydan okuma gayri meşrudur. Bu doğrultuda terörist gruplar otoriteye meydan okuyan gayri meşru devlet dışı aktörler olarak görülür.

Bir devletin terörizmle mücadele edebilmesi için kendini savunabilmesi ve saldırıların caydırabilmesi gereklidir ve zayıf devletler olarak kabul edilebilecek devletlerin terörizmle mücadele etmek için yeterli gücü bulunmamaktadır. Bu doğrultuda güç terörizmle mücadelede devletler için olmazsa olmazlar arasındadır ve devletler bütçelerinin büyük bir bölümünü güçlerini korumaya, ordu ve güvenlik çalışmalarına harcamaktadır.¹²⁶

Devleti merkeze alan realist görüşlere göre; Batı, terörizmi kontrol altına alarak kendi çıkarları doğrultusunda kullanmakta, terörizmi siyasal çıkarlar doğrultusunda uluslararası camiada daha güçlü ve kontrol sahibi olmayı amaçlamaktadır. Terörizmin belli bir tanımının olmaması konusu da ele alınmıştır. Batılı kurumların bu durumu kullanarak terörizmin devletlere karşı olduğu, devletlerin mağdur konumunda olduğu söylemlerini güçlendirdiği fikri realist görüşlerce desteklenmektedir.¹²⁷ Terörizm suçları ve diğer suçlar arasında belirgin çizgiler bulunmamaktadır. Devletlerin terörizm eylemlerini tanımlarken objektif olması beklenemez. Her devlet meydana gelen olayları siyasi çıkarları doğrultusunda değerlendirir. Bu durum, realist okulun savunduğu görüşü güçlendirecek niteliktedir. Çeşitli kurumlarca, gerçekleşen saldırılar doğrultusunda yeni tanımlar geliştirilmiştir. Ancak bu tanımların tüm Dünya halkı tarafından kabul edilebilir olması beklenemez. İdeolojik bir grubun gerilla savaşı mı yaptığı yoksa terörizm eylemi mi gerçekleştirdiği kolayca netleştirilebilir yapıda değildir.

Realizmde uluslararası sistemde güç dengesi sağlanması güvenliğin şartlarındandır. Uluslararası sistem, her zaman felaketin eşiğinde olan 'istikrarsız bir istikrarla' sağlanmıştır. Güç dengelerinin yapıları, hem birimler hem de ilgili birimlerin amaçları açısından ve uyumlarının dengelerin işleyişinin merkezinde olması açısından

¹²⁶ Nargis Zahra, Terrorism, "Realism and the State, Pakistan Horizon", **Pakistan Institute of International Affairs**, Cilt 64, Sayı 1, 2011, ss. 61-74.

¹²⁷ Mesut Hakkı Çaşın, **Uluslararası Terörizm**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Şubat 2008, ss.164-166.

önemlidir. Morgenthau'ya göre ortaklıklar karşılıklı çıkarların dengesini sağlamak için vardır ve bu ortaklıklar uzun vadede geçerliliğini yitirir. Bu geçici ittifaklar haricinde de güç paylaşılamaz.¹²⁸ Yaklaşık olarak eşit bir güç dağılımının olduğu uluslararası sistemin tanımından bahsedilir. Terörizm ise güç dağılımının dengesini bozabilecek niteliktedir ve güç dağılımını bozarak uluslararası sistemi tehdit etmektedir.

Realist görüşlerde devletler terörist saldırılarda her zaman mağdur konumdadır. Bu doğrultuda devlet terörizmi gibi konular göz ardı edilir. Bulunduğu coğrafyada terör örgütü olarak görülen gruplar başka devletlerce özgürlük savaşçısı olarak nitelendirilerek desteklenebilmektedir. Realist bakış açısına göre ulusal güvenlik önemli konuların başında gelir. Ulusal güvenliği sağlamak ve iktidarın devamlılığı için devletler başka devletlerin çıkarlarını zedeleyebilecek eylemler gerçekleştirebilirler. Tarihte devletlerin terör örgütlerini gizli veya açık şekilde desteklediğine şahitlik edilmiştir. Devletlerin terörizmi algılayış şekilleri de devletin çıkarları doğrultusunda değişebilmektedir. Devletin güvenliği söz konusu olduğunda, korunma amacı da göz önünde bulundurursak, terörizme karşı sınırsız bir savaş, karşı tarafın gücü ve yaşam biçimini koruma girişimi olarak haklı görülebilmektedir.¹²⁹

b. Liberalizm

Liberalizm, ulusların istikrarlı ve düzenli bir uluslararası sistem içinde nasıl bir arada yaşayabileceklerini inceler ve uluslararası ilişkilerin kaçınılmaz bir ürünü olarak savaşı reddeder. Liberalizm, devlet dışı aktörlerin uluslararası ilişkilerde önemli oyuncular olduğuna ve devlet aktörleriyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğine inanır. Devletler egemen kabul edilebilirken, gerçekte çok uluslu şirketler, terörist gruplar, sivil toplum örgütleri ve diğer ulus ötesi aktörler gibi diğer aktörlerin hepsi önemli ve konuyla

¹²⁸ Sean Molloy, "Truth, Power, Theory: Hans Morgenthau's Formulation of Realism", **Diplomacy and Statecraft**, Cilt 15, Sayı1, 2004, ss. 1-34.

¹²⁹ Andrew Fiela, "Terrorism and the Philosophy of History: Liberalism, Realism, and the Supreme Emergency Exemption", **Essays in Philosophy**, Cilt. 3: Sayı. 3, Nisan2002, ss. 329-341.

ilgilidir.¹³⁰ Liberalizm, devletler arasında paylaşılan ve artan ekonomik çıkar ve işbirliğinin karşılıklı ekonomik bağımlılığı artıracığına ve çatışma olasılığını azaltacağına inanmaktadır. Bu doğrultuda terörizm, liberal düzene karşı saldırıda bulunmakta, karşılıklı bağımlılık çerçevesinde kurulacak olan güven ortamını tehdit etmektedir. Teröristler bu açıdan bakıldığında uluslararası sistemde bir aktör değil, aktörleri ve düzeni tehdit eden yasadışı saldırganlardır diyebiliriz.

Liberalizmin en önemli argümanlarından birisi demokratik barış teorisidir. Bu düşünceye göre demokratik devletler birbiriyle savaşmazlar. Demokrasinin yayılması dünya barışının sağlanmasında önemli şartlardandır. Terörizm devlet dışı bir aktör olduğundan demokratik davranışlar sergilemesi beklenmez. Onun yerine demokrasinin ortadan kalktığı durumlarda terörizmin ortaya çıktığı üzerinde durulur. Bu doğrultuda liberal demokrasilerin terörist hareketler ve faaliyetlerinde suç ortağı olan ülkelerle ilgili olarak muhtemelen savaşa eğilimli oldukları sonucuna varılabilir. ABD’de gerçekleşen İkiz Kulelere saldırı sonrasında ABD ve müttefiklerinin, uluslararası toplumun diğer üyelerini El Kaide'nin oluşturduğu tehdide askeri bir müdahalenin gerekli ve haklı olduğuna ikna etmeye çalışmaları ve savaşı meşrulaştırma çabaları bu duruma verilebilecek önemli bir örnektir. 11 Eylül sonrası müdahalelerin "terörizme karşı savaş" ile bulanıklaşması, liberal uluslararası düzen anlayışındaki önemli bir gerilimi vurgulamıştır. Bir yandan, uluslararası kurumlar usule göre liberal olacak şekilde tasarlanmıştır, bu da üyeliğin demokratik devletlerle sınırlı olmadığı ve kolektif eylemin meşru kurumların rızasını gerektirdiği anlamına gelir. Çoğulcu ilkelerle tanımlanan liberal bir düzenin beklentisi, tüm devletlerin kurallara menfaati ve uyma yükümlülüğü olmasıdır.¹³¹

¹³⁰ Stephen M. Walt, “International Relations: One World, Many Theories”, **Foreign Policy**, Sayı 110, Special Edition: Frontiers of Knowledge, Bahar 1998, s. 32.

¹³¹ Dunne, Tim, “Liberalism, International Terrorism, and Democratic Wars”, **International Relations**, Cilt 23, Sayı1, 2009, ss. 107–114.

Terörizm, sosyal etkileşimin normal seyrini bozmaya çalışır. Amacı, sadece neden olduğu ani yıkımda değil, daha çok, uzun vadede topluma gücünü nihayetinde veren yapısal destekleri kademeli olarak ortadan kaldırma hedefinde yatmaktadır. Terörizmin gayri meşru doğasıyla uğraşırken, hem neden olduğu ani zarar hem de herhangi bir liberal topluma sunduğu uzun vadeli tehditten bahsedilebilir. Terörizmin uzun vadede hedefinde yıkmak değil, genel bir korku ve çöküş halini uyandırmak bulunur ve bunun nihai amacı sosyal uyum ve işleyişin dayandığı dayanışma, işbirliği ve karşılıklı bağımlılığın ortadan kaldırılmasıdır.¹³² Bu açıdan bakıldığında terörizmin liberalizmin temel değerlerini hedef almakta ve düzenin devamı için büyük tehlike oluşturmaktadır.

Liberal görüşlere göre terörizmin önlenmesi de karşılıklı bağımlılık dahilinde çözümlenebilir. Terörizme kökten çözüm üretmek için şiddetin kaynağına gidilir. Terörizmin çeşitli sebepleri olabilmekle birlikte, güçsüz devlet ve demokrasi eksikliği terörizmin ortaya çıktığı bölgelerin ortak noktaları arasındadır. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası uluslararası kurumlar aracılığıyla terörizmin kaynağı olarak görülen bölgelere maddi yardımlar yapılmış, demokrasinin getirilmesi için yine uluslararası örgütler ve Batılı devletler aracılığıyla çalışmalar yapılmıştır. Afganistan ve Irak'taki savaşların bitirilmesi ve yeniden inşa çabaları, terörizmi ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalara örnek verilebilir.¹³³

3. Eleştirel Teoriler Çerçevesinde Terörizm Kavramı ve Güvenlik Çalışmaları

Eleştirel terörizm çalışmaları argümanı, geleneksel terörizm çalışmalarını; zayıf araştırma yöntemlerine ve prosedürlerine güvenme, ikincil bilgilere aşırı güvenme ve birincil araştırmayı üstlenmede genel bir başarısızlık gibi metodolojik olarak, terörizmin

¹³² Peter Chalk, **The Liberal Response to Terrorism. In: West European Terrorism and Counter-Terrorism**, Palgrave Macmillan, London, 1996, ss.10-44.

¹³³ Peter J. Boetteke ve Christopher J. Coyne, "Liberalism in the Post 9/11 World", **Indian Journal of Economics and Business**, 2007, ss. 35-53.

kabul edilmiş bir tanımını geliştirme ve katı teoriler ve kavramlar formüle etmede başarısızlık, 11 Eylül 2001'de başlayan yeni bir fenomen olarak ele alma eğilimi ve kalıcı bir tarihsellik eksikliğe sahiplik, devlet terörü gibi konuları görmezden gelerek yüzeysel çalışmalar yapmak gibi ithamlarla eleştirmekte ve eksik bulmaktadır.¹³⁴ Eleştirel Terörizm Çalışmaları, terörizmin devlet merkezli anlayışlarına karşı bilinçli olarak şüpheli bir tutum benimseyen ve mevcut terörizm bilgisini hafife almayan, ancak yaygın olarak kabul edilen varsayımlara ve inançlara meydan okumaya istekli olan terörizmle ilgili araştırmaya atıfta bulunmaktadır.¹³⁵ Diğer bir deyişle eleştirel terörizm çalışmaları hâkim ideolojiler ve geleneksel teorilerden belirli bir mesafeyi korumayı amaçlayan bir yönelim veya eleştirel perspektiftir.

Eleştirel teorilerin terörizm çalışmalarında çıkış noktası, geleneksel teorilerin terörizmi devlet dışı aktörelere bağlayarak; devlet terörü, terör örgütlerinin finansal kaynakları olarak devlet destekleri, devletlerin teröristlerle olan silah ticareti gibi konuları göz ardı etmesidir diyebiliriz. 11 Eylül saldırıları terörizm çalışmalarında kullanılan yöntem ve teorik yaklaşımlarda da önemli değişikliklere sebep olmaktadır. 2001 yılı öncesinde genellikle kullanılan yöntem literatür taramasının önüne geçmemekte, saha çalışmaları bulunmamaktadır ve bir teröristle hiç karşılaşmamış ya da çatışmadan en çok etkilenen bölgelerde sahada gerçekten önemli bir zaman geçirmemiş kişiler tarafından yazılmıştır. Çalışmaların eleştirilme noktası terörizm çalışmalarının devlet tarafından terörizm sorunu çerçevesini eleştirmeden kabul etme eğiliminde olmasıdır. Jeroen Gunning, araştırmacıların devletin finanse ettiği fırsatlar ve devlet kurumları ile araştırmacılar arasındaki yakınlıkların bir sonucu olarak, araştırmanın genellikle devlet perspektiflerine ve endişelerine yönelik eleştirel olmayan bir yönelim sergilediğini

¹³⁴ Richard Jackson, "The Core Commitments of Critical Terrorism Studies", **European Political Science**, Ağustos 2007, s.246.

¹³⁵ İbid, s.247.

belirtmektedir.¹³⁶ Çalışmaların devlet merkezli olması, araştırma konularının potansiyel aralığını daraltmak, görünüm ve yöntemde uyumu teşvik etmek ve özellikle devlet dışı terörizmin nedenleri ve liberal demokratik devletler tarafından terörizmin kullanımı konusunda güçlü, geniş kapsamlı çalışmaların yapılmasına engel teşkil etmektedir.¹³⁷ Bu çerçeveden bakıldığında ana akım teorilerin daha geniş perspektiften incelenmesi gereken terörizm söylemini, kurumların ve egemen yapıların gölgesinde kalmadan değerlendiremediği, yapılan çalışmaların güç ve baskı etkisinde gerçekleştirildiği söylenebilir.

Terörizmle mücadelede gözden kaçan konulardan biri de terörizmin dinamik yapılı oluşudur. Terörizm, yıllardır varlığını sürdürmektedir ve hayatta kalmasını, zorluklara ve karşı önlemlere uyum sağlama, rakibinin zayıflıklarını belirleyip bunlardan yararlanmaya devam etme becerisine borçludur.¹³⁸ Terörizmin; suikastlardan bombalamaya, siber saldırılardan biyo-teröre kadar çok çeşitli yöntemlerinin olması ve sürekli değişmesi bu durumu kantılar niteliktedir. Bu bağlamda 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'nin terörizmle mücadele politikası da terörizmle mücadelede köklü sonuçlar getirmeyecektir. Güvenlik zafiyeti ve terörizm tehlikesi şekil değiştirerek devam edecektir. Terörizmle mücadele edebilmek için terörizmin yapısı gibi dinamik olunmalı, çözüm üretmede sabit fikirlere takılı kalınmamalı, değişimler takip edilmelidir denebilir.

Güvenikleştirme kavramı Kopenhag okulunun güvenlik yaklaşımının özünü oluşturmaktadır. Güvenlik kavramı askeri çerçevede incelendiğinde ortaya çıkan dar anlam, güvenliğin sektörler temel alınarak incelenmesiyle sektörler arası etkileşim ve tepkimelerin ortaya çıkardığı güvenlik kavramıyla genişletilebilmektedir. Bahsi geçen bu sektörler; askeri güvenlik, siyasi güvenlik, ekonomik güvenlik, toplumsal güvenlik ve

¹³⁶ Jeroen Gunning, "A Case for Critical Terrorism Studies?", **Government and Opposition**, Cilt. 42, Sayı 3, 2007 ss. 363–393.

¹³⁷ Jackson, "The Core Commitments of Critical Terrorism Studies", s.2

¹³⁸ Bruce Hoffman, "Rethinking Terrorism and Counterterrorism Since 9/11", **Studies in Conflict and Terrorism**, Cilt 25 Sayı 5, 2002, ss. 303-316.

çevresel güvenlidir.¹³⁹ Kamuda meydana gelen sorunların nasıl güvenlik tartışmalarına dahil olduğu güvenlikleştirme teorisi çerçevesinde incelendiğinde; sorunların acil ve olağanüstü tepkiler gerektirmesi, siyasi ve diplomatik müdahalenin yanında fiili müdahalenin de gerekli olması gibi durumlar söz konusudur.¹⁴⁰ AB terörizmle mücadele politikasının 11 Eylül saldırıları sonrası geçirdiği değişim güvenleştirme çerçevesinde incelenebilir. 11 Eylül saldırıları öncesinde terörizm diğer uluslararası suçlarla birlikte incelenirken, 11 Eylül sonrasında başlı başına bir güvenlik konusu olmuştur ve acil önlemler gerektiren yeni bir boyut kazanmıştır.

Eleştirel terörizm çalışmaları 'teori her zaman biri ve bir amaç içindir' gibi epistemolojik konuları veya kendini devlete ittifak etmekten veya mevcut güç ilişkilerinde yer almaktan kaçınma ihtiyacını ve aynı zamanda normatif bir bakış açısı almanın önemini vurguladığını iddia eder.¹⁴¹ Eleştirel terörizm yaklaşımlarında terörizm, kişilerin ve grupların davranışlarına indirgenmez, kişi veya grubu terörist olarak adlandırıp etiketleme politikasını reddeder ve insan bireylerin güvenliği, özgürlüğü ve refahına odaklanmak için devlet merkezci analiz biçiminden radikal bir şekilde ayrılır.¹⁴² Terörizmi kişilere veya grup davranışlarına indirgemek terörizmle mücadelenin etkililiğini azaltabilir. Terörizmle mücadelede devlet merkezli çözümlerden çıkılmaması 11 Eylül saldırıları sonrasında terörizmin daha da artarak devam etmesiyle en ciddi eleştirilerini almıştır. Daha köktenci çözümlerin üretilmesi, sorunun köklerine inilmesi, bu doğrultuda da psikoloji, sosyoloji, tarih gibi çeşitli disiplinlerden faydalanılarak

¹³⁹ Mathias Albert ve Barry Buzan, "Securitization, Sectors and Functional Differentiation", **Security Dialogue**, Special issue on The Politics of Securitization, Cilt 42, sayı 4-5, Ekim 2011, ss.413-425.

¹⁴⁰ Olav F. Knudsen, "Post-Copenhagen Security Studies: Desecuritizing Securitization", **Security Dialogue**, Cilt 32, Sayı 3, 2001, ss. 355-368.

¹⁴¹ Jonathan Joseph, "Critical of What? Terrorism and its Study", **International Relations**, Cilt 23, Sayı 1, 2009, ss.93-98.

¹⁴² Lee Jarvis, "Critical Terrorism Studies After 9/11", **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies Routledge**, Nisan 2016, ss.28-38.

uluslararası ilişkilerde daha derin ve diğer disiplinlerle koordineli çalışma yöntemleri ön görülmüştür.

4. 11 Eylül 2001 Saldırılarının Kritiği: Oyun Teorileri

Oyun teorisi, matematiksel mantıksal denklemlerle açıklanmaya çalışılan, istatistiksel verilerin sıkça kullanıldığı ve çoğunlukla kar - zarar hesaplarının yapılmasında kullanılmış kuramdır. Oyunlar rekabet içerir ve rekabetin olduğu yerde istatistik ve matematik kullanımı kaçınılmazdır. Oyun; sonuçların birden fazla rasyonel oyuncunun etkileşiminin ürünü olduğu herhangi bir durumdur. Uluslararası ilişkilerde ise bu terim, satranç ve futbol gibi sıradan anlamdaki oyunları değil, çok geniş bir insan etkileşimi yelpazesini de içerir. Uluslararası ilişkilerde aktörler karşılıklı bağımlılık ilkesine göre hareket ederler. Bağımlılık ne kadar basit olsa da araştırma sürecinde karmaşık gelebilir. Oyun teorileriyle bağımlı davranışlar bir modele benzetilerek çalışma kolaylaştırılabilir. Oyun teorilerinin uluslararası ilişkilerde kullanımının amacı, rasyonel aktörlerin alanını geleneksel realist bakış açısının kısıtlı çerçevesi dışına çıkararak, çatışmaları ve işbirliklerini daha geniş alanlarda incelemektir.¹⁴³

Oyun teorileri; her bir katılımcının veya oyuncunun karını en üst düzeye çekmeye ve kayıpları en aza indirmeye çalıştığı, çatışma ve rekabet durumlarında rasyonel karar stratejileriyle ilgilenen sistemi çeşitli modellerle açıklamaya çalışır. Araştırmacıların ve analistlerin stratejik düşünmesine yardımcı olduğu söylenebilir. Tarih boyunca liderler, devletler ve çeşitli kurumlar kar – zarar hesabı yaparken oyun teorilerinin gereklerini yerine getirmişlerdir. Örneğin, 1502 yılında İspanya'nın Latin Amerika'da Azteklere karşı izlediği strateji çok ince hesaplarla alınan büyük bir risk sonucunda elde edilmiş ve zaferle sonuçlanmış bir olaydır. İspanyol komutan Cortez, çok daha fazla sayıda

¹⁴³ Duncan Snidal, *The Game Theory of International Politics, World Politics*, Cilt 38, Sayı 1, Ekim 1985, ss. 25-57.

Aztek'ten gelen saldırıları püskürtmek için küçük bir kuvvetle Meksika'ya inerken, birliklerinin gemileri yakarak geri çekilme yolunu düşünme riskini ortadan kaldırmıştır.¹⁴⁴ ‘Geri çekilmenin fiziksel olarak imkansız hale getirilmesiyle, İspanyol askerlerinin ayakta durmaktan ve güçlerinin son seviyesine kadar kararlılıkla savaşmaktan daha iyi bir eylem planı kalmamıştır. Daha da iyisi, Cortez'in eyleminin Azteklerin motivasyonu üzerinde cesaret kırıcı bir etkisi olmuştur. Gemilerini gözle görülür şekilde yakarak Azteklerin, onun ne yaptığını görmelerini istemiştir. Aztekler için artık algı şu yöndedir: Savaş onun için kötü giderse ihtiyatlı olma seçeneğini kendi isteğiyle yok edecek kadar kendinden emin olabilecek herhangi bir komutan, böylesine aşırı bir iyimserlik için iyi nedenlere sahip olmalıdır. Kaybetmeyeceğinden emin olmak için iyi bir nedeni olan bir rakibe saldırmak akıllıca olamaz. Aztekler bu nedenle çevredeki tepelere çekilmişlerdir ve Cortez için mümkün olan en kolay zafer edilmiştir.’¹⁴⁵ Bu örnekte Cortez'in psikolojik analizleri iyi yapması, Azteklerin de beklentiye uygun davranarak geri çekilmesi Cortez'e bir başarı getirmiştir.

Oyun teorilerinde iki veya daha fazla aktörün birbirlerinin hamlelerini tahmin ederek yeni stratejiler belirlemesi ve belirlenen stratejiler doğrultusunda oluşan ihtimallerin getireceği ve götüreceği şeyler doğru hesaplanarak en iyi ihtimali seçme söz konusudur. Oyun teorisyenleri çeşitli modellerle teoriyi açıklamaya çalışmışlardır. Modeller genellikle şunları içerir: devleti, kurumları veya bireyleri temsil eden aktörler, aktörlerin stratejileri, gerçekleşmesi muhtemel tüm senaryolar ve sonuçları, son olarak da aktörlerin bu senaryolar arasında yapacakları tercihlerin edilecek kar – zarar oranlarını içeren sıralamalar.¹⁴⁶ Oyun teorileri modellerinden en çok karşılaşılan ilk kez 1950'de

¹⁴⁴ “Aztec capital falls to Cortés” 11 Ağustos 2020, <https://www.history.com/this-day-in-history/aztec-capital-falls-to-cortes>, (Erişim Tarihi: 22 Şubat 2021).

¹⁴⁵ Ross, Don, "Game Theory", **The Stanford Encyclopedia of Philosophy**, Kış 2019, Edward N. Zalta (ed.), <https://plato.stanford.edu/archives/win2019/entries/game-theory/> (Erişim Tarihi: 23 Şubat 2021).

¹⁴⁶ Özgür Özdamar, “Oyun Kuramının Uluslararası İlişkiler Yazınına Katkıları”, **International Relations**, Cilt 4, Sayı 15, Güz 2007, ss. 33-65.

Melvin Dresher ve Al Tucker tarafından RAND Corporation'da analiz edilen 'Mahkumlar İkilemi' modelidir: 'İki mahkum, Calvin ve Klein, şüpheli bir suçtan tutuklanır ve ayrı odalarda sorguya çekilir. Akıllı bölge savcısı her bir mahkumla ayrı ayrı konuşur ve az ya da çok onları mahkum edecek kanıtlara sahip olduğunu, ancak suçu itiraf ederlerse onu biraz daha kolaylaştırabileceklerini ve kendilerine yardım edebileceklerini söyler. Her birine şu anlaşmayı teklif eder: "Suçu itiraf edin, Devlete tanıklık edin ve diğer adamı suçlayın, hiç vakit kaybetmeyeceksiniz. Elbette, diğer adam da itiraf ederse, senin itirafın çok daha az değerli olacaktır. Bu durumda, ikiniz de beş yıllığına girersiniz. Ancak itiraf etmezseniz, sizi diğer adamın itirafıyla hapse atabileceğini ve sonra 15 yıl yatacağınızı unutmayın. İkinizden birinden itiraf alamazsam, ikinizi de bir yıllığına hapse atmak için elimde yeterli delil var." Birbirinden bağımsız iki mahkumun yapacağı seçimi konu alan model bir çelişki ve çıkmazı açıklamaktadır.'¹⁴⁷

Bir diğer model olan tavuk oyununda önce kim tehlikeden kaçıp aciz olmayı kabul edecek veya hangi aktör hor görülen tavuk olmamak için tüm riskleri göze alıp son ana kadar bekleyecek soruları söz konusudur. Oyucuların iki tercih hakkı bulunmaktadır; geri çekil ya da sağlam dur. Oyun iki oyuncu arasında simetriktir, bu nedenle hangi tarafın kazanan bir pozisyon oluşturacağını bilmenin bir yolu yoktur. Model bize bağlılık oluşturmak için bir yarışta olunduğunu ve beklememizi söylemektedir, her iki taraf da diğerini geri adım atmayacağına ikna etmeye çalışmaktadır.¹⁴⁸ Bu model çoğunlukla ABD Küba füze krizini değerlendirmekte kullanılmakla birlikte günlük hayatta dahi sıkça uygulamasına karşılaşılabilecek bir oyun modelidir.

Oyun teorileri sosyal bilimlerde genel olarak ekonomi alanlarında kullanılsa da uluslararası aktörlerin stratejilerinde ve hamlelerinin tahmin edilmesinde kullanılmasıyla

¹⁴⁷Morton D. Davis ve Steven J. Brams, "The prisoner's dilemma", <https://www.britannica.com/science/game-theory/The-prisoners-dilemma>, (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2021).

¹⁴⁸ Peter G. Bennett, "Modelling Decisions in International Relations: Game Theory and Beyond", **Mershon International Studies Review**, Cilt 39, Sayı 1, Nisan 1995, ss. 19-52.

uluslararası ilişkilerde önemli yere sahiptir. Uluslararası ilişkilerde kullanımı iki veya daha fazla aktör arasındaki ilişkilerin resmileştirilmiş analizini yapmak ve aktörler arasındaki etkileşimleri açıklamada ve alandaki uygulayıcıların aktörlerin faydasını gözetmektir. Ancak burada bahsedilen aktörler devletler ve uluslararası kuruluşlardır. Özellikle devlet dışı aktörler de göz önünde bulundurulursa çatışmacı olduğunu ve bazıları tarafından yapıcı, bazıları tarafından yıkıcı olabilmektedir. Oyun teorilerinin ekonomide kullanıldığı biçiminden farklı olarak uluslararası ilişkilerde bir analiz aracı olarak da kullanılmaktadır.¹⁴⁹

Uluslararası aktörlerin sadece devletler veya uluslararası kurumlar olduğunu düşünmek yanıltıcı olacaktır. Özellikle uluslararası terörizmin yaygın olduğu 20. ve 21. yy'de terörist gruplar uluslararası sistemde aktör konumundadırlar denebilir. Oyun teorileri terörist eylemlerin hamlelerini önceden görmek ve eylemleri önlemeye yönelik yeni stratejiler geliştirmek açısından faydalı olabilmektedir. Teröristlerin davranışlarını açıklamada da oyun teorileri açıklayıcı olmaktadır. Örneğin 1970'lerin uçak kaçırma eylemlerini ele alırsak; teröristlerin daha öncelerde uçaklara karşı çoğunlukla patlatma ve yolcular arasında siyasiler varsa suikast eylemlerini tercih ederken, bu dönemde uçak kaçırma ve yolcuları rehin alma eylemini tercih etmişlerdir. Bu durumun nedenlerini ve sonuçlarını göz önünde bulundurduğumuzda suikast veya uçağın düşürülmesi sonucunda teröristlerin siyasi amaçlarını elde etmede uçak kaçırma ve yolcuları rehin alamaya göre daha etkili olduğunu ama hem kendi kayıplarının fazla olduğunu hem de bazı konularda baskı kurmada yetersiz kaldığını görebiliriz. Öte yandan uçak kaçırma ve rehin alma eyleminde isteklerini yerine getirmek için elinde koz olduğu, fidye talebi gibi taleplerin mümkün olduğu görülmektedir. Ancak kaçırma ve rehin alma eyleminde yakalanma ve eylemi gerçekleştirememeye ihtimalinin daha yüksek olduğu da söylenebilir. Tüm bu

¹⁴⁹ Jose Rafael Correa, **Game Theory as an Instrument for the Analysis of International Relations**, 2001, ss.187-189.

ihtimaller dahilinde teröristler kar – zarar hesabını da yaparak tüm risklere rağmen uçakları infilak etme yerine uçak kaçırma ve yolcuları rehin almayı tercih etmişlerdir. Daha sonra ise teröristlerin tekrar suikastlara yöneldiği görülür. Çünkü devletler ve uluslararası yapılar önlemleri sıkılaştırarak kaçırma ve rehin alma olaylarının büyük çoğunlukla önüne geçmiştir. Bunun sonucunda ise teröristler daha etkili ve daha kolay olan ama aynı zamanda daha maliyetli ve bazı konularda yetersiz olan suikast eylemlerine geri dönmüşlerdir. Rehine alarak terörizm eylemi gerçekleştirme teröristlere her hangi bir ödeme yapılmadığında bile rehin almanın net bir kazanç olduğunu gördüklerinde meydana gelebilmektedir.¹⁵⁰ Hiçbir aktörün %100 karlı veya %100 zararlı olduğu durum söz konusu değildir. Geliştirilen modeller de gösteriyor ki her aktör kendi en kazançlı olduğu hamleyi seçerken diğer aktörlerin hamlelerini de gözetmek zorundadır. Teröristlerin ve devletlerin veya terörizmle mücadele kurumlarının aktör olduğu uluslararası terörizmde her iki aktörün de kayıplarının olması kaçınılmazdır. Terörizmle mücadelenin başarılı sonuçlar vermesi teröristlerin hamlelerini iyi gözlemleyerek, çeşitli bilimlerden; psikoloji, sosyoloji, ekonomi gibi, faydalanarak gelecek hamleleri iyi tahmin etmeyle başarılabilir. Bunun için de teröristlerin aktif oyuncular olduğu çeşitli modeller geliştirilebilir.

11 Eylül 2001’de gerçekleşen ABD’ye yapılan terörist saldırıları şüphesiz, terörizm algısının değiştiği ve terörizmle mücadele için dönüm noktası olmuş en önemli olaydır. Uluslararası terörizmin yeni şeklinin en net gözler önüne serildiği olay olmuştur. Saldırıda El-Kaide üyesi olan hava korsanları; birinci uçak Boston-Los Angeles uçuşunu gerçekleştiren American Airlines’ın 11 sefer numaralı uçağı, ikinci uçak yine Boston-Los Angeles’e uçan United Airlines’ın 175 sefer numaralı uçağı, üçüncü uçak American Airlines’ın Washington-Los Angeles seferini yapan 77 sefer numaralı uçağı ve dördüncü

¹⁵⁰ Todd Sandler, “The Past and Future of Terrorism Research”, **Revista de Economía Aplicada**, Cilt 17, sayı 50, 2009, s. 16.

uçak New Jersey-San Francisco uuunu gerçekleştiren United Airlines'ın 93 sefer numaralı uçağı olmak üzere dört uçağı kaçırarak saldırıyı gerçekleştirmişlerdir. Birinci uçak Dünya Ticaret Merkezi'nin kuzey kulesine, ikinci uçak birinci uçağın saldırısından 17 dakika sonra Dünya Ticaret Merkezi'nin güney kulesine çarptı. nc uçak saldırıyı ABD Savunma Bakanlığı binasına gerçekleştirilmiştir. Dördüncü uçak ise her hangi bir binaya saldıramadan Pennsylvania'da düşmüştür. Tüm bu saldırıların sonucunda İki bin dokuz yüz yetmiş yedi kişi yaşamını yitirdi altı binden fazla kişi ise yaralanmıştır. Saldırıların maddi boyutu da oldukça yüksektir. ABD için bu saldırıların bilançosu yüz yirmi milyar dolardan daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.¹⁵¹ Gerçekleşen korkunç saldırı sonucunda araştırmacılar ve çeşitli gazeteler ABD'nin güvenliği ve geleceği hakkında çıkarım yapabilme amacıyla matematiksel hesaplamalara yönelerek bir oyunun beklentisini hesaplayarak gelecek tehditleri ve gerçekleşen saldırının maliyetlerini açıklamaya çalışmışlardır. ABD'nin coğrafi açıdan güvenlik sorunu olmadığı düşünülse de iki açıdan, terörizm ve füze saldırıları, tehdit edilebilir durumdadır ve yapılan çalışmalar terörizm saldırıları ve füzelere karşı savunmanın etkinliğini hesaplamak için geliştirilen uygulamalı matematiksel bir sonuç vermesi beklentisiyle, savunanlar ve saldıranlar yani teröristler ve ABD savunması arasında gerçekleşen oyunda başarılı olmak, doğru hesaplar yapıp doğru çözümler üretilmek istenmektedir.¹⁵²

Oyun teorisi, terörizmle mücadeleyi araştırmak için uygun bir araçtır çünkü terörizmle ilgili seçimleri birbirine bağlı olan hedeflenen hükümetler arasındaki stratejik etkileşimleri yakalar. . Dahası, oyun teorisi her oyuncunun rasyonel olduğunu ve rakiplerini ikinci kez tahmin etmesi gerektiğini varsayar; bu nedenle, bir hükümet, uygun stratejik yanıtı karar vermeden önce kendisini rakiplerinin konumuna yerleştirmelidir. En iyi stratejiye karar vermek için, bir hükümet yalnızca teröristlerin eylemlerini değil, aynı

¹⁵¹ “11 Eylül saldırıları: 2001'de neler yaşandı, 19 yılda neler değişti?” 10 Eylül 2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49653233> (Erişim Tarihi: 2 Mart 2021).

¹⁵² Barry O'Neill, “Game Models of Peace and War”, **Diplomacy Games**, ss.996-1017.

zamanda başka hükümetlerin de farklı amaçlar doğrultusunda çalışabilecek veya başka bir hükümetin eyleminden yararlanabilecek eylemlerini de tahmin etmelidir.¹⁵³ 11 Eylül saldırılarını iyi değerlendirmek gelecek saldırıları engellemede ve terörizmle mücadelede başarılı sonuçlar elde etmek için önem arz etmektedir. El Kaide'nin tarihine baktığımızda 1979 Sovyet istilasına dayandığını görmekteyiz. Afganistan'da Marksistlerin karşısında ise İslamcılar durmaktadır ve ABD için Marksistlere karşı İslamcılar desteklemek daha avantajlı görünmektedir ancak Soğuk Savaşın sona ermesiyle ve Körfez Savaşının da etkisiyle Usame Bin Ladin öncülüğünde İslamcı radikallerde ABD düşmanlığı oluşmuştur.¹⁵⁴ ABD'nin İsrail'e olan desteği, Dünya'nın çeşitli yerlerinde meydana gelen olaylarda ABD'nin Müslümanların karşısında yer alması ABD düşmanlığının ve radikalleşmenin güçlenmesine sebep olmuştur.¹⁵⁵

Teröristlerin ve devletin birer oyuncu olduğu varsayılarak geliştirilmiş basit bir oyunu 11 Eylül saldırılarına uyarlayarak yorumlandığında ABD'nin kaynakları, saldırı sonrası geliştirilen politikalar; El Kaide tarafından elde edilen kaynaklar, tanınırlık, İslam'a hizmet gibi onursal getiriler dikkate alınarak temsil oluşturulmalıdır. Teröristler için genel olarak bakıldığında saldırma veya saldırmama durumlarında meydana gelebilecek durumların tabloya yerleştirildiği modelde, onursal puan p , elde edilen kaynaklar k , maliyet m olarak verilmiştir. Toplam puan da P ile belirtilip $P = p + k - m$ eşitliği oluşturulmuştur. Maliyet ve kaybedilen onur da $-m$ ve $-p$ ile değerlendirilmiştir.¹⁵⁶

	Saldırı gerçekleştirildi	Saldırı gerçekleştirilmedi
Başarılı sonuç	$P = p + k - m$	$P = m - k$

¹⁵³ Daniel G. Arce M. ve Todd Sandler, "Counterterrorism: A Game-Theoretic Analysis", **The Journal of Conflict Resolution**, Cilt. 49, Sayı. 2, Nisan 2005, ss. 184-185.

¹⁵⁴ "Al Qaeda", 9 Eylül 2019, <https://www.history.com/topics/21st-century/al-qaeda>, (Erişim Tarihi: 14 Mart 2021).

¹⁵⁵ Interview, Usame Bin Laden, Mayıs 1998, <https://web.archive.org/web/19991013051056/http://pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/binladen/who/interview.html>, (Erişim Tarihi: 14 Mart 2021).

¹⁵⁶ Kevin Chlebek, "Terrorism and Game Theory: From the Terrorists' Point of View", **Pepperdine Policy Review**, Cilt 3, Sayı 15, 2010, ss.15-26.

Başarısız sonuç	$P = -p - m$	$P = m - k$
-----------------	--------------	-------------

Teröristler saldırıyı gerçekleştirdiklerinde ve başarılı olduklarında elde edecekleri kaynak ve onursal puanın maliyetten fazla olması gerekmektedir. El Kaide üzerinden değerlendirdiğimizde ise saldırı sonucu elde edilen ekonomik kaynak söz konusu değildir ancak onursal kazanç; yani Müslümanların intikamını alarak ‘kafir Amerika’ya’ ders vermiş olmak, dünya çapında adını duyurarak ‘düşmana’ korku vermiş olmak, saldırıyı gerçekleştirenlerin ölünce ‘şehit’ olması gibi büyük onursal puanlar elde etmişlerdir. Bu değerlendirme tablosu sadece teröristlerin bakış açısından üretilmiş bir tablodur.

Hükümetlerin terörizmle mücadele politikaları ya proaktif ya da reaktiftir. Proaktif politika, saldırı sonrası teröristlerin kaynaklarını, altyapısını ve personelini ortadan kaldırmayı içerirken, reaktif politika, saldırıyı yönlendirmek veya sonuçlarını sınırlandırmak için koruyucu önlemlerle ilgilenir. 11 Eylül saldırıları ABD’ye karşı gerçekleştirilse de Radikal İslam ve terörizmin Avrupa ve tüm dünya için önemli tehdit olduğunu göstermiştir. El Kaide’ye karşı üretilecek politikaların ve terörizmin tamamen ortadan kaldırılması için AB ve ABD’nin büyük görev düştüğü varsayılan ve AB ve ABD’nin iki ana aktörler olduğu modelde önce hareket etmenin maliyetleri ve getirileri üzerinde durulmuştur. Bu modele göre terörizmle mücadelede önce adım atan taraf ABD olursa, saldırıya uğrayan taraf olduğu için, 8 puan ABD’ye 4 puan AB’ye getirisi olduğu, önce adım atan taraf AB olursa da her iki tarafa 4’er puan getirisi olduğu ve maliyetin de 6 puan olduğu varsayılmıştır. İki tarafın da hareket etmemesi ise iki taraf için de kayıp olacaktır.¹⁵⁷ Bu puanlama birçok yönüyle Tavuk oyununa benzemektedir. ABD saldırıdan hemen sonra cesur olan taraf olmayı seçerek terörizmle mücadele politikasında daha sert ve öncü olmuş, AB daha yumuşak ancak kararlı politikalar üretmeyi tercih

¹⁵⁷ Todd Sandler, Daniel G. Arce M, “Terrorism & Game Theory, Key Note Paper”, **Simulation & Gaming**, Cilt 34, Sayı 3, Eylül 2003, ss. 319-337.

ederek terörizmle mücadelede önemli rol üstlenmiştir. Tavuk oyunundan farklı olarak sonradan gelen korkak olan değil daha az kar eden taraf olmuştur. Uluslararası terörizmden en çok zarar gören bölgelerden olan AB'nin de terörizmle mücadelede pasif kalması beklenen bir durum değildir.

Teröristlerin saldırı yaptıkları bölgeler de maliyet – kazanç hesabı gözetilerek incelenmelidir. Gelişmemiş Afrika ülkelerinde gerçekleştirilen saldırıların açıklaması da bu şekilde yapılabilir. Maliyeti düşük saldırılar gerçekleştirilerek daha fazla kişinin hayatının kaybetmesi hedeflenmektedir ancak kazanılan itibar puanı liberal gelişmiş bir Avrupa devleti veya ABD kadar etkili olmamaktadır. Liberal devletlere karşı gerçekleştirilen saldırılarda itibar puanı olarak kastedilen teröristlerin kendisini açıklama veya savunma haklarını kullanarak amaçlarını ve hedeflerini daha büyük kitlelere yayması ve bunu yaparken taraftar toplamasının kolaylaşması olarak söylenebilir. Bunun sebebi olarak da iyi işleyen bir liberal demokraside, azınlığın siyasi ve medeni hakları iktidardaki hükümet tarafından korunması, basının haberi bildirmesine izin verilmesi ve herkes kendi görüşlerini açıklama hakkına sahip olması söylenebilir.¹⁵⁸

Terörizmle mücadelede teröristlerin hareketlerini ve bunun karşılığında devletlerin vereceği karşılığını tahmin edebilmek önemlidir ve bunu sağlamak için birçok alanda kullanılan, sosyal bilimlerde de genellikle ekonomi çalışmalarında yer bulan oyun teorileri kullanılabilir. Birçok akademisyen terörizm uluslararası ilişkilerde ve terörizm çalışmalarında çeşitli modeller geliştirerek oyun teorilerinden faydalanmaktadır. Küresel anlamda etkili olmuş 11 Eylül saldırıları da gelecek saldırıları tahmin etmek ve terörizm davranışlarını önceden bilmek açısından çalışılmaya değer önemli bir saldırdır.

¹⁵⁸ Walter Enders ve Todd Sandler, **The Political Economy of Terrorism**, Cambridge University Press, 2006, New York, ss. 24-52.

II. AVRUPA BİRLİĞİ TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKASINDA VE AVRUPA BİRLİĞİ KURUMSAL YAPISINDA BİR DÖNÜM NOKTASI: 11 EYLÜL SALDIRILARI

A. AB'nin 11 Eylül Öncesi Terörizmle Mücadele Politikası ve Güvenlik Stratejileri

1. 1975 Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) Kurulması

1970'li yıllarda terörist eylemlerin sayısının hızla arttığı, eylemlerin yapısının ve etkisinin de değişikliğe uğradığı görülmektedir. Terörizmin değişen ve gelişen yapısı Avrupa'yı savunmasızlaştırmıştır. Bir taraftan Soğuk Savaş'ın da etkisiyle güvenlik ihtiyacı göze çarpmakta ve ortak bir politika güdülememesi de güvenlik zafiyetini artırmaktadır. Aynı zamanda bir bütünleşme sürecinde olan Avrupa'da tüm bunların etkisiyle güvenlik alanında işbirliği kaçınılmaz hale gelmiştir.

AGİT; kökeni 1970'lerin başında Soğuk Savaşın bir sonucu olan Doğu - Batı gerginliğinde yumuşama dönemine girildiğinde bu gerginliği diyalog kurarak çözmeyi, müzakereler aracılığıyla iletişimi sağlamayı amaçlayan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'na (AGİK) dayanan, Avrupa'nın güvenliği, insan hakları ve diğer işbirliği ve ortaklıklar gibi konuları ele alan bir kurumdur.¹⁵⁹ Bütünleşme sürecinde önemli bir yer tutar. Helsinki ve Cenevre'de defalarca bir araya gelen AGİK, 1 Ağustos 1975'te 10 temel ilke üzerinde mutabık olarak Helsinki Nihai Senedini ortaya çıkarmıştır. Bu ilkeler kısaca; egemenlik hakkı ve egemenliğe saygı, kuvvet kullanımının önlenmesi, toprak bütünlüğü, sınır ihlallerinin engellenmesi, devletlerin iç işlerinde özgürlüğü ve iç işlerine karışılmasının engellenmesi, çatışmalardan kaçınılması ve anlaşmazlıkların barışçıl yöntemlerle çözülmesi, temel hak ve özgürlüklerin korunması, halkların eşitliği,

¹⁵⁹ "OSCE, History," <https://www.osce.org/history>. (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021).

uluslararası hukuka uyum şeklinde sıralanabilir.¹⁶⁰ 1990 yılında tekrar toplanan Konferans katılımcıları, Soğuk Savaş sonrası dönemde kurumsallaşma açısından bir dönüm noktası olan Paris Şartını imzalamışlardır. 1992 yılında Helsinki’de tekrar toplanan AGİK zirvesi katılımcıları; Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği, Güvenlik İşbirliği Forumu ve Ekonomik Forum’un kurumlarının oluşturulmasını resmileştirildiği Değişim Zorlukları belgesini imzalamışlardır. AB’nin kurumsallaşması ve kurumların kalıcı hale getirilmesi çalışmaları sonucunda 1994’te Viyana Zirvesinde AGİK, AGİT olarak isim değişikliğine uğramıştır. 1996’da Lisbon’da ve 1999’da İstanbul’da Zirve tekrar toplanmış ve iş birliğini artıracak kararlar almışlardır. İstanbul Zirvesi’nde AGİT Devlet veya Hükümet Başkanları; Avrupa Güvenliği Şartı, Avrupa’da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Anlaşmasının Uyarlanması Anlaşması ve İstanbul Zirvesi Bildirgesi belgelerini imzalamışlardır.¹⁶¹ 33 katılımcı devletle başlayan AGİT şimdi 57 katılımcı devlet ve 11 İş Birliği Ortakla çalışmalarını sürdürmektedir. AGİT’le doğrudan ilişkisi olan; silahsız hava gözlem uçuşları rejimi kuran Açık Semalar Antlaşmasının uygulayıcı organı Açık Semalar Danışma Komisyonu ve Viyana’da bulunan, Avrupa’daki Konvansiyonel Silahlı Kuvvetlerle ilgili 1990 Antlaşması hükümlerine devletlerin uyumu ile ilgili sorularla ilgilenen Ortak Danışma Grubu adında iki organ mevcuttur.¹⁶²

AGİT’in kuruluşu sürecinde üstlendiği misyonlar güvenlik üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda izlenen politikalar neticesinde silahlanma kontrolü, sınır yönetimi, insan ticaretini önleme, çatışmaları önleme, siber güvenliği sağlama, insan haklarını koruma, azınlık sorunlarına çözüm üretme gibi görevler üstlenmektedir. Güvenliğin sağlanmasında önemli bir yer tutan terörizmle mücadele konusunda da önemli çalışmalar mevcuttur. Terörizm, AGİT’in kuruluş amacına taban tabana zıt hareketler

¹⁶⁰ Conference on Security And Co-Operation In Europe Final Act, 1975, Helsinki.

¹⁶¹ Organization for Security and Co-operation in Europe İstanbul Summit, İstanbul Document, 1999, İstanbul.

¹⁶² OSCE-related bodies”, <https://www.osce.org/related-bodies> , (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021).

içerir. AGİT katılımcısı Devletler, terörizmin AGİT bölgesi ve ötesinde insan haklarından ve sosyal ve ekonomik kalkınmanın yanı sıra barış, güvenlik ve istikrar için en önemli tehditlerden biri olduğu konusunda hemfikir olmakla birlikte terörizmin bir grupla doğrudan ilişkilendirilmesini de doğru bulmamıştır.¹⁶³ AGİT Terörizmle Mücadele için Konsolide Çerçeve Hakkında 1063 sayılı Karar’a göre, teröre karşı uluslararası yasal çerçeve kurulması için öncülük edilecek olması ve uygulanmasını sağlamak terörizmle mücadelede kurumsallaşma yolunda önemli bir adımdır. Devletlerin ve uluslararası alanda söz sahibi kişi ve kurumların terörizmle mücadelede işbirliği yapılması ön görülmüştür. Yine aynı karara göre terörizmin sebeplerinden olan radikalleşmenin önlenmesi için çalışmalar yapılması kararlaştırılmıştır. Terörizme finansal desteğin önlenmesi, seyahatlerin güvenliğinin sağlanması kararları da terörizmle mücadele kapsamında gerçekleştirilecek hedeflerdir. Ayrıca kararda terörizmle mücadelede BM ile işbirliği ön görülmektedir.¹⁶⁴

2. TREVI Grubu’nun Kurulması

TREVI ismini toplandığı yer olan Roma’nın Trevi Çeşmesinden almakla birlikte Fransızca açılımı ‘Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale’ olarak bazı Fransızca kitaplarda geçmektedir. Maastricht öncesi dönemin geçici grupları TREVI Grubu ile başlamış, Aralık 1975’te Roma’da bir Bakanlar Konseyi toplantısında, özel bir çalışma grubu kurmak için bir İngiltere girişimi kabul edilerek 1976’da TREVI kurulmuştur.¹⁶⁵ Kuruluşunda Avrupa’da artan terörizm olayları ve bu olayları önlemede uluslararası kurumların yetersiz olmasının etkisi söz konusudur. TREVI Grubu 1976’da 12 Avrupa Toplulukları üyesi devlet tarafından polis koordinasyonu için kurulmuş,

¹⁶³ “Countering terrorism”, <https://www.osce.org/countering-terrorism> , (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021).

¹⁶⁴ Decision No. 1063 OSCE Consolidated Framework For The Fight Against Terrorism, 934th Plenary Meeting, 7 Aralık 2012.

¹⁶⁵ “The Trevi Acquis, Key texts on justice and home affairs, 1976-1993”, **Statewatch**, <https://www.statewatch.org/media/documents/semDOC/assets/files/keytexts/ktch1.pdf> , (Erişim Tarihi: 22 Aralık 2020).

Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu dahilinde olmayan 12 devlet arasındaki hükümetler arası işbirliğidir.¹⁶⁶

TREVI üç kademede çalışır. Bu kademeler: Haziran ve Aralık aylarında toplanan iç işleri bakanlarından oluşan Bakanlık, Kasım ve Mayıs aylarında toplanan Kıdemli Memurlar Grubu ve beş farklı konu hakkında çalışan ve çalışmalarını Kıdemli Memurlara rapor eden Çalışma Gruplarıdır. Bu Çalışma Grupları; terörizmle mücadeleyle görevli olan ve halen aynı amaçla çalışan Grup 1, teknik bilgi ve polis eğitimi için kurulan ancak şu an kamu düzeni üzerine çalışan Grup 2, sivil hava güvenliğinden sorumlu tutulan ancak bu görevi Grup 1'in devralmasından sonra uyuşturucu ticaretiyle ilgilenen Grup 3, nükleer tesislerin güvenliğiyle ilgilenen Grup 4 ve afetlerle ilgili çalışmalar yürüten Grup 5'ten oluşmaktadır.¹⁶⁷

TREVI grubu, Üye Devletlerin terörist eylemlerini önleme ve sorumluları adalete teslim etme kapasitelerini en üst düzeye çıkarmak için kaynaklarını bir araya getirme hedefine ulaşmak için öncelikle yetkilidir. TREVI grubu ayrıca, özellikle polis hizmetleri ve gümrük idareleri arasındaki işbirliğini yoğunlaştırarak ve ayrıca Topluluğun farklı ülkeleri arasında irtibat görevlileri değişimi yaparak uyuşturucu kaçakçılığı ve yasa dışı uyuşturucu kullanımına karşı mücadelede önemli bir rol oynamayı amaçlamıştır.¹⁶⁸ Aşamalı olarak bir iletişim ağı kurulması hedeflenmiştir. İlk aşamada, TREVI konularında geniş deneyime sahip memurlar düzeyinde bir Troika (Belçika, İngiltere ve Danimarka bakanları) oluşturulacaktır. Böylece, deneyimden yararlanmak için gerektiği kadar sık iletişim kurulacaktır. Danimarka Başkanlığı bu ilk aşamanın bir

¹⁶⁶ Tony Bunyan, "Trevi, Europol and the European State", **State Watch**, <https://www.statewatch.org/media/documents/news/handbook-trevi.pdf>, (Erişim Tarihi: 22 Aralık 2020).

¹⁶⁷ Ibid, s. 2.

¹⁶⁸ "The Trevi Acquis", s.10.

değerlendirmesini üstlenecek ve gerçek bir "TREVI bilgi deposu" uygulaması için gelecek aşamaları belirlemek amacıyla önerilerde bulunacaktır.¹⁶⁹

İlk olarak, Bakanlar, 21 Haziran 1985 tarihinde Roma'da onaylanan 8 Kasım 1984 tarihli Bonn anlaşmasının gerçekleştirilmesi için TREVI Üye Devletleri tarafından üçüncü ülkelerden gelen istenmeyen yabancılar hakkında bilgi alışverişi konusunda pratik yöntemleri tamamladılar. Bu, terörizm tehdidi oluşturan yabancılar için geçerlidir. Bu anlaşma artık tam anlamıyla uygulanabilecektir. Çalışma grubu, terörizm riskinin yüksek olduğu bölgelerden kişilerin ve malların kontrolünü iyileştirmenin yollarını incelemeye devam edecektir. Bakanlar, TREVI Üye Devletleri arasında, terörist amaçlarla yapıldığından şüphelenilen silah ve patlayıcı hırsızlık ve keşifleri hakkında uluslararası bir bilgi alışverişinin oluşumuna ilişkin bir anlaşma imzalamışlardır. Bu önemli bilgi aynı zamanda analiz edilebilecek izler ve kalıntılarla da ilgilidir. Avrupa Topluluğu ülkelerindeki terörist tehditlerin değerlendirilmesi için bir prosedürü onaylamışlardır. TREVI korumalı iletişim sistemi sayesinde bu değerlendirme bundan böyle kalıcı olarak yapılacaktır. Ayrıca, iç ve dış tehditleri de içerir. Belçika cumhurbaşkanlığı tarafından sunulan, terörizmin Avrupa Topluluğu ülkelerine yönelik oluşturduğu tehdidin değerlendirilmesine ilişkin bir rapor, TREVI Bakanlarının onayını almıştır.¹⁷⁰

TREVI Grubunun faaliyetinin ana katkısı, AT'nin iç güvenliğine yönelik ortak bir yaklaşım gerektiren toplum içi zorlukların ve tehditlerin çeşitliliğini kademeli olarak belirlemiş olmasıdır. Ayrıca, sınır kontrolü yönetiminin iç güvenliği artırmanın bir yolunu temsil ettiği konusunda karşılıklı kabullere yol açmıştır. TREVI grubunun tüm faaliyeti, AT üye devletlerinin ortak ve tutarlı bir politika dahilinde yönetilmesi gereken belirli tehdit ve zayıflıkları paylaştığına ve iç sınırların kaldırılması ve dış sınırların

¹⁶⁹ İbid, s.11.

¹⁷⁰ İbid, s.11.

güçlendirilmesine yönelik perspektifler açtığına dair karşılıklı kabulü vurgulamış ve Adalet ve İçişleri politikasının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

3. Schengen Antlaşması

Schengen Anlaşması 1985 yılında Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Federal Almanya ve Fransa arasında imzalanmış iç sınır kontrollerinin kademeli olarak kaldırılmasını öngören bir ortaklık anlaşmasıyla başlamış, o zamanda AT üyesi beş ülkenin bu girişimi 1990 yılında yine aynı ülkelerce; hiçbir iç sınır kontrolü yapılmaması politikasını yürürlüğe koymak için önlemleri ve güvenceleri belirleyen Schengen Sözleşmesiyle tamamlanmıştır. 1995 yılında 7 üye devletin de katılımıyla genişleyen Schengen bölgesi, 1992 Maastricht’le birlikte yasal çerçeveye sahip olmuştur. Günümüzde ise 27 AB üyesi devlet ve AB üyesi olmayan ülkeler İzlanda, Norveç, İsviçre ve Lihtenştayn da Schengen bölgesinin üyeleridir.¹⁷¹

Schengen Anlaşması serbest dolaşımı sağlamanın yanı sıra bir güvenlik ortaklığı girişiminin de temellerini içermektedir. Ortak sınır kontrolünün sağlanması ve sınır bölgelerinde polis işbirliğinin sağlanması Schengen Anlaşması dahilinde geliştirilen işlemlerdir. Schengen bölgesi dış sınırlar ile ilgili kurallar kademeli olarak gerçekleştirilmiştir. Büyük ölçekli bir veri tabanı olan Schengen Bilgi Sistemi kurulmuş, 2018 yılında gerçekleştirilen güncellemeyle de oldukça genişletilmiştir. Bu sistem, Schengen ülkeleri arasında dış sınır kontrolü ve kanun uygulama işbirliğini destekleyici niteliktedir. Sistem sayesinde erişim yetkisi olan kurum ve kuruluşlar; sınır kontrolleri, polis ve gümrük kontrolleri, ceza davalarında kamu davaları ve suçlama öncesinde adli soruşturmaların incelenmesi, vizeler ve oturma izinleri hakkında bilgi sahibi olma gibi işlemleri gerçekleştirebilirler. Yetki sahibi kurumlar; Avrupa Birliği'nin emniyet teşkilatı

¹⁷¹ Michael Ray, “Schengen Agreement”, <https://www.britannica.com/topic/Schengen-Agreement>, (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2021).

(EUROPOL) ve Avrupa Birliği Ceza Adaleti İşbirliği Ajansı (EUROJUST) ve Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (FRONTEX) ile sınırlıdır.¹⁷² Schengen bölgesine dahil olmak ve vize serbestisinden yararlanmak isteyen devletlerin yerine getirmesi gereken şartlar mevcuttur. Bu şartların koyulmasının amacı Schengen bölgesinde güvenlik zafiyetinin kalmamasını sağlamaktır. Devletler vatandaşlarına öncelikle standart Schengen vizesi vermelidir. Dış sınır güvenlik kontrolünü tam yapmak ve diğer kurumlarla güvenlik ve kontrol aşamasında işbirliği yapmalıdır. Schengen müktesebatına uymalı ve polis işbirliğine katılmalıdır. Aynı zamanda kişisel verilerin korunması kuralını uygulamalı ve Schengen Bilgi Sistemini kullanmalıdır.¹⁷³ Bu bağlamda Schengen Anlaşması'nın Schengen Bölgesi dahilinde olan sınırların kontrol edilmesi ve güvenliğin sağlanması konusunda önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

4. Terörizmle Mücadele Polis Grubunun Kurulması (PWGT) ve EUROPOL

TREVI ile başlayan AT polis işbirliği, bütünleşme sürecinin önemli parçalarından biri olmuştur. AT içinde terörizmi önlemek ve güvenliği sağlamak için gerçekleştirilen çalışmalar ve işbirlikleri faydalı olsa da terörizmin durdurulamamış olması, gelişerek ve uluslararası boyutlarda artarak devam etmesi, polis işbirliklerinin artmasına ve güvenlik çalışmalarında yeni oluşumlara gidilmesine sebep olmuştur. Bu oluşumlardan biri de Terörizmle Mücadele Polis Grubu'dur. Terörizmle Mücadele Polis Grubu, 1986 TREVI Grubu'nun da desteğiyle kendi faks sistemi ve iletişim ağını kurmaya başlamış, 1988'de ise tam faaliyete geçmiştir.¹⁷⁴ Terörizmle mücadelede oldukça etkili bir iletişim ağı kuran ve Avrupa Polis Teşkilatının kurulmasında öncü rol üstlenen Terörizmle Mücadele Polis Grubu'nun halk tarafından öğrenilmesi 11 Eylül saldırılarından sonra gerçekleşmiştir.

¹⁷² "The Schengen area and cooperation" Glossary of Summaries, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133020> , (Erişim Tarihi: 13 Ocak 2021).

¹⁷³ "A strengthened Schengen Information System", <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:4376504> , (Erişim Tarihi: 13 Ocak 2021).

¹⁷⁴ Bunyan, "Trevi, Europol and the European state", s.3.

Bunun sebebi gizli yürütülen bir polis ağı olmasıdır.¹⁷⁵ Terörizmle Mücadele Polis Grubu'nun tüm Avrupa'da çalışmalarını yürütmemesi ve birkaç ülkeyle sınırlı çalışmalar yürütmesi Avrupa genelinde bir işbirliğine olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.

1990'lı yıllar uyuşturucu kaçakçılığı AB'nin önemli sorunları arasında yer almıştır. Uyuşturucu ticaretini sadece yasadışı ticaret olarak değerlendirmek, yaratacağı tehlikeleri göz ardı etmeye sebep olacaktır. Uyuşturucu ticareti yasadışı suç örgütlerine finansal kaynak sağlayacağı gibi terör örgütleri için de bir finansal kaynak niteliğindedir. Terörizmle mücadelede uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı gibi suçlarla mücadele önemli yer tutmaktadır. 1991 yılında uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı ve organize suçlarla mücadele amaçlı Orta Avrupa Araştırma Ofisi kurulmuş, 1995'te Maastricht Antlaşması'nın K3 maddesi çerçevesinde AB'nin resmi bir kurumu olmuştur. EUROPOL'un bir AB ajansı olması 2010 yılında gerçekleşmiştir. Merkezi Lahey'dedir. 1999 yılında ilk direktörü atanmış, aynı yıl içerisinde bilgi ve istihbarat toplamak için kullanılan analiz sistemi tanıtılmıştır. 2000 yılında ise EUROPOL Bilgi Sistemi kurma kararı alınmıştır. Akabinde 2002 yılında EUROPOL güvenli bilgi alışverişi aracı (InfoEx) oluşturulması kararlaştırılmıştır. 2001 yılında terörizmle mücadele konusu en önemli gündem konusu olmuş ve bu doğrultuda EUROPOL de görev üstlenmiştir ve EUROPOL Terörizmle Mücadele Görev Gücü (CTTF) kurulması kararlaştırılmıştır. 2007 yılında da AB terörizmle mücadele değerlendirmelerinin yapıldığı 'AB Terörizm Durumu ve Eğilim Raporu' yayınlanmıştır.¹⁷⁶

EUROPOL'ün amacı, Avrupa Birliği Antlaşması'nın K1 (9) Maddesi uyarınca Üye Devletler arasında işbirliği çerçevesinde, AB'nin etkililiğini ve işbirliğini geliştirmek olacağı yönünde kararlaştırılmıştır. Terörizmi, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığını ve diğer

¹⁷⁵ Saskia Hufnagel, "Counter Terrorism Policing and Security Arrangements", **Routledge Handbook of Law and Terrorism**, New York, 2015, ss. 178-194.

¹⁷⁶ "Europol 20 Yeras", <https://www.europol.europa.eu/history/europol-history.html> , (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021).

ciddi uluslararası suç türlerini önleme ve bunlarla mücadele etme konusunda bir işbirliği öngörülmektedir. Belirtilen hedefe aşamalı olarak ulaşmak için, öncelikle yasa dışı uyuşturucu kaçakçılığını, nükleer ve radyoaktif madde kaçakçılığını, yasadışı göçmen kaçakçılığını, insan ticaretini önlemek ve bunlarla mücadele etmek için ortak hareket edileceği, akabinde bu Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde, hayata, uzuvlara, kişisel özgürlüğe veya mülke karşı terörist faaliyetler sırasında işlenen veya işlenmesi muhtemel suçları da ele alacağı Avrupa Birliği Antlaşması'nın ikinci maddesinde belirtilerek EUROPOL'ün amacı ve hangi suçlarla mücadele edileceği açıkça belirtilmiştir.¹⁷⁷ EUROPOL'ün görevleri yine AB Antlaşması'nda 3. Maddede şu şekilde sıralanmaktadır:

- (1) Üye Devletler arasında bilgi alışverişini kolaylaştırmak;
- (2) Bilgi ve istihbarat elde etmek, harmanlamak ve analiz etmek;
- (3) Üye Devletlerin yetkili makamlarına, 4. Maddede atıfta bulunulan ulusal birimler aracılığıyla, kendileriyle ilgili bilgileri ve cezai suçlar arasında belirlenen herhangi bir bağlantıyı gecikmeden bildirmek;
- (4) İlgili tüm bilgileri ulusal birimlere ileterek Üye Devletlerdeki soruşturmalara yardımcı olmak;
- (5) Madde 8, 10 ve 11 uyarınca verileri içeren bilgi sistemini sürdürmek;

Bu maddeleri gerçekleştirmek amacıyla da: Üye Devletlerdeki yetkili makamların soruşturma prosedürleri hakkında uzman bilgisi geliştirmek ve soruşturmalarda tavsiyelerde bulunmak; operasyonel faaliyetler için ulusal düzeyde mevcut kaynakların

¹⁷⁷ Council Act of 26 July 1995, "Drawing up the Convention based on Article K.3 of the Treaty on European Union, on the establishment of a European Police Office (Europol Convention)", **Official Journal of the European Communities**, madde 2.

verimli ve etkili kullanımına yardımcı olmak ve bunları teşvik etmek için stratejik istihbarat sağlamak; genel durum raporları hazırlamak görevlerini üstlenmiştir. ¹⁷⁸

EUROPOL'ün çalışma alanları meydana gelen olaylar çerçevesinde güncellenerek AB içinde ve küresel boyutta işlenen çeşitli suçlarla mücadelesini sürdürmektedir. Terörizmin uluslararası boyuta taşınmasıyla EUROPOL çalışmalarını bu yönde ilerleterek zorluklara etkili bir şekilde yanıt verebilmek ve AB'nin terörizme karşı tepkisini güçlendirmek amacıyla Ocak 2016'da, bir operasyon merkezi ve uzmanlık merkezi olan Avrupa Terörizmle Mücadele Merkezini (ECTC) kurmuştur. AB'de terörizmle mücadelede merkezi bir merkez olarak tasarlanan ECTC şunlara odaklanır:

- Soruşturmalar için bir AB Üye Devletinin talebi üzerine operasyonel destek sağlamak;
- Yabancı savaşçılar ile mücadele;
- Terörizmin finansmanı konusunda istihbarat ve uzmanlığın paylaşılması (Terörizm Finansmanı İzleme Programı ve Mali İstihbarat Birimi aracılığıyla);
- Çevrimiçi terörizm propagandası ve aşırılık (AB İnternet Yönlendirme Birimi aracılığıyla);
- Yasadışı silah ticareti;
- Terörizmle mücadele yetkilileri arasında uluslararası işbirliği. ¹⁷⁹

EUROPOL Operasyon Departmanının kurucu bir parçası olan ECTC, Avrupa Siber Suç Merkezi (EC3) ve Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi (EMSC) gibi EUROPOL'deki diğer operasyon merkezleriyle yakın çalışmaktadır. ¹⁸⁰ EUROPOL AB güvenliği konusunda ve terörizmle mücadelede önemli görevli üstlenerek 30 yıldır çalışmalarını sürdürmektedir. Belli aralıklarla yayınlanan raporlarla çalışmaları özetlemektedir.

¹⁷⁸ İbid, Madde 3.

¹⁷⁹ European Counter Terrorism Centre – ECTC, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc>, (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021).

¹⁸⁰ İbid.

EUROPOL'ün yıllık AB Terörizm Durumu ve Eğilim Raporu (TE-SAT), AB'deki terörizm olgusuna genel bir bakış sağlar. Terörizmle mücadele, AB ve EUROPOL için birinci önceliktir ve bu, TE-SAT'ın Europol'ün en önemli stratejik analizlerinden biri olduğu anlamına gelir. Üye Devletlerin EUROPOL'e sunduğu bilgilere dayanarak, bu suç alanında gelişen eğilimleri belirlerken, AB'deki terörizmle ilgili kolluk kuvvetlerine, politika yapıcılara ve genel kamuoyuna gerçekleri ve rakamları sunar.¹⁸¹ TE-SAT, ABD'de 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından AB Konseyi'nin Terörizm Çalışma Partisi'nden (TWP) Avrupa Parlamentosu'na bir raporlama mekanizması olarak oluşturulmuştur. TE-SAT terörizmi kanun yaptırımı açısından, yani bir suç olarak ele almaktadır ve nedenleri hakkında analiz yapmamaktadır. TE-SAT bir AB raporudur ve bu nedenle, tek tek üye ülkelerdeki durumu açıklamak yerine AB'deki duruma genel bir bakış sağlamayı amaçlamaktadır.¹⁸² Bu raporlar AB'de meydana gelen terörist saldırıların geniş bir çerçeveden incelenmesine yardımcı olacaktır. TE-SAT raporlarında İslami terörizm, Etnik - ayrılıkçı terörizm, Sağ kanat ve Sol kanat terörizm, Tek soruna terörizmi olarak ayrı başlıklar altında raporlanmaktadır.

İslami terörizmin hızla AB içinde etkisini gösterdiği 2007 TE-SAT raporunda: 'Tüm terör tutuklamalarının yarısı İslamcı terörle ilgili olduğu; Fransa, İspanya, İtalya ve Hollanda, İslamcı terör zanlılarının en fazla tutuklandığı ülkeler olduğu; tutuklanan şüphelilerin çoğunluğu Cezayir, Fas ve Tunus'ta doğduğu'¹⁸³ bildirilmiştir. Ayrıca raporun giriş bölümünde İslamcı terörizme yönelik soruşturmaların Üye Devletlerin kolluk kuvvetleri için açıkça bir öncelik olduğundan bahsedilmektedir.¹⁸⁴

¹⁸¹ EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT), <https://www.europol.europa.eu/tesat-report> , (Erişim Tarihi: 24.06.2021)

¹⁸² EU Terrorism Situation and Trend Report 2008, Europol, 2008, s.6.

¹⁸³ EU Terrorism Situation and Trend Report 2007, Europol, Mart 2007, ss.3-4.

¹⁸⁴ İbid, s.3.

2009 TE – SAT raporuna göre milliyetçi ve ayrılıkçı terörizm hala yüksektir. 2008 yılında Birleşik Krallık hariç tüm üye ülkelerdeki toplam terörist saldırılarının sayısı, 2007'ye kıyasla yüzde 24 azaldı. 2008 için yedi üye devlet toplam 515 terörist saldırısının başarısız, engellenmiş 1009 kişiyi tutuklanmıştır ve tutuklamaların çoğu terör örgütü üyeliği şüphesiyle gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında, üye devletlerde toplam 187 davada 359 kişi terörizm suçlamasıyla yargılanmıştır ve verilen 384 kararın %50'si İslamcı terörizmle ilgilidir.¹⁸⁵

2010 yılında yayınlanan raporda sosyal ağ siteleri ve anlık mesajlaşma programları gibi web üzerinden kullanılmak üzere geliştirilen internet ve iletişim araçlarının, terörist ve aşırılık yanlısı örgütler tarafından kullanımları üzerinde durulmuştur. Ayrıca Fransa, İtalya ve İspanya'da İslami terözime dayanan tutuklamaların Etnik – ayrılıkçı terörizmden sonra en yüksek sayıya sahip olduğu belirtilmektedir.¹⁸⁶

2011 raporlarında İslami terörizmle ilgili göze çarpan önemli bir konu her devlette aynı şekilde etki etmediğidir. Rapora göre İsveç İslami terörizmin hedefleri arasındadır ve sebebi İslam dini peygamberi Muhammed'i hedef alan çizimlerdir.¹⁸⁷

2012 raporunda İslami terözim yerini din kaynaklı terörizme bırakmıştır. El-Kaide'den ilham alan radikallerin artışının büyüyen bir tehlike olduğu üzerinde durulmaktadır. 'Şiddet içeren aşırılık yanlısı gruplar arasındaki sınır ötesi işbirliği giderek artmaktadır. Terörist ve şiddet yanlısı aşırılık yanlısı gruplar, iletişim ve teknoloji sektöründeki gelişmelerden tam olarak yararlanarak, benzer düşüncedeki bireyleri ve grupları yaklaşan faaliyetler hakkında bilgilendirmelerine ve faaliyetlerinin sonuçlarını çevrimiçi olarak tanıtarak başkalarına ilham vermelerine olanak sağlamaktadır'¹⁸⁸

¹⁸⁵ EU Terrorism Situation and Trend Report 2009, Europol, 2009, ss. 6-17.

¹⁸⁶ EU Terrorism Situation and Trend Report 2010, Europol, 2010, s.12.

¹⁸⁷ EU Terrorism Situation and Trend Report 2011, Europol, 2011, ss. 15-18.

¹⁸⁸ EU Terrorism Situation and Trend Report 2012, Europol, 2012, s.6.

ifadeleriyle teknoloji ve gelişen iletişim araçlarının terörizm faaliyetlerinde kullanımı hakkında yerli endişeler belirtilmektedir.

2013 yılında yayınlanan raporda Yabancı Savaşçılar olgusunun ortaya çıkması ‘Suriye'deki mevcut iç savaş, bir dizi radikalleşmiş AB vatandaşını kendine çektiği; son yıllarda, çatışma bölgelerinde ya savaşmak ya da eğitim almak isteyen bu tür kişiler, Afganistan/Pakistan bölgesi, Yemen ya da Somali'ye seyahat ettiği, 2012'de, din kaynaklı terörizmle bağlantılı gruplarla birlikte savaşan bir dizi vakada, Suriye'ye seyahat eden AB vatandaşlarının sayısında belirgin bir artış olduğu’¹⁸⁹ belirtilerek öne çıkmaktadır.

2014 yılında yayınlanan raporda yabancı savaşçılar üzerinde durulduğu görülmektedir. Çatışma bölgelerine seyahat eden Avrupalı savaşçıların, dönüşlerinde tüm AB Üye Devletleri için artan bir tehdit oluşturduğu değerlendirilmektedir ve Lojistik, finansal veya işe alım hücreleri kurmaya çalışabilme ve aşırılık yanlısı topluluklardaki bireylere rol modeli olarak hareket edebilme - başkalarını seyahat etmeye teşvik etme kapasitelerini daha da geliştirebilme¹⁹⁰ ihtimalleri üzerinde durularak tehlikenin boyutu açıklanmıştır.

2015 raporunda ise Irak ve Suriye’de devam eden savaş ve yükselen IŞİD tehdidine vurgu yapılmaktadır. IŞİD etkisinin rahatlıkla görülebileceği 2014 2015 yıllarında meydana gelen saldırılar ve bu saldırılar sonucu ortaya çıkan endişeler TE-SAT raporunda da göze çarpmaktadır. Bu sene içerisinde tutuklamaların %93’ü din kaynaklı terörizm hakkında olmuştur.¹⁹¹

2016 TE-SAT raporlarında IŞİD’in Haziran 2014'te halifeliği yeniden kurduğuna dair beyanı ile Aralık 2015 arasındaki 18 ayda, 18 ülkede 1.100 kişinin ölümüne ve 1.700'den fazla kişinin yaralanmasına neden olan en az 50 saldırı gerçekleştirdi veya

¹⁸⁹ EU Terrorism Situation and Trend Report 2013, Europol, 2013, s. 7.

¹⁹⁰ EU Terrorism Situation and Trend Report 2014, Europol, 2014, ss. 8-9.

¹⁹¹ EU Terrorism Situation and Trend Report 2015, Europol, 2015, ss. 6-8.

ilham verdiği belirtilmektedir.¹⁹² 2016 raporuyla birlikte din kaynaklı terörizm bölümü ‘cihadist’ terörizm olarak adlandırılmıştır.

2017 yılında yayınlanan raporda terör saldırıları sonucunda 142 kurbanın öldüğünü ve 379 kişinin yaralandığı ve ölümlerin neredeyse tamamı ve kayıpların çoğu radikal İslamcı terörist saldırıların sonucu olduğu bildirilmiştir. Terörizm bağlantısının tespit edilebildiği en fazla saldırı ise etnik-milliyetçi ve ayrılıkçılar tarafından gerçekleştirildiği raporda yer almaktadır.¹⁹³

2018 raporunda cihatçı teröristlerin çoğunlukla yalnız aktörler olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Irak veya Suriye'deki çatışma bölgelerine yabancı terörist savaşçılar olarak cihatçı terör gruplarına katılmak için seyahat eden kişilerin sayısı 2015'ten bu yana önemli ölçüde azaldığı ancak internet ve sosyal ağlar aracılığıyla IŞİ'din propagandalarına devam ettiği, bağış topladığı ve radikalleşmeye çağrı yaptığı bilgisi paylaşılmıştır.¹⁹⁴

2018'de terör kaynaklı tüm ölümler cihatçı saldırıların sonucudur. 2017 yılına kıyasla önemli bir düşüş söz konusudur. Tüm cihatçı terörist saldırılar, tek başına hareket eden saldırganlarca gerçekleştirilmiştir ve sivilleri veya otorite sembollerini hedef alarak gerçekleştirilmiştir. Genellikle faillerin motivasyonları ve diğer radikalleşmiş bireyler veya terörist gruplarla olan bağlantılar belirsizliğini korumaktadır. Saldırıların bireysel radikallerce gerçekleştirilmesi silahların çeşidinde de değişiklikler meydana getirmiştir. Teknolojik olarak geri gidiş şeklinde gerçekleşen bu değişiklik saldırıda zaiyatın azalmasında etkilidir. Avrupa'da cihatçı terörle ilgili durum, dış gelişmelerden etkilenmeye devam etti. Afganistan, Libya, Sahel bölgesi, Suriye ve Yemen de dahil olmak üzere çatışma bölgelerindeki yönetilmeyen alanlar, cihatçı grupların daha sonra

¹⁹² EU Terrorism Situation and Trend Report 2016, Europol, 2016, s.6.

¹⁹³ EU Terrorism Situation and Trend Report 2017, Europol, 2017, s. 10.

¹⁹⁴ EU Terrorism Situation and Trend Report 2018, Europol 2018, ss. 5-9.

güvenli bölgelere dönüşebilecek bölgeler üzerinde kontrol kurmalarına sebep olabilmektedir.¹⁹⁵

2020 yılında yayınlanan rapor incelediğinde İslami terörizmin radikalleşmelerle paralel ilerlediği, radikalleşmenin ortaya çıkardığı tehdit üzerinde durulmaktadır. AB'de meydana gelen terör saldırılarında 10 kişi ölmüş, 27 kişi yaralanmıştır. Neredeyse tüm ölüm ve yaralanmaları cihatçı saldırıların sonucudur; Sağcı terör saldırısında bir kişi yaralandı. Bu terörist saldırılara ek olarak, Almanya tarafından üç kişiyi öldüren ve birkaç kişiyi yaralayan iki büyük şiddetli aşırılık yanlısı saldırı bildirilmiştir. 2019'da 19 AB Üye Devletinde terörizmle bağlantılı suç şüphesiyle 1004 kişi tutuklanmıştır¹⁹⁶

İşbirliğini güçlendirmesi ve terörizmle mücadelede üstlendiği görev sebebiyle EUROPOL AB güvenliğini sağlamada büyük öneme sahiptir. 2001 saldırıları doğrultusunda terörizmle mücadele konusuna daha çok yoğunlaşmış ve artan tehditler doğrultusunda terörizmle mücadelede yeni yöntemler geliştirilerek çalışmalar güçlendirilmiştir.

5. Maastricht Antlaşması'nın Üçüncü Sütunu ve AB Güvenlik Politikası

Maastricht Antlaşması Avrupa Topluluklarının Avrupa Birliği adı altında toplandığı antlaşmadır. Bu antlaşmayla, Ekonomik ve Parasal Birlik, Ortak Güvenlik ve Dış Politika ile Adalet ve İçişleri alanında iş birliği başlıklarından oluşan üç sütunlu yapıyla AB ortak politikaları belirlenmiştir. Avrupa Birliği Antlaşması olarak da geçen Maastricht Antlaşması AB'ye yeni bir hukuki düzen getirmiştir. Maastricht Antlaşması; sığınma politikası, dış sınır kontrolü, göç (giriş, dolaşım, ikamet ve yasadışı göçe karşı mücadele), uyuşturucuyla mücadele, uluslararası suçlarla mücadele; medeni konularda adli işbirliği, cezai konularda işbirliği, gümrük işbirliği ve polis işbirliği gibi hükümetler

¹⁹⁵ EU Terrorism Situation and Trend Report 2019, Europol, 2019, ss.8-15.

¹⁹⁶ EU Terrorism Situation and Trend Report 2020, Europol 2020, ss.10-15.

arası işbirliği biçimlerini AB şemsiyesi altına getirmiştir.¹⁹⁷ Terörizm ve iç güvenlikle ilgili çalışmalar Antlaşmanın 3.sütununu meydana getiren Adalet ve İç işlerinde İşbirliği bölümünde yoğunlaşmaktadır.

Maastricht Antlaşması üçüncü sütunu, Adalet ve İçişleri alanlarında topluluk yararları esasınca bir bütünleşme ön görülmektedir. Bu sütunda; terörizmle mücadele, uluslararası suç örgütlerine karşı işbirliği, uyuşturucu kaçakçılığı ve ticareti ile mücadele gibi başlıklar temel konular arasında yer almaktadır. Yasadışı göç, polis işbirliğini sağlayan EUROPOL ile ilgili düzenlemeler, iç ve dış sınır kontrolleriyle ilgili düzenlemeler, sığınma politikası gibi iç güvenliği konu alan çalışmalar üzerine Antlaşmanın bu bölümünde yoğunlaşmıştır.

Maastricht Antlaşması'nın üçüncü sütunu, tüm üye devletleri, terörizme tam entegre bir yaklaşım için hayati önem taşıyan, Birlik çapında tek bir sisteme dahil etmektedir. Üyeliğine İrlanda, Danimarka veya Birleşik Krallık'ı dahil etmeyen Schengen'den farklı olarak, üçüncü sütun, iç güvenlik işbirliğini geliştirmek için gerekli ön koşul olarak tüm iç sınır kontrollerinin kaldırılmasıyla başlamamakta, yalnızca adalet ve içişleri alanlarında daha fazla işbirliği sağlayarak halkların serbest dolaşımını kolaylaştırma amacını yeniden teyit etmektedir.¹⁹⁸ Maastricht Antlaşması'nın Adalet ve İç İşlerine Yönelik Hükümler başlığı (Başlık VI), K1 maddesinde, kişilerin serbest dolaşımını sağlamak amacıyla; sığınma politikası, Üye Devletlerin dış sınırlarından kişilerin geçişini ve bunlarda kontrollerin uygulanmasını düzenleyen kurallar, üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin göçmenlik politikası belirlenerek göç, iltica ve sınır

¹⁹⁷ Christian Kaunert, "The External Dimension of EU Counter-Terrorism Relations: Competences, Interests, and Institutions", **Terrorism and Political Violence**, Cilt 22, Sayı 1, 2009, ss.41-61.

¹⁹⁸ Peter Chalk, "EU counter- terrorism, the Maastricht third pillar and liberal democratic acceptability", **Terrorism and Political Violence**, 1994, s. 117.

kontrollerini düzenlemiş, sınırlardan geçebilecek olan iç güvenliği tehdit edebilecek unsurların önlenmesi hedeflenmiştir.¹⁹⁹

Maastricht üçüncü sütunu, Avrupa iç güvenlik polisliğine sağlam bir yasal temel sağlar. Resmi olarak terörizmi (organize suç ve uyuşturucu kaçakçılığı ile birlikte) ortak bir ilgi konusu olarak tanıyarak ve İçişleri Konseyi ve Adalet Bakanları ile K4 Komitesine bu alanda net sorumluluk alanları sağlamaktadır. Ayrıca şimdiye kadar sadece düzensiz ilerlemenin elde edildiği bir alanda daha sistematik düzenlemelerin yolunu açmıştır. TREVI ve PWGOT gibi antlaşmaya dayalı olmayan kurumlara için önemli bir gelişmedir denebilir. Her ikisi oluşum da sağlam bir yasal dayanaktan yoksun oldukları için gerçek bir başlatma veya uygulama gücüne sahip değildir. Maastricht EUROPOL'ü resmileştirerek TREVI ve PWGOT'un da işlevselliğini artırmış, eylemlerine resmi bir dayanak oluşturmuştur.²⁰⁰ Antlaşmanın K1, 9. Maddesiyle; Avrupa içinde bilgi alışverişi için Birlik çapında bir sistemin organizasyonu ile bağlantılı olarak, gerekirse gümrük işbirliğinin belirli yönleri de dahil olmak üzere, terörizm, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer ciddi uluslararası suç biçimlerini önlemek ve bunlarla mücadele etmek amacıyla polis işbirliği yani EUROPOL'ün kurulması kararlaştırılmıştır.²⁰¹

Maastricht Antlaşmasıyla öngörülen bir diğer husus gümrük kontrolleri üzerinde gerçekleştirilecek düzenlemeler hakkındadır. Ortak bir vize politikası ve entegre göç ve iltica politikalarına yönelik çalışma taahhüdü; sırasıyla Dış Sınırlar ve Dublin Sözleşmeleri aracılığıyla AB'nin dış sınırının güçlendirilmesine büyük katkı sağlayacaktır. Bu, karşılığında, teröristlerin hafif sınır formalitelerini istismar etme riskini en aza indirecek ve böylece Dublin'den Atina'ya kadar uzanan bir coğrafi bölgede

¹⁹⁹ Treaty on European Union, **Official Journal** C 191, 29 Temmuz 1992, Başlık 6, K1.

²⁰⁰ Chalk, EU counter- terrorism, s 119.

²⁰¹ Treaty of European Union, Başlık 6, K1,9.

yaklaşık 320 milyon insana ve oldukça görünür ve savunmasız çeşitli hedeflere engelsiz erişim elde edecektir.²⁰²

Maastricht Antlaşması'nın terörizmle mücadelede önemli bir yerinin olmasında, üye devletler arasında koordinasyonun ve işbirliğinin sağlanmasını kolaylaştırmasının da etkisi vardır. Adli işbirliğinin de sağlanmasıyla polis işbirliğinin ortaya çıkardığı suçluların geleceğinin belirlenmesi konusunda süreci hızlandırmakta ve kolaylaştırmaktadır.

6. Amsterdam Antlaşması'nda Adalet ve İçişlerinin Düzenlenmesi

Maastricht Antlaşması, terörizmle mücadele ve güvenlik konusunda şüphesiz çok önemli gelişmeler içermektedir ancak üye devletler içinde işbirliğinin güçlendirilmesi ve bir takım yeniliklere ihtiyaç olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Adalet ve iç işleri konusunda öngörülen iş birliğinin üye devletlerce geliştirile iç politikaların arkasında kalarak iş birliğinin ve istenen bütünleşmenin tam olarak sağlanamadığı söylenebilir. Ayrıca AB üyesi devletlerin sayısının artması yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Maastricht Antlaşması'nın tekrar gözden geçirilmesine duyulan ihtiyaç doğrultusunda 29 Mart 1996'da başlayan Amsterdam Antlaşması görüşmeleri 17 Haziran 1997'de Amsterdam Zirvesinde kabul edilmiştir ancak iki yılın ardından 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe Antlaşma yürürlüğe girmiştir. Antlaşmada bu zamana kadar gerçekleştirilen işbirliklerin güçlendirilerek sürdürülmesi, Avrupa Vatandaşlığı ve seyahat özgürlüğünün kolaylaştırılması, güvenlik önlemlerinin artırılması ve adli konularda işbirliğinin güçlendirilmesi gibi konular işlenmiştir. Ayrıca dış politikada AB'nin temsilcisi konumunda olacak Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilciliği oluşturulmuştur.

²⁰² Chalk, EU counter- terrorism, s 120.

Amsterdam Antlaşmasıyla; göçmenlik, serbest dolaşım gibi alanlarda hukuki düzenlemeler yapılmış, Schengen’de kabul edilen maddeler AB Antlaşmasına da eklenmiştir. Maastricht Antlaşması’nın üçüncü sütunu olan Ortak Dış İşleri ve Güvenlik Politikasında genişlemelere gidilmiş, böylece terörizme ve uluslararası suçlara karşı geliştirilen işbirliği sisteminde yeni gelişmeler gerçekleştirilmiştir. Amsterdam Antlaşmasında; Vize, sığınma, göç ve kişilerin serbest dolaşımına ilişkin diğer politikalar başlıklı maddelerinde, özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarını yaratabilme amaçlı düzenlemeler getirmiştir. Bu maddelerde serbest dolaşımı sağlamak ve bunun güvenli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için mülteci kontrolü ve hakları, sınır kontrolleri, vize düzenlemeleri gibi düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca aynı başlık altında Birlik içinde suçu önleme ve suçlarla mücadele konusunda işbirliğine gidileceği, maksimum güven ortamının yaratılması için cezai konularda polis ve adli işbirliğinin gerçekleştirilmesi hakkında düzenleme mevcuttur.²⁰³

Terörizm, insan kaçakçılığı, çocuklara karşı işlenen suçlar, yasadışı uyuşturucu ve silah ticareti gibi suçlarla mücadele için işbirliğinin çerçevesi ise cezai konularda polis ve adli işbirliğine dair hükümler başlığı altında toplanmıştır. Bu maddelerde AB sınırları içinde güvenliğin sağlanması ve suçlarla mücadelede birlikte hareket ederek daha etkili politikalar geliştirmek hedeflenmiştir. Bu durumlarda EUROPOL aracılığıyla çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Polis, gümrük ve diğer güvenlik birimleri arasında operasyonel işbirliği; EUROPOL aracılığıyla şüpheli işlemlerin ve ilişkilerin takip edilerek toplanması, saklanması, işlenmesi ve analizi; çeşitli eğitimlerde, teçhizat kullanımında, adli bilimsel çalışmalarda işbirliği; organize suçların takibi ve soruşturulması; üye devletler tarafından EUROPOL takibinde gerçekleştirilen çalışmalara destek; EUROPOL ’ün yürüttüğü soruşturmalar kapsamında üye devletlerden

²⁰³ The Summary of The Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, 09 Temmuz 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX:11997D/TXT> , (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2021).

yardım talep edebilmesi, EUROPOL’ün organize suçlarda uzman kişilerle olan irtibatının sağlanması gibi polis işbirliğini artıran durumlar Antlaşma’nın maddelerinde yer almaktadır. Ayrıca Antlaşma içinde; cezai ve adli işlemleri kolaylaştırmaya yönelik, suçluların iadesini kolaylaştıran, organize suç, terörizm, yasalara aykırı uyuşturucu ve silah ticareti gibi alanlarda üye devletlerin uygulayacağı asgari cezaların belirtildiği maddeler mevcuttur.²⁰⁴

Amsterdam Antlaşması’ndan hemen sonra ancak Antlaşma henüz yürürlüğe girmeden, Haziran 1998’de Avrupa Konseyi’nde, Hükümet Başkanları tarafından özgürlük, güvenlik ve adalet kavramlarını ele alan ve izlenecek yaklaşımları ana hatlarıyla belirleyen 1998 Eylem Planı konseye sunulmuş, 14 Temmuz 1998’de kabul edilmiştir. Eylem Planı, takip eden beş yıl için öncelikli hedefleri tanımlayarak ve Amsterdam Antlaşması ile öngörülen özgürlük, güvenlik ve adalet alanına ulaşmak için gerekli önlemlerin bir zaman çizelgesini belirleyerek bu kavramlara esas teşkil etmektedir. Eylem Planı’nın amacı, suçla mücadele ederek kişilerin güvenliğini garanti ederken aynı zamanda kişilerin serbest dolaşımını sağlamak ve adalet ve içişleri alanında işbirliğini daha geniş alanlara, AB dışında olup işbirliğine katılmak isteyen ülkelere, yayarak işbirliğini güçlendirmektir.²⁰⁵ Söz konusu planda özgürlük alanından kasıt, Schengen’de öngörülen serbest dolaşım olarak anlaşılmamalıdır. Burada bahsedilen özgürlük alanına kişisel haklara saygı, temel hakların korunması, kişisel verilerin korunması, ayrımcılıkla mücadele gibi temel hak ve özgürlükleri koruyan ve özel bilgileri korumayı garanti altına alan bir özgürlük anlamı söz konusudur. Güvenlik alanı ise terörizm suçlarını, insan ticaretini, çocuklara karşı suçları, uyuşturucu kaçakçılığını, silah

²⁰⁴ “Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts”, 02 Ekim 1997, Amsterdam, Başlık 4.

²⁰⁵ “Council and Commission Action Plan of 3 December 1998 on how best to implement the provisions of the Treaty of Amsterdam on the creation of an area of freedom, security and justice”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l33080&from=EN>, (Erişim Tarihi: 16 Ocak 2021).

kaçakçılığını, yolsuzluğu ve dolandırıcılığı kapsamaktadır. Son olarak sözü geçen adalet alanında ise üye devletlerin hukuk sistemindeki farklılıklara rağmen Avrupa vatandaşlarının adalete eşit erişimini garanti etmek ve yargı makamları arasında işbirliğini teşvik etmek amaçlanmaktadır. Amsterdam Antlaşmasıyla Maastricht'te belirlenen güvenlik ve savunma politikalarında önemli gelişmeler yaşanarak terörizmle mücadelede ve güvenliğin sağlanmasında işbirliğinin güçlendirilmesi sağlanmıştır.

7. Tampere Zirvesi ve EUROJUST'ın Temellerinin Atılması

Avrupa Konseyi 15 ve 16 Ekim 1999 tarihlerinde özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarında işbirliğini geliştirmeyi amaçlayarak Tampere'de bir görüşme gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen bu zirvede Avrupa güvenlik ve savunma politikası geliştirmek daha güçlü bir güvenlik politikası oluşturmak amaçlanmıştır. Bütünleşme sürecinin getirdiği Avrupa sınırları içinde hareket etme hakkına sahip halkların, özgürlüğün yanında daha güvenli ve adil şartlarda yaşamalarının sağlanması amaçlanmıştır. Adaletin sağlanmasında karşılaşılabilecek tüm sorunları ortadan kaldırmak Zirve'de dile getirilen konulardan olmuştur. Tüm bu amaçları gerçekleştirmek için dört başlıkta hedefler belirlenmiştir. Bu başlıklar: Ortak AB sığınma ve göç politikası; Gerçek bir Avrupa adalet alanı; Suç ile birlik genelinde mücadele ve Daha güçlü dış eylemdir.²⁰⁶

AB sığınma ve göç politikası kapsamında göç veren ülkelerle diyalog halinde olup, göç verme sebebini ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda daha demokratik, insan haklarını korumada daha ileri seviyede devletlerin oluşumu için üçüncü ülkelerle ortaklıklar yapılacaktır. Üçüncü ülkelerle gerçekleştirilen bu ortaklık kapsamında çeşitli kalkınma planları ve yardımları,

²⁰⁶ "Tampere European Council, 15, 16 Ekim 1999, Presidency Conclusions," https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en9.htm, (Erişim Tarihi: 18 Ocak 2021).

demokratikleştirme çalışmaları, iş fırsatlarını geliştirerek refah seviyesini yükseltme gibi konular bulunmaktadır. AB sığınma ve göç politikası iltica sistemi hakkında da düzenlemeler içermektedir. İltica sistemi kurulması sürecinde, henüz tamamlanmamış, kimlik tespitinde önemli yeri olan Avrupa Parmak İzi Okuma Sistemi (EURODAC) oluşturulma çalışmalarının hızlandırılması çağrısı yapılmıştır. Göç eden kişilerin AB içinde adil muamele görmesi için de düzenlemeler mevcuttur. Irkçılık ve yabancı düşmanlığını önleme çalışmaları bu düzenlemelerde önemli yer tutmaktadır. İltica eden vatandaşların ve göç alan bölgenin ortak faydası göz önünde bulundurularak, göç alan bölgenin ekonomik ve demografik yapısına uygun göç politikası belirlenmelidir. Göç ve iltica sonucu ortaya çıkabilecek uyum problemlerini minimuma indirmek amacıyla göç alan bölge ile göç eden kişilerin dil, kültür, tarihi bağlar gibi değerlerin göz önünde bulundurulması önerilmiştir. Göç yönetiminin sağlıklı yürütülmesi için bir takım kurallar konulmuştur. Bu kuralların temel amaçlarının başında insan ticareti ve kaçakçılığın önlenmesi, bununla birlikte göçmenlerin ekonomik olarak sömürülmesini önlemek gelmektedir. Bu bağlamda sınırlarda, özellikle deniz sınırlarında, üçüncü ülkelerle işbirliğine gidilmesi kararlaştırılmıştır.

Zirvede kabul edilen Avrupa Konseyi kararına göre; Gerçek bir Avrupa Adalet Alanında, Üye Devletlerdeki yasal ve idari sistemlerin uyumsuzluğu veya karmaşıklığı nedeniyle, bireyler ve işletmeler haklarını kullanmaktan engellenmemeli veya bundan vazgeçilmemelidir.²⁰⁷ Bu doğrultuda, ortak usul kuralları yapmak, bazı konularda asgari standartlar oluşturmak, özellikle mağdurların korunması için programlar geliştirmek önerilen konular arasında olmuştur. Yargı konusunda işbirliğini artırmak Adil bir Avrupa oluşturmada gerekli görülen unsurlardan olmuştur. Yargı kararlarının karşılıklı tanınması başlığıyla, Birlik içindeki uyumsuzlukların giderilmesi amaçlanmış bireysel hakların yargısal korunmasını kolaylaştırılması hedeflenmiştir. Sınır ötesi davalarda, özellikle adli

²⁰⁷ İbid, Madde 28.

işbirliğini kolaylaştırmak ve hukuka erişimin arttırılması amacıyla da Medeni Hukukta yakınlaşma kararı alınmıştır.

Konseyde suçla mücadele konusu üzerinde de durularak önemli kararlar alınmıştır. Uluslararası çapta ve organize suçlarla ortak mücadele edilmesi konusunda Konseyin kararlı olduğu vurgulanmıştır. Konsey kararının 41 ve 42. maddelerinde: “Avrupa Konseyi, suç önleme konularının suça karşı eylemlere entegre edilmesi ve ulusal suç önleme programlarının daha da geliştirilmesi çağrısında bulunmaktadır. Suç önleme konusunda Birliğin iç ve dış politikasında ortak öncelikler geliştirilmeli ve belirlenmeli ve yeni mevzuat hazırlanırken dikkate alınmalıdır. En iyi uygulamaların değişimi geliştirilmeli, suç önleme ve ulusal suç önleme örgütleri arasındaki işbirliği için yetkili ulusal makamlar ağı güçlendirilmeli ve bu amaçlar için Topluluk tarafından finanse edilen bir program olasılığı araştırılmalıdır. Bu işbirliğinin ilk öncelikleri çocuk, kent ve uyuşturucuyla ilgili suçlar olabilir.”²⁰⁸ kararlarıyla birlik düzeyinde suçların önlenmesinin yol haritası çizilmiştir.

Suçları önlemede işbirliğini artırma başlığı altında, EUROPOL ve Üye Devletler arasındaki işbirliği vurgulanarak, daha güçlü ve güvenli bir Avrupa oluşturmak isteği yinelenmiştir. Üye devletlerin EUROPOL’e destek sağlaması veya ortak soruşturma ekipleri kurularak suçla mücadelede koordineli çalışma kararlaştırılmıştır. Ayrıca Avrupa Polis Koleji kurularak üst düzey kolluk kuvvetlerinin eğitimi sağlama üzerinde durulmuştur. Suça karşı işbirliğini artırmak başlığı altında polis gücü konusunda işbirliğinin güçlendirilmesi vurgulanmış ve bu doğrultuda suçla mücadelede daha istikrarlı ve daha hızlı hareket edilerek Avrupa’da güvenliğin sağlanması hedeflenmiştir.

Konsey kararının 46. Maddesiyle -“Avrupa Konseyi, ciddi organize suça karşı mücadeleyi güçlendirmek için, hukuk sistemine göre her Üye Devletten ayrı ayrı, eşdeğer

²⁰⁸ İbid, Madde 41,42.

yetkinliğe sahip ulusal savcılar, sulh hakimleri veya polis memurlarından oluşan bir birimin (EUROJUST) kurulması konusunda anlaşmıştır. EUROJUST, ulusal savcılık makamlarının uygun koordinasyonunu kolaylaştırma ve organize suç vakalarında cezai soruşturmaları destekleme, özellikle EUROPOL'ün analizine dayalı olarak ve özellikle basitleştirmek için Avrupa Yargı Ağı ile yakın işbirliği yapma görevine sahip olmalıdır.²⁰⁹ EUROJUST temelleri burada atılmıştır denebilir. Böylece suçla mücadelede yargı alanında da önemli işbirliklerinin yapılacağı anlaşılmaktadır.

Organize suçlarla mücadele kapsamında kara para aklama önemli yer tutmaktadır. Avrupa Konseyi, kara para aklama konusu üzerinde özellikle durmuştur. Kara para aklamanın bu denli önemli olması, birçok suç örgütüne veya yasadışı faaliyetlerde bulunan kişi veya gruplara finansal kaynak olmasına dayandırılabilir. Finansal suçlar, başka suçların kaynağı olabilmekte, organize suçların merkezinde yer almaktadır.

Tampere Zirvesinde göç politikası belirlenerek Avrupa topraklarında göçmenlerin kontrol edilmesi sağlanmaya çalışılmış, giriş – çıkış kontrolleri güçlendirilerek Avrupa serbest dolaşım alanına giren kişilerin takibini sağlamak hedeflenmiştir. Bu sayede Avrupa içinde terörist faaliyetlerinde önüne geçmede önemli bir adım atılmıştır denebilir. Göç politikasının belirlenmesi, Avrupa sınırları içinde güvenliğin sağlanması haricinde üçüncü ülke vatandaşlarının güvenliğini de garanti altına almayı amaçlamıştır. Suçların engellenmesi ve adalet alanında işbirliğinin geliştirilmesi hedefiyle de Avrupa vatandaşlarına Avrupa sınırları içinde daha güvenilir bir hayat sağlanmasına katkı sağlanmıştır.

B. 11 Eylül Saldırıları Sonrası AB'nin Değişen Terörizmle Mücadele Politikası ve Kurumsal Yapısı

²⁰⁹ İbid, Madde 46.

AB toprakları kurulduğu dönemden bu yana terörizm tehdidi altında olmuş, yüzlerce saldırıya maruz kalmıştır. AB'nin terörizmle tanışması yeni olmasa da terörizmle mücadelede ulusal mücadeleler kolektif çalışmalarından daha önde olmuştur. AB'de terörizmin toplu güvenlikleştirilmesinde ise 11 Eylül saldırıları hızlandırıcı etki yaparak, AB kurumlarında ve AB terörizmle mücadele politikasında değişikliklere neden olduğu söylenebilir. El Kaide, terörizm tehdidinin karakterinin değiştiğini teyit ederek terörizmle mücadele alanındaki statükoyu da bozmuştur. El Kaide ile, yeni bir tehdidin, İslamcı terörizmin, bazı Avrupa ülkelerindeki solcu veya etnik-milliyetçi terörist grupların oluşturduğundan çok daha endişe verici bir şekilde ortaya çıktığına dair artan bir algıyı güçlendirmiştir. Bu anlamda 11 Eylül, AB'de terörizmin kolektif güvenlikleştirilmesinin hızlandırılmasında oldukça önemli bir yere sahiptir.²¹⁰

New York ve Washington'a düzenlenen uçak saldırılarından sonra uluslararası terörizm Avrupa siyasi gündeminin ilk sıralarına yerleşmiş, Amerika'ya yönelik bir saldırı olmasına rağmen, bir bütün olarak Batı'ya yönelik bir saldırı olarak algılanmıştır. 2001'de Amerika'ya yapılan saldırılar, 2004 ve 2005'teki Madrid ve Londra bombalamaları, Avrupa'nın karşı karşıya olduğu yeni ve farklı bir tehdidi göstermiştir. Bu nedenle, uluslararası terörizmin ve yeni güvenlik tehdidinin ortaya çıkması, Avrupa'nın geçmişte karşılaştığı önceki (esas olarak yerel) terörizmden çok farklı bir tehditle mücadele etmek için yeni bir terörizmle mücadele stratejisinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Eylül 2001'deki saldırı, ardından Madrid ve Londra'daki terörist eylemleri uluslararası boyut kazanmış küresel yeni bir terörizmin varlığını göstermiştir. Yeni terörizmin temel özellikleri, muhtemelen kitle imha silahlarının kullanılması ve bu tür suç niyetleri için dini coşkunun sömürülmesi yoluyla büyük ölçekli bir yıkım üretme arzusudur ve bu yeni teröristlerin dünya çapında faaliyet gösteren uluslararası ağlarının

²¹⁰ Christian Caunert ve Sarah Léonard, "The collective securitisation of terrorism in the European Union", **West European Politics**, Cilt 42, Sayı 2, 2019, ss. 261-277.

olması da tehdidin boyutunu artıran bir etkiye sahiptir.²¹¹ Bu bağlamda AB yeni terörizmle mücadele edebilmek için teröristlerin bir adım önünde olmak zorundadır. Yeni terörizmin uluslararası yapısı karşısında AB tarafından uzun vadeli bir ulusötesi yanıt oluşturmayı hedefleyerek daha güçlü ortaklıklar kurulması ve terörizmle mücadelede AB kurumlarında görevler üstlenilmesi planlanmıştır. Terörizmle mücadelede yeni kurumların kurulmasıyla birlikte eski kurumlarda düzenlemeler de yapılmış, sözleşmelerle ve güvenlik politikalarıyla güçlendirilmiştir.

11 Eylül saldırıları ve AB sınırları içerisinde gerçekleşen saldırıların ardından, AB terörizmle mücadele alanında giderek daha aktif hale gelmiştir. AB, bir dizi politika programını, strateji belgesini ve öncelikler listesini vakıf olarak kullanarak, üye devletlerin politikalarını koordine etmeyi, ulusal mevzuatı uyumlu hale getirmeyi ve hatta ulusal makamlar tarafından yürütülen bazı operasyonel çalışmaları desteklemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda, 11 Eylül sonrası ortamdaki hedefler ve AB politika çerçeve belgelerinin sayısı dikkat çekmektedir. Kasım 2001'de, Avrupa Konseyi Terörizmle Mücadele Eylem Planını kabul etmiş ve Madrid ve Londra'daki terörist saldırıların ardından Aralık 2005'te bir AB Terörizmle Mücadele Stratejisi kabul edilmiştir. Genel Strateji kısa süre sonra radikalleşme ve terörizm ve terörizmin finansmanına dahil etme konularında diğerleri tarafından tamamlanmıştır. Aralık 2003'te, Avrupa Konseyi ayrıca, üye devletlerin karşı karşıya olduğu tehditler listesinde terörizmin başı çeken ve 2008 güncellemesinde yenilenen bir çağrı olan, terörizme karşı Avrupa eyleminin 'zorunlu' olduğunu ilan eden bir Avrupa Güvenlik Stratejisi kabul etmiştir. Terörizm aynı zamanda 2010 İç Güvenlik Stratejisinin de kilit unsurlarından biridir.²¹²

1. AB 2001 Eylem Planı ve Brüksel Zirvesi

²¹¹ Casale, “EU Institutional and Legal Counter-terrorism Framework”, ss. 61-69.

²¹² Javier Argomaniz, Oldrich Bures ve Christian Kaunert, “A Decade of EU Counter-Terrorism and Intelligence: A Critical Assessment”, **Intelligence and National Security**, Cilt 30, Sayı 2-3, 2015, ss. 191-206.

Avrupa Konseyi, ABD’de yaşanan kanlı terörist saldırısının ardında 21 Eylül 2001’de Brüksel’de acilen olağan üstü bir zirve düzenlemiştir. Zirvede, Terörizmin dünyayı ve Avrupa’yı tehdit eden çok ciddi bir unsur olduğu, Avrupa için terörizmle mücadelenin her zamankinden daha fazla üzerine düşülmesi gereken öncelikli bir konu olması gerektiği dile getirilmiş ve bu hedef doğrultusunda Avrupa Terörizmle Mücadele Eylem Planı hazırlanmıştır. Zirve’de ABD’nin yanında bulunduğu vurgusu yapılmış ve tüm insanlığa, demokrasiye ve barışa karşı yapılmış bu denli barbarca bir saldırının tekrarlanmaması ve küresel anlamda gerçekleşebilecek her türlü terörist saldırılarının önlenmesi amaçlanarak işbirliğinin güçlendirilmesi kararı verilmiştir. Ayrıca AB teröre karşı küresel anlamda, teröre karşı en kapsamlı koalisyon çağrısında bulunmuştur.

Brüksel’de gerçekleştirilen Zirve’de belirlenen Eylem Planında polis ve adli işbirliğini geliştirme kararı aşınmıştır. Bu kararda; Tempare’ye uygun olarak Avrupa Tutuklama Emri çıkarılması ve ortak terörizm tanımı yapılması öngörülmektedir. Ayrıca suçlu iade prosedürleri hakkında da yeni düzenlemeler getirilmiştir. Hak ve özgürlüklerin korunması kaydıyla AB üyesi devletler arasında, hakkında tutuklama emri olan kişiler daha hızlı adalete teslim edilmesi amacıyla bilgi ve veri aktarımı hızla sağlanacaktır. Yine bu karar dahilinde terör örgütü listesi oluşturulacak ve bu listede bulunan örgütlere sağlanan desteklerin kaynaklarını bulmak için çalışmalar yapılacaktır. Bu amaçla istihbarat ve soruşturma ekipleri kurularak soruşturmalar yürütülmesi ve EUROPOL ile devletler işbirliği içinde olup EUROPOL bünyesinde en yakın zamanda anti-terörizm ekibi kurulması hedeflenmiştir. Bu kararlar sadece AB üyesi devletlerle işbirliğini değil, ABD ve diğer devletlerle işbirliğini de amaçlamaktadır.²¹³ Bu karar sayesinde terörizmle mücadelede hızlı hareket etme ve işbirliklerini güçlendirerek olası terörist saldırılarını en erken zamanda engellemek hedeflenmiştir. Ortak bir tanım yapılması ve mücadelenin

²¹³ Conclusions and Plan of Aaction of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001, Council of the European Union, SN 140/1.

EUROPOL kontrolünde olması saldırıları engellemede üye devletlerin iç hukukuna takılmadan süreci olabildiğince kısaltmayı ve hızlandırmayı hedefleyen bir adımdır.

Eylem Planında alınan kararlardan bir diğeri de Uluslararası Yasal Araçlar Geliştirmektir.²¹⁴ Burada amaç o zamana kadar gerçekleştirilmiş tüm uluslararası, terörizmle mücadele çalışmaları varsa destek olarak, işbirliğini uluslararası boyuta taşımaktır. Terörizmi önleme amacıyla alınan bir diğerkarar terörizmin finansmanına son vermek olmuştur. Para aklama, yasadışı ticaret gibi terörist faaliyetlerin her türlü finansmanıyyla mücadele etmek için gerekli önlemleri almak hedeflenmektedir. Ayrıca Üye Devletleri, Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesini acil olarak imzalamaya ve onaylamaya çağırmaktadır.²¹⁵ Terörizmle mücadelede finansal kaynakların önlenmesiyle terör örgütlerinin faaliyetleri kısıtlanarak eylemlere köklü çözümler üretilmesi hedeflenmektedir. Maddi kaynakların olmaması hem eylemin gerçekleşmesini hem de örgütlerin yapısal olarak zayıflamasını sağlayabilir.

11 Eylül saldırıları AB’de gerçekleşen birçok terörizm eylemi gibi uçakların ele geçirilmesi ve eylemde aktif olarak kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Uçakların güvenliği tekrar önemli bir konu olarak AB gündeminde yer bularak Eylem Planı içinde yer verilmiştir. İlgili maddeye göre alınacak önlemler şu şekilde sıralanır:

- Silahların sınıflandırılması;
- Mürettebat için teknik eğitim;
- Bagajların kontrol edilmesi ve izlenmesi;
- Kokpit erişiminin korunması;
- Üye Devletler tarafından uygulanan güvenlik önlemlerinin kalite kontrolü.²¹⁶

²¹⁴ İbid, Başlık 1.

²¹⁵ İbid, Başlık 1.

²¹⁶ İbid, Başlık 2, Madde 6.

Alınan bu kararlar doğrultusunda uçuş güvenli şekilde gerçekleştirilecek ve teröristlerin uçaklara daha uçuş başlamadan kontroller sayesinde uçaktan uzaklaştırılması sağlanacaktır.

Bir diğer madde Avrupa Birliği'nin küresel eylemini koordine etmektir. Birliğin tüm politikaları arasında daha fazla tutarlılık ve koordinasyon sağlayacaktır. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, terörizme karşı mücadeleyi daha fazla bütünleştirmelidir.²¹⁷ AB terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğini öngörmektedir. Terörizmle mücadele, Birliğin uluslararası toplumun bölgesel çatışmaları önleme ve istikrara kavuşturma çabalarında daha büyük bir rol oynamasını gerektirir. Özellikle Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya Federasyonu ve Arap ve Müslüman dünyasındaki ortaklarla yakın işbirliği içinde, Orta Doğu çatışmasının taraflarını ilgili hükümler temelinde kalıcı bir anlayışa getirmek için her türlü çabayı gösterme kararı alınmıştır. Terörizmle mücadelede uluslararası bir diyalog hedeflenmektedir. Kurulan diyaloglar neticesinde mücadelenin daha etkili ve daha güçlü olacağı tahmin edilmektedir. Bu doğrultuda AB uluslararası diyaloga öncelik vererek terörizmle mücadelenin uluslararası işbirliğiyle sürdürülmesini amaçlar.

2. 2001 Ghent ve Leaken Zirveleri

19 Ekim 2001 tarihinde Ghent'de gerçekleştirilen zirvede terörizmle mücadele konusu temel konulardan olmuştur. Daha önce Brüksel'de gerçekleştirilen zirve ve zirvede ortaya çıkarılan Eylem Planı referans alınarak terörizme karşı koalisyonun güçlendirilmesi ve terörizmle mücadelede işbirliğinin artırılması kararları alınmıştır. Terörizmle mücadelede ABD ve BM ile işbirliğine vurgu yapılarak bu süreçte ABD'nin yanında olunacağı belirtilmiştir. Zirvede devlet dışı aktörlerin terörizmle ilişkisinden bahsedilmiş, bu aktörleri barındıran ve destekleyen devletlerin de saptanması hakkında

²¹⁷ İbid, Başlık 4.

görüşler bildirilmiştir. Kaçırılan uçakların kullanıldığı saldırılar durumunda nükleer santrallerin ve yeniden işleme tesislerinin güvenli olmadığından endişelenildiği belirtilmiş ve Komisyonu bu tehlikeli durumu gecikmeden rapor etmeye ve bunu düzeltmek için öneriler hazırlamaya çağrıda bulunulmuştur.²¹⁸

Afganistan'ın temsiline gerekliliği zirvede tartışılan bir diğer önemli konu olmuştur. Afganistan'da muhatap alınabilecek ve Afganistan'ı temsil yeterli düzeyde temsil edebilecek bir demokratik bir hükümetin olmaması terörizmle mücadelede radikal Afganlara karşı bir handicap oluşturmaktadır. BM'nin görevini yapması ve Afganistan'da demokratik yöntemlerle Afgan halkını temsilen hükümetin kurulmasında Afganistan'a destekte bulunmasının gerekliliği dile getirilmiştir. Bu bağlamda, BM'nin temel rolünün sürdürülmesini, insani yardım ve ülkenin yeniden inşası amacına devam edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.²¹⁹

14 ve 15 Aralık 2001 tarihinde Leaken'da AB'nin geleceğinin tartışıldığı ve ortak para hakkında görüşmelerin gerçekleştirildiği bir zirve düzenlenmiştir. Leaken Zirvesinde amaçlar AB'nin kurumsallaşma süreci için oldukça önemlidir. Bu amaçlar şu şekilde sıralanabilir: AB içinde yetkilerin tanımlanması ve genel işleyişin belirlenmesi, bu sayede üye devletlerin görev paylaşımı belirginleşerek ve AB'nin yetkileri daha açık hale getirilerek karışıklıkların önlenmesi çözümün hızlanması; Çerçeve kararlar aracılığıyla AB araçlarının basitleştirilmesi; AB içinde daha şeffaf daha demokratik ve daha etkili çalışmalar yapılması; kurumsallaşmanın en belirgin görüldüğü AB Anayasasına olan ihtiyacın vurgulanarak bu konuda çalışmalar yapılması.²²⁰

²¹⁸ Gent European Council 19 October 2001. Declarations of the Heads of State and Government of the European Union and the President of the Commission, EU European Council, 19 Ekim 2001.

²¹⁹ Ibid, ss.3-5.

²²⁰ Erman Akıllı, "Laeken Zirvesinden Lizbon Antlaşması'na: Anayasalaşamayan Anayasallaşma Süreci", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 6, Sayı: 24, 2010, ss.35-54.

AB'nin kurumsallaşma sürecinde önemli bir yere sahip olan Leaken Zirvesi'nde terörizmle mücadele görüşülen önemli başlıklardan biri olmuştur. 11 Eylül saldırılarının terörizmin küresel boyutta meydana getirdiği etki dolayısıyla AB'nin kurumsallaşma sürecinde 11 Eylül saldırılarının etkisi görülebilir. Hedeflenen AB Anayasası'nda terörizm ve güvenlik konusunun bulunması bunu kanıtlar niteliktedir.

Afganistan'da istikrarın sağlanması ve Afganistan Devlet bütünlüğünün sağlanması amacıyla BM'nin sorumluluk alması çağrısı yinelenmiştir.²²¹ Afganistan'da mevcut olan güç boşluğu ülke içinde radikalleşmelere, kontrolsüz silahlanmalara yol açmaktadır. Ayrıca suç örgütlerinin denetlenmesi zorlaşmakta, terör örgütleri finansal kaynaklara kolayca erişebilmektedir. Terörizmin küresel boyutta etkili olduğu 21. yüzyılda terörizmin Afganistan içinde beslenmesi sadece Afganistan'ın iç sorunu olarak görülemez. Uluslararası terörizmle mücadelede AB ve BM öncülüğünde gerçekleştirilen işbirlikleri insani yardım ve demokratikleşme konusunda da çalışmalar yürütmüştür. Bu bağlamda Afganistan'da devlet bütünlüğünü sağlayarak devlet merkezli denetleme ve müdahale sistemini oluşturma, insani yardımlarla halkın refahını artırma, demokratik çalışmaları destekleyerek uluslararası ilişkilerde devleti temsil edebilecek hükümetin kurulması çalışmaları terörizmle mücadele kapsamında önemli eylemlerdir.

2001 Eylem Planına paralel olarak Leaken'da terörizmle mücadele konusu ele alınmıştır. Hak ve özgürlüklerin korunması garanti altına alınma kaydıyla, ABD ve uluslararası toplumla tam dayanışma içinde olunacağı vurgulanmıştır. Terörizmle mücadele kapsamında, Avrupa Tutuklama Emri kabul edilmiş, 2002'de yürürlüğe girmiştir. İlerleyen tarihlerde suç kapsamı genişlese de terörizmle mücadele amacıyla çıkarılmış olan bu karar Leaken'de gerçekleştirilen önemli gelişmelerdendir. Bu kararın amacı suçluların iadesi sürecini hızlandırarak olası saldırıların önlenmesi denebilir.

²²¹ Presidency Coclusions European Council Meeting in Leaken, 14 and 15 December, 2001, SN 300/1/01 ,REV 1, s.4.

Suçluların iadesiyle ilgili çalışmalar daha önceki AB antlaşmalarında da görülebilir. Avrupa Tutuklama Emrinde devletlerin her hangi bir istisna sunarak suçluların teslimini reddetme imkanı olmaması dolayısıyla diğer çalışmalardan ayrılır. Ancak suçu işleyen kişi reşit değilse, fail hakkında AB mahkemelerinde kararı verilmişse veya infazın gerçekleştirileceği devlet mahkemelerince fail affedilmişse iade gerçekleştirilmesi gerekmez.²²²

Terörizmle mücadele kapsamında atılmış önemli adımlardan biri de terörist eylemlerin tanımının yapılması ve terörist ve terör örgütleri listesinin hazırlanması kararıdır. Avrupa Birliği, 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından terörizme karşı tepkisinin bir parçası olarak, aynı yılın Aralık ayında, terörist eylemlerine karışan ve kısıtlayıcı önlemlere tabi olan kişi, grup ve oluşumların bir listesini oluşturmuştur. 2001/931 / CFSP ortak pozisyonunda yer alan bu liste oluşturma kararları, BM Güvenlik Konseyi'nin 1373 (2001) sayılı kararını uygulamak için benimsenen ek önlemlerdir. Liste, hem AB içinde hem de dışında faaliyet gösteren kişileri ve grupları içerir. Düzenli olarak ve en az 6 ayda bir gözden geçirilir.²²³

Terörizmin yapısıyla birlikte eylemler sırasında kullanılan silahlarda da değişiklikler gözlenebilir. Oldukça tehlikeli olabilecek biyolojik ve kimyasal silahların devletler tarafından kontrol dahilinde bile kullanması büyük yıkımlar doğurabileceği tehlikesiyle kullanımı kısıtlanmışken/yasaklanmışken, bu silahların teröristlerin eline geçmesi halinde çok büyük tehlikeler oluşturacağı ve devletlerin çok zor duruma düşeceği öngörülebilir. AB Konseyi devletleri bu anlamda da önemli tedbirlerin alınması ve üye devletlerin gerçekleştireceği bir işbirliği kararı alınmıştır. Avrupa Konseyi, Avrupa Sivil Savunma Ajansı aracılığıyla biyolojik ve kimyasal araçların kullanımından kaynaklanan

²²² 2002/584/JHA: Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States - Statements made by certain Member States on the adoption of the Framework Decision, **Official Journal** L 190 , 18/07/2002.

²²³ “EU terrorist list”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/terrorist-list/>, (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2021).

tehditlere ilişkin Üye Devletler arasındaki işbirliğini geliştirmek için programı sonlandırmaya çağrıda bulunmuştur.²²⁴

3. 2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi Oluşturma Kararı

11 Eylül 2001 saldırıları sonrası, 2000’li yılların başında Avrupa uluslararası terörizm konusunda önlemlerini artırarak ilerleyen bir bütünleşme süreci geçirmiştir. AB’nin kuruluşundaki hedefler olan birleşik ve barışçıl bir kıta oluşturma, genişleme sürecini de etkilemiş, güvenliğin sağlanması öncelikler arasında görülmüştür. Bu doğrultuda 8 Aralık 2003’te, Brüksel’de Avrupa Güvenlik Stratejisi ortaya çıkarılmıştır. Oluşturulan strateji belgesinin amacı giriş başlığında da belirtildiği gibi ‘Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa’ varlığını sağlamaktır.²²⁵ Bu zamana kadar geliştirilmiş politikalar etkili olsa da Avrupa hala güvenlik tehditleri ve zorluklarıyla karşı karşıyadır. Güvenlik tehdidi içeriden olabileceği gibi uluslararası gerçekleştirilen eylemlerden de kaynaklanabilir. AB’nin uluslararası bir aktör olduğu açıktır ve Dünyada çeşitli bölgelerde güvenliği sağlamak için aktif rol almaktadır. Avrupa’nın mevcut güvenlik tehditlerine rağmen görece daha güvenli bir kıta olmasında AB ülkelerinin, yıllar süren ve gittikçe güçlenen işbirliğinin payı büyüktür.

Avrupa Güvenlik Stratejisi metninde işbirliğinin güçlendirilmesi ‘Hiçbir ülke bugünün karmaşık sorunlarını tek başına çözemez’²²⁶ cümlesiyle vurgulanmıştır. Kastedilen işbirliği sadece AB üyesi devletlerle sınırlı değildir. NATO ve ABD başta olmak üzere, devletlerle ve birçok uluslararası kurumla işbirliği söz konusudur. AB, Avrupa’nın güvenliğinin sağlanmasını Dünya’nın güvenliğinin sağlanmasına bağladığından, küresel anlamda güvenliğin sağlanmasında öncü rol üstlenmeyi kabul etmiştir. Dünya’da güvenliğin sağlanması da gelişmeyle doğru orantılıdır. Dünyanın

²²⁴ Presidency Conclusions European Council Meeting in Leaken, s.5.

²²⁵ A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Council of The European Union, Brüksel, 8 Aralık 2003, s.3.

²²⁶ Ibid, s.3.

birçok yerinde, çoğunlukla da gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerde hastalıklar, yoksulluk, yerel çatışmalar, totaliter baskıcı rejimler, doğal afetler gibi birçok yönden tehdit söz konusudur ve bu tehditler küresel sorunlara dönüşme potansiyeline sahiptir. Hiçbir devletin sorunlarını çözmede yalnız olmayacağını vurgulamış olan AB, yerel sorun gibi görünen tüm bu sorunların çözümünde sorumluluk almaktadır. Bu doğrultuda, Avrupa Güvenlik Stratejisinde temel tehditler belirlenerek çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Terörizm Avrupa'yı ve dünyayı tehdit eden en ciddi unsurlardan biridir. Avrupa Güvenlik Stratejisinde belirtilen tehditler arasında önemli yere sahip olan terörizm, metinde geçen diğer tüm tehditlerle de alakalıdır. Karar metninde terörizmin son şeklinin daha yıkıcı, küresel ve dinle ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Avrupa yeni terörizm için hem hedef hem de üs konumundadır. El Kaide hücrelerinin lojistik üsleri İngiltere, İtalya, Almanya, İspanya ve Belçika'da ortaya çıkarılmıştır.²²⁷ Bu nedenle terörizme karşı birlikte hareket etmek zorunludur. Küreselleşmenin getirdiği birçok avantaj teröristlerin elinde tehlikeli hale gelmektedir. Küresel anlamda terörizmin varlığına bu metinle dikkat çekilmiş, mücadelenin de küresel olması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Metinde bahsi geçen bir diğer tehdit kitle imha silahlarının yaygınlaşmasıdır.²²⁸ Kitle imha silahlarının yaygınlaşması uluslararası toplum için çok büyük tehlike oluşturmaktadır. Özellikle bu silahların teröristlerin ve kötü niyetli insanların eline geçmesi durumunda çok büyük sayıda can kayıpları ve maddi kayıplar yaşanabilir. Ayrıca terör örgütlerinin elinde bu denli büyük etkiye sahip silahların bulunması yasal mercilerin teröristlere karşı elindeki gücü kaybetmesine ve uluslararası sistemde kaosun oluşmasına neden olabilir. Kitle imha silahları çok çeşitli olabilir. Biyolojik silahlar, kimyasal silahlar, füzeler, etkili bombalar, radyoaktif maddeler kitle imha silahlarından bazılarıdır.

²²⁷ İbid, ss. 5-6.

²²⁸ İbid, s.5.

Bölgesel çatışmalar ve devletlerin başarısızlığı metinde yer alan diğer temel tehdit unsurlarıdır.²²⁹ Bölgesel çatışmalar sonucunda temel insan haklarına doğrudan müdahale söz konusu olabilmektedir. Bu tür çatışmalar gerçekleştirildikleri bölgede otorite boşluğuna ve devletlerin başarısız olmasına sebep olabilir. Devletlerin başarısızlığı bölgesel istikrarsızlıklara ve güç boşluklarına neden olabilmektedir. Bölgesel çatışmalar ve güçsüzleşmiş devletlerin varlığıyla ortaya çıkan boşluk teröristlerce ve suç örgütlerince doldurulabilir ve bölgesel sorunlar tüm dünyayı tehdit eden uluslararası bir soruna dönüşebilir. Orta Doğu'da yükselen güç boşluğu ve karışıklıklar doğrudan ve dolaylı olarak AB ve dünya için tehdit unsurudur. AB'nin bölgesel çıkarları üzerinde de tehdit oluşturmaktadır. AB, Avrupa ve dünya için tehdit oluşturabilecek bu durumlara karşı sorumluluk alarak güvenli bir dünya hedefini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Anahtar tehditlerden biri de organize suç örgütleridir.²³⁰ Organize suçlar arasında başlıca sayılabilecekler; uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı, yasa dışı göçmen hareketlerinin gerçekleştirilmesi, silah kaçakçılığı sayılabilir. Yasadışı suç örgütlerinin güçlenmesi devlet otoritesini zayıflatabilir. Ayrıca yasadışı yollarla kazanılan paraların nereye harcandığı kontrol edilemediği için terörizmin en önemli finansal kaynaklarından biridir. Denetlenemeyen para akışı terörist grupların maddi kaynaklarının da boyutunun tahmin edilememesine sebep olur. Bu durumda terörizmle mücadelede devletler ve terörizmle mücadele eden kurumlar, terörist gruplar karşısında dezavantajlı olmaktadır denebilir.

4. EROJUST'ın Kurulması

Terörizmin ivmeli artışı ve terörist grupların örgütlenme başarıları AB için tehdit oluşturmaktadır. AB'nin yükselen tehdit karşısında terörizmle mücadelede yararlandığı

²²⁹ İbid, s.6.

²³⁰ İbid, ss. 6-7.

kurum sayılarında giderek arttığı gözlemlenmektedir. 1999 Tampere Zirvesinde temelleri atılan EUROJUST, soruşturma ve kovuşturmaları koordine ederek ve artan sayıda sınır ötesi terörizm vakalarında adli işbirliğini kolaylaştırarak ulusal makamlara yardımcı olur. EUROJUST ayrıca, tüm AB Üye Devletlerinden adli terörizmle mücadele işlemleri hakkında bilgi toplamak ve olası bağlantıları belirlemek için bir Avrupa Terörizmle Mücadele Kaydı oluşturmuştur. Ulusal makamlar, adli işbirliği ve EUROJUST'ın yardımıyla, terörist eylemlerin mağdurlarının desteklenmesini ve korunmasını ve haklarının güvence altına alınmasını da sağlayabilir. Ayrıca, Ajans farkındalığı artırmak ve Avrupa'ya dönen yabancı terörist savaşçılar gibi belirli sorunların üstesinden gelmek için stratejiler geliştirmek için sınır ötesi düzeyde çalışmaktadır.²³¹ Hollanda'nın Lahey kentinde bulunan merkezde çalışmalarını sürdüren EUROJUST'a Üye devletler birer temsilci gönderir ve koleji oluşturur. Bünyesinde, vaka analistleri, hukuk danışmanları ve veri uzmanları gibi alanlarda sorumlu yetkililer barındıran EUROJUST, AB'nin sınır ötesi suçlarla mücadele etmekle görevli kurumdur.²³²

EUROJUST'ın kurulması EUROPOL gibi aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Tampere ile başlayan kuruluş sürecine, EUROJUST Heyeti'nin kurulmasıyla önemli bir adım atılmıştır. EUROJUST'ın kurulmasından hemen önce, 19 Aralık 2000 tarihinde Geçici Adli İşbirliği kurulmuştur ve bu birim 28 Şubat 2002 tarihinde EUROJUST'ın kurulmasıyla ortadan kalkmıştır.²³³

EUROJUST'ın öncelikli amacı, uluslararası çapta işlenen suçlarda adli işbirliğini sağlamaktır. Bahsi geçen suçların öncelikli suç türleri şu şekilde sıralanabilir: Terörizm, Siber Suç, İnsan kaçakçılığı, Uyuşturucu kaçakçılığı, AB'nin mali çıkarlarına karşı suçlar,

²³¹ "Terrorism" <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/terrorism>, (Erişim Tarihi: 2 Mart 2021).

²³² "Who we are", <https://www.eurojust.europa.eu/about-us/who-we-are>, (Erişim Tarihi: 2 Mart 2021).

²³³ Mehmet Özcan, "Avrupa Birliği Adli İşbirliği Birimi (Eurojust): Gelişim ve Perspektifler", **Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt13, Sayı 1,2, 2005, ss 245-251.

Göçmen kaçakçılığı, Çevresel suç, Kara para aklama, Dolandırıcılık ve sahtekarlık.²³⁴ Ayrıca EUROJUST, büyük operasyonları desteklemek için gerektiği şekilde birleştirilebilen karmaşık yardım ve koordinasyon mekanizmalarını barındırabilir.

EUROJUST'ın varoluş sebebi, EUROJUST resmi sayfasında: “AB özgürlüğe dayanır ilkesince; mallar, hizmetler ve sermayenin özgürce dolaşması sağlanırken suçluların serbest dolaşmasını engellemek, suçluların AB'nin sağladığı özgürlüklerden yararlanmamasını sağlamak, suçun sınır tanımaması dolayısıyla Avrupa'nın da sınırların ötesinde savaşıması gerektiği ”²³⁵ şeklinde belirtilmiştir. Ajans, her türlü ciddi sınır ötesi suçla etkin bir şekilde mücadele etmek için AB'nin her yerinden ve hatta ötesinden savcı ve yargıçları bir araya getirmektedir. EUROJUST'ın uzmanlığı ve desteği sayesinde, ulusal makamların soruşturmaları uluslararası başarı hikayelerine dönüşür. Avrupa vatandaşlarını korumak, EUROJUST'ın misyonunun merkezinde yer almaktadır. Üye Devletler ve kapsamlı uluslararası ortaklar ağıyla birlikte Ajans, Avrupa'nın daha güvenli hale getirilmesinde kilit bir rol oynamaktadır.

5. AB Göç Yönetimi ve Güvenlik: EURODAC ve FRONTEX

AB göç politikası, AB sınırları içinde güvenliğin sağlanmasında kilit noktalardan biridir denebilir. Göç politikasını önemli kılan önemli unsur AB sınırları içinde serbest dolaşım hakkıdır. AB topraklarına girmiş her birey dilediği ülkeye vize sorunu yaşamadan gidebilmektedir. Bu durum üçüncü ülke vatandaşlarının henüz AB sınırlarına girmeden denetlenmesi ihtiyacını doğurur. Cenevre Sözleşmesiyle birlikte göç ve iltica konuları ele alınmış olsa da Amsterdam Antlaşmasına kadar bu konular ulusal sorunlar olarak görülmüştür. AB'de göç ve iltica konuları 15 Haziran 1990 tarihinde Dublin sözleşmesinde tekrar konu olmuş, iltica ve göç hareketlerinin kontrolü ve sistemli

²³⁴ “What we do” <https://www.eurojust.europa.eu/about-us/what-we-do> , (Erişim Tarihi: 2 Mart 2021).

²³⁵“Why we do it” <https://www.eurojust.europa.eu/about-us/why-we-do-it> , (Erişim Tarihi: 2 Mart 2021).

gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Dublin sözleşmesi 17 Mart 2003'te güncellenerek Dublin 2 Sözleşmesi hazırlanmıştır. Bu sözleşmeyle birlikte iltica sürecini yönetme görevi tek bir ülkeye devredilerek iltica ve göç kabul sürecinde yaşanan karışıklıklar giderilmiştir.²³⁶ AB, 26 Haziran 2013'te Dublin 2 Sözleşmesinde tekrar bir güncellemeye giderek Dublin 3 Sözleşmesini ortaya çıkarmıştır. Dublin 3 Sözleşmesi, üçüncü bir ülkenin ulusal ya da vatansız kişi tarafından üye ülkelerin birinde yapılmış olan uluslararası koruma başvurusunu incelemekten sorumlu olduğunu belirlemek için bir mekanizma sağlar.²³⁷ Yani bu Yönetmelik, üye devletlerden birinde yapılan uluslararası koruma başvurularının incelenmesinden hangi ülkenin sorumlu olduğunu belirlemektedir.

EURODAC sistemi, sığınma başvurusunda bulunanların ve yasadışı göçmenlerin parmak izlerinin karşılaştırılmasına olanak tanıyan sistemdir. EURODAC sistemi, üye devletlerin sığınmacıları ve Avrupa Birliği'nin bir dış sınırını düzensiz bir şekilde geçen kişileri belirlemesine olanak tanır. Üye devletler, EURODAC kullanarak parmak izlerini karşılaştırarak, bir üye devlette yasadışı olarak bulunan bir sığınmacının veya yabancı uyruklu bir kişinin daha önce başka bir üye ülkede uluslararası koruma talep edip etmediğini belirleyebilir.²³⁸ Yönetmelik, AB Üye Devletlerinin kolluk kuvvetleri ve EUROPOL'ün ceza soruşturmalarıyla bağlantılı parmak izlerini EURODAC'ta yer alanlarla, yalnızca ciddi suçların ve terörizmin önlenmesi, tespiti ve soruşturulması amacıyla ve sıkı bir şekilde kontrol edilen koşullar ve belirli güvenlik önlemleri altında karşılaştırmasına izin verir.²³⁹ AB sınırlarına giren her mülteci ve göçmenin bilgilerinin

²³⁶ Council Regulation (EC) No 343/2003 of 18 February 2003 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an asylum application lodged in one of the Member States by a third-country national, 18 şubat 2003, Dublin.

²³⁷ "Country responsible for asylum application (Dublin Regulation)", https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/examination-of-applicants_en, (Erişim Tarihi: 4 Mart 2021).

²³⁸ "Eurodac system", https://www.citizensinformation.ie/en/moving_country/asylum_seekers_and_refugees/the_asylum_process_in_ireland/eurodac_system.html# (Erişim Tarihi: 5 Mart 2021).

²³⁹ "Identification of applicants (Eurodac)", https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en, (Erişim Tarihi: 5 Mart 2021).

depolanması ve incelenmesi teröristlerin AB sınırlarına girmesini önlemede yardımcı olmaktadır. İltica etmek isteyen kişilerin suç geçmişi veya terör örgütleriyle olan bağlantısı olduğu durumda AB sınırlarından geçmesi imkânsızlaştırdığı gibi, AB sınırları içinde mültecilerin yer değiştirmelerine de kısıtlama söz konusudur.

AB göç yönetimi ve mülteci kontrolü sistemlerinden biri de Avrupa Sınır ve Sahil Güvenliği FRONTEX'tir. 3 Ekim 2005 tarihinde kurulmuştur ve merkezi Polonya'da bulunmaktadır. FRONTEX, AB temel haklar şartına ve Entegre Sınır Yönetimi konseptine uygun olarak Avrupa sınır yönetimini teşvik eder, koordine eder ve geliştirir. FRONTEX AB sınır güvenliği için önemli görevler üstlenmektedir. Bu doğrultuda; göç modellerini ve sınır ötesi suç faaliyetlerindeki eğilimleri belirlemeye yardımcı olmak için AB'nin dış sınırlarında ve ötesinde durumla ilgili verileri analiz eder.²⁴⁰ FRONTEX, göçmenlerle yapılan bilgilendirme faaliyetlerinden bilgi toplayarak ve bunları ulusal makamlara ve EUROPOL'e ileterek suç ağlarının ortadan kaldırılmasına katkıda bulunur. FRONTEX ayrıca, insan kaçakçılığı, terörizm ve diğer sınır ötesi suçlardan şüphelenilen kişilerin kişisel verilerini toplayabilir ve bunları ulusal makamlar, EUROPOL ve diğer Avrupa kurumlarıyla paylaşabilir.²⁴¹

C. AB'de Lizbon Antlaşması'nın Terörizmle Mücadelede Kurumsallaşmaya Etkisi ve AB Terörizmle Mücadele Politikasının Geleceği

AB Lizbon Antlaşmasıyla kurumsallaşma yönünde önemli bir adım atmıştır. Terörizmle mücadele ve güvenlik politikasının da kurumsallaşma sürecinden etkilenmesi kaçınılmazdır. Lizbon'a kadar olan süreçte özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra terörizmle mücadeleye büyük önem verilse de Lizbon Antlaşması'na kadar süregelen sütunlar halinde yapılanma, bununla birlikte gerekli olan küresel bir yaklaşımın kabulünü

²⁴⁰ "Frontex, Our Mission", <https://frontex.europa.eu/about-frontex/origin-tasks/>, (Erişim Tarihi: 6 Mart 2021).

²⁴¹ "Frontex, Security", <https://frontex.europa.eu/faq/security/>, (Erişim Tarihi: 6 Mart 2021).

engellemiştir. Ayrıca ikinci ve üçüncü sütunları yöneten Konsey'in oybirliği kuralı da terörizmle mücadelede etkili işbirliğinin önünde bir engeldir. Polis işbirliği üzerinde çalışmalar olsa da temel hak ve hürriyetlere müdahale ve terörizmle mücadele arasında dengenin kurulmasında zorluklar söz konusudur.²⁴² Lizbon Antlaşması'nın 1 Aralık 2009'da yürürlüğe girmesi, AB'nin 1993-99 arasındaki neredeyse tüm Adalet ve İçişleri konularını ve o zamandan beri polislik ve ceza hukuku konularını ilgilendiren üçüncü ayağının 16 yıllık ömrünü sona erdirmiş, Schengen müktesebatını AB hukuk düzenine ve bu müktesebatın büyük kısmına entegre etmiştir.²⁴³

AB terörizmle mücadelede gerçekleşen saldırılara ve uluslararası sistemde meydana gelen değişikliklere de bağlı olarak sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. Kurumların güçlendirilmesi, gerçekleşen terörist faaliyetleri ve gelişen saldırı yöntemleri doğrultusunda AB ve AB üye ülkeleri de önlemler ve yaptırımlarda yeniliklere gitmekte, gelişen teknoloji ve toplumsal değişimlerin de etkisiyle yeni yöntemler ve politikalar üretebilmektedir. Terörizmle mücadelede devletler, kurumlar ve eylemi gerçekleştiren aktörler dinamik yapıdadır. Bu doğrultuda geliştirilen politikalar ve kurumların görev ve yetkileri de değişim ve gelişime açıktır denebilir.

1. AB İç Güvenliğinin Aktörleri ve Dönüşümleri

Terörizmle mücadelede Lizbon Antlaşması öncesi çeşitli kurumlar ve aktörler aracılığıyla mücadele sürdürülmekteydi. Sınır kontrolleri, polis işbirliği, organize suçlarla ve uyuşturucu ticareti ile mücadele, göç politikası, güvenlik işbirlikleri gibi birçok alanda çalışmalar gerçekleştirilmiş, 11 Eylül saldırılarının etkisiyle de 2001 yılından sonra terörizmle mücadele AB'nin en önemli konuları arasına başı çekmiştir ve bu doğrultuda gerçekleştirilen işbirlikleri de hızla güçlendirilmiş, güncel olayların da etkisinde önemli

²⁴² Philippe Delivet, "The European Union and the fight to counter terrorism", **Fondation Robert Schuman**, European Issues, Mart 2016, Sayı 386, s.3.

²⁴³ Steve Peers, "The 'Third Pillar acquis' after the Treaty of Lisbon enters into force", **Statewatch Analysis, University of Essex**, Second version, 1 Aralık 2009, s2.

dönüşümler geçirmiştir. Lizbon Antlaşması'nın getirdiği yeniliklerden en önemlilerinden biri de Maastricht'le oluşturulmuş olan AB üç sütunlu yapının dağılmasıdır. Lizbon Antlaşmasıyla birlikte bu yapı tamamen ortadan kalkarak tüm sütunlar tek çatı altında toplanmıştır. Kimi görüşlere göre üç sütunlu yapı terörizmle mücadele gibi konularda çalışmalarda yavaşlatıcı niteliktedir ve bu yapının dağılmış olmasının AB terörizmle mücadele politikasının daha etkili olacağı yorumları yapılmıştır.

Lizbon Antlaşması; özgürlük, güvenlik ve adalet alanı yaratılmasına büyük önem vermektedir. Bu doğrultuda 2009'da, birkaç önemli yeni özellik tanıtılmıştır: eski sütun yapısının kaldırılmasına yanıt olarak gelen daha verimli ve demokratik bir karar alma prosedürü; AB Adalet Divanı için artan yetkiler ve ulusal parlamentolar için yeni bir rol bu yeni özelliklerin başlıcalarındandır. Temel haklar ise, yasal olarak bağlayıcı Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ile güçlendirilmiştir. Özgürlük, güvenlik ve adalet alanının hedefleri AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 67. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Özetle; üye devletlerin iç hukukuna saygı gösterilen bir alan oluşturulması; iç sınır kontrollerinin olmasının yanında ortak iltica, göç ve dış sınır kontrolleri hakkında politikalar geliştirilmesi; çeşitli suçlara karşı polis ve adli işbirliği ve kurumların koordinasyonunun güçlendirilmesiyle adil cezaların verilmesinin sağlanması; adalete erişimin kolaylaştırılması şeklinde sırlanabilir.²⁴⁴

Lizbon Antlaşması sonrasında, AB'nin iç güvenlikle ilgili konularda eskiye nazaran karar alma süreci "basitleştirilmiş" ve daha esnektir, yani daha önce kullanılan oybirliği kuralının aksine üye devletler arasında nitelikli çoğunluk yöntemi belirlenmiştir. Bu şekilde alınan kararların süreci hızlandırıyor olması terörizmle mücadelede önemli bir

²⁴⁴ “An area of freedom, security and justice: general aspects”, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/150/an-area-of-freedom-security-and-justice-general-aspects>, (Erişim Tarihi: 6 Nisan 2021).

gelişme olarak görülebilir. Ayrıca Avrupa Parlamentosu artık güvenlik ve savunma konularında da daha büyük bir gözetim rolüne ve tam ortak karar yetkisine sahiptir.²⁴⁵

Lizbon Antlaşmasıyla birlikte resmiyet kazanan Avrupa Konseyi, AB'nin siyasi gündemini belirlemek için AB liderlerini bir araya getirir ve AB ülkeleri arasındaki en yüksek siyasi işbirliğini temsil eder. İç güvenlik alanında, Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinin ardından Konsey bünyesinde yaşanan temel dönüşümlerden biri olan İç Güvenlik Operasyonel İşbirliği Daimi Komitesinin (COSI) rolü ve oluşumu hakkında Lizbon Antlaşması'nın 71. Maddesinde bilgiler verilmiştir. COSI'nin rolü; Cezai konularda kolluk kuvvetleri, sınır kontrolü ve adli işbirliği dahil olmak üzere AB iç güvenlik konularında etkili operasyonel işbirliğini sağlama, operasyonel işbirliğinin genel yönünü ve verimliliğini değerlendirme, konseyin terörist saldırılara veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlere tepki vermesine yardımcı olma şeklinde sıralanmaktadır.²⁴⁶

Terörizmle mücadelede önemli rolleri olan polis işbirliğini sağlayan EUROPOL de 2009 yılında, Lizbon Antlaşması ile AB'nin yetkisi altına girdiğinde tam bir AB Ajansı haline gelmiştir. Terörizmle mücadelede daha etkin olunması amacıyla 2016 yılında EUROPOL bünyesinde bir operasyon merkezi ve uzmanlık merkezi olan Avrupa Terörizmle Mücadele Merkezini (ECTC) kurulmuştur. ECTC çalışmalarında; terörizmin finansmanı konusunda istihbarat ve uzmanlığın paylaşılması, yabancı savaşçılar ile mücadele, çevrimiçi terörizm propagandası ve aşırılık, silah kaçakçılığı, terörizmle mücadele yetkilileri arasında uluslararası işbirliği gibi konulara odaklanılmıştır.²⁴⁷ Lizbon Antlaşmasıyla EUROPOL'un uzmanlık alanlarının genişletilmesi, kolluk

²⁴⁵Thomas Renard. "EU Counterterrorism Policies and Institutions After the Lisbon Treaty", **Center on Global Counterterrorism Cooperation**, Eylül 2002, ss. 1-20.

²⁴⁶ "Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security (COSI)", <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/standing-committee-operational-cooperation-internal-security/>, (Erişim Tarihi: 6 Nisan 2021).

²⁴⁷ European Counter Terrorism Centre – ECTC.

kuvvetleri operasyonları için destek kapasitesinin sağlanması, tehdit değerlendirmesinin etkin biçimde sağlanması hedefleri eklenmiştir.²⁴⁸

Lizbon Antlaşması'nda üzerinde durulan konulardan biri de göç politikası ve sınır kontrollerinin güçlendirilmesiyle AB güvenlikleştirilmesi olmuştur. Sınır güvenliği ve geçiş kontrolleri artan terörist faaliyetleri doğrultusunda AB için terörizmle mücadelede temel konular arasında yer almaktadır. AB sınır güvenliğinde büyük öneme sahip olan FRONTEX terörizmle mücadelede AB'ye önemli katkılar sunmuştur. Lizbon Antlaşması'yla da üzerinde bir takım değişikliklerin meydana geldiği kurumlardan biridir. FRONTEX'in faaliyetlerini düzenleyen yasal çerçevede yapılan ilk değişiklik, Hızlı sınır müdahale ekiplerini (RABIT) kuran 863/2007 sayılı Tüzüğün kabul edilmesidir. RABIT'ler, esasen, katılımcı Üye Devletler tarafından özellikle acil ve istisnai bir baskı durumuyla karşı karşıya olan talepte bulunan Üye Devlete hızlı ve sınırlı operasyonel yardım sağlamak amacıyla görevlendirilen bir sınır koruma görevlileri havuzudur.²⁴⁹ Genel olarak kurumun yetkilerinin güçlendirilmesi ve operasyon kapasitesinin artırılması üzerinde çalışılmıştır. 2015 yılında gerçekleşen göçmen krizini etkisiyle önemi artan FRONTEX, Konsey'in Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı'na dönüştürülmesi teklifi sonrası AB'nin tam teşekküllü ajansları arasında yerini almıştır. Ayrıca izinsiz girişler, oturma ve sığınma izinleri koşulları, yasadışı sınır geçişleri, özellikle kadın ve çocuklar olmak üzere insan kaçakçılığı gibi konular da Lizbon Antlaşmasında sınır güvenliği ile göç ve iltica politikaları dahilinde ele alınmıştır.

AB kurumlarından Lizbon ile birlikte önemli değişimlere uğrayan kurumlardan biri de EUROJUST olmuştur. EUROJUST'ın rolü 2008 EUROJUST Kararı Madde 85 ile

²⁴⁸ Treaty of Lisbon, Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community, 2007/C 306/01, 17 Aralık 2007, Bölüm 5, Madde 65F.

²⁴⁹ Rapid border intervention teams (RABIT), Regulation (EC) No 863/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a mechanism for the creation of Rapid Border Intervention Teams and amending Council Regulation (EC) No 2007/2004 as regards that mechanism and regulating the tasks and powers of guest officers, 03 Ekim 2007.

güçlendirilmiş olsa da, Lizbon Antlaşması ile değiştirilen Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın, entegre bir AB ceza adaleti sistemine doğru daha da kesin bir evrimle önemli bir değişim potansiyeli sağlamaktadır. Madde 85e göre; EUROJUST'ın misyonu; iki veya daha fazla Üye Devleti etkileyen ciddi suçlarla ilgili olarak ulusal soruşturma ve kovuşturma makamları arasındaki koordinasyonu ve işbirliğini, EUROPOL veya üye devletler tarafından yürütülen operasyonlar ve sağlanan bilgiler temelinde desteklemek ve güçlendirmektir. Bu bağlamda, Avrupa Parlamentosu ve Konsey, olağan yasama usulüne uygun olarak kabul edilen tüzükler vasıtasıyla EUROJUST'ın yapısını, işleyişini, faaliyet alanını ve görevlerini; ceza soruşturmalarının başlatılması ve yürütülen kovuşturmaların başlatılmasını teklif etmek, bahsi geçen soruşturma ve kovuşturmaların koordinasyonunu sağlamak, yargı yetkisi çatışmalarının çözümü ve Avrupa Yargı Ağı ile yakın işbirliği dahil olmak üzere adli işbirliğinin güçlendirilmesi konusunda çalışmalar yapmak şeklinde belirlemiştir.²⁵⁰ Bu zamana kadar, cezai soruşturmaların başlatılması, yargı sistemine bağlı olarak, ya bir soruşturma yargıci ya da sorumlu bir savcı ve soruşturma çalışmalarının büyük bir kısmı ile tamamen ulusal makamlara bağlıdır. EUROJUST'ın, mevcut EUROJUST kararı kapsamında halihazırda öngörülen ulusal makamlar tarafından kovuşturma başlatılmasını önerme olasılığı ve EUROJUST'a cezai soruşturma başlatma yetkisi verilmesi sağlanan gerçek yenilikçi unsurdur denebilir.²⁵¹

2. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının Kurumsallaşması ve AB Terörizmle Mücadele Politikası Üzerinde Etkisi

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP), Maastricht Antlaşması'nın ikinci sütunu olarak ortak bir savunma politikasının başlangıcı olmuştur. 3 Haziran 1999'da

²⁵⁰ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, Part 3, Başlık 5, Bölüm 4, Madde 85.

²⁵¹ Jörg Monar, "Eurojust and the European Public Prosecutor Perspective: From Cooperation to Integration in EU Criminal Justice?", **Perspectives on European Politics and Society**, Cilt 14, Sayı 3, 2013, ss. 339-356.

gerçekleştirilen Konsey toplantısında Avrupa Konseyi, güvenlik ve savunma ile ilgili ortak bir Avrupa politikası konusundaki tartışmasını sürdürmüş ve ortak bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının (AGSP) daha da geliştirilmesine ilişkin bildirgeyi yayınlamıştır.²⁵² 16 Aralık 2002 yılında ise AGSP görevlerini gerçekleştirmek için NATO yapılarının, mekanizmalarının ve varlıklarının kullanımına izin veren 'Berlin Plus' düzenlemesi imzalanmıştır. Avrupa güvenlik ve savunma politikasında önemli bir adım da 2003 yılında atılmış, Brüksel'deki zirvede bir Avrupa Güvenlik Stratejisi kabul edilmiştir. Belgenin amacı, daha iyi bir dünyada güvenli bir Avrupa elde etmek, AB'nin karşı karşıya olduğu tehditleri belirlemek, stratejik hedeflerini tanımlamak ve Avrupa için siyasi çıkarımları ortaya koymaktır. 'Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa' başlıklı Avrupa Güvenlik Stratejisi, AB'nin güvenlik ortamını ilk kez analiz eden ve tanımlayan, temel güvenlik zorluklarını belirlemiş ve belgede bu tehditler; terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, organize suç olarak belirlenerek güvenliğin sağlanmasında nelerin göz önünde bulundurulacağı konusunda önemli bir çerçeve çizmiştir.²⁵³

AGSP ve ODGP ilk günlerinde terörizmle mücadele düşünülerek kavramsallaştırılmamış veya kurumsallaştırılmamıştır. Bu iki boyut arasındaki retorik bağ, ancak Olağanüstü Avrupa Konseyi'nde 21 Eylül 2001'de başlayan ve Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle biten bir dönemde oluşmaya başlamıştır. Eylül 2001 terörist saldırıları, Avrupa ruhunu temelden sarsmış ve siyasi yetkilileri, ortak dış politika ve güvenlik politikasını geliştirmek de dahil olmak üzere, tüm Birlik politikalarını kapsayan koordineli ve disiplinler arası bir yaklaşım yoluyla, terörizmle mücadeleye AB katkısı vermeye yönlendirmiştir. AGSP dahil olmak üzere ODGP'nin terörizmle

²⁵² Cologne European Council 3 - 4 June 1999 Conclusions of The Presidency, 3 – 4 Haziran 1999, Köln, https://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm#V, (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021).

²⁵³ "A secure Europe in a better world. European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003", <https://www.europeansources.info/record/a-secure-europe-in-a-better-world-european-security-strategy-brussels-12-december-2003/>, (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021).

mücadeleye katkısına ilişkin bir Deklarasyon yayınlayan 21 Eylül 2001 olağanüstü Avrupa Konseyi toplantısında alınan kararlar doğrultusunda terörizmle mücadele AB'nin temel konuları arasında olacağı anlaşılmaktadır.²⁵⁴

AB'nin uzun yıllar üzerinde durduğu güvenlik konusu ve ortak savunma politikası oluşturma fikri birçok toplantıda tartışma konusu olmuş, çeşitli sözleşmelerde yer edinmiştir. Ancak AGSP'ye ait hükümlerin yer aldığı ilk AB kurucu Antlaşma Lizbon Antlaşması olmuştur.²⁵⁵ Lizbon Antlaşmasıyla getirilen en önemli değişikliklerden biri de AB'yi dış politikalarda temsil etmesi amaçlanan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi makamının oluşturulmasıdır. Aslen Amsterdam Antlaşması uyarınca oluşturulmuş makam, Ortak Güvenlik Savunması politikası da dahil olmak üzere Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını yürütür, Dış İlişkiler Konseyi'ne başkanlık eder ve Avrupa Komisyonu'nun başkan yardımcılarında biridir ve AB'nin dış eyleminin tutarlılığını sağlamaktadır. Aynı zamanda Komisyon içinde, dış ilişkilerdeki misyonuna yüklenen sorumluluklardan ve AB'nin dış eyleminin diğer yönlerini koordine etmekten sorumludur.²⁵⁶

Lizbon Antlaşmasıyla savunma alanında gerçekleştirilen önemli unsurlardan biri de 1992'de Batı Avrupa Birliği (WEU) Bakanlar Konseyi'nde kararlaştırılmış olan Petersberg görevleri üzerinde değişikliklerin meydana gelmesidir. İnsani yardım, barışın tesisi gibi konuları kapsayan Petersberg Görevlerine 2009'da Lizbon Antlaşmasıyla hali hazırda olan barış ve insani yardımı kapsayan görevlerinin yanında; çatışma önleme ve barışı koruma görevleri, ortak silahsızlanma operasyonları, askeri tavsiye ve yardım

²⁵⁴ Bruno Oliveira Martins ve Laura C. Ferreira-Pereira, "Stepping inside? CSDP missions and EU counter-terrorism", **European Security**, Cilt 21, Sayı 4, 2012, ss. 537-556.

²⁵⁵ Galym Zhussıpbek, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Tanımı ve Düşünsel Arka Planı", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 5, Sayı: 19, 2009, s.72.

²⁵⁶ High Representative of The Union For Foreign Affairs And Security Policy, <http://www.euforneighbourhood.eu/glossary/high-representative-of-the-union-for-foreign-affairs-and-security-policy/>, (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021).

görevleri, çatışma sonrası stabilizasyon görevleri de eklenerek genişletilmiştir.²⁵⁷ Madrid ve Londra'daki terörist saldırıların neden olduğu travmatik deneyimlerin etkisiyle de, Lizbon Antlaşması, bir üye devletin terörist saldırıya kurban gitmesi durumunda karşılıklı yardımlaşmayı öngören 'Dayanışma Maddesi'ni yeniden teyit etmiş, devletlerarası dayanışma ve ulus ötesi terörizm arasında kurulan bağlantı, ülkelerin Birliğin terörizmle mücadele dış boyutuna istikrar ve barış adına daha fazla serbestlik ve tutarlılık verme eğiliminin belirtisi olmuştur. Yapılandırılmış İşbirliği kavramı, Karşılıklı Savunma Maddesi, Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi tarafından yönetilen Dış Eylem Hizmetinin oluşturulması, çapraz sütunlaşma, fikrinin ortak bir kabulünün yanı sıra, AB'nin AGSP'yi terörizmle mücadele stratejisinin ayrılmaz bir parçası haline getirmesi için talep edilen siyasi gücü ve gücü yaratabilecek yeni bir AB güvenlik mimarisi yaratmıştır.²⁵⁸

11 Eylül saldırıları ve AB sınırları içerisinde gerçekleşmiş saldırıların etkisi AB'nin bir çok kurumu ve yapısında dönüşümlere sebep olmuş, odak noktasını terörizm ve güvenliğin sağlanması yönünde etkilemiştir. ODGP ve ASGP de terörizmin yıkıcı etkisinin getirdiği değişimlerden etkilenmiş 2001 sonrasında yönünü terörizm ve güvenlik konularına çevirmiştir. Lizbon Antlaşmasıyla da kurumsallaşan bu alan terörizmle mücadelede etkinliğin artırılmasını ve güvenli bir AB yapısının oluşturulmasında etkinliğini artırmıştır denebilir.

3. AB Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü

Terörizmle mücadelede AB çok çeşitli kurumlarla çalışmakta, üye devletler ve üçüncü ülkelerle de sürekli iletişim sağlanmaktadır. 2001 saldırılarından sonra AB'de

²⁵⁷ Consolidated version of the Treaty on European Union - Title V: General Provisions on the Union's External Action and Specific Provisions on the Common Foreign and Security Policy - Chapter 2: Specific provisions on the common foreign and security policy - Section 2: Provisions on the common security and defence policy, Başlık 5, Bölüm 2, Madde 42.

²⁵⁸ Martins, , "Stepping inside? CSDP missions and EU counter-terrorism", ss. 541-544.

artan terörizmle mücadele çalışmaları 2004 Madrid, 2005 Londra saldırıları sonrasında devam etmiş, terörizmle mücadelede aktif rol oynayan kurumlar ve oluşumlar arasında iletişimin sağlanması ve koordinasyon gerekli hale gelmiştir.

Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü'nün kurulması 2004 yılında planlanmış, 19 Eylül 2007'de o zamanın AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi olan Javier Solana tarafından Gilles de Kerchove'nin AB Terörizmle Mücadele Koordinatörü olarak atanmasıyla hayata geçirilmiştir. Koordinatörlüğün temel amacı terörizmle mücadelede koordinasyonun sağlanmasıyla daha etkili mücadelenin sürdürülmesidir. Görev ve sorumlulukları arasında AB İstihbarat Analiz Merkezi ve EUROPOL tarafından hazırlanan tehdit analizi ve raporlara dayalı olarak öneriler geliştirmesi, AB terörizmle mücadele stratejisinin uygulanmasının yakından izlenmesi, Konseye düzenli raporlar sunarak sürekli bilgilendirilmenin sağlanması, Konsey, Komisyon ve EEAS'ın ilgili hazırlık organları ile koordinasyon sağlamak ve bilgi alışverişini gerçekleştirmek, üçüncü ülkelerle işbirliği kurulması amacıyla iletişimi geliştirmede aktif rol üstlenmek şeklinde özetlenebilir.²⁵⁹

4. Stockholm Programı

Stockholm Programı 1999 Tampere ve 2004 Lahey'de kararlaştırılan 5er yıllık programların devamı niteliğinde olup, bu programların üçüncüsüdür ve 2010 – 2014 yılları arasını kapsamaktadır. Program, temel hakların korunması, mahremiyet, azınlık hakları ve özel korumaya ihtiyaç duyan grupların hakları ile Avrupa Birliği vatandaşlığı konularında ortak politikalar için yönergeler içermektedir. Program ayrıca, Devlet makamları arasında sınır geçişi veri alışverişi ve İnternetin gözetimi alanındaki tedbirlere yönelik planları da ana hatlarıyla açıklar. Programın çalışma programı, aynı zamanda,

²⁵⁹ Counter-Terrorism Coordinator, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/>, (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2021).

Avrupa'da güvenliği garanti ederken, temel özgürlüklere ve mahremiyete saygıyı garanti altına almak için AB'nin nasıl çalışması gerektiğine de büyük önem vermektedir.²⁶⁰

Stockholm Programı'nda AB güvenlik alanının oluşturulması da temel konular arasında bulunmaktadır. Terörizm AB'nin güvenliğini tehdit eden önemli bir unsurdur ve diğer AB programlarında olduğu gibi Stockholm Programında da önemli yer tutmaktadır. Avrupa Konseyi tarafından, teröristlerden kaynaklanan tehdidin önemini koruduğu ve hem uluslararası toplumun terörizmle mücadele girişimlerine hem de ortaya çıkan yeni fırsatlara yanıt olarak sürekli geliştiği vurgulanmış ve terörizmi önleme, takip etme, koruma ve müdahale etme olmak üzere dört iş kolundan oluşan terörizmle mücadele stratejisini yeniden teyit etmekte ve önleme hattının güçlendirilmesi çağrısında bulunulmuştur. Terörizmle mücadelede birlik ve üçüncü ülkelerle iletişimin kuvvetlendirilmesine vurgu yapılarak koordinasyonun sağlanması hedeflenmiştir.²⁶¹

Programda radikalleşmenin önlenmesi üzerinde durulmuş, Üye Devletlerin, özellikle şiddet içeren, militan aşırılıktan kaynaklanan tehditler de dahil olmak üzere radikalleşme veya tehdit belirtilerinin erken tespitine izin vermek için önleme mekanizmaları geliştirmeleri tavsiyesinde bulunulmuştur. Radikalleşmeye karşı üye devletlerin ulusal düzeyde de çalışmalar yaparak güvenliğini tehdit edebilecek özellikle şiddet içeren aşırılıkları önlemeleri çağrısı yapılmıştır. Üye Devletler, hükümet kurumları ve Komisyon, sivil toplumla birlikte, olgunun altında yatan tüm faktörleri anlamak ve insanları pes etmeye teşvik eden stratejileri teşvik etmek için özellikle yerel düzeyde çabalarını artırmak ve daha yakın işbirliği yaparak radikalleşmeye karşı kökten çözümler üretilmesi hedeflenmiştir.²⁶²

²⁶⁰ Stockholm Programme, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/stockholm-programme_en , (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2021).

²⁶¹ "The Stockholm Programme—An open and secure Europe serving and protecting citizens". **Official Journal of the European Union** C 115/8. Cilt 53, 4 Mayıs 2010, Madde: 4.5.

²⁶² İbid, Madde 5.

Terörizmle mücadelede, teröristlerin iletişim yollarını kesmek ve saldırı bölgelerini önceden tahmin ederek saldırılara gerçekleşmeden müdahale etmek hayati önem taşımaktadır. ‘Avrupa Konseyi, internet dahil olmak üzere terörizm propagandasının yayılması için kullanılan yöntemlerin daha iyi anlaşılmasının önemini vurgulamaktadır. Bu, daha iyi teknik kaynaklar ve bilgi birikimi gerektirecektir. Seyahat eden halk üzerindeki etkiyi azaltmak için ulaştırma operatörleri ile yakın işbirliği içinde, tehdit analizinin yanı sıra havacılık ve deniz güvenliği ile ilgili çalışmalar geliştirilmelidir. Kentsel toplu taşıma ve yüksek hızlı demiryolu ağları gibi potansiyel hedeflerin yanı sıra enerji ve su altyapılarına daha fazla dikkat edilmelidir.’²⁶³ İbaresini bu düşünceleri destekler niteliktedir.

Terörizmle mücadelede en önemli unsurlardan biri de teröristlerin finansal kaynaklarının önlenmesidir. Stockholm Programında, terörizmin finansmanı ile mücadele araçlarının, finansal sistemin yeni potansiyel kırılganlıklarının yanı sıra nakit kaçakçılığı ve para hizmetlerinin kötüye kullanılması ve teröristler tarafından kullanılan yeni ödeme yöntemlerine uyarlanması gerektiği vurgusu yapılmış ve bu doğrultuda; hayır kurumları için şeffaflığın ve sorumluluğun artırılması, Terörizmle Mücadele Finansmanı önlemlerinin detaylandırılmasında ve güncellenmesinde yeni ödeme yöntemlerini dikkate alma, terörizmin finansmanını izleme olanakları geliştirme, finans kuruluşlarına geri bildirimini iyileştirmek için önlemler sunma kararları alınmıştır.²⁶⁴

Stockholm Programını Lahey ve Tampere programlarından ayıran özellik terörizmin gelişen ve değişen yapısına uyumlu, teknolojik gelişmelerle paralel olarak tepkiler verilmesidir. Bu durum da AB terörizmle mücadele politikasının uluslararası sistemde ve AB içinde gerçekleşen terörist faaliyetlerinden etkilendiğinin göstergesidir denebilir. AB içinde meydana gelen terörist eylemlerin de etkisiyle terörizmle

²⁶³ İbid. Madde 5.

²⁶⁴ İbid, Madde 5.

mücadelenin yöntemleri ve odak noktaları değişmekte, terörizmle mücadele politikası dinamik ve değişken yapısını korumaktadır.

5. AB Sınırları İçinde Meydana Gelen Terörizm Olayları ve AB Terörizmle Mücadele Politikası Üzerinde Etkisi

AB'nin terörizmle mücadele gündemi büyük ölçüde krize dayalıdır ve meydana gelen 11 Eylül saldırıları; Madrid ve Londra'da gerçekleşen patlamalar; Paris, Nice ve Berlin'de gerçekleşen olaylar gibi şoklardan büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu şokların tümü İslamcı terörizmle ilgili olduğu için, AB'nin terörizmle mücadele ana odağı İslamcı terörizm üzerine olmuştur. Sol örgütlerin ve anarşizm kaynaklı terörist saldırıların büyük ölçüde azaldığı söylenebilir. AB içinde meydana gelen olayların kaynaklarının önlenmesi amacıyla çeşitli politikalar uygulanmış ve yeni kurumlar kurulmuştur.

a. AB İçinde Yükselen Tehdit: Madrid ve Londra Saldırıları

Avrupa'nın en kanlı saldırıları arasında Madrid ve Londra saldırıları öne çıkmaktadır. 11 Mart 2004 tarihinde meydana gelen Madrid saldırısında 191 kişi hayatını kaybetmiş yüzlerce kişi yaralanmıştır. Saldırı Madrid'in en işlek yerlerinde 10 ayrı trende toplamda 110 kg olan patlayıcıların uzaktan bir sistemle patlatılmasıyla meydana gelmiştir. Saldırı sabahın erken saatlerinde 07.30 civarında 4 terörist tarafından gerçekleştirilmiştir.²⁶⁵ İlk etapta ETA tarafından gerçekleştirildiği sanılan saldırının ETA tarzına ve amaçlarına uymadığı, daha farklı amaçlar güden uluslararası boyutta tehdit oluşturan radikal İslamcı teröristler tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Akşam saatlerinde ise Ebu Hafız El Mesri Tugayları adıyla El-Kaide için çalışan örgüt suçu üstlenmiş, saldırının sebebi olarak ise İspanya'nın ABD ile yaptığı işbirliğini ve İspanya'nın Irak'ta asker bulundurmasını öne sürmüştür. Saldırının İspanya

²⁶⁵ "Terör Olayları Takvimi, Son 50 yılda Meydana Gelen Terör Olayları 2004 / Madrid Tren Bombalamaları", <https://terortakvimi.wordpress.com/2004/03/11/2004madrid-tren-bombalamalari/>, (Erişim Tarihi: 20 Mart 2021).

seçimlerinden üç gün önce gerçekleşmiş olması seçim sonuçlarında etkili olmuştur. Seçimleri iktidar partisine karşı kazanan, Irak’tan askerlerini çekeceğini söyleyen sosyalist parti olmuştur.²⁶⁶

7 Temmuz 2005 tarihinde Avrupa büyük bir kanlı saldırıya daha maruz kalmıştır. Londra’da gerçekleştirilen bombalı saldırıda 52 kişi hayatını kaybetmiş yüzlerce kişi yaralanmıştır. Eylem dört metro istasyonuna bomba konulması ve bir canlı bombanın kendini patlatmasıyla gerçekleşmiştir. İlk olarak arızdan kaynaklanan bir patlama olduğu dşnlmş ancak gün içinde patlamanın terörizm eylemi olduğu anlaşılmıştır. Eylem Madrid saldırılarında olduğu gibi El-Kaide bağlantılı bir örgüt tarafından üstlenilmiş ve eylemin sebebi İngiltere’nin Irak ve Afganistan politikaları olduğunu açıklamıştır.²⁶⁷

AB sınırları içinde gerçekleştirilmiş terörizm eylemi kuşkusuz AB içinde büyük endişe oluşturmuştur. 11 Eylül saldırıları sonrası AB’nin içinde dinle ilgisi olan ve büyük çapta gerçekleştirilen Madrid ve Londra terörist saldırıları AB’nin bu yeni terörizmle yüzleşmesine sebep olmuştur. AB’nin bu güne kadar uyguladığı terörizmle mücadele politikasında yeniliklere gidilmiş tedbirler artırılmıştır. Terörizm tehdidinin dışarıdan geldiği üzerinde durulmuş ve bu doğrultuda yeni politikalar belirlenmiştir.²⁶⁸ Küresel terörizmle mücadele etmek bir devletin tek başına üstesinden gelebileceği bir konu değildir. Bir ülkenin içinde gerçekleştirilen terörizm eylemi, tüm dünya halkına karşı gerçekleştirilmiştir ve dünya barışını hedef almaktadır. Ayrıca Avrupa’nın merkezinde meydana gelen bu olaylar işbirliğini artırma konusunda da güçlü teşvik ediciler olmuştur.

Madrid’de gerçekleştirilen kanlı saldırıların ardından 10 gün sonra 25 Mart 2004’te Avrupa Konseyi toplanmış ve Terörizmle Mücadele Deklarasyonu’nu

²⁶⁶ İbid.

²⁶⁷ “Londra’da terör dehşeti”, 7 Temmuz 2015, <https://www.dw.com/tr/londrada-ter%C3%B6r-deh%C5%9Feti/a-2524487>, (Erişim Tarihi: 20 Mart 2021).

²⁶⁸ Rik Coolseat, “EU counterterrorism strategy: value added or chimera?”, **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Cilt 86, Sayı 4, Temmuz 2010, ss. 857-873.

çıkarmıştır. Bu terörizm eyleminin AB değerlerine yapılmış olan bir saldırı olduğu ve terörizmin topluma karşı oluşturduğu tehdidin korkunç bir hatırlatıcısı nitelik taşıdığı vurgulanarak; AB ve Üye Devletlerince, Birliğin temel ilkelerine, Birleşmiş Milletler Şartı hükümlerine ve Birleşmiş Milletler Güvenliği kapsamında belirlenen yükümlülüklerle uygun olarak her tür terörizmle mücadele etmek için ellerinden gelen her şeyi yapma sözü verilmiştir.²⁶⁹

Avrupa Konseyinde, güvenlik stratejileri başlığı altında; Madrid olayları ışığında, terörizmle mücadele tedbirlerinin acilen uygulanması vurgusu yapılmıştır. Ayrıca uzun vadeli bir AB stratejisinin geliştirilmesi gerekliliği dile getirilmiştir.²⁷⁰ Geçmişte alınmış terörizmle mücadele kararlarının en geç 2004'de kadar uygulamaya konulması ve işbirliğinin güçlendirilerek terörizmle mücadelede devletlerin ve kurumların çalışmalarının kolaylaştırılması çağrısı yapılmıştır. Avrupa Konseyi, terörizmin oluşturduğu tehdide yanıt olarak kapsamlı ve güçlü bir şekilde koordineli bir yaklaşımın gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre Avrupa Konseyi bir Terörizmle Mücadele Koordinatörü pozisyonunun oluşturulmasını kabul etmiştir. Konsey Sekreteryası bünyesinde çalışacak olan Koordinatör, Konseyin terörizmle mücadele çalışmalarını koordine edecek ve Komisyonun sorumlulukları gereğince, Birliğin emrindeki tüm araçların bir bakış açısıyla gözden geçirilmesini sağlayacaktır.²⁷¹

İyileştirilmiş sınır kontrolleri ve belge güvenliği, terörizmle mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, Avrupa Konseyi, bu alandaki önlemlere ilişkin çalışmaların hızlandırılması gerektiğini vurgulamaktadır.²⁷² Bu doğrultuda pasaportlarda biyometrik fotoğraf uygulaması, çalıntı ve kayıplarla ilgili bilgi alışverişini sağlayacak sistem çalışmaları, yolcu verilerinin kullanılmasına ilişkin çalışmalar öngörülmüştür.

²⁶⁹ Declaration on Combating Terrorism, Introduction, 25 Mart 2004, Brüksel, s.1.

²⁷⁰ Ibid, s.2.

²⁷¹ Ibid, ss. 3-5.

²⁷² Ibid, s.7

Aynı zamanda her türlü ulaşım sisteminin güvenliğinin güçlendirilmesi çağrısında bulunulmuştur. Gemi, uçak, tren gibi her türlü aracın, toplumun korunması amaçlı güvenliği sağlanmalıdır.

Terörizmle Mücadele Deklarasyonu'nun ardından terörizmle mücadele için gözden geçirilmiş bir Eylem Planının hazırlanmasını zorunluluğu doğmuştur. 15 Haziran 2004'te Brüksel'de toplanan Avrupa Konseyi, 1 Mart'ta Madrid'de meydana gelen terörist saldırıların temel tartışma konusu olduğu toplantıda Terörizmle Mücadele Eylem Planı hazırlayarak yol haritası belirlemiştir. Ağırlıklı olarak Terörizmle Mücadele Deklarasyonundan faydalanılarak hazırlanan eylem planında işbirliğini arttırarak mücadeleyi güçlendirmek; Teröristlerin mali ve ekonomik kaynaklara erişimini azaltmak; AB organlarının ve üye devletlerin teröristleri tespit etme, soruşturma ve kovuşturma ve terörist saldırıları önleme kapasitesini en üst düzeye çıkarmak; uluslararası taşımacılığın güvenliğini korumak ve etkili sınır kontrol sistemleri sağlamak; Avrupa Birliği'nin ve üye Devletlerin bir terörist saldırının sonuçlarıyla başa çıkma kapasitesini arttırmak; Terörizmin desteklenmesine ve teröre dahil edilmesine katkıda bulunan faktörleri ele almak; Terörizmle mücadele kapasitesinin veya terörizmle mücadele taahhüdünün güçlendirilmesi gereken öncelikli Üçüncü Ülkelere yönelik AB dış ilişkileri kapsamındaki eylemleri hedeflemek olarak sırlanabilecek yeni amaçlar belirlenmiştir.²⁷³

Tarihi, Avrupa Savunma Topluluğuna kadar dayanan Avrupa Savunma Ajansı 12 Temmuz 2004'te kurulmuştur. Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikaları kapsamında çalışmalarını sürdürmekte olan kurum, Lisbon Antlaşmasıyla bir takım değişikliklere uğramıştır. Avrupa Savunma Ajansı, daha önce bahsedilen Konsey kararında belirtilen genel misyon kapsamında üç ana misyona sahiptir: Avrupa Birliği Üye Devletleri arasında savunma yeteneklerinin ve askeri işbirliğinin geliştirilmesini desteklemek;

²⁷³ EU Plan of Action on Combating Terrorism, Council of the European Union, 15 Haziran 2004, Brüksel, s. 5.

savunma Araştırma ve Teknolojisini (R&T) teşvik etmek ve Avrupa savunma endüstrisini güçlendirmek; AB politikasına askeri bir ara yüz olarak hareket etmek.²⁷⁴

AB; polis, gümrük ve adli işbirliğini güvence altına alma ve iltica, göçmenlik ve dış sınır kontrollerine getirdiği düzenlemelerine 3 Mart 2005'te gerçekleştirilen Lahey Programıyla yeni düzenlemeler eklemiştir. Lahey programının amacı; Birliğin ve Üye Devletlerin temel hakları, asgari usul güvencelerini ve adalete erişimi garanti altına alma, Cenevre Mülteciler Konvansiyonu ve diğer uluslararası antlaşmalara uygun olarak, Göç akışlarını düzenleme ve Birliğin dış sınırlarını kontrol etme, organize sınır ötesi suçlarla mücadele ve terörizm tehdidini bastırma, EUROPOL ve EUROJUST'ın potansiyelini gerçekleştirme, yargı kararlarının ve belgelerin karşılıklı tanınmasını daha ileri götürme ihtiyacı hem medeni hem de ceza davalarında ve hukuki ve ailevi konularda sınır ötesi sonuçları olan davalarda yasal ve adli engelleri ortadan kaldırmak şeklinde, Lahey programı belgesinin giriş bölümünde belirtilmiştir.²⁷⁵ 2004 Madrid saldırıları dolayısıyla güvenlik AB için öncelikli konular arasındadır. Lahey Programında da güvenlik ve adalet alanlarında işbirliğine büyük önem verilmiştir. Güvenliğin sağlanması amacıyla bilgi alışverişini artırma ve iletişimi güçlendirmeye karar verilmiştir. Ayrıca polis işbirliğinin de güçlendirilmesi kararlaştırılarak Sınır ötesi organize ve diğer ciddi suç ve terörizmle etkili bir şekilde mücadele etmek, Üye Devletlerin polis ve gümrük makamları arasında ve EUROPOL ile yoğunlaştırılmış pratik işbirliğini ve bu alandaki mevcut araçların daha iyi kullanımının gerekliliği belirtilmiştir. EUROPOL ve EUROJUST'ın görevleri üzerinde durulmuş ve güvenliği sağlamak için bu kurumlara düşen sorumluluk üzerinde durulmuştur. Operasyonel işbirliğinin öngörüldüğü planda Özgürlük, güvenlik ve adalet alanının tüm bölümlerinde kolluk kuvvetleri ve diğer kurumlar tarafından operasyonel

²⁷⁴ “European Defence Agency, Mission”, <https://eda.europa.eu/who-we-are/Missionandfunctions#> (Erişim Tarihi: 23 Mart 2021).

²⁷⁵ “The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union, Introduction”, **Official Journal of the European Union**, Mart 2005, Bölüm: Giriş.

faaliyetlerin koordinasyonu ve Konsey tarafından belirlenen stratejik önceliklerin izlenmesi sağlanması kararlaştırılmıştır. Uyuşturucu ticareti ve üretiminin yanı sıra rehabilitasyon ve bağımlılıkla mücadele konuları da uyuşturucuyla mücadele kapsamında ele alınmıştır. Organize suçlar ve yolsuzlukla mücadele ve bu suçların önlenmesi konuları üzerinde de durularak yine polis işbirliğinin gerekliliği vurgulanmaktadır.²⁷⁶

Avrupa Konseyi, temel haklara tam uyum içinde terörizmin etkili bir şekilde önlenmesi ve mücadele edilmesinin Üye Devletlerin faaliyetlerini kendi güvenliklerini sağlamakla sınırlamamalarını, aynı zamanda bir bütün olarak Birliğin güvenliğine odaklanmalarını gerektirdiğinin altını çizerek terörizm hakkında yapılacak çalışmaları şu şekilde sırlamaktadır:

- İstihbarat ve güvenlik hizmetlerinin yetkilerini yalnızca kendi güvenliklerine yönelik tehditlere karşı koymak için değil, aynı zamanda, duruma göre, diğer Üye Devletlerin iç güvenliğini korumak için de kullanmak;
- Diğer Üye Devletlerin iç güvenliğine yönelik tehditlerle ilgili olarak hizmetlerinde mevcut olan herhangi bir bilgiyi diğer Üye Devletlerin yetkili makamlarının dikkatine derhal getirmek;
- Kişilerin veya malların terörizm tehdidi ile bağlantılı olarak güvenlik servislerince gözetim altında olduğu durumlarda, sınırı geçmeleri nedeniyle gözetimlerinde boşluk kalmamasını sağlamak.²⁷⁷

Terörizmle mücadelede EUROPOL'e önemli ölçüde görev düşmektedir. Bilgi alışverişi ve polis işbirliği terörizmle mücadelede kilit roledir. Ayrıca Konsey, içişleri ve adli alanlarda işbirliğini de güçlendirmeyi hedeflemektedir. Lahey Programında sınır güvenliği ve göç kontrolü önemli yer tutmaktadır. AB'nin terörizmle mücadele ve

²⁷⁶ İbid, C9,C10.

²⁷⁷ İbid, C8.

güvenlik politikasında sınır kontrolleri önemini giderek arttırmaktadır. Özellikle AB sınırları içinde gerçekleşen radikal İslamcı terörist saldırıları önlemek için göç kontrolü ve vize sınırlamaları önemli yere sahiptir.

Madrid saldırılarının üzerinden çok geçmeden gerçekleşen Londra saldırıları AB'nin çözümlerinin yetersiz olduğunu, terörizmle mücadelede yeni ve etkili çözümlere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Londra saldırılarından sonra 30 Kasım 2005 tarihinde, AB Terörizmle Mücadele Stratejisi oluşturulmuştur. Terörizmle etkili bir şekilde mücadele etmek için strateji 4 önceliğe odaklanılmıştır; önleme, koruma, takip ve yanıt. Önleme; radikalleşmenin ve teröristleşmenin nedenlerini anlamaya ve bunları erken evrede çözmeye dayanır. Koruma; dış sınırların ve ulaşım güvenliğinin sağlanması, stratejik hedeflerin korunması olarak tanımlanmaktadır. Takip ise; teröristlerin maddi manevi tüm kaynaklarını kesmek ve polis işbirlikleriyle daha AB sınırlarına ulaşmadan teröristleri takip altına almak amacındadır. Tepki son adımdır ve bir terörist saldırısının sonuçlarını hazırlamak, yönetmek ve en aza indirmek anlamına gelmektedir.²⁷⁸

13 Temmuz 2005'te toplana Adalet ve İç işleri Konseyi'nin temel konusu Londra saldırıları olmuş ve saldırı acilen kınanarak üye devletlerine iş birliği çağrıları güçlendirilmiştir. Terörizmle mücadele eylem planı ve diğer mevcut taahhütlerin uygulanmasını hızlandırılması kararlaştırılmış, hedef olarak teröristlerin planlamasını engellemek, destek ağlarını aksatmak, her türlü finansmanı kesmek ve teröristleri adalete teslim etmek için sınırların ötesinde teröristleri takip etmek ve soruşturmak için mevcut güçlü AB çerçevesini geliştirmek olduğu beyan edilmiştir ve bu çerçevede Telekomünikasyon Verilerinin Saklanması ile ilgili Çerçeve Kararları (Ekim 2005), Avrupa Kanıt Emri (Aralık 2005) ve kolluk kuvvetleri arasında bilgi alışverişi (Aralık 2005), Üçüncü Kara Para Aklama Direktifi ve nakit kontrolüne ilişkin Yönetmeliğin

²⁷⁸ European Union Counter-terrorism strategy, Council of the European Union, Brüksel, 2005, s.3.

Eylül 2005'e kadar kabul edilmesi; hayır kurumlarının teröristler tarafından kötüye kullanılmasını önlemek için bir Davranış Kuralları üzerinde anlaşma gibi kararlar üzerinde çalışmalar hedeflenmiştir.²⁷⁹

b. Paris, Nice ve Berlin Saldırıları Sonrası Silahlanma Sorunu

13 Kasım 2015'te radikal İslamcı üç ayrı grup tarafından, Fransa'nın başkenti Paris'te gerçekleştirilen terörist saldırısında 130 kişi hayatını kaybetmiş, 350 kişi ise saldırıdan yaralı kurtulmuştur. Saldırı, üç ayrı yerde benzer amaçlarla gerçekleştirilmiştir. İlk saldırı Fransa ile Almanya arasında oynanan kalabalık bir futbol maçında, Stade de France'ın kapılarında üç radikal İslamcı 21:20 ve 21:53 saatleri arasında gerçekleştirilmiştir. Üç radikal İslamcı oluşan ikinci bir grubun, siyah koltuklu bir arabayla 10. ve 11. bölgelerden geçerek bar ve restoranların önünde akşam yemeği yiyen insanlara saldırmasıyla ikinci saldırı gerçekleştirilmiştir. Üçüncü saldırı da yine üç silahlı radikal İslamcı tarafından Bataclan tiyatrosuna yapılmıştır.²⁸⁰ IŞİD'in üstlendiği saldırılarda faillerin bir kısmı Avrupa vatandaşıyken bir kısmı Irak ve Suriye vatandaşlarından oluşmaktadır. Gerçekleştirilen saldırının çeşitli yorumları olmakla birlikte çoğunlukla radikal İslamcılarının, intikam alma amacıyla gerçekleştirdikleri saldırılar olduğu üzerinde durulmuştur. Avrupa sınırları içinde özellikle Fransa içinde artan radikal İslamcılarının gerçekleştirdiği terörist faaliyetleri NATO tarafından, Avrupa istihbaratında bir açık olarak görülmüş ve acilen bu sızıntıların kapatılması konusu vurgulanmıştır.²⁸¹

Paris Saldırılarının üzerinden çok geçmeden 14 Temmuz 2016'da Fransa'nın Nice kentinde 84 kişinin hayatını kaybettiği bir saldırı daha meydana gelmiştir. Saldırı;

²⁷⁹ Council Declaration on The EU Response to The London Bombings, Extraordinary Council Meeting, Justice and Home Affairs, Brüksel, 13 Temmuz 2005.

²⁸⁰ Paris attacks: France Remembers Night of Terror Amid Jihadist Threat, 13 Kasım 2020, <https://www.bbc.com/news/world-europe-54924051>, (Erişim Tarihi: 24 Mart 2021).

²⁸¹ "The Paris attacks. A case of intelligence failure?", <https://www.nato.int/docu/review/2015/isil/paris-attacks-terrorism-intelligence-isis/en/index.htm>, (Erişim Tarihi: 26 Mart 2021).

Tunuslu bir terörist tarafından, Bastilla kutlamaları sırasında kalabalığın üzerine kamyon sürülerek gerçekleştirilmiştir. Failin saldırıları gerçekleştirme sebepleri incelenirken, siyasal İslamcı kişilerle iletişime geçtiği iddiaları konuşulmuş, bir taraftan da psikolojik sorunları olan bir adamın gerçekleştirdiği saldırı olarak da incelenmiştir. Polis aramalarına radikalleşme veya terörizm suçlarından takılmamış olması, failin saldırıyı gerçekleştirme sebebinin bireysel radikalleşme olarak görülmesine sebep olmaktadır.²⁸²

19 Aralık 2016'da Nice saldırılarına şekil olarak oldukça benzer bir saldırı Berlin'de gerçekleştirilmiştir. Noel Pazarına bir kamyonun girmesiyle 12 kişi hayatını kaybetmiş, 70'den fazla kişi de yaralanmıştır. Fail, IŞİD propagandasından esinlenen radikal İslamcı bir Tunus vatandaşıdır.²⁸³ Anis Ben-Mustafa Ben-Outhman Amri isimli fail; daha önce kundakçılık, soygun planlama gibi çeşitli sebeplerden polis takibine takılmış biridir. Arap Baharı devrimleri sırasında Tunus'tan kaçtıktan sonra 2011'de tekneyle yasadışı olarak İtalya'ya geldiği hakkında bilgiler olan failin radikal İslamcı ve IŞİD'le ilişkili olduğu bilinmektedir.²⁸⁴

Avrupa sınırları içinde gerçekleşen bu saldırıların çeşitli ortak noktaları bulunmakla birlikte en çok göze çarpan faillerin İslamcı ve radikalleşmiş olmasıdır. Avrupa sınırları içinde oturma izni olan kişilerin saldırıyı gerçekleştirebiliyor olması da radikalleşme tehdidinin sınır kontrolleri veya göçmen takibi ile çözülemediğini göstermiştir denebilir. 2013 sonrası IŞİD'in ve radikal İslamcıların Avrupa'yı hedef alamsında IŞİD'in yaptığı intikam çağrıları bulunuyor yorumu yapılabilir. IŞİD'in Avrupa'yı hedef alma niyetini açıklayan ilk açıklama, Eylül 2014'te sözcü ve uluslararası operasyonların lideri Ebu Muhammed el Adnani tarafından yapılmıştır ve intikam

²⁸² "Nice attack: At least 84 killed by lorry at Bastille Day celebrations", 15 Temmuz 2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-36800730>, (Erişim Tarihi: 26 Mart 2021).

²⁸³ "Berlin terrorist attack of December 2016", https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/Publications/Infographic/2016-12_Berlin-terrorist-attack.pdf, (Erişim Tarihi: 26 Mart 2021).

²⁸⁴ "Berlin lorry attack: What we know?", 24 Aralık 2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-38377428>, (Erişim Tarihi: 26 Mart 2021).

yeminleri ederek Avrupa’da yaşayan destekçilerini saldırıları gerçekleştirmeye davet etmiştir. IŞİD’in bu kadar etkili olmasının gerçek nedeni, grubun önceden var olan ağırlar ve mevcut kapasiteler üzerine inşa edilmesidir.²⁸⁵

Saldırılarda göze çarpan noktalardan biri de silahların seçimidir. Silah olarak kamyon gibi araçların kullanılması ve bomba tercih edilmemesi, üzerinde durulması gereken konulardandır. Paris saldırısında saldırganlar bombaları bellerine bağladıkları kemerleri kendileriyle birlikte patlatarak gerçekleştirmişler ve onlarca insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuşlardır. Ancak Nice ve Berlin saldırılarında insanları katletmek için patlayıcı kullanımı terkedilmiş, insanların üzerine kamyon sürülerek saldırı gerçekleştirilmiştir. Silah tercihlerinin değişmesi, alınacak önlemler üzerinde etkili olabilmektedir. Saldırılarda kullanılan silahların tamamen değiştiği söylenemez. Hala bombalı saldırılar, intihar bombacıları en çok can alan saldırılar arasındadır ancak bireysel silahlanmanın önlenmesi veya bombalı eylemlerin önceden tespit edilerek durdurulması gibi önlemlerden daha fazla önleme ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Araçların silah olarak kullanılma yöntemi, El Kaide’nin Arap Yarımadası’ndaki propaganda dergisi Inspire’da 2010 yılında anlatılmış, araçlar daha önce hem Birleşik Krallık’ta, hem Kanada’da hem de Fransa’da gerçekleştirilen saldırılardan ilham alan teröristler tarafından kullanılmaktadır ve ayrıca araçlı saldırıların yanında bıçaklı saldırılarda da ciddi artışlar söz konudur.²⁸⁶ Günlük hayatta kullanımı yaygın materyallerin teröristlerce silah olarak kullanılabilir olması ve bu materyallerin sınırlarının olmaması AB’de silahlanma ve silahlanmanın tanımı sorununu ortaya çıkarmaktadır.

²⁸⁵ Petter Nesser, Anne Stenersen and Emilie Oftedal, “Jihadi Terrorism in Europe: The IS-Effect”, **Perspectives on Terrorism**, Cilt 10, Sayı 6, Aralık 2016, ss.3-24.

²⁸⁶ İbid, ss.5-6.

İnternet ve gelişmiş iletişim araçlarının yardımıyla AB sınırları içinde radikalleşme artmaktadır. Radikalleşen kişilerin günlük kullanımda yaygın materyallerin nasıl silaha dönüştürüleceği konusunda da internet aracılığıyla öğretilmesi kolaylaşmaktadır. Terörizm eylemi eğitimlerini almak için teröristlerin kamplarda eğitim alması gerekmemektedir. Ayrıca bir radikalın tek başına gerçekleştirdiği eylemin örgüt tarafından işlenen saldırılara kıyasla daha zor takip edildiği görülmektedir. AB'nin güvenliğini içten tehdit eden radikalleşme unsurunu önlemek için işbirliği ve bilgi paylaşımının önemi artmaktadır.

Fransa ve Almanya'da gerçekleşen radikal İslam temelli saldırılar seçmenlerin oyları üzerinde de etkilidir. Seçmenlerin yönelimlerinin devlet politikaları üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Almanya ve Fransa gibi AB'de etkili devletlerin saldırıların hedefinde olması doğrudan AB'nin hedeflendiği yönünde yorumlara sebep olabilmektedir. Yapılan anketlere göre Fransa'da meydana gelen saldırıların Fransız seçmeni üzerinde önemli etkileri söz konusudur. Fransız seçmenlerin bir kısmında sol partilerden uzaklaşarak sağ partilere yönelme gözlenmiştir ancak ankete katılan kişilerin genel kanısı göç karşıtlığı veya milliyetçilik olarak değil, çoğunlukla güvenlik konusunda endişe sahibi olduğu görülmüştür.²⁸⁷ AB vatandaşlarının güvenlikleri hakkında endişe duyması AB için önüne geçilmesi gereken sorunların başındadır. AB'nin önemli hedeflerinden olan güvenli alan kavramı çeşitli eylemler ve saldırılarla tehdit edilse de önlemler alınmaya devam etmektedir.

Silahlanma sorunu radikalleşen ve yalnız kurtlar olarak tabir edilen kişilerin terörist eylemleri gerçekleştirmelerinde kolaylaştırıcı etken olmaktadır. Silahların edinilmesi ve bulundurulmasının kontrolü hakkında 18 Haziran 1991 tarihinde alınan

²⁸⁷ Sylvain Brouard, Pavlos Vasilopoulos ve Martial Foucault "How terrorism affects political attitudes: France in the aftermath of the 2015–2016 attacks", **West European Politics**, Cilt 41, Sayı 5, 2018, ss. 1073-1099.

kararların son güncellenmesi 2017 yılında gerçekleşmiştir. Yönerge, en tehlikeli ateşli silahların elde edilmesi ve bulundurulması için izlenebilirliği artırmaya ve daha katı kurallara yönelik tedbirler içermektedir. Haziran 2019'da ise Konsey, patlayıcı öncüllerin genel kamuoyuna sunulmasını sınırlamak ve tedarik zinciri boyunca şüpheli işlemlerin uygun şekilde raporlanmasını sağlamak için yeni kurallar kabul etmiştir.²⁸⁸ Ancak silahların gerçekleşen saldırılar göstermektedir ki teröristler sadece ateşli silahlar kullanarak saldırıları gerçekleştirmemektedir. Günlük hayatta kullanılan birçok gereç silah olarak kullanılabilir. Bu doğrultuda; AB, ev yapımı patlayıcılar üretmek için kullanılacak maddelere daha sıkı kontroller uygulamaktadır. Konsey, patlayıcı öncüllerin AB genelinde pazarlanmasına ve kullanımına ilişkin daha katı kurallar koyan bir düzenlemeyi, bunların kamuoyunun geneline açıklığını sınırlamak ve tedarik zinciri boyunca şüpheli işlemlerin uygun şekilde raporlanmasını sağlamak amacıyla kabul etmiştir. Yeni kurallar, patlayıcı öncüllerin genel halk tarafından erişilebilirliğini sınırlayacak ve özellikle ekonomi operatörleri tarafından tedarik zinciri boyunca şüpheli işlemlerin uygun şekilde raporlanmasını sağlamayı amaçlamaktadır.²⁸⁹

Teröristlerin kullandıkları malzemelerin yanı sıra onları nasıl kullanacakları, nasıl silah haline getirecekleri bilgilerine de erişimin kısıtlanması terörizmle mücadelede önemli adımlardan olmaktadır. Teröristlerin kimlikleri, profilleri ve eğilimleri hakkında bilgilere ulaşmak da saldırı gerçekleştirilmeden engellenmesinde önemli role sahiptir. Bu doğrultuda AB, üye devletlerde terörizmle mücadele çabalarını desteklemek için adalet ve içişleri alanındaki diğer AB kurumlarının yetkilerini de güçlendirmiştir. Birlikte çalışabilirliği artırma çabalarına ek olarak, AB aynı zamanda mevcut veri tabanlarını iyileştirmek için de çalışmaktadır. Örneğin, 2018'de Konsey, Schengen bilgi sistemini

²⁸⁸ "EU's response to the terrorist threat", <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/>, (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2021).

²⁸⁹ Regulation of The European Parliament And of The Council on the marketing and use of explosives precursors, amending Regulation (EC) No 1907/2006 and repealing Regulation (EU) No 98/2013, 24 Mayıs 2019, Brüksel.

(SIS) güçlendirmek için yeni kurallar kabul etmiş ve terörist faaliyetlerle ilgili vakalar için yeni tür uyarılar getirmiştir.²⁹⁰

c. Yabancı Terörist Savaşçılar Olgusu ve AB Güvenlik Politikası Üzerinde Etkisi

"Yabancı terörist savaşçı" teriminin tanımı ve kapsamı tartışmalı olsa da, son yıllarda genellikle kendi ülkelerinden diğer eyaletlere seyahat ederek terörist eylemlere katılmak veya desteklemek için seyahat eden kişilere atıfta bulunmak için kullanılmaktadır. 24 Eylül 2014'te Devlet veya Hükümet Başkanları düzeyinde düzenlenen tarihi bir toplantıda, Güvenlik Konseyi yabancı terörist savaşçılar kavramını "ikamet ettikleri veya tabi oldukları Eyaletlerden başka bir Devlete, terörist eylemleri gerçekleştirmek, planlamak veya hazırlamak veya bunlara katılmak veya bunlarla bağlantılı olanlar da dahil olmak üzere terörizm eğitimi sağlamak veya almak amacıyla seyahat eden kişiler" olarak tanımlamıştır.²⁹¹

Yabancı terörist savaşçılar denince ilk akla gelen Suriye ve Irak başta olmak üzere, Orta Doğu ülkelerine edilen göçlerdir. Bunun önemli bir sebebi Irak ve Suriye'de ortaya çıkan Irak Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) AB dahil dünyanın her yerinden çok sayıda yabancı savaşçıyı kendine çekmesidir. Ağustos 2014'te Avrupa Konseyi, İŞİD'in yükselişinin Avrupa güvenliğine yönelik büyük bir tehdit olduğunu ve Irak ve Suriye'de İŞİD'e katılan Avrupa'dan gelen yabancı savaşçıların akışını durdurmak için çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu doğrultuda bir tedbir paketi üzerinde çalışmalara başlanmıştır. Bu tedbirler kapsamında; radikalleşmenin önlenmesi, şüpheli seyahatlerin tespiti, soruşturma

²⁹⁰ "EU's response to the terrorism threat". <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/>, (Erişim Tarihi: 11 Nisan 2021).

²⁹¹ "Foreign terrorist fighters", <https://www.un.org/sc/ctc/focus-areas/foreign-terrorist-fighters/>, (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2021).

ve kovuşturma ve üçüncü ülkelerle işbirliği bulunmaktadır. Saldırının sonunda saldırganlar El-Kaide ile bağları olduğunu kabul etmiştir.²⁹²

Yabancı savaşçıların gerçekleştirdiği saldırılara verilebilecek önemli örneklerden biri Charlie Hebdo saldırısıdır. Ocak 2015'te Charlie Hebdo mizah dergisine gerçekleşen saldırı 11 gazeteci ve güvenlik personeli de dahil olmak üzere 17 kişinin hayatına mal olmuştur. Saldırganların profili incelendiğinde ise; Kouchi kardeşlerin Fransa'da doğup büyümüş Fransa vatandaşı, Cezayir göçmeni cihatçı fikirlere sahip ve çeşitli suçlardan cezası oldukları görülmüştür. Saldırının sebebi olarak ise İslam peygamberi Muhammed hakkında çizimler olması ve 2011 yılında Charia Hebdo özel sayısının basılarak, editör olarak da Muhammedin gösterilmesi gibi etkilerden söz edilmektedir.

Yabancı savaşçıları konusunu ele almak için, Haziran 2013'te Adalet ve İçişleri Konseyi tarafından onaylanan 22 öneri taslağı hazırlanmış, bu 22 eylem noktası aynı zamanda yasal olarak bağlayıcı Birleşmiş Milletler'de de yansıtılmıştır. Güvenlik Konseyi 2178 sayılı Karar (Eylül 2014) ve 2014 yılının sonlarında Küresel Terörizmle Mücadele Forumu tarafından kabul edilen Lahey / Marakeş Memorandumunda ortaya konarak tartışılmıştır. Ağustos 2014'teki Avrupa Konseyi toplantısında, yabancı savaşçıları ile ilgili önlemlerin uygulanmasının hızlandırılması çağrısında bulunulmuştur. Aynı ayda, Adalet ve İçişleri Konseyi Bakanları tarafından: radikalleşmeyi ve aşırılığı önlemek; ilgili üçüncü ülkelerle bilgileri daha etkili bir şekilde paylaşmak; şüpheli seyahati caydırmak, tespit etmek ve bozmak: yabancı savaşçıları soruşturma ve kovuşturma kararı almıştır.²⁹³

²⁹² Nicki Peter Petrikowski, "Charlie Hebdo shooting", Fransa, 2005, <https://www.britannica.com/event/Charlie-Hebdo-shooting>, (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2021).

²⁹³ Van Ginkel, B., and E. Entenmann (Eds.), "The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. Profiles, Threats & Policies", **The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague**, Cilt 7, Sayı 2 (2016), ss. 11-23.

6. AB Terörizmle Mücadele Yapılanmasının Güçlü ve Zayıf Yönleri

Terörizmin değişen ve dinamik yapısı AB'nin de terörizmle mücadele politikasında sürekli değişimlere ve yeniliklere gitmesine sebep olmaktadır. 11 Eylül saldırılarıyla terörizmin sınırları aşan küresel bir tehdit olduğu anlaşılmış, bu doğrultuda da AB'nin önlemlerinin Avrupa topraklarını aşarak, dışarıda da etkin olmasını gerektirmiştir. Sınırları aşan bir tehdit olsa da devletlerin önceliği ulusal güvenlik olabilmekte, tehdidin büyük ölçüde ulusal algılamaları bulunmaktadır; Üye devletler tarafından entegrasyon yerine işbirliği ve koordinasyon araçlarına verilen tercih ve üzerinde anlaşmaya varılan birçok önlemin yetersiz uygulanması, ortak müdahalenin etkililiği üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Buna örnek olarak Mayıs 2006'ya kadar AB'nin alandaki en önemli yasal tedbirlerinden olan 2002 Terörizmle Mücadele Hakkında Çerçeve Karar'ı AB üye devletlerinin tümünün uygulamamış olması verilebilir. Aynı şekilde EUROJUST'ın kurulması kararının uygulamaya geçmesi de zaman almıştır.²⁹⁴

Terörizmle mücadelede başarılı olabilmenin temel şartlarından birisi de terörizmin finansal kaynaklarını engellemekten geçer. 11 Eylül saldırılarından sonra bu konuya önem verilerek teröristlerin kullandığı fonların bir kısmına el konulmuş, birçok hayır kurumu kapatılmış ve kaynaklara ulaşmada uluslararası işbirlikleri yapılarak terörizmi besleyen her türlü kurum ve kişilerin karşısında olunmuştur. Ancak, Terör örgütleri engelleri kolaylıkla yıkıp sürekli olarak yeni koşullara adapte olmaktadır ve mevcut sistemler aracılığıyla takip edilmesi zor olan fonlar üretmek için büyük ölçüde suç faaliyetlerine, yerel kaynakların kullanımına ve kağıt izinden çok nakit taşıyan kuryeler aracılığıyla çalışarak yasal takipten kaçmayı başarabilmektedir. Ağırlıklı olarak

²⁹⁴ Jörg Monar, "Common Threat and Common Response? The European Union's Counter-Terrorism Strategy and its Problems", **Government and Opposition**, Cilt 42, Sayı 3, 2007, ss. 292-313.

resmi finansman sistemlerine odaklanan mevcut terörizmle mücadele kurum ve araçlarının, küresel terörizmin finansmanındaki yeni değişikliklere adapte edilmesi, ancak teröristlerin bir adım gerisinde kalmaması, devletler veya farklı yerel halk arasında yakın bir işbirliği ile etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir.²⁹⁵

AB terörizmle mücadelede güvenli bilgi alışverişi ve istihbarata önem vermektedir. EUROPOL ve PWGOT gibi kurumlar aracılığıyla çeşitli suçlar ve terörizmle mücadelede gerekli istihbaratı sağlamaktadır. Güçlü istihbarat ağı güçlü işbirliğini gerektirmektedir. Her ne kadar merkezi bir istihbarat teşkilatı üzerinde çalışılsa da AB'nin bilgi erişim ağı ve istihbarat teşkilatı ulus devletlerin teşkilatlarına bağımlıdır ve her devletin polis geleneğinde farklılıklar görülebilmektedir. AB'nin 11 Eylül sonrasında terörizmle mücadelede sınırları aşan rolü daha geniş işbirliklerine gidilmesini gerektirmektedir. İstihbarat, AB dışı veya tamamen farklı bir istihbarat rejimine sahip olabilecek üçüncü ülkelerde toplanır ve onlarla paylaşılır. Örneğin, askeri bağlamda, Fransa ve Almanya gibi Üye Devletler, Afganistan gibi ülkelerde ABD ile ortak istihbarat toplama misyonları yürütmüştür.²⁹⁶ Üye devletler arasında bile istihbaratın koordinasyonu zorluklar içerirken üçüncü ülkelerle yapılan işbirlikleri istihbarat ve bilgi alışverişinin gücünü ve güvenilirliğini zorlaştırıyor denebilir. Sınır ötesi önlemlerin yanı sıra sınırların güvenliği de büyük önem arz etmektedir. AB'de göç ve iltica konularında ayrıntılı çalışmaları ve bu alana tahsis edilmiş ajans ve kuruluşları mevcuttur. Sınır güvenliğinin sağlanması daha çok göç politikasıyla birlikte görülmektedir. Ancak AB sınır güvenliği çalışmaları; terörizmle mücadelenin yanında daha çok düzensiz göç ve ilticaya yönelmiş, güvenlik geri planda kalmış, ayrıca üçüncü ülke vatandaşlarına odaklanıldığı

²⁹⁵ Şener Dalyan, “Combating the Financing of Terrorism: Rethinking Strategies for Success”, **Defence Against Terrorism Review**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar, 2008, ss. 137-153.

²⁹⁶ Monica Den Boer, “Counter-Terrorism, Security and Intelligence in the EU: Governance Challenges for Collection, Exchange and Analysis”, **Intelligence and National Security**, Cilt 30, Sayı 2-3, 2015, ss.402-419.

için de AB'nin kendi ülkelerinde yetişen teröristleri, hatta çatışma bölgelerine ‘terörist seyahat’ gerçekleştirenlerin olması sebebiyle eleştiriler almaktadır.²⁹⁷

AB’nin terörizmle mücadelede verdiği tepkiler çoğunlukla krizlere dayalı gerçekleşmiş hızlı tepkilerdir. 11 Eylül saldırılarından hemen sonra alınan kararlar, AB sınırları içinde gerçekleşmiş saldırılara verilen reaksiyonlar bu iddiayı doğrular niteliktedir. Alınan tedbirlerde geleceğe yönelik olmakla birlikte geçmişten çıkarılan derslere dayanmakta, bu da terörizmle mücadelede sebeplere inilmeden doğrudan etkilere karşı politika geliştirilmesine sebep olmaktadır. AB’nin terörizmle mücadelesi önlemek yerine gerçekleşen saldırılara ve saldırganlara müdahale şeklinde ilerlemiş, bu durum da köklü çözümlerin üretilmesinde engel teşkil etmiştir.

AB terörizmle mücadele politikası ve kurumların yeterliliği bir takım eksiklikler üzerinden tartışılrsa da AB kendi başına uluslararası bir terörizmle mücadele aktörü haline gelmiş ve üçüncü ülkeler tarafından giderek daha fazla kabul gören bir rolü üstlenmiştir. 11 Eylül saldırılarından sonraki yeni tehdit algısı ve uluslararası toplu eylem ihtiyaçları, AB’ye daha önce yasal olarak hiç olmadığı bir alanda yeni roller ve sorumluluklar üstlenme fırsatı sunmuş, alanın ulusal güvenlik hassasiyeti göz önüne alındığında Üye Devletler AB’nin rolünü sıkı kontrol ve kısıtlamalar altında tutmasına rağmen bu fırsatı değerlendirmiştir. Operasyonel terörizmle mücadele yeteneklerinin tamamen Üye Devletlerin elinde olduğu doğrudur ve AB hiçbir şekilde Üye Devletlerin ulusal terörizmle mücadele dış eylem olanaklarının yerini almamıştır ancak Üye Devletler kendi güvenlikleri de söz konusu olduğundan AB’nin terörizmle mücadelede geliştirdiği bu yetenekleri kendi ulusal mücadelelerinde de kullanmışlardır.²⁹⁸ AB’nin terörizmle mücadelede uluslararası rolünün gelişmesi ve terörizmle mücadelede daha etkin politika

²⁹⁷ Sarah Le’onard, “Border Controls as a Dimension of the European Union's Counter-Terrorism Policy: A Critical Assessment”, **Intelligence and National Security**, Cilt 30, Sayı 2-3, 2015, ss.306-332.

²⁹⁸ Jörg Monar, “The EU as an International Counter-terrorism Actor: Progress and Constraints”, **Intelligence and National Security**, Cilt 30, Sayı 2-3, 2015, ss.333-356.

üretebilmesi; iç dinamikleri ve kurumsal terörle mücadele çerçevesinin daha da geliştirilmesine bağlıdır denebilir. Terörizmin nedenleri üzerinde yapılacak çalışmalar da daha köklü çözümler üretilmesinde etkili olabilir.

SONUÇ

AB terörizmle mücadele politikası zaman içinde şekillenmiştir ve meydana gelen olaylar çerçevesinde gerçekleştirilen sözleşmelere ve kurulan kurumlar ile sürdürülmektedir. AB'nin terörizmle mücadele yöntemlerinin terörist saldırıların etrafında belirlenmesinin sebepleri ve sonuçları vardır. Terörizmle mücadelede karşılaşılan en önemli sorunlardan biri terörizm kavramının ne ifade ettiğinin tartışmalı olmasıdır. Terörizmin uluslararası kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Antlaşma metinleri ve sözleşmelerde belirtilen davranışlarla şekillenir ve gerçekleşen eylemlerin yazılı metinlere de yansmasıyla terörizm kavramının anlamı şekillenir. Yapılan sözleşmeler çerçevesinde AB tarafından en geniş tanımı yapılan 2002'de hazırlanan çerçeve kararda terörizmin ne olduğu; bir topluluğu korkutmak, bir kuruluşu veya hükümetleri bir şeye yapmaya zorlamak, bir toplumun temel yapılarını kökten sarsmak amaçlarıyla; insan hayatını tehlikeye atacak veya ekonomik yönden büyük zararlar verecek eylemlerin tümü; uçak veya gemi kaçırmak, rehine tutmak, kitle imha silahları üretimi gibi insan hayatını tehlikeye atacak eylemler olarak özetlenebilir.

Terörizmin ilk defa kavram olarak kullanılması Fransız ihtilalinde gerçekleşmiştir ancak terörizmin tarihi çok daha eskilere götürülebilir. Terörizmin kabul görmüş bir anlamı olmadığı gibi bir başlangıç tarihi de yoktur. Terörist eylemler günümüze yaklaştıkça daha kolay sınıflandırılabilir ve anlamlandırılabilir. Terörizmin tarihsel gelişimini incelediğimizde küreselleşmeyle birlikte terörizmin yöntemlerinin ve yapısının büyük oranda çağa ayak uydurduğunu görebilmekteyiz. Küreselleşmeyle birlikte terörizmin de küresel çapta etkili olabildiği; gelişen teknolojiyle herkesle birlikte benzer oranda faydalanabildiği, daha geniş alanlarda eylemlerin gerçekleşebildiği ve bu doğrultuda da daha geniş alanda varlığını gösterebildiği bir gerçektir. Küresel terörizm birçok anlamda modern terörizmle bağdaştırılmaktadır. Modern terörizm tarihinin

başarılı bir incelemesi olan ‘modern terörizmin dört dalgası’ teorisine göre; yaklaşık kırkar yılda gerçekleşen ve dalgaların birbirini etkilediği gibi birini etkileyen dört dalga söz konusudur. Bu dalgalar; Birinci Dünya Savaşı öncesi döneme tekabül eden anarşist terörizm dalgası, sömürgeci kontrole karşı özgürlük savaşçılarının öne çıktığı anti kolonyal terörizm dalgası, Vietnam Savaşı sonrası ABD’nin de yenilebileceğinin anlaşılması sonrası yükselen yeni sol terörizm dalgası ve İmam Ayetullah Humeyni’nin ve İran devriminin de etkisiyle İslamcı terörizm dalgasıdır.

Terörizmle mücadele çok yönlü bir çalışma gerektirir. Terörizmle başarılı bir mücadele sürdürebilmek için sosyal bilimlerin farklı pencerelerinden birçok değerlendirme yapılmıştır. Terörizmin nedenlerini ve motivasyonlarını açıklamaya yönelik tartışmalardan bireye odaklanan çalışmalar psikolojinin alanına girmektedir ve terörizme psikolojik yaklaşımlar geliştirir. Ortaya atılan teorilerde genellikle bireylerin akıl sağlığı üzerinde durulmuş ancak teröristleri basitçe psikopat kavramı altında daraltmak mümkün değildir ve gerçeklikten çok uzaktır. Bireylerin tercihlerinin de göz önünde bulundurulduğu rasyonel seçim teorisinde, tercih yapanların tercihlerini etkileyen onlarca sebep vardır ve bu sebepler kişiyi terörizme yaklaştırmaktadır. Terörizme psikolojik yaklaşımlar bireylere odaklanırlar. Devletler ve uluslararası kurumlar arasında terörizm çalışmaları uluslararası ilişkiler disiplini altında incelenmiştir. Realist perspektiften bakıldığında devletler ve güvenlikleri birinci plandadır ve hükümetler terörizmin anlam karmaşasını ulusal çıkarları için kullanabilirler. Realizmde teröristler otoriteye karşı meydan okuyan güvenliği tehdit eden saldırganlardır. Liberalizmde de realizm gibi terörizm, düzeni ve düzenin koruyucularını tehdit eden güven ortamını yıkan saldırganlardır. Terörizmin devlet dışı bir aktör olması dolayısıyla demokratik davranışlar sergilemesi de mümkün değildir ve demokrasileri yani barışın koruyucusu konumundaki aktörleri tehdit eder. Eleştirel teoriler, geleneksel terörizm çalışmalarına, halka inmeden sadece literatür üzerinden çalışmalar yapılması, odak noktaları devlet ve uluslararası

kurumlar olması gerekçesiyle devlet terörizmini yok sayması, terörizmin geniş çerçeveden bakılarak ve çeşitli disiplinlerden faydalanılarak çok yönlü incelenmesi gerektiği ve geleneksel yöntemlerin bu bakımdan yetersiz ve isteksiz olduğu yönünde eleştiriler yöneltilmişlerdir. 11 Eylül saldırıları ve sonrasında artarak gerçekleşen saldırılar eleştirilerin dozunun da artmasında etkilidir.

Sosyal bilimlerde çeşitli alanlarda kullanılan, kurulan modellerle aktörlerin davranışlarının öngörülmesi hedeflenen oyun teorileri terörizmle mücadelede de aktörlerin davranışlarına hazırlıklı olabilmek adına kullanılabilir. Teröristlerin hamleleri, örgütlerinin veya teröristlerin de birer aktör olarak görüldüğü modeller geliştirilerek öngörülebilir. Çizilecek maliyet – kazanç tablosuna göre elde edilecek kazançlar ve maliyetlerin dengesi hesaplanabilir, bu hesaplamalarla teröristlerin seçecekleri eyleme hazırlıklı olunabilir. Aynı zamanda terörist saldırının gerçekleşeceği topraklar da çizilecek maliyet – kazanç tablolarıyla tahmin edilebilir. ABD ve AB'nin 11 Eylül saldırıları sonrası sergiledikleri davranışlar da oyun teorileri modelleri çerçevesinde incelenebilir.

11 Eylül saldırıları tüm dünyada olduğu gibi AB için de terörizmle mücadelede köklü değişimlere ihtiyaç olduğunu göstermiştir. AB'nin uluslararası terörizmle mücadelesi 1970'lere tekabül etmektedir. Terörizm Avrupa topraklarında çok uzun zamandır vardır ancak terörizmle mücadele ulusal mecralarda sürdürülmektedir. 1970'lerde Birlik olarak işbirliğiyle ve Birlik kurumları aracılığıyla sürdürülmeye başlanmış sayılabilir. İlk önemli adım 1970'lerin başında temeli atılan ilk ismi AGİK olan daha sonra 1975'te AGİT ismini alan teşkilattır. Güvenlik odaklı olan teşkilat silahlanma kontrolü, siber güvenlik, sınır güvenliği, insan ticaretinin engellenmesi, insan haklarının korunması gibi konularda görev üstlenmiştir. 1976'da polis koordinasyonu için kurulmuş olan TREVI grubunun kurulması ise terörizmle mücadeleye ayrıca yer verilmesi nedeniyle önemlidir. AB sınır kontrolleri terörizmle mücadelede önem verilen alanlardan

olmuştur. Schengen Antlaşmasıyla serbest dolaşım sağlanması ve bir güvenlik ortaklığının temelleri atılmıştır. Schengen bölgesi iç sınırları ve bu sınırlar dışında kalan dış sınırlar belirlenerek; sınır kontrolleri, vizeler ve oturma izinleri, gümrük kontrolleri, polis kontrolleri gibi alanlarda işbirliği oluşturmuştur. Güvenilir bilgi depolanmasını sağlayacak olan Schengen Bilgi Sistemi veri tabanıyla EUROPOL, EUTOJUST gibi kurumların bilgilere daha hızlı ulaşması ve sınır kontrolleriyle ilgili alanlarda güvenliğin sağlanması kolaylaşmıştır. AB'nin terörizmle ve uluslararası suçlarla mücadelede en etkin kurumlardan biri olan, polis işbirliğini sağlamaya dayanan EUROPOL, 1991 yılında kurulmuş, Maastricht Antlaşmasıyla da AB'nin resmi bir ajansı haline gelmiştir. EUROPOL'un kuruluş amaçları arasında terörizmi, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığını ve diğer uluslararası suçlarla mücadelede polis işbirliği kurmak bulunmaktadır. Bilgi ve istihbarat elde etmek EUROPOL'un temel görevleri arasında yer alır.

AB kurucu Antlaşmaları olan Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları AB terörizmle mücadele politikasına hukuki temeller oluşturması açısından önemlidir. Maastricht Antlaşması'nın üçüncü sütunu terörizmle mücadelede entegrasyonun gerçekleşmesini sağlamaktadır. Üçüncü sütunla birlikte polis işbirliği yasal zemine dayandırılarak terörizmin resmi olarak üzerinde çalışılması gereken ortak bir konu olarak görülmesini ve sorumluluk alanına girmesini sağlamış, TREVI ve PWGOT'un da işlevselliği artmıştır. Amsterdam Antlaşmasında da göçmenlik, serbest dolaşım gibi alanlarda da hukuki düzenlemeler yapılmış, Schengen Antlaşmasıyla bir paralellik sağlanmıştır. AB'nin dış politikada temsili için de Güvenlik Politikası Yüksek Temsilciliği oluşturulmuştur. 1999'da Tampere'de, Avrupa güvenlik ve savunma politikası geliştirmek amacıyla bir zirve düzenlenmiştir. Bu zirvede adalet alanında hedefler belirlenmiş ve EUROJUST'ın temelleri atılmıştır.

11 Eylül saldırıları sonrasında terörizm AB'de en önemli konular arasında yer almıştır. Saldırıları sonrasında vakit kaybetmeden 2001 yılında Terörizmle Mücadele

Eylem Planı hazırlanarak, karşılaşılan bu terörizmle mücadelede etkili bir çalışma yürütmek için yol haritası belirlenmiştir. Uçak güvenliği gibi konulara özellikle önem verilmiş, adli ve istihbarat işbirliğinin güçlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Yine aynı yıl içerisinde Ghent ve Leaken’da Zirveler düzenlenerek BM ile işbirliğinin sürdürülmesi ve Afganistan’da otorite boşluğunu giderme ve Afganistan devlet bütünlüğünü sağlama hedefleri üzerinde karara varılmıştır. Teröristlerin ve terör örgütlerinin listesinin hazırlanması da yine 2001 yılında gerçekleşmiş önemli gelişmelerdendir. 2003’te ise ‘Daha iyi bir dünyada daha güvenli Bir Avrupa’ oluşturmak amacıyla Avrupa Güvenlik Stratejisi oluşturma kararı çıkarılmıştır. Hiçbir ülkenin terörizmle mücadelede yalnız bırakılmayacağı vurgulanmıştır. İşbirliklerinin önemine sürekli vurgu yapılmaktadır. Önemli işbirliği alanlarından biri de adalettir. Soruşturma ve kovuşturmaların koordinasyonundan sorumlu EUROJUST, sınır ötesi terörizm vakalarında adli işbirliğini sağlar. AB’nin sınır ötesi suçlarla mücadelede rol alan önemli kurumlarından biridir. AB göç politikası ve sınır güvenliğinden sorumlu kurumları ise EURODAC ve FRONTEX’tir. EURODAC sistemi sığınmacıların ve yasadışı göçmenlerin parmak izlerinin karşılaştırılmasıyla düzensiz sınır geçişlerinin önüne geçmenin amaçlandığı yöntemdir. FRONTEX Avrupa sınır ve sahil güvenliğinden sorumlu AB kurumudur. FRONTEX, göçmenlerle ilgili edindiği bilgileri EUROPOL’e bildirerek koordinasyonda görev alır ve AB’nin dış sınırlarında verileri toplayarak analiz eder.

2001 saldırılarından sonra AB kurumlarında en köklü değişimle Lizbon Antlaşmasıyla gerçekleşmiştir. Terörizmle mücadelede aktif rolü olan kurumlar Lizbon Antlaşmasıyla dönüşümlere uğramış ve geliştirilmiştir. AB’nin karar alma mekanizmasında üç sütunlu yapının dağılmasıyla ve oybirliği yerine üye devletler arasında nitelikli çoğunluk kuralının getirilmesiyle, basitleştirilmiş ve esnetilmiştir. Terörizmle mücadelede koordinasyonu sağlamakta önemli görevler üstlenecek olan COSI kurulmuş, polis işbirliğinin sağlayıcısı olan EUROPOL tam bir ajans haline gelmiş

ve bünyesinde terörizmle mücadelede operasyon ve uzmanlık merkezi olan ECTC kurulmuş, FRONTEX bünyesinde hızlı sınır müdahale ekipleri RABIT'ler kurulmuş, EUROJUST'ın görevlerinde genişlemeye gidilmiştir.

ODGP'nin geçmişi AGSP'ye kadar gitmektedir. AGSP görevleri 2002 yılında genişlemeye uğramıştır. İlk kurulduğunda temel amaç terörizmle mücadele olmasa da 2001 saldırılarıyla terörizmle mücadelede ortak dış ve güvenlik politikasının gerekliliği öne çıkmış, terörizmin AB'nin temel konularından olacağı anlaşılmıştır. AGSP'ye ait hükümlerin yer aldığı ilk kurucu anlaşmanın Lizbon Antlaşmasıdır ve aynı zamanda AB'yi dış ilişkilerde temsil etmesi amacıyla Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilciliği makamı oluşturulmuştur. ODGP ve AGSP'nin 2001 sonrası yönünü terörizme çevirmesi ve Lizbon'la bu alanın kurumsallaşmasıyla terörizmle mücadelede etkinliğin artırılması ve güvenli AB oluşturulması açısından önemli bir adımdır. 2001 saldırılarından sonra çok geçmeden gerçekleşen Madrid ve Londra saldırıları AB'nin terörizmle mücadelede etkinliğini artırması için önemli bir gerekçedir. Bu saldırıların da etkisiyle 2004 yılında kurulması planlanmış çok geçmeden AB Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü 2007 yılında kurulmuştur. 2010'da ise Tampere ve Lahey'de başlatılan beşer yıllık programların devamı niteliğinde Stockholm programı başlatılmıştır.

11 Eylül saldırıları sonrasında AB sınırları içinde saldırılar gerçekleşmeye devam etmiştir. 2004 yılında Madrid'de, 2005 yılında Londra'da gerçekleşen saldırılar, yeni terörizmin etkilerini AB'de derinden hissedilmesine sebep olmuştur. 25 Mart 2004'te toplanan Avrupa Konseyinde bu saldırılarla mücadele tedbirlerinin acilen uygulanması ve işbirliğinin güçlendirilmesi çağrısı yapılmıştır. Geçmişte alınan terörizmle mücadele kararlarının uygulanmasının hızlandırılması talep edilmiştir. Ardından terörizmle mücadele koordinatörlüğü kurulması kararı alınmış, terörizmle mücadele deklarasyonu ve gözden geçirilmiş Terörizmle Mücadele Eylem Planı hazırlanması kararlaştırılmıştır. Yine 2004 - 2007 yıllarında Avrupa Savunma Ajansı kurulmuş; polis ve adli işbirliğini

güvence altına alan iltica ve göç programlarını düzenleyen Lahey Programı hazırlanmış; önleme, koruma, takip ve yanıt şeklinde sistemleştirmeyi öngören AB Terörizmle Mücadele Stratejisi belirlenmiştir.

2010 yılından sonra terörizm farklı tehditleri ve yöntemleriyle göze çarpmaktadır. Silahlanmanın ve silahların değiştiğini kanıtlar nitelikte olan Nice ve Berlin saldırılarında günlük hayatta sıkça karşılaşılabilen materyallerin silah olarak kullanılabilirdiği ve onlarca insanın canını alabilecek silahlara dönüşebildiği görülmüştür. 2015'te Paris'te gerçekleşen saldırıda ise radikalleşmiş kişilerin silahlara erişiminin ne denli kolay olduğu anlaşılmıştır. IŞİD etkisinde kalmış birçok kişi bireysel olarak saldırıları gerçekleştirebilmektedir. Saldırganların AB sınırları içinde doğup büyümüş kişilerden de oluşabiliyor olması da AB için ayrı bir tehdit unsurudur. Bulundukları ülkeyi terk edip yabancı ülkelerde terörizm eylemleri gerçekleştirmeye veya terör örgütlerine katılmaya giden 'yabancı terörist savaşçılar' AB için yeni bir tehdit alanı oluşturmuştur. Yabancı savaşçıları büyük oranda üzerine çeken IŞİD terör örgütüdür. AB sınırları içinde özgürce seyahat edebilen kişiler IŞİD'e katılarak AB sınırları içinde veya başka ülkelerde terörist eylem gerçekleştirebilmektedir.

AB'nin terörizmle mücadele politikası birçok saldırının önlenmesinde başarılı olsa da gerçekleşen saldırılar ve can kayıpları AB'nin yüzde yüz başarılı olamadığını göstermektedir ve çeşitli alanlarda eksiklikleri vurgulanarak eleştirilmektedir. Bu eleştiriler kısaca; terörizmin finansal kaynaklarının yeterince denetlenememesi, özellikle sınır ötesinde gerçekleştirilen operasyonlarda istihbaratın kısıtlı olması, sınır kontrollerinden rahatça geçebilen insanların terörist eylemi gerçekleştirmesinin önlenememesi, alınan önlemlerin ulus devletlerin kontrolünde olması dolayısıyla devletlerin ulusal politikalarının etkisinde kalması, önerilen çözümlerin krizlere dayalı ve sorunun temeline inilmeden gerçekleşen saldırıya cevap olarak üretilmesi gibi sırlanabilir.

2001 öncesi ve sonrası AB terörizmle mücadele politikasında ve kurumlarında gözle görülür değişimler söz konusudur. 2001 öncesinde terörizmle mücadele diğer uluslararası suçlarla birlikte incelenirken, 2001 sonrasında ayrıca tartışma konusu olmuş ve birçok sözleşme ve toplantının ana konusu olmuştur. Terörizmle mücadelede aktif rolü olan yeni kurumlar kurulmuş, var olan kurumların da görev ve yetkileri genişletilmiştir. AB uluslararası sistemde terörizmle mücadelede daha aktif roller üstlenmeye başlamış, üçüncü ülkelerle olan işbirliklerini güçlendirmiştir. Terörizmin yöntemleri ve şekilleri sürekli bir değişim halindedir ve AB’de terörizmle etkin bir mücadele sürdürebilmek için kurumlarında ve terörizmle mücadele politikasında değişiklikler yaparak gelişmeler kaydetmektedir. Terörizm yıllar boyunca yeni yöntemler geliştirerek varlığını sürdürmüştür. AB’nin de bu mücadelede can ve mal kaybını minimuma indirebilmesi, bu değişime ne kadar uyum sağlayabildiğiyle doğru orantılıdır. Teröristlerin ve terör örgütlerinin birer aktör olarak görülmesi davranışlarının tahmin edilebilmesine ve daha akılcı önlemlerin alınmasına yardımcı olabilir. Ayrıca terörizmin sebeplerinin irdelenmesi daha köklü çözümlerin üretilmesi ve uzun vadede terörizmin tehlikesinin ortadan kalkması hedefini gerçekleştirmek için atılması gereken önemli adımlardandır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Adamic, Louis, **Dynamite: The Story of Class Violence in America**. New York: Viking Press, 1931.

Avrich, Paul, **Anarchist Voices: An Oral History of Anarchism in America**, AK Press, Edinburgh, 2005, ss.376-381.

Barnidge, Robert P., **Non-State Actors and Terrorism: Applying the Law of State Responsibility and the Due Diligence Principle** Asser Press, 2007, s. 17.

Borum, Randy, **Psychology of Terrorism**, University of South Florida, Florida, 2004. s.35.

Caşın, Mesut H., **Uluslararası Terörizm**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Şubat 2008, ss.164-166.

Chalk, Peter, **The Liberal Response to Terrorism. In: West European Terrorism and Counter-Terrorism**. Palgrave Macmillan, London.1996, ss.10-44.

Correa, Jose Rafael, **Game Theory as an Instrument for the Analysis of International Relations**, 2001, ss.187-189.

Enders, Walter ve Sandler, Todd, **The Political Economy of Terrorism**, Cambridge University Press, 2006, New York, ss. 24-52.

Hufnagel, Saskia, “Counter Terrorism Policing and Security Arrangements”, **Routledge Handbook of Law and Terrorism**, 2015, New York, ss. 178-194.

Lutz, Brenda and Lutz, James, **Terrorism, Origins and Evolution**, Palgrave Macmillan, New York, 2005, ss. 6- 11.

Matusitz, Jonathan, **What is Terrorism, Terrorism and Communication A Critical Introduction**, University of Central Florida, 2013 USA, Bölüm 1, s.3.

Moseley, Ray, **Reporting War: How Foreign Correspondents Risked Capture, Torture and Death to Cover World War II**, Yale University Press, 2017, s 27.

O'Neill, Barry (n.d.). "Game Models of Peace and War", **Diplomacy Games**, ss.996-1017

Zadga, Zadga, **Blood in Zion**, Brassey's, Londra, 1995, s. 87.

Wilkinson, Paul, Concepts of Terror and Terrorism. In: Political Terrorism, **Studies in Comparative Politics**, Palgrave, Londra, 1974, s.9.

Wilkinson, Paul, An Elementary Typology of Political Terrorism. In: Political Terrorism, **Studies in Comparative Politics**, Palgrave, Londra, 1974,s.40.

MAKALELER

Albert, Mathias ve Buzan, Barry, "Securitization, Sectors and Functional Differentiation", **Security Dialogue**, Special issue on The Politics of Securitization, Cilt 42, sayı 4-5, Ekim 2011, ss.413-425.

Akıllı, Erman, "Laeken Zirvesinden Lizbon Antlaşması'na: Anayasalaşamayan Anayasallaşma Süreci", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 6, Sayı: 24, 2010, ss.35-54.

Arce M, Daniel G., Sandler, Todd, "Counterterrorism: A Game-Theoretic Analysis", **The Journal of Conflict Resolution**, Cilt. 49, Sayı. 2, Nisan 2005, ss. 184-185.

Argomaniz, Javier, Bures, Oldrich ve Kaunert, Christian, "A Decade of EUCounter-Terrorism and Intelligence: A Critical Assessment", **Intelligence and National Security**, Cilt 30, Sayı 2-3, 2015, ss. 191-206

Ayhan, Halis, “Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler’in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, sayı:21, 2011, s.123.

Badey, Thomas J., “Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach”, **Terrorism and Political Violence**, Cilt 10, Sayı 1, 1998, ss.90-107.

Sertaç Başeren, Terörizm ve Uluslararası İlişkiler, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, Şubat 2003, s. 53.

Bennett, Peter G., “Modelling Decisions in International Relations: Game Theory and Beyond”, **Mershon International Studies Review**, Cilt 39, Sayı 1, Nisan 1995, ss. 19-52.

Brouard, Sylvain, Vasilopoulos, Pavlos ve Foucault, Martial, “How terrorism affects political attitudes: France in the aftermath of the 2015–2016 attacks”, **West European Politics**, Cilt 41, Sayı 5, 2018, ss. 1073-1099.

Bockstette, Carsten, “Taliban and Jihadist Terrorist Use of Strategic Communication”, **Connections** , Cilt 8, Sayı 3, 2009, ss.1-24.

Boetteke, Peter J., Coyne, Christopher J., “Liberalism in the Post 9/11 World”, **Indian Journal of Economics and Business**, 2007, ss. 35-53.

Bunyan, Tony, “The story of Tampere an Undemocratic Process Excluding Civil Society”, **Statewatch Statewatch Bulletin**, cilt 9, sayı 5, 1999, ss.1-6.

Casale, Davide, “EU Institutional and Legal Counter-terrorism Framework”, **Defence Against Terrorism Review**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2008, ss.49-78.

Chalk, Peter, “EU counter- terrorism, the Maastricht third pillar and liberal democratic acceptability”, **Terrorism and Political Violence**, 1994, ss. 103-145.

Chelbik, Kevin, "Terrorism and Game Theory: From the Terrorists' Point of View", **Pepperdine Policy Review**, Cilt 3, Sayı 15, 2010, ss.15-26.

Coolseat, Rik, "EU counterterrorism strategy: value added or chimera?", **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Cilt 86, Sayı 4, Temmuz 2010, ss. 857-873

Cronin, Audrey Kurth, "Behind the Curve: Globalization and International Terrorism", **International Security**, Cilt. 27, Sayı 3, Kış 2002-2003, ss. 30-58.

Dalyan, Şener, "Combating the Financing of Terrorism: Rethinking Strategies for Success", **Defence Against Terrorism Review**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar, 2008, ss. 137-153.

Delivet, Philippe, "The European Union and the fight to counter terrorism", **Fondation Robert Schuman**, European Issues, Mart 2016, Sayı 386, s.3.

Den Boer, Monica, "Counter-Terrorism, Security and Intelligence in the EU: Governance Challenges for Collection, Exchange and Analysis", **Intelligence and National Security**, Cilt 30, Sayı 2-3, 2015, ss.402-419.

Dolan, Anne, "Killing And Bloody Sunday", **The Historical Journal**. Cambridge University Press. Cilt 49 Sayı 3, 2006, s.794.

Dugard, John, "International Terrorism: Problems of Definition, International Affairs" **Royal Institute of International Affairs** 1944, Cilt 50, Sayı 1, Ocak 1974, ss. 67-81.

Fiela, Andrew, "Terrorism and the Philosophy of History: Liberalism, Realism, and the Supreme Emergency Exemption", **Essays in Philosophy**: Cilt. 3: Sayı. 3, Nisan 2002, ss. 329-341.

Gibbs, Jack P., "Conceptualism of Terrorism", **American Sociological Review**, Sayı 54, Haziran, 1989, ss. 329-340.

Ginkel, Van Ginkel, B., and Entenmann, E. (Eds.), “The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. Profiles, Threats & Policies”, **The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague**, Cilt 7, sayı 2 (2016), ss. 11-23.

Golder, Ben, Williams, George, “What is Terrorism? Problems of Legal Definition”, **UNNSW Journal**, Cilt 27, Sayı 2, ss. 270-295.

Gunning, Jeroen, “A Case for Critical Terrorism Studies?”, **Government and Opposition**, Cilt. 42, Sayı 3, 2007 ss. 363–393.

Hegghammer, Thomas, “The Future of Jihadism in Europe: A Pessimistic View”, **Perspectives on Terrorism**, Cilt 10, Sayı 6, Kasım 2016, ss.156-170.

Hoffman, Bruce, “Rethinking Terrorism and Counterterrorism Since 9/11”, **Studies in Conflict and Terrorism**, Cilt 25 Sayı 5, 2002, ss. 303-316.

Jackson, Richard, “The Core Commitments of Critical Terrorism Studies”, **European Political Science**, Ağustos 2007, s.246.

Jarvis, Lee, “Critical Terrorism Studies After 9/11”, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies Routledge**, Nisan 2016, ss.28-38.

Joseph, Jonathan, “Critical of What? Terrorism and its Study”, **International Relations**, Cilt 23, Sayı 1, 2009, ss.93–98.

Kaplan, Jeffrey, “Waves of Political Terrorism Summary and Keywords Waves of Political Terrorism”, **Oxford Research Encyclopedia of Politics**, 2016 s.4.

Kaunert, Christian, “The External Dimension of EU Counter-Terrorism Relations: Competences, Interests, and Institutions”, **Terrorism and Political Violence**, Cilt 22, Sayı 1, 2009, ss.41-61.

Kaunert, Christian ve Léonard, Sarah, “The collective securitisation of terrorism in the European Union”, **West European Politics**, Cilt 42, Sayı 2, 2019, ss. 261-277.

Knudsen, Olav F. K, “Post-Copenhagen Security Studies: Desecuritizing Securitization”, **Security Dialogue**, Cilt 32, Sayı 3, 2001, ss. 355-368.

LaFree, Gary, Dugan, Laura, “Introducing the Global Terrorism Database”, **Terrorism and Political Violence**, Cilt 19, Sayı 2, 2007, ss.181-204.

Large, Stephen, S., “Nationalist Extremism in Early Showa Japan: Inoue Nissho and the ‘Blood-Pledge Corps Incident’, 1932”, **Modern Asian Studies**, Cilt 35, Sayı 3, 2001, ss. 533-564.

Le’onard, Sarah, “Border Controls as a Dimension of the European Union's Counter-Terrorism Policy: A Critical Assessment”, **Intelligence and National Security**, Cilt 30, Sayı 2-3, 2015, ss.306-332.

Levin, Jonathan, Milgrom Paul, **Introduction to Choice Theory**, Stanford, CA: Stanford University Press, 2004, s. 23.

Lindakilde, Lasse, Bertelsen, Preben, ve Stohl, Michael,”Who Goes, Why, and With What Effects: The Problem of Foreign Fighters from Europe”, **Small Wars & Insurgencies**, Cilt 27, Sayı 5, 2016, ss.858-877.

Lutz, Brenda J., Lutz James M., “Globalisation and Terrorism in the Middle East”, **Perspectives on Terrorism**, Cilt 9, Sayı 5, Ekim 2015, ss. 27-46.

Marquina, Antonio, “The attack in the Begoña Basilica”, **UNISCI Discussion Papers**, Sayı 36, Ekim 2014, ss.123-131.

Martins, Bruno Oliveira ve Ferreira-Pereira, Laura C., “Stepping inside? CSDP missions and EU counter-terrorism”, **European Security**, Cilt 21, Sayı 4, 2012, ss. 537-556

Matthew, David, “Leeson, Death in the Afternoon: The Croke Park Massacre, 21 November 1920”, **Canadian Journal of History**, Cilt 38, Sayı 1. Nisan 2003, ss43-67.

Molloy, Sean, “Truth, Power, Theory: Hans Morgenthau's Formulation of Realism”, **Diplomacy and Statecraft**, Cilt 15, Sayı1, 2004, ss. 1-34.

Monar, Jörg, “Eurojust and the European Public Prosecutor Perspective: From Cooperation to Integration in EU Criminal Justice?”, **Perspectives on European Politics and Society**, Cilt 14, Sayı 3, 2013, ss. 339-356.

Monar, Jörg, “Common Threat and Common Response? The European Union’s Counter-Terrorism Strategy and its Problems”, **Government and Opposition**, Cilt 42, Sayı 3, 2007, ss. 292-313.

Monar, Jörg, “The EU as an International Counter-terrorism Actor: Progress and Constraints”, **Intelligence and National Security**, Cilt 30, Sayı 2-3, 2015, ss.333-356.

Nesser, Petter, Stenersen, Anne ve Oftedal Emilie, “Jihadi Terrorism in Europe: The IS-Effect”, **Perspectives on Terrorism**, Cilt 10, Sayı 6, Aralık 2016, ss.3-24.

Nesser, Petter, “Jihadism in Western Europe After the Invasion of Iraq: Tracing Motivational Influences from the Iraq War on Jihadist Terrorism in Western Europe”, **Studies in Conflict & Terrorism**, Cilt 29, Sayı 4, 2006, ss.323-342.

Okoye, Ifeoma E., “The Theoretical and Conceptual Understanding of Terrorism: A Content Analysis Approach”, **Journal of Law and Criminal Justice**, Cilt. 5, sayı. 1, Haziran 2017, ss. 36-45.

Özcan, Mehmet, “Avrupa Birliği Adli İşbirliği Birimi (Eurojust): Gelişim ve Perspektifler”, **Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt13, Sayı 1,2, 2005, ss 245-251.

Özdamar, Özgür, “Oyun Kuramının Uluslararası İlişkiler Yazınına Katkıları”, **International Relations**, Cilt 4, Sayı 15, Güz 2007, ss. 33-65.

Peers, Steve, “The ‘Third Pillar aquis’ after the Treaty of Lisbon enters into force”, **Statewatch Analysis, University of Essex**, Second version, 1 Aralık 2009, s2.

Post, Jerrold M., “When Hatred is Bred in the Bone:” The Social Psychology of Terrorism”, **Annals of the New York Academy of Sciences**, Sayı 1208, 2010, 15–23.

Radil, Steven M. ve Pinos, Jaume Castan, “Reexamining the Four Waves of Modern Terrorism: A Territorial Interpretation”, **Studies in Conflict & Terrorism**, 2009, ss.2-4.

Rapoport, David C., “The Four Waves of Modern Terrorsim, International Dimensionsand Consequences”, **UCLA Geneva**, 2011, s.3.

Rapoport, David C., “The Four Waves of Rebel Terror and September 11”, **Journal of Terrorism and Political Violence**, 2002, s.3

Rapoport, David C., “Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious Traditions”, **The American Political Science Review**, Cilt 78, Sayı 3, Eylül 1984, ss. 658 – 660.

Rasler, Karen, Thompson, William R., “Looking for Waves of Terrorism”, **Terrorism and Political Violence**, Cilt 21, Sayı 1, 2009, ss. 28–41.

Renard, Thomas, “EU Counterterrorism Policies and Institutions After the Lisbon Treaty”, **Center on Global Counterterrorism Cooperation**, Eylül 2002, ss. 1-20.

Ruby, Charles L., “The Definition of Terrorism”, **Anlyses of Social Issues and Public Policy**, 2002, Cilt 2 Sayı 9, s. 12

Sandler, Todd, Arce M., Daniel G., “Terrorism & Game Theory, Key Note Paper”, **Simulation & Gaming**, Cilt 34, Sayı 3, Eylül 2003, ss. 319-337.

Sandler, Todd, “The Past and Future of Terrorism Research”, **Revista de Economía Aplicada**, Cilt 17, sayı 50, 2009, s. 16

Sandler Todd, Tschirhart, John T., Cauley, Jon,”A Theoretical Analysis of Transnational Terrorism”, **The American Political Science Review**, Cilt 77, Sayı 1, Mart 1983, ss. 36-54.

Saraçlı, Murat, “Uluslararası Hukukta Terörizm”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1-2, 2007, s.1051.

Snidal, Duncan, “The Game Theory of International Politics”, **World Politics**, Cilt 38, Sayı 1, Ekim 1985, ss. 25-57.

Tim, Dunne, “Liberalism, International Terrorism, and Democratic Wars”, **International Relations**, Cilt 23, Sayı1, 2009, ss. 107–114.

Tsang, Steve, “Target Zhou Enlai: The "Kashmir Princess" Incident of 1955”, **The China Quarterly**, Sayı 139, Aralık 1994, ss. 766-782.

Ündücü, Cemile A., “Uluslararası Sistem ve Terörizm Arasındaki İlişki”, **Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1,2011, s.9.

Vanparys, Nathalie, Jacobs, Dirk ve Torrekens, Corinne, “The Impact of Dramatic Events on Public Debate Concerning Accommodation of Islam in Europe”, **Ethnicities**, Cilt 13, Sayı 2, 2013, ss. 209-228.

Victoroff, Jeff, “The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches” **Journal of Conflict Resolution**, Cilt 49, Sayı 1, Şubat 2005, ss. 3–42.

Walt, Stephen M., “International Relations: One World, Many Theories”, **Foreign Policy**, Sayı 110, Special Edition: Frontiers of Knowledge, Bahar 1998, ss. 32.

Wright, Marie, “Technology & terrorism: How the Internet facilitates radicalization”, **The Forensic Examiner**, Cilt 17, Sayı 4, 2008, ss.14–20.

Zahra, Nargis, Terrorism, “Realism and the State, Pakistan Horizon”, **Pakistan Institute of International Affairs**, Cilt 64, Sayı 1, 2011, ss. 61-74

Zhussıpbek, Galym, “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın Tanımı ve Düşünsel Arka Planı”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 5, Sayı: 19, 2009, s.72.

RESMİ BELGELER

Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism, Washington, D.C., 2 Şubat 1971, <https://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-49.html>.

Draft Code of Offences against the Peace and Security of Mankind, 1954, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/7_3_1954.pdf.

Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft, 14 Eylül 1963.

Convention For the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation, Montreal, 23 Eylül 1971.

Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme ile Kıta Sahanelğinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Roma, 10 Mart 1988, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/12/20091231M7-2-1.pdf>

Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents, New York, 14 Aralık 1973, <https://legal.un.org/avl/ha/cppcipp/cppcipp.html>.

International Convention Against the Taking of Hostages, New York, 17 Aralık 1979, <https://legal.un.org/avl/ha/icath/icath.html>,

The Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, Mayıs 1980,
<https://web.archive.org/web/20080213062700/http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Others/inf274r1.shtml>

International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, New York,
13 Nisan 2005, <https://legal.un.org/avl/ha/icsant/icsant.html>

Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection, 1 Mart
1991, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv10-english.pdf>.

International Convention for the Suppration of Terrorist Bombings, New York, 15 Aralık
1997, <https://legal.un.org/avl/ha/icstb/icstb.html>

International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism. New York,
9 Aralık 1999.

Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, 1994, and the 1996
Supplementary Declaration thereto, 17 Aralık 1996,
<https://legal.un.org/avl/ha/dot/dot.html>.

Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, TBMM İnsan Haklarını İnceleme
Komisyonu, 27 Ocak 1977,
https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/mevzuat_TIHB.htm.

Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, Helsinki, , OSCE.
Documents 1973 - 1997. [CD-ROM]. [Vienna]: Organization for Security and Co-
operation in Europe, [s.d.], Başlık VI, 1 August 1975,
<https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf>.

European Union: Council of the European Union, Council Framework Decision 2002/475
on Combating Terrorism, Article 1, 13 June 2002,
<https://www.refworld.org/docid/3f5342994.html>.

Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Council of Europe Treaty Series - No. 196, Article 4,5,6,7, Warsaw, 16 May 2005.

Convention of the Organisation of the Islamic Conference on Combating International Terrorism, Definition and General Provisions, Article 1, 2, Ouagadougou, 01 Temmuz 1999. <https://web.archive.org/web/20080127132341/http://www.oic-un.org/26icfm/c.html>

17. Treaty on Cooperation among the States Members of the Commonwealth of Independent States in Combating Terrorism, Article 1, Minsk, 4 Haziran 1999.

The Arab Convention of the Suppression of Terrorism, Article 1-2, Cairo, Nisan 1998. https://www.unodc.org/images/tldb-f/conv_arab_terrorism.en.pdf.

OAU Convention on the Prevention and Combating of Terrorism, Article 1-3, 6 Aralık 2002, [https://au.int/sites/default/files/treaties/37289-treaty-0020 -
_oau_convention_on_the_prevention_and_combating_of_terrorism_e.pdf](https://au.int/sites/default/files/treaties/37289-treaty-0020_-_oau_convention_on_the_prevention_and_combating_of_terrorism_e.pdf).

“Patterns of International Terrorism:1980”, Central Intelligence Agency Washington, D. C, 1981.

Michael Mates, (United Kingdom), “Technology and Terrorism”, NATO Parliamentary Assembly, Nisan 2001, https://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/natopa/raporlar/bilim%20ve%20teknoloji/AU%20121%20STC%20Terrorism.htm.

"The Stockholm Programme—An open and secure Europe serving and protecting citizens". **Official Journal of the European Union** C 115/8. Cilt 53, 4 Mayıs 2010, Madde: 4.5.

Conference on Security And Co-Operation In Europe Final Act, 1975, Helsinki.

Organization for Security and Co-operation in Europe İstanbul Summit, İstanbul Document, 1999, İstanbul.

“The Schengen area and cooperation” Glossary of Summaries, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133020> , (Erişim Tarihi: 13 Ocak 2021).

“A strengthened Schengen Information System”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:4376504>, (Erişim Tarihi: 13 Ocak 2021).

Council Act of 26 July 1995, “Drawing up the Convention based on Article K.3 of the Treaty on European Union, on the establishment of a European Police Office (Europol Convention)” , **Official Journal of the European Communities**.

Treaty on European Union, **Official Journal** C 191, 29 Temmuz 1992.

Council and Commission Action Plan of 3 December 1998 on how best to implement the provisions of the Treaty of Amsterdam on the creation of an area of freedom, security and justice”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:133080&from=EN>, (Erişim Tarihi: 16 Ocak 2021).

The Summary of The Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, 09 Temmuz 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX:11997D/TXT> , (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2021).

“Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts”, 02 Ekim 1997, Amsterdam, Başlık 4.

“Tampere European Council, 15, 16 Elim 1999, Presidency Conclusions,”
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en9.htm, (Erişim Tarihi: 18 Ocak 2021).

Conclusions and Plan of Aaction of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001, Council of the European Union, SN 140/1.

Gent European Council 19 October 2001. Declarations of the Heads of State and Government of the European Union and the President of the Commission, EU European Council, 19 Ekim 2001.

2002/584/JHA: Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States - Statements made by certain Member States on the adoption of the Framework Decision, **Official Journal L** 190 , 18/07/2002.

A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Council of The European Union, Brüksel, 8 Aralık 2003

Council Regulation (EC) No 343/2003 of 18 February 2003 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an asylum application lodged in one of the Member States by a third-country national, 18 şubat 2003, Dublin.

Treaty of Lisbon, Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community, 2007/C 306/01, 17 Aralık 2007, Bölüm 5, Madde 65F.

Consolidated version of the Treaty on European Union - Title V: General Provisions on the Union’s External Action and Spesific Provisions on the Common Foreign and Security Policy - Chapter 2: Specific provisions on the common foreign and security

policy - Section 2: Provisions on the common security and defence policy, Başlık 5, Bölüm 2, Madde 42.

Declaration on Combating Terrorism, Introduction, 25 Mart 2004

EU Plan of Action on Combating Terrorism, Council of the European Union, 15 Haziran 2004, Brüksel, s. 5.

“The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union, Introduction”, **Official Journal of the European Union**, Mart 2005.

European Union Counter-terrorism strategy, Council of the European Union, Brüksel, 2005.

Council Declaration on The EU Response to The London Bombings, Extraordinary Council Meeting, Justice and Home Affairs, Brüksel, 13 Temmuz 2005.

Regulation of The European Parliament And of The Council on the marketing and use of explosives precursors, amending Regulation (EC) No 1907/2006 and repealing Regulation (EU) No 98/2013, 24 Mayıs 2019, Brüksel.

Rapid border intervention teams (RABIT), Regulation (EC) No 863/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a mechanism for the creation of Rapid Border Intervention Teams and amending Council Regulation (EC) No 2007/2004 as regards that mechanism and regulating the tasks and powers of guest officers, 03 Ekim 2007.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2007, Europol, Mart 2007, ss.3-4.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2008, Europol, 2008, s.6

EU Terrorism Situation and Trend Report 2010, Europol, 2010, s.12.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2011, Europol, 2011, ss. 15-18.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2012, Europol, 2012, s.6.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2013, Europol, 2013, s. 7.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2014, Europol, 2014, ss. 8-9

EU Terrorism Situation and Trend Report 2015, Europol, 2015, ss. 6-8.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2016, Europol, 2016, s.6.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2017, Europol, 2017, s. 10.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2018, Europol 2018, ss. 5-9.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2019, Europol, 2019, ss.8-15.

EU Terrorism Situation and Trend Report 2020, Europol 2020, ss.10-15.

İNTERNET KAYNAKLARI

Maintain International Peace and Security, <https://www.un.org/en/sections/what-we-do/maintain-international-peace-and-security/index.html> (Erişim Tarihi: 16 Aralık 2020).

UN Global Counter-Terrorism Strategy, <https://www.un.org/counterterrorism/un-global-counter-terrorism-strategy> (Erişim Tarihi: 16 Aralık 2020).

Terörist Ayrımı Yapma, İade Et, 21 Temmuz 2018, <https://basin.adalet.gov.tr/amp/terorist-ayrimi-yapma-iade-et> (Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020).

Türk Dil Kurumu, <http://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 05 Haziran 2020).

“13th December 1867: Twelve Killed in Prison Break Blast”, <https://web.archive.org/web/20131013055132/http://www.london-today.net/web/events/december/13/00002659/2044941054.html>, (Erişim Tarihi: 3 Ocak 2021).

McGreevy, Ronan, “The Sack of Balbriggan: The Burning of a Town That Shocked The World 100 Years Ago”, 20 Eylül 2020, <https://www.irishtimes.com/news/ireland/irish-news/the-sack-of-balbriggan-the-burning-of-a-town-that-shocked-the-world-100-years-ago-1.4359707> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021)

“John_Dorney, The Burning of Cork: December 11-12, 1920”, 13 Aralık 2017, <https://www.theirishstory.com/2017/12/13/the-burning-of-cork-december-11-12-1920/#.X8uGAGgzbDc> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

“Wall Street Bombing 1920”<https://www.fbi.gov/history/famous-cases/wall-street-bombing-1920> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

“100 Killed In Bomb Explosion In Bessarabia Press Democrat”, Volume XLIX, Number 141, 14 Aralık 1921, <https://cdnc.ucr.edu/?a=d&d=SRPD19211214.2.7&e=-----en--20--1--txt-txIN-----1> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

Gurski, Phil, “April 16, 1925 | Attack on St. Nedelya Church in Bulgaria”, 16 Nisan 2020, <https://borealistthreatandrisk.com/1925-st-nedelya-church-attack/> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

“Wilhelm Gustloff assassination”, 5 Şubat 1936 New York Times, <https://www.rarenewspapers.com/view/643628> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

Blakemore, Erin, “Kristallnacht Started When This Diplomat Was Murdered in Cold Blood”, 31 Ağustos 2018, <https://www.history.com/news/kristallnacht-started-when-this-diplomat-was-murdered-in-cold-blood> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

“Tarnów - History of the City” 17 Şubat 2008, https://web.archive.org/web/20080217020218/http://www.go-tarnow.com/english/worth_seeing/tarnow-history.html (Erişim Tarihi: 6 Ocak 2021).

Ku Klux Klan: A History of Racism, 01 Mart 2011, <https://www.splcenter.org/20110228/ku-klux-klan-history-racism#murdered-by-the-klan>. (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2021).

“1961 Vitry-Le-François train bombing”, https://en.linkfang.org/wiki/1961_Vitry-Le-Fran%C3%A7ois_train_bombing, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2021).

“1954 Shooting in the House Chamber”, <https://history.house.gov/Oral-History/Events/1954-Shooting/> (Erişim Tarihi: 28 Ocak 2021).

Helmut Golowitsch, “The “South Tyrol Problem””, https://bas.tirol/en/cpt_allgemein/das-suedtirol-problem/, (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021)

“MacDonald House Bombing”, <https://www.roots.gov.sg/stories-landing/stories/macdonald-house-bombing/story>, (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

“Aviation Safety Network”, 28 Eylöl 1966, <https://aviation-safety.net/database/record.php?id=19660928-0> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

“Attack against an El Al plane at Zurich International Airport (1969)”, <https://www.shabak.gov.il/english/heritage/affairs/Pages/Zurich1969.aspx>, (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

“David Matthews, Revisiting the airplane hijacking heyday of the 1960s”, 29.03.2016, <https://splinternews.com/revisiting-the-airplane-hijacking-heyday-of-the-1960s-1793855875> (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021).

“4 Armed Arab Hijackers Hold Jet and 101 Hostages in Israel”, 9 Mayıs 1972, <https://www.nytimes.com/1972/05/09/archives/4-armed-arab-hijackers-hold-jet-and-101-hostages-in-israel-4-armed.html> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

Hey, Andrew, “A brief history of airline security, hijackings and metal detectors”, 24 Nisan 2019, <https://www.ibm.com/blogs/systems/a-brief-history-of-airline-security-hijackings-and-metal-detectors/> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

Mackay, Mackay, “50 years since the Piazza Fontana bombing and Italy is still facing-up to its ‘years of lead’”, 02 Ocak 2020, <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/50-years-since-the-piazza-fontana-bombing-and-italy-is-still-facing-up-to-its-years-of-lead/> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021)

Cowell–Mayers, Kimberly, “Irish Republican Army” <https://www.britannica.com/topic/Irish-Republican-Army>, (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021).

Jenkins, Brian Michael, “The 1970s and the Birth of Contemporary Terrorism”, <https://www.rand.org/blog/2015/07/the-1970s-and-the-birth-of-contemporary-terrorism.html>, (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021).

Armstrong, Mark, “Italy Remembers The Victims of The Bologna Massacre 40 Years on”, 02 Ağustos 2020, <https://www.euronews.com/2020/08/02/italy-remembers-the-victims-of-the-bologna-massacre-40-years-on>, (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021).

“Germany: 1980 Oktoberfest bombing a 'far-right attack’” 08 Temmuz 2020, <https://www.dw.com/en/germany-1980-oktoberfest-bombing-a-far-right-attack/a-54085190>, (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021).

“Havalimanında ilk dehşet 34 yıl önce Esenboğ’a’da yaşanmıştı”, 29 Haziran 2016, <https://www.cumhuriyet.com.tr/amp/haber/havalimaninda-ilk-dehset-34-yil-once-esenbogada-yasanmisti-559368> (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021).

“Four Get Life Sentences For Pub Bombing That Killed 17”, 12 Hairan 1986, <https://apnews.com/article/44ba48b53739120589e9b6928fa65af2>, (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021).

Florence Gaub, “Trends in terrorism”, **European Union Institute for Security Studies (EUISS)**, 8 Mart 2017, <https://www.iss.europa.eu/content/trends-terrorism> , (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2021).

Ganti, Akhilesh, “What Is Rational Choice Theory?” <https://www.investopedia.com/terms/r/rational-choice-theory.asp>, (Erişim Tarihi: 5 Mart 2021).

Aztec capital falls to Cortés” 11 Ağustos 2020, <https://www.history.com/this-day-in-history/aztec-capital-falls-to-cortes> , (Erişim Tarihi: 22 Şubat 2021).

Ross, Don, "Game Theory", **The Stanford Encyclopedia of Philosophy**, Kış 2019, Edward N. Zalta (ed.), <https://plato.stanford.edu/archives/win2019/entries/game-theory/> (Erişim Tarihi: 23 Şubat 2021).

Morton D. Davis ve Steven J. Brams, “The prisoner’s dilemma”, <https://www.britannica.com/science/game-theory/The-prisoners-dilemma>, (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2021).

“11 Eylül saldırıları: 2001'de neler yaşandı, 19 yılda neler değişti?” 10 Eylül 2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49653233> (Erişim Tarihi: 2 Mart 2021).

“Al Qaeda”, 9 Eylül 2019, <https://www.history.com/topics/21st-century/al-qaeda>, (Erişim Tarihi: 14 Mart 2021).

Interview, Usame Bin Laden, Mayıs 1998, <https://web.archive.org/web/19991013051056/http://pbs.org/wgbh/pages/frontline/show/s/binladen/who/interview.html>, (Erişim Tarihi: 14 Mart 2021).

“OSCE, History,” <https://www.osce.org/history>, (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021).

“OSCE-related bodies”, <https://www.osce.org/related-bodies> , (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021).

“Countering terrorism”, <https://www.osce.org/countering-terrorism> , (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021).

“The Trevi Acquis, Key texts on justice and home affairs, 1976-1993”, **Statewatch**, <https://www.statewatch.org/media/documents/semdoc/assets/files/keytexts/ktch1.pdf> , (Erişim Tarihi: 22 Aralık 2020).

Tony Bunyan, “Trevi, Europol and the European State”, State Watch, <https://www.statewatch.org/media/documents/news/handbook-trevi.pdf> , (Erişim Tarihi: 22 Aralık 2020).

European Counter Terrorism Centre – ECTC, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc>, (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021).

“Terrorism” <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/terrorism>, (Erişim Tarihi: 2 Mart 2021).

“ Who we are”, <https://www.eurojust.europa.eu/about-us/who-we-are> , (Erişim Tarihi: 2 Mart 2021).

“What we do” <https://www.eurojust.europa.eu/about-us/what-we-do> , (Erişim Tarihi: 2 Mart 2021).

“Why we do it” <https://www.eurojust.europa.eu/about-us/why-we-do-it> , (Erişim Tarihi: 2 Mart 2021).

“Eurodac system”,

https://www.citizensinformation.ie/en/moving_country/asylum_seekers_and_refugees/the_asylum_process_in_ireland/eurodac_system.html# (Erişim Tarihi: 5 Mart 2021).

“Identification of applicants (Eurodac)”,

https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en , (Erişim Tarihi: 5 Mart 2021).

“Frontex, Our Mission”, <https://frontex.europa.eu/about-frontex/origin-tasks/> , (Erişim Tarihi: 6 Mart 2021).

“Frontex, Security”, <https://frontex.europa.eu/faq/security/> , (Erişim Tarihi: 6 Mart 2021).

“Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security (COSI)”, <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/standing-committee-operational-cooperation-internal-security/>, (Erişim Tarihi: 6 Nisan 2021).

“An area of freedom, security and justice: general aspects”, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/150/an-area-of-freedom-security-and-justice-general-aspects>, (Erişim Tarihi: 6 Nisan 2021).

Cologne European Council 3 - 4 June 1999 Conclusions of The Presidency, 3 – 4 Haziran 1999, Köln, https://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm#V , (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021).

“A secure Europe in a better world. European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003“, <https://www.europeansources.info/record/a-secure-europe-in-a-better-world-european-security-strategy-brussels-12-december-2003/>, (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021).

High Representative of The Union For Foreign Affairs And Security Policy,
<http://www.euforneighbourhood.eu/glossary/high-representative-of-the-union-for-foreign-affairs-and-security-policy/> , (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021).

Counter-Terrorism Coordinator, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/> ,(Erişim Tarihi: 14 Nisan 2021).

Stockholm Programme, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/stockholm-programme_en , (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2021).

“Terör Olayları Takvimi, Son 50 yılda Meydana Gelen Terör Olayları 2004 / Madrid Tren Bombalamaları,” , <https://terortakvimi.wordpress.com/2004/03/11/2004madrid-tren-bombalamalari/> , (Erişim Tarihi: 20 Mart 2021).

“Londra'da terör dehşeti”, 7 Temmuz 2015, <https://www.dw.com/tr/londrada-ter%C3%B6r-deh%C5%9Feti/a-2524487> , (Erişim Tarihi: 20 Mart 2021).

“European Defence Agency, Mission”, <https://eda.europa.eu/who-we-are/Missionandfunctions#> (Erişim Tarihi: 23 Mart 2021).

Paris attacks: France Remembers Night of Terror Amid Jihadist Threat, 13 Kasım 2020, <https://www.bbc.com/news/world-europe-54924051> , (Erişim Tarihi: 24 Mart 2021).

The Paris attacks. A case of intelligence failure?” , <https://www.nato.int/docu/review/2015/isil/paris-attacks-terrorism-intelligence-isis/en/index.htm>, (Erişim Tarihi: 26 Mart 2021).

“Nice attack: At least 84 killed by lorry at Bastille Day celebrations” , 15 Temmuz 2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-36800730> , (Erişim Tarihi: 26 Mart 2021).

“Berlin terrorist attack of December 2016”,
https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/Publications/Infographic/2016-12_Berlin-terrorist-attack.pdf , (Erişim Tarihi: 26 Mart 2021).

“Berlin lorry attack: What we know?”, 24 Aralık 2016,
<https://www.bbc.com/news/world-europe-38377428> , (Erişim Tarihi: 26 Mart 2021).

“EU's response to the terrorist threat”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/> , (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2021).

“EU's response to the terrorist threat”.
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/> , (Erişim Tarihi: 11 Nisan 2021).

“Foreign terrorist fighters”, <https://www.un.org/sc/ctc/focus-areas/foreign-terrorist-fighters/> , (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2021).

Nicki Peter Petrikowski, “Charlie Hebdo shooting”, Fransa, 2005,
<https://www.britannica.com/event/Charlie-Hebdo-shooting> , (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2021).

Ray, Michael, “Schengen Agreement”, <https://www.britannica.com/topic/Schengen-Agreement> , (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2021).

“EU terrorist list”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/terrorist-list/> , (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2021).

Reynié, Dominique, “Islamist terrorist attacks in the world 1979-2019”, **Fondation Pour l'innovation Politique**, Kasım 2019, <https://www.fondapol.org/en/study/islamist-terrorist-attacks-in-the-world-1979-2019/> , (Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2021).

Nicholas Blincoe, **General Strike, More Noble Than War: The Story of Football in Israel and Palestine**, 3 Ağustos 2019

<https://www.theguardian.com/football/2019/aug/03/football-palestine-book-extract-nicholas-blincoe>, (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021).

¹ Charlie Crist, Attorney General, “The Christmas 1951 Murders of Harry T. and Harriette V. Moore”, Results of the Attorney General’s Investigation, California, 13 Temmuz 2011, <https://www.nbbd.com/godo/moore/investigation/index.html> , (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2021).

EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT), <https://www.europol.europa.eu/tesat-report> , (Erişim Tarihi: 24.06.2021)

ÖZET

Korkmaz, Ümmü Fatıma, 11 Eylül Saldırıları Sonrası Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Çınar Özen, 173 s.

11 Eylül 2001'de gerçekleşen İkiz Kulelere yapılan saldırı terörizm tarihinde ve terörizmin algılanma şeklinde önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Tüm dünya için en önemli güvenlik konuları arasında hızla yükselen terörizm tehdidi terörizmle mücadelede daha etkin yöntemlerin geliştirilmesi zorunluluğunu doğurmaktadır. Yeni terörizmin önde gelen hedeflerinden biri olan AB, birçok saldırıya maruz kalmıştır. 11 Eylül saldırıları sonrası AB sınırları içinde gerçekleşen radikal İslam temelli saldırılar AB'nin terörizmle mücadele politikaları üzerinde etkilidir. AB terörizmle mücadele politikası ve kurumsal yapısı 1970'lerde şekillenmeye başlamış, 11 Eylül saldırılarının etkisiyle de hızlı değişimler geçirmiştir. AB terörizmle mücadele politikasında meydana gelen değişim ve gelişmelerin gözlemlenmesi sonucu ortaya çıkan tabloda 11 Eylül saldırılarının AB terörizmle mücadele politikası ve kurumsal yapısı üzerinde oluşturduğu etki görünür durumdadır. AB'nin terörizmle mücadelede üstlendiği rol de zaman içinde uluslararası boyuta varmıştır. Gelişen ve değişen terörizm, AB kurumlarında terörizmle mücadele politikasında değişimlere yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Terörizm, 11 Eylül, Radikal İslam.

ABSTRACT

Korkmaz, Ümmü Fatıma, The European Union's Anti-Terrorism Policy After the September 11 Attacks, Master's Thesis, Advisor: Prof. Dr. Çınar Özen, 173 p.

The attack on the Twin Towers on September 11, 2001 has made significant changes in the history of terrorism and the way terrorism is perceived. The rapidly rising terrorism threat, among the most important security issues for the whole world, necessitates the development of more effective methods in combating terrorism. The EU, one of the leading targets of new terrorism, has suffered many attacks. The radical Islam based attacks that took place within the borders of the EU after the September 11 attacks are effective on the anti-terrorism policies of the EU. The EU anti-terrorism policy and institutional structure began to take shape in the 1970s, and underwent rapid changes with the impact of the September 11 attacks. The effect of the 9/11 attacks on the EU anti-terrorism policy and institutional structure is visible in the picture that emerges as a result of the observation of the changes and developments in the EU anti-terrorism policy. The role of the EU in the fight against terrorism has also reached an international dimension over time. Developing and changing terrorism causes changes in EU institutions in the anti-terrorism policy.

Key Words: European Union, Terrorism, 11 September, Radical Islam.